

พระราชบัญญัติ แล ประกาศต่าง ๆ

เล่ม ๕
ในรัชกาลที่ ๕

ประกาศ

ห้ามไม่ให้แต่งตัวเด็กด้วยเครื่องทองเงิน

มีพระบรมราชโองการมาพระมหากษัตริย์สุริยวงศา
ให้ประกาศแก่ข้าทูลลอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย
แล ทวยราษฎร์ ทั้ง ปวงในกรุง แล หัวเมืองให้ทราบทั่ว
กันว่า ทุกวันนี้ชาวบ้านชาวเมืองพอใจ อยาก อวดว่า
มั่งมี ทำเครื่องทองเครื่องเงิน แต่งตัวให้เด็ก ๆ

๑

แล้วปล่อยให้เที้ยวอยู่ตามลำพัง ในน้ำในบกตาม
ถนนหนทาง ด้วยความเดินเล่นไม่มีใครระวังระไว
จึงมีข้าบผู้ร้ายมาตอขลักภาเก็บไปฆ่าเสีย แล้ว
เก็บเอาของแต่งตัวเก็บไปทิ้งนี่เนื่อง ๆ ไม่ใคร่ซำค
บ้แลเก็บ คณอยากขอขมึงมีก็ไม่ฟัง ยังขึ้นแต่ง
เก็บด้วยเครื่องทองเครื่องเงิน เป็นเหยื่อพ่อข้าบยักษ์
อียักษ์ให้กินเก็บเสียไม่ว่างวายบ้เก็บ เพราะ
คณนี้ทิ้งแค่นี้สืบไป ห้ามไม่ให้ผู้ใดคือบิคา มารกา
แลญาติพี่น้องทำของแต่งตัวเก็บ ๆ ซึ่งเป็นบุตร
หลานหลานบุตรเลี้ยงหลานเลี้ยงๆเป็นทาส ด้วย
เครื่องทองเครื่องเงิน ทำเป็นรูปพรรณอย่างหนึ่ง
อย่างใด ผูกติดแลสรวมไว้กับตัวเก็บ เป็นที่พ่อ
ผู้ร้าย แล้วปล่อยให้เที้ยวไปตามลำพังไม่มีผู้ระวัง
รักษา

ข้อนี้ทรงพระราชดำริที่ว่า ถ้าแผ่นดินไม่
ระวังผู้ร้ายก็จะฆ่าเก็บตายเสียเนื่อง ๆ จึงให้มี
ประกาศไป ว่าถ้าใคร ๆ พบปะเก็บที่มีเครื่องทอง
เครื่องเงินติดตัวไม่มีผู้รักษาแล้ว ให้จับตัวเก็บนั้น

มาส่ง ต่อ นาย อ้า เกอ กรม พระ นครบาล ฤฯ จะ แก่
 เขาแก่ ของ มา ก็ ตาม แก่ ดย่า ทูต ก็ ทำให้ เกิด นั้น เข็ม ข้อม
 เขามา มอ ย ส่ง ให้ กรม พระ นครบาล ให้ กรม พระ นครบาล
 ปรียบ ไทม ผู้ เจ้า ของ แก่ง ทวี เกิด ให้ ใช้ ค่า ด้าย แก่ ผู้ จับ
 เท่า กับ ราคา ของ นี้ ถ้า ไม่ มี ใคร จับ กัน ทั้ง ปรุ ภาศ
 มา นี้ ใน หลวง จะ แก่ง ให้ คน หลวง ออก เทียบ จับ ถ้า
 คน หลวง จับ ทวี เกิด เช่น ดัง ว่า นี้ ได้ มา แล้ว ยิ ทา มารคา
 ฤฯ ญา ตี ฟี่ น ชง ผู้ เจ้า ของ เกิด นั้น คืด ตาม มา ทัน ใน วัน นั้น
 ก็ จะ ให้ เสีย ค่า ด้าย ของ ให้ แก่ ผู้ จับ เท่า ราคา ของ แล้ว
 จะ ให้ ปลด อย ทวี เกิด มอ ย ไป ถ้า ไม่ มี ผู้ ใด คืด ตาม มา
 ว่า ก ล่า ว แล้ว จะ ให้ ยึด เขา ทวี ไว้ เช่น ไพร่ หลวง เกิด
 ผู้ ชาย ให้ หัก โชน เกิด ผู้ หลวง ให้ เปน คตร หลวง
 อย่าง เถว เพราะ เห็น ว่า มี ประ โยชน์ ก็ กว่า ให้ ช้าย
 ผู้ ร้าย ลัก พา ไป ช่า เสีย ใคร ๆ เขา ทอง เงิน ของ ทวี
 มา วาง ไว้ กลาง ฉนวน ทน ทาง ไม่ เกีย ระวัง รักษา ท้วย
 จะ ใคร ให้ คน ทั้ง ปรุ วั ง รู้ ว่า มั่ง มี ครี่ ผู้ ร้าย ลัก ไป จะ มา
 ร้อง ให้ แผล ม คิน ชำระ ผู้ ร้าย ให้ จะ ควร ฤฯ ฤวาร ที่ เขา ทอง
 เขา เงิน ผูก แก่ง เกิด ปลด อย ให้ เทียบ ก็ เหมือน กัน การ ที่

อ้ายผู้ร้ายจับเด็กฆ่าเสีย จึงมีเรื่อง ๆ ผู้ร้ายเช่นนี้
 มนต์ในแผ่นดินประทุษร้ายนี้ ประหารชีวิตรวเสียหลายสิบ
 คนแล้ว ก็ยังมีผู้คบเยี่ยงอย่างทำอย่างนั้นร่ำไป ด้วย
 คิดว่าจะหลบเสียไม่ให้จับได้ ที่ไม่ให้จับได้มีแปดตัวอย่าง
 ลางเรื่องได้แต่ศพเด็กตายอยู่ ลางเรื่องหายไปทั้งเด็ก
 ทั้งผู้ร้ายไม่รู้ว่าจะไปข้างไหน การที่เป็นอย่างนี้ เภาจะมี
 ในบ้านนี้ เมืองนี้ เพราะกรรมนิยมไม่คิดมัก อวคมันมี
 ด้วยการแต่งเด็ก ด้วยทอง ด้วยเงิน เมืองอื่น ๆ เขาแต่ง
 เด็ก แต่ด้วยเสียกลางแถว ไม่มีผู้ร้ายลักบุตรเขาไป
 ไม่มีผู้ร้ายฆ่าเด็ก เสีย

ชาวบ้านชาวเมืองเรา จะมาหลงผูกทองผูกเงิน
 ไว้แก่เด็ก ให้เที่ยววิ่งเล่นอยู่ พ่อคน ให้เป็นยักษ์
 กินเด็ก ไปทำไม

ถ้าภิกษุผู้ร้ายถึงชำระได้ก็ไม่คิดให้ ของที่
 อ้ายผู้ร้ายลักไป ยกให้เป็นรางวัลแก่ผู้จับผู้ร้าย
 เย็บปลุกตัวผู้ตายก็ไม่ให้ได้ จะยกให้ผู้จับเสียแล้ว
 จะปรับให้เสียค่าปลุกตัว แลค่าของอีก ต่อหนึ่งเป็น
 รางวัลผู้จับ ให้สมหน้าสาใจผู้อวคมันมี จนทำให้เด็ก

๖๙๖

ทนาย บ๋อย ๆ แต่ไม่รู้ เชื่อกันว่า ถั่วเลย ประกาศมา
ณวันอาทิตย์ แรมสิบเอ็ดค่ำ เดือนสี่ ปีชาม ๕๓๙๘
ศักราช ๑๒๒๘ เป็นวันที่ ๕๗๙๘ ในราชการ
ประจวบนี้

ประกาศ

ชาย สอน ชาย ฝรั่ง แก่ กั้น

มี พระบรมราชโองการ มานพระ บัณฑิต ชู
 สรุ สิ้นหนาท คำรัสสั่งให้ ประกาศแก่ เจ้ากระ ทรวง
 ถมวง การ โรง สาล ทุก ตำบล ใน กรุงเทพมหานคร
 แดหัว เมือง ปาก ไก่ ฝ่าย เหนือ ทั้งปวง ให้ ทราบทั่วกันว่า
 แแต่ก่อน ผู้มี ชื่อ เปน อัน มาก มี สวะ มี น้า ของ ตัว คือ มี
 ผู้ยก ให้ ชาย ให้ ญา ไก่ มรดก สืบ ตระกูล ตาม กฎหมาย
 ของ อยู่ ใน อำนาจ ของ ตัว เปน ที่ ทำ กิน คือ อยู่ แล้ว ไม่ หนึ่ง อยู่
 เห็น ว่า เงิน กิด ว่า จึง เขา สอน แด น้า ไป ชาย ไป จำ น้า ไว้ กับ ผู้ ขึ้น
 โดย ราคา ถูก ๆ แพง ใน เวลา หนึ่ง เขา เงิน ของ ท่าน มา
 ใช้ การ เปน อย่าง นี้ ก็ เปน เพราะ แแต่ ก่อน สอน แด น้า ราคา ถูก
 ผู้ เจ้า ขอร สวะ เจ้า ของ เขา เห็น ว่า จะ ชาย จะ จำ น้า เขา เงิน
 มา กิด ว่า เขา ที่ สวะ ที่ น้า ไว้ บัณฑิต สอน แด น้า มี ราคา แพง ขึ้น
 เพราะ มี ผู้ ทำ มา ทำ สวะ มาก ขึ้น จึง ผู้ ชาย ผู้ จำ น้า นั้น เอง ญา
 ญา วิ พิ หนึ่ง บุ คร หลาน ของ ผู้ นั้น ทยาก ใคร ไก่ สวะ แด น้า
 กั้น กิด อาน มา พิ หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง เดียว ว่า ชาย ฝรั่ง ไก่ ได้ ชาย ซาก

แต่จำนำยังไม่หลุดจะขอถ่ายตามราคาเดิม ด้วยเงิน
 ของเดิมของตัวต่อสู้อย่างสิ้นสัญญาแลแต่เพียงด้วยอุบายต่าง ๆ
 ทำให้เสียพยายาม ให้ยากแก่กระทรวงการมากมายหลาย
 เรื่องเนื่อง ๆ ไป เพราะฉนั้นข้าพเจ้าก็มีพระบรมราชโองการ
 ให้ประกาศว่า อย่าให้เจ้าพนักงานขุนเสนาบดีกระทรวงนั้น ๆ
 รีบมาพิจารณาให้ เช่นด้อยค่าสำคัญเสียไปเลย ถ้า
 ฟ้องค้างโรงค้างศาลมีข้อยกเรื่องก็ร้าย ให้ขุนเสนาบดีตัดสิน
 ใ้เสียให้แล้วคือตัดสินให้ เป็นสิทธิ์แก่ผู้ที่ได้โฉนด
 ตราแดงสำหรับที่สวนทอผ้าไว้ ฉะนั้นให้ความเป็นแล้ว
 ถ้าขายฝากแต่จำนำ มีแต่หนึ่งคือเหมือนเสนาบดีกรมธรรม์
 เป็นสำคัญ เป็นแต่ยอมให้เขาเก็บผลไม้ในสวน แล
 ทำนาเอาเมือกเข้าต่างกระยาจอกเขี้ยว โฉนดตราแดงแล
 หนึ่งคือสำคัญอื่น ๆ แต่เดิมสำหรับสวนแลนา ไม่ได้
 ให้แก่ผู้รับจำนำแลผู้รับขายฝากไป เจ้าของเดิม
 ยังเก็บไว้ได้ ยังตกอยู่ที่มือเจ้าของเดิม จึงควรเห็นว่า
 เป็นจำนำแท้ เป็นขายฝากแท้ ให้ชำระเงินด่ายกกัน
 ทุนเงินแลดอกเขี้ยวเหมือนหนึ่งสิน ถ้าให้โฉนดตราแดง

แต่หนังสือสำคัญอื่น ๆ แต่ผู้ซื้อรับจำนำไปแล้ว ให้
 คักสินให้ ผู้รับซื้อผู้รับจำนำ เปนเจ้าของสวนเปน
 เจ้าของนาอันเดิม ถ้าผู้ขายฝากผู้จำนำจะเอาคืนให้ก็ได้
 ก็ต้องใช้ราคาตามแต่ผู้รับขายฝาก ผู้รับจำนำจะยอมขาย
 ถ้าไม่ยอมขายก็เปนสิทธิแก่ผู้รับขายฝากผู้รับจำนำ แต่
 ถ้าผู้รับขายฝากผู้รับจำนำจะไม่เอาไว้ จะขายจะจำนำ
 ฤๅจะค้ำแทนเปนอื่นให้ผู้ซื้ออื่นไปเสียเปนเงินเท่าใด เจ้าของ
 เกมถ้ายังเสียขายสวนแลนาอยู่ ว่าเปนของเดิมของตัว
 ฤๅของบิดามารดาญาติพี่น้อง ก็ให้ใช้ เงินตามราคา
 ที่เจ้าของใหม่ จะขายแลจำนำกันนั้นแล้วคืนเอามาได้
 จะเอาราคาเดิมมาว่าไม่ได้ เพราะที่สวนแลนาแต่เดิม
 ราคาถูก เกียจราคาแพง ถ้าผู้ขายจะถ่ายสวน
 ถ่ายนาให้ใครก็ได้ไม่ยอม อย่าให้ซั๊กก็ไว้ให้ตัวมาร้อง
 ถวายฎีกาเอาเด็ก ผู้ขึ้นประกาศนั้นมาร้องก็เต็มอหฺสมัค
 เปนไพร่หลวงทั้งชายทั้งหญิง ฝรั่งตัวเด็ก

ประกาศมา ณ วันอาทิตย์ แรมสิบเอ็ดค่ำ เดือน ๕
 ๔ ขานอัฐศก ศักราช ๑๒๒๘ ฤๅเปนวันที่ ๕๔๐๐
 ในรัชการประยูรนั้น

ประกาศ พระราช บัญญัติ ฝั้วชาย เมีย

มีพระบรมราชโองการ मारพระบั้นทูลสุรสิงหนาท
 ใต้ ประกาศแก่ข้าทูลลอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แต่ราษฎรในกรุงนอกกรุงให้ ทราบ
 ทวักันว่า เมื่อฉวันพฤหัสบดีที่แรม ๑๔ ค่ำเดือนยี่ปี
 นพศก ข้าแคงเงินทำฎิการทุกเกล้า โถววย เกล้าวโทษ
 นายเอี่ยมฝั้ว ว่าลักเอาชื่อข้าแคงเงินไปขายไว้ แก่ผู้ซื้อ
 ข้าแคงเงินไม่ไ้รู้ไม่ไ้เห็นด้วย ครั้นความทราบไ้
 ฝ่าลของธุลีพระบาทกัฉนี้ จึงทรงพระราชดำริที่ว่า ฝั้ว
 ลักเอาชื่อภรรยาไปขายภรรยาไม่ไ้รู้เห็นด้วย จะเรียก
 ว่าเป่นเรือหนีบไม่ควร แต่กฏหมายเก่านั้ว่าไว้้อย่างไร
 ยังหาทราบไ้ฝ่าลของธุลีพระบาทไม่ ฉวันอังคาร
 แรม ๑๐ ค่ำเดือน ๓ ปีเถาะนพศก จึงมีพระราชหัตถเลขา
 ใต้ พระอินทรเทพ เชิญไปตามลูกขุน ๆ พร้อมกันคัก
 ขทกฏหมายเก่า ทูลเกล้า โถววยเข้ามากัฉนี้ (ถ้าฝั้ว
 แล พ่อแม่ฝ่ายเงินเอาชื่อลูกเมียข้าคนลงในกรมขรรคมขาย
 ทำนว่าเป่นสิทธิ แม้นว่าเจ้าสินหยดก็มิไ้ข้อยกก็แก่ด้วย

เรือนเบี้ยซึ่งมีชื่ออยู่ในกรมธรรม่นั้น ท่านว่าเป็นสิทธิไว้
 โภจรบินเมืองท่าน เหตุว่าเจ้าผู้ดูแลพ่อแม่ญาติพี่น้อง
 เป็นอิศรภาพ) (บทหนึ่งว่า เมื่อก็คือลูกก็เอาชื่อ
 พ่อแม่ผู้ ลงในกรมธรรมชชายท่านว่ามีเป็นสิทธิ เหตุว่า
 เมื่บลูกนั้นมิได้เป็นอิศรแก่ผู้ดูแลพ่อแม่) กฎหมาย
 เก็บมืออยู่เช่นนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า กฎหมายบทนี้
 เมื่อพิเคราะห์ ก็เหมือนผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน
 ไปหาเป็นบุตรกรมไม่ได้ยกเลิก จึงมีพระราชบัญญัติ
 ใหม่ว่า ถ้าผู้จะเขียนชื่อเมียในตารางกรมชชาย ถ้า
 เมียมิได้เมียตามมีค่าตัวมีตารางกรมชชายในมือผู้แล้ว ก่อ
 เมียยอมให้ขาย ลงลายมือแก่ทนายเป็นสำคัญ ผู้
 เขียนตารางกรมชชาย ฤ็มีผู้หนึ่งเช่นพยานรู้เห็นด้วย
 จึงเป็นอันขาย ควรถือว่าเป็นตัวเรือนเบี้ยไว้ ถ้าเมีย
 ไม่ยอมให้ขาย ฤ็ลักเอาชื่อไปขายไม่มีพยานรู้เห็น
 ไม่เป็นอันขาย แต่ถ้าเมียอยู่กับผู้ไม่ได้อัยร้ายคำ ขาย
 แยกย้ายกัน ผู้ลักเอาชื่อเมียไปทำตารางกรมชชาย
 แล้วหนีไป นายเงินจะมาร้องฟ้องให้ เกาะครองเมียมาเร่ง
 ให้ส่งตัวผู้ตามรบในเมืองไว้ ถ้ามียอมเป็นจำนำแทน
 ตัวนั้นให้ใช้ต่างกระยาชดเชยค่าช่วยการ ฤ็ขอมเป็นทนาย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ท่อภายหลังลงแรงใจ ทำใยมอมให้ จะยึกเอาตัวเป็นทาส
 ก็ไ้ ถ้าไม่ยอมจะเกาะแปงำนำไ้แต่ในโรงศาลระยึก
 เอาเป็นทวทาสไ้ไ้ ถ้าเมือขย่ำร้างชากจากผัวเมือกัน
 ก่อ้นแต่มีหนี้ ถึงมีชื่อในสารกรมธรรม มีไม่รู้เห็น
 ก้วยก็ ก็ เมือผัวมีไปขายเป็นทาสท่านผู้อื่นไว้แต่ก่อน
 ยอมเป็นทาสไ้ช้อยู่ในเรือนนายเงินแล้ว ก่อ้นแต่ผัวลัก
 เอาชื่อมาทำสารกรมธรรมขายที่อื่นอีกก็ จะเกาะมี
 เอามาเป็นำนำไ้ไ้ ให้ เกาะเอาแต่ผู้นายประกัน
 แลผู้รับเรือนนายประกันเงินของตัว ในการเรื่องผัว
 ลักเอาชื่อเมือมาขายนั้นเกิด ในการอย่างนี้ต้องเป็น
 ความลำบากแก่ผู้มักง่าย เชือกกฎหมายเก่าว่าผู้ตัญ
 เป็นควายผู้ขายเป็นคน ฆะ
 ถ้าเมือเป็นทาสมีค่าตัว ผัวยังไ้ไ้ คึกสาร
 กรมธรรมยกค่าตัวให้ ถึงเป็นเมือไ้ไ้ว่าเมือไ้ว่า
 เป็นทาสขายเป็นเมือก็ไ้ไ้ไ้ไ้ เป็นเมือก็ไ้ สารกรมธรรม
 มีนายเงินซึ่งเป็นผัวแลไ้ไ้ไ้ไ้ จะเอาชื่อไปขาย
 ไ้ไ้ไ้ไ้กว่าค่าตัวเดิม เพียงเสมอค่าตัวเดิมทุกข่อนกว่า
 ค่าตัวเดิมไ้ไ้ไ้ไ้ ต้องมอบสารกรมธรรมเก่าไ้ไปแก่
 ผู้นายเงินใหม่เป็นสำคัญ ทาสที่ยอมเป็นเมือนายเงิน

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

สารกรมธรรม์ยังไม่ไ้ฉีกยกให้ จะเสียดกับทวงที่ไม่ไ้
 เป็นเมียขายเงิน แต่เมื่อถ้านายเงินผู้เป็นผัว ควรจะไ้
 มรฎกข้างเล็กน้อยในฉันทกรรยา โดยว่าทรัพย์สิน มรฎกไม่มี
 ผู้รับทรัพย์สินมรฎกๆเจ้าหนี้ของผู้ตาย จะต้องลกค่าตัว
 เป็น ๑๐ ลกๆ ๑๒ ลก ๑๕ ลก สม มทว่าเปนมรฎกของ
 ผู้ตายยกให้ แก่มันที่เป็นเมีย แต่ในการขายนั้นเหมือน
 กับทาส ถ้าวัวขายเมียทาสๆนายเงินซาทาสแรงกว่า
 ค่าตัวเกินไป ไม่ไ้ สารกรมธรรม์เกินไปเป็นสำคัญ
 ถ้ามันลงแกงโคยินยอมด้วยคงว่าก่อน ก็เป็นอันขายไ้
 ถ้ามันไม่ไ้รู้เห็นยินยอมด้วย ต้องพิจารณาเอาความจริง
 ชำระเร่งรัดเอาตามค่าตัวเดิม เงินที่เกินให้ เร่งเอา
 แต่ผู้ขายผู้ ที่รับเงินไป ถ้านายเงินเอาซื้อทาสที่เช่นเมีย
 ก็ไ้ ไม่ไ้ เป็นเมียก็ไ้ ที่หลบหลีกหนีแล้วมาขายแลช่วย
 ถ่ายไว้ ไ้ตัวเรือนเข้มา ให้ เร็วค่าตัวเดิมแลค่า
 ข่วยการตั้งแต่หนีไปไ้ แต่ต้นชนคอกเข้ตามกฎหมาย
 ถ้าพ่อแม่เอาซื้อลูกมาขาย ถ้าลูกอายุยัง
 ไม่ถึง ๑๕ ปี แลอยู่กับพ่อแม่มัน ถึงไม่มีแกงโคแลคำยอม
 ด้วยก็เป็นอันขายไ้ แต่ถ้าลูกแยกย้ายไปจากพ่อๆแม่

ที่เป็นผู้ชายแล้ว ก็พ่อแม่โกรธอย่างร้ายนัก ลูกตก
 ไปอยู่ข้างอื่นจากผู้ชาย หรือญาติของฝ่ายอื่นจากผู้ชาย
 จะลอบเอาขอมาขายไม่ได้ ไม่เป็นอันขาย ใต้แรงเงิน
 เอาแก่ผู้ชาย แลผู้ขายประณีตจะเกาะเรือนเสียไม่ได้
 ก็ถ้าลูกชายก็กลัวหญิงก็กลัว ขายถึง ๑๕ ปีขึ้นไปแล้ว
 ถ้าพ่อแม่มีจะเอามาขาย ท้อมันแดงแดงโตบิทยอมมีผู้
 รู้เห็นกลัวจึงเป็นอันขาย การก็เหมือนกันเสียที่ไม่มีค่าตัว
 ถ้าพ่อแม่มีผู้ขายนั้นนี้ มันยังอยู่ในเรือนพ่อแม่มัน
 จะเกาะเอาตัวมันมาเป็นจ่านำในโรงศาลได้ ถ้ามัน
 ลงแดงใจทำบายยอมเป็นทาส แทนพ่อแม่มันให้ไว้ จะเอา
 เป็นทาสทามสารกรมธรรม์ก็ได้ ถ้ามันไม่ยอมจะเกาะ
 เป็นจ่านำ ไว้ได้ในโรงศาลได้มันนำตัวพ่อแม่มันที่หนี
 แต่ถ้ามันแยกย้ายตกไปฝ่ายอื่นขาดไปแล้ว จากพ่อแม่
 ผู้ชายจะเกาะเอาเป็นจ่านำก็ไม่ได้ ต้องเร่งเอาแก่ผู้ขาย
 ประณีต แลผู้รับเรือนผู้ประณีตฝ่ายเดียว

ถ้าผู้ขายขายผู้รับมรดกเป็นผัว ฤาเป็นเมีย
 ฤาเป็นลูก ฤาเป็นญาติของผู้ตายต้องรับไว้คืนแทนผู้ตาย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

โคขิมสมควรแก่กฐินมาบมรรทุก ถ้าเมียชายฉวีฯ เปนทนาย
 ของเมียมีค่าทวารกรมธรรมะยังไม่ไต่ ฉีกยกให้ ก็เหมือน
 กับชายทนาย จะเอาเรื่องที่เป็นฉวีมาเถียงไม่ได้ เมีย
 ชายฉวีก็ตั้งลูกชายพ่อแม่ก็ตั้งน้องชายกันก็ตั้ง เพื่อฝูง
 ขอบพอกันก็ตั้ง ถ้าลงกำหนดแกงโคขิมยอมด้วยมีผู้รู้เห็น
 ก็เป็นอันชาย ถ้าไม่ได้ยินยอมเห็นด้วยไม่เป็นอย่างชาย
 ลูกก็ไม่มีพ่อแม่ผู้ชายเอามาเถียงเหมือนลูกของตัว แต่
 ใ้ชอายุ ๗ ขวบลงมาตีที่ขาดไม่มีใครเถียง ก็ชายใ้
 เหมือนกับลูกตัวเพราะมันจะใ้ มรรทุก ภัยความเช่น
 ลูกเถียงชายใ้ ในอายุ ๑๕ ปีลงมา เมื่อพันชอายุ ๑๕ ปี
 ขึ้นไปแล้วที่ขอเรือดเบี้ยมันยอมด้วยจึงชายใ้ ลูกผู้
 ที่ผู้ชายเอามาเถียง เมื่อชอายุมันกว่า ๗ ขวบถึงชอายุ
 ใ้ ๑๕ ปีลงมามันไม่ยอม ภัยจะเอาไปชายไม่ได้
 เพราะมันไม่คววใ้ มรรทุกของผู้เถียง ใ้ ลูกชุนควรระถาวร
 ซึ่งระพิพาดษา ความที่ออกไปของหน้าว่าตามพระราชา
 ยัญญิตซึ่งประจาศไว้ นี้ อย่าใ้ เถาตฐเหมาะเกิมมาว่า

เป็นอันขาด ถ้าลูกขุนตระลาการผู้ใดยังว่าตามกฎหมาย
เดิมอยู่ ไม่พิพากษาความตามพระราชบัญญัตินี้ จะให้มี
โทษตามโทษานุโทษแก่ผู้นั้น ๆ

ประกาศมา ณวันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ
พุทธศักราช ๑๒๒๙ ปี เบาะเนพศก

ประกาศ พักักภาณีเรือโรงรำน

มีพระบรมราชโองการमारพระยัฒฑูรสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศข้าราชการในกรุงเทพ ฯ แลผู้สำเร็จราชการ
 เมืองกรมการ ฅหัวเมืองปากใต้ ฝ่ายเหนือทั้งปวงแล
 เจ้าภาณีนายอากร แลผู้รับช่วงไปทำแทนเจ้าภาณีนาย
 อากรทุกเรื่องทุกรายแลกำนันายอำเภอ แลราษฎร
 ในรูงนอกกรุงทั้งปวงให้ รั้ที่วักันว่า ด้วเรือภาณีเรือ
 แลที่ชำนเรือนโรงรำนตักแพนี้ แต้ก่อนเป็นอากรเบิก
 ทลาค แต้ผู้ที่ถูกค้ำนังเคินเท็ยวค้ำขายของ ึ่งทรง
 พระราชดำริห์เหว่า ราษฎรที่มีทุนรอนน้อยทำของ
 ทั่วๆ คือขนมแลอื่น ๆ ชันแล้วหาผลไม้ แลผักต่าง ๆ มา
 แล้วเอะขายวางขาย เมื่อขายไม่ค้มคักก็ยอมเน่าบูคเค็ย
 แห้งไปเสียบ ค้องชากทุนเปล่า เพราะของเก็บไว้นาน
 ไม้ไค้ แล้วผู้เก็บทลาคเฉลาะกับไฟร์ คนยากคนจน
 เพราะ ๘ เบ็ย ๑๐ เบ็ยอั้ง ๆ น่ำรำคาน ะผันผอน
 ฉันโเกาะกั ะให้ ราษฎรที่ยากจนไม่ค้องดำขาคด้ว
 ด้งเด็ยกับผู้เก็บทลาค เพราะเบ็ยเด็กน้อยแลเส็ยเบ็ย
 เด็กน้อยวุ่นวายไป ให้ ทำนเสนามคัปฤกษาหาฤกัณ

จัดการเสียใหม่ให้สมควร ท่านเสนาบดี ปดุงษา
 พร้อมกัน ให้เด็ก อากรตลาคณีนีเสีย เปลี่ยนเรียก เป็น
 ภาษีช้อขาย เพราะเห็นว่า ผู้ที่มีทรัพย์สิน ทั้ง โรงวันไว้
 สิ้นค้าของตัวบ้าง ได้ เข้าบ้าง แล เรือ ไปกับทุกสิ้นค้าบ้าง
 รั้งบ้าง มีผลประโยชน์มาก ไม่ต้องเสียค่าที่ ึ่ง
 ไปรดเกล้า ๑ ให้เด็ก อากร เขิกตลาคเสีย เปลี่ยน
 เรียก เป่ภาษีเรือค้าขาย แลที่บ้านเรือน โรงวันตึก
 แลที่ค้าขายชั้น ใหม่ ความทั้งปวง แจ้งอยู่ในตราตั้งเจ้า
 ภาษี แลราชกิจจานุเบกษา แผ่นที่ ๑๑ นั้นแล้ว ครั้น
 ภาษีเรียกสืบ ๆ มาหลายปี ึ่งมีผู้กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท เช่นหลายครั้งว่า
 เจ้าภาษีรับทำภาษี แล้วขายช่วง ให้ผู้อื่น เช่นคอกน ๆ ไป
 ตามระยะ แขวง ในกรุง เทพ ๑ แลหัว เมืองปากใต้
 ฝ่าว เหนือ แลผู้^{ที่}ช้อช่วง ไปนั้นหา เรียกภาษีตามพิกัก
 ท้องตรานั้น ไม่ ไปยกย้ายเรียก ให้เหลือ ๆ เกิน ๆ เขา
 รัค เขาเปรียบแก่ราษฎร ๆ ที่ ไม่ ได้ รัพิกักในท้องตรา
 ก็ตั้งยอมเสีย ให้ตามใจผู้เก็บ ที่รัชช่วง ไปจาก

เจ้าภาษีใหญ่ เพราะผู้ รักษาเมืองกรมการ นายบ้าน
 นายอำเภอ ถึงลอบทักขังตราตั้งไว้แล้ว ก็มีใค้ คัก
 พิภัก ในท้องตรา หมายถึงประกาศ ให้ราษฎรรู้ทั่วกัน
 ครั้งนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าราษฎรมี เรือ ไปย่นทุก
 สิ้นค้ามาไว้ ชาย ที่โรงร้านคัก แพ ๆ เสียภาษี แล้ว
 ก็คัก เสียภาษี เรืออีก เปนสองซ้ำ ใค้ ความลำบาก

จึง โปรดเกล้า ใค้ ยกภาษี เรือ เร่ เรือจร เสีย
 ใค้ คง ไว้ แต่ เรือขายของประจำ เหมือนกับ โรงร้าน แล
 เรือย่นทุกอิฐทรายกระเบื้อง ก้วย เปนของ ไม่ ใค้ เสียภาษี
 แล โรงร้านคัก แพ ที่ไว้ สิ้นค้า ใค้ เขาคัก ย่น เล่ม เข้าย
 เขียบช่วย แล โรงคนชัว ใค้ ทำกำหนดตามพิภักภาษี
 คักพิมพ์ประกาศ แจก ให้ ราษฎรทั่วปวง ใค้ รู้ทั่วกันว่า
 เจ้าภาษีซึ่งจะ เรียบภาษี ในจังหวัดกรุง เทพ ใค้ กัก
 ทิว เมืองกัก ถ้าทำผิดท้องตรา แลประกาศนี้ ห้าม
 อย่า ให้ ราษฎรยอม เสียภาษี ใค้ ตาม ใจ เจ้าภาษี ใค้
 ราษฎรดูความพิภักที่ประกาศมานี้ แลแล้ว เขาคนึง สือพิมพ์
 ประกาศออก เตียง เติก ถ้ามีฟัง ใค้ ระวังทุกซกต่างโทษ
 ผู้เก็บภาษี เติก พิภักคักนี้

เรือขายของประจำ เหมือนกับโรงร้าน แล เรือ

บันทุก อัฐทรายกะ เบื้อง ชายในแขวงกรุงเทพ ฯ
 แลหัวเมือง เปนของ ไม่ ไ้ เสียภาษี ให้ เรียกภาษีศอก
 ละสลึงวาทะบาท แต่ โรงร้านที่กึ่งที่ ต้อง เสียค่าจ้าง
 ไปศลาครุระ เวณรักษา อยู่ทุก เกือบทุก โรงร้าน
 แลที่ ให้ เช่า ไว้ สิ้นค้าคง บ่อย เล่น เขี่ย เขียนทวย
 แลคน เช่าอยู่ แลโรงคนชั่ว ในท้องที่ ลาคครุระ เวณ
 ให้ เรียกภาษี ๑๒ ซักหนึ่ง กึ่งคือ ๑๒ คำสั่งซัก ๖ บาท
 แลโรงร้านที่กึ่งที่ ไม่ ไ้ ให้ เช่า ไว้ สิ้นค้าของตัวเอง ให้
 เรียกภาษี เขี่ย เหมือนกับที่ เช่า แต่ โรงร้านที่กึ่งที่
 ไม่ ไ้ ลาคครุระ เวณ แล โรงร้านที่กึ่งตามหัว เมือง
 ให้ เรียกภาษีค่า เช่า ๑๒ ซักหนึ่ง ถ้า กึ่ง โรงร้าน
 ของตัว ไว้ สิ้นค้าขายเอง ให้ เรียกภาษี เขี่ยตาม
 ค่า เช่า ๑๒ ซักหนึ่ง เหมือนกับที่ เช่า กำหนดให้
 เรียกภาษี แพ้ที่ ไว้ สิ้นค้าขาย สิ้นค้าสิ่งหนึ่งสองสิ่ง
 สามสิ่ง เปนสิ้นค้าราคาฉัษย ให้ เรียกภาษี แพ้ท้องละ
 หดสลึงสองห้อย เปนเงินสามบาท สามห้อย เปนเงิน
 คำสั่งสองสลึง ถ้าสิ้นค้า ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง เปนสิ้นค้า
 ราคาฉัษย ให้ เรียกภาษี ห้อยละกึ่ง คำสั่งสองห้อย เปนเงิน

คำสั่งหนึ่ง สามห้อง เป็นเงินคำดั่งกิ่ง แลแพทิม
 ลินคำรามมาก คือผ้าขาวผ้าลายผ้าแพร แลเครื่อง
 ทองเหลืองทองขาว เครื่องแก้วเครื่องเหล็ก แลข
 ทนึ่ง เขาของาสุรายฉิ่น แลทองคำ แลแพให้เช่า
 เชื้อยช่วยคังม่อน เต็มเบี้ยต่าง ๆ ให้ เรียบภาษีห้องละ
 สามบาท สองห้อง เป็นเงินหกบาท สามห้อง เป็นเงิน
 เก้าบาท ให้ เรียบภาษีแก่ผู้ที่อยู่ ใน โรงรำนตึก แพนนี้ ๆ
 ครนจะ ให้ผู้ที่อยู่ ใน โรงรำนตึก แพนนี้ นำ ไปหา
 เจ้าของโรงรำนตึก แพนนี้ยกยาก ยางที่ก็อยู่ไกลยางที่
 ก็อยู่ใกล้ ยางที่ไปไม่พวยบ่าร มักเกิดวิวาทกันอย่างนี้
 จึง ให้ เจ้าภาษี เก็บ แต่ผู้ที่อยู่ ใน โรงรำนตึก แพนนี้ แล้ว
 จึง ให้ ผู้เช่า ไปหักเงินค่าเช่า แต่ เจ้าของ โรงรำน
 ตึก แพ ที่ ใค้ เสียภาษี ไปตามมาก แลน้อย แล โรงรำน
 ตึก แพซึ่งอยู่ตาม แถวท้องตลาด แซกขบอยู่ ในระหว่าง
 โรงรำนตึก แพที่วางสินค้าขาย ไม่ปรระกอบการชื้อขาย
 ให้ มีผลประ โยชน์ เจริญแก่ แผ่นดินนั้น ไม่ชอบ ให้
 เรียบภาษี เท่ากับ โรงรำน ตึก แพที่ไว้ สินค้าขาย
 เหมือนกัน แล โรงรำนตึก แพซึ่งอยู่ตามหัว เมือง

ปากใต้ ฝ่าย เหนือ นั้น จะ เทียบ เป็นค่า เข้า ไม่ได้
 คุ้มผู้ จะ เข้า นั้น ก็ น้อย ถ้าวราชฎี ที่ เหล็ก แล หล่อ เคือง
 ทอง เหลือง ทองขาว แล โรง ยี่หมัก ทำคราม ทำปอ ทำ ใต้
 ทำตุ่ม แล โรง ไร่ ชันน้ำ มี เข้า เปลือก เข้าสาร ซึ่ง
 เป็นสินค้าต่าง ๆ ไร่ ชาย ให้ เรียกภาษี ห้าง ละ สอง สลึง
 โรงสี เข้าชาย แล ทำ เรือชาย ให้ เรียกภาษี ห้าง ละ บาท
 ถ้า มี สินค้า ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ให้ เรียกภาษี ห้าง ละ กิ่ง ทำดิ่ง
 แล ร้าน ซึ่ง ตกาก มาก ตกาก น้อย ตกาก ปลา ใน กรุงเทพมหานคร แล
 หัวเมือง ไร่ ชาย ให้ เรียกภาษี ห้าง ละ สอง สลึง ราชฎี
 สานง ขบสาม เลือกล้ำ แพน เย็บจาก เย็บกระ มง ไร่
 ใน โรง รำน แล ไปรับมา แต่ อื่น รวม ไร่ ชาย ราคา
 มากกว่า ทำดิ่ง ขึ้น ไป ให้ เรียกภาษี ไปนึ่งที่ ไร่ สินค้า
 ห้าง ละ สอง สลึง โรง เลี้ยง สุกร ชาย สุกร ค้าง แต่ ๑๐ คิว
 ขึ้น ไป โรง เลี้ยง เป็ด เลี้ยง ไก่ ชาย ไก่ เป็ด ค้าง แต่ ๕๐ คิว
 ขึ้น ไป จึง ให้ เรียกภาษี ไปนึ่งที่ ไร่ สินค้า ชาย ห้าง ละ
 บาท ถ้า สุกร ทำกว่า ๑๐ คิว เป็ด ไก่ ทำกว่า ๕๐ คิว ลงมา
 แล ไปนึ่งที่ เลี้ยง กลาง แจ้ง ไม่มี โรง ไม่ ต้อง เสีย ภาษี
 ถ้า แล โรง ทำ น้ำ มี มี สุกร อยู่ ใน โรง นี้ มาก น้อย เท่า ใด

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ให้เสียแต่ภาษี โรงทำน้ำมันอย่างเคียว ถ้าราษฎรผู้เช่า
 ร้านคัก ที่เช่าราคามากยกร แต่่น้อย ยี่ขังค่าเช่า
 ไว้ ไม่ยอมออก โดยตรงเจ้าภาษี แลพวกเจ้าภาษีสืบจับได้
 ชำระไ้ความจริง ก็ให้ปรับโทษแก่ผู้ขังภาษีสามต่อ
 ตามแต่ผู้เช่ามาก แลน้อย แลเงินสินบนมากน้อย
 เท่าใด ก็ให้เจ้าภาษี เรียกเอาแต่ผู้ ขังภาษี แล
 พิภัก ในท้องตรากำหนด ให้เรียกภาษีกิ่งกล้าว่ามานี้
 แต่เจ้าภาษียักย้าย เรียกภาษี เหลือ เกินอยู่ ให้ราษฎร
 ผู้ที่มีเรือ แลที่ บ้าน เรือใน โรงร้านคัก แพ ทั้งปวง
 พิเคราะห์ดู ในพิภักประกาศมีถนัดนี้ จะไ้เสียภาษี
 ตามกำหนด ในท้องตราตามพิภัก ถ้าเจ้าภาษีจะ เรียก
 เกินขึ้นไป อย่าให้ราษฎรยอมเสียให้ ๆ ร้องฟ้องเด็ก
 ให้ผู้ดำ เจริงราชการ เมืองกรมการ มีใจเมตตากรุณา
 แก่ราษฎร ปรับประกาศตีพิมพ์นี้ แลให้ราษฎรรู้ทั่วกัน
 อย่าให้เขม ใจด้วยเจ้าภาษี แลยอมให้ เจ้าภาษียักย้าย
 เกือบภาษี ให้เหลือ ๆ เกิน ๆ ผิดท้องตราแลประกาศไป
 ถ้าผู้ดำ เจริงราชการ เมืองกรมการ คุณ เทรราษฎร
 ให้เสียภาษีตามใจเจ้าภาษี ถ้าไ้ความว่าทำจริง

จะให้ มี โทษภัย ฝ่าย เจ้าภาษี เด่าจึงมีความ เมตตา
 กรุณาแก่ราษฎร ภาษีจะมีกำไรก็เพราะราษฎรทำมา
 หากิน โดยคลอง โดยสะดวก จะ ใ้ มากขึ้น ให้ เจ้าภาษี
 เก็บภาษี โดยข้อศับ ตามพิภคท้องตรา อย่า ให้ เรียก
 เหลือ เกินจากพิภคท้องตรา แลประกาศมานี้ ให้ราษฎร
 ใ้ ความ เกิดอริยสิ่ง ไ้สิ่งหนึ่งใ้ แลฝ่ายราษฎร
 ทั้งปวง เด่าก็ ให้ยอม เสียภาษี ให้ เจ้าภาษีตามพิภค
 ในประกาศนี้ แต่ โดยกิจทุกประการ เป็นอันช่วยราชการ
 แผ่นดิน ซึ่ง เป็นที่พึ่งของท่านทั้งปวงอยู่ ถ้าสง ใ้
 ข้อ ไ้ใ้ ไปถามผู้รักษา เมืองกรมการ เสียใ้เข้า ใ้
 จะ ใ้ เสียภาษี ให้ เจ้าภาษีตามพิภค ความฉะ
 วิวาทกันจะไม่บัง เกิดมีต่อกัน

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือน ๕ ค่ำ ปี ๕๒๗
 อัฐศกศักราช ๑๒๒๘ ฤๅ เป็น วันที่ ๕๕๕๒ ในรัชการ
 ประจุบันนี้

ประกาศ

พระราชบัญญัติลัทธิ

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิง
 ทระทให้ ษประกาศ ให้ ทราบทั่วกันว่า คนมี ผลลกัน
 ถ้าจะห้ามไม่ให้ เถายังมีที่ว่า ควรจะห้ามอยู่ เพราะว่า
 เถาเข้าหนังตลอด ๆ ที่คั้นนั้น เป็น เมคยอกสำคัญ
 ก็ให้ โทษมาก ก็ผู้มีบุตรหญิงจะมาขังไว้ไม่ให้ มีผลนั้น
 ก็องการอะไร ก็ผู้มีบัณฑิตก็ระกักบุตรหญิงไว้
 ไม่ให้ มีผล เพราะว่า กลัว จะ ปรนรคน ด้วย ซาคี คำซ้ำ
 เพราะว่าบุตร เกิดมา เขาหนีบถือขันซื้อตามหมูปิกา ถ้าชาย
 ซาคีคำซ้ำมา เป็นผลหญิงบุตรผู้ใด มีบุตร เกิดขึ้นมา
 ก็คงจะต้องรู้ต้อง เรียกว่า เป็นบุตร ไพร่ตามตระกูลบิดา
 จะ เชิดชูตามฝ่ายมารคามิไ้ ด้วย เหตุนี้บิดาของหญิง
 ที่มีบัณฑิตก็ จะขังระกักบุตรหญิงของตัวไว้ ด้วยกลัว
 ประปรนรคนด้วยคนต่ำ ๆ ก็ควร เพราะว่าฉนั้นถ้าบิดาหญิง
 ๆ มารคาหญิงมีศักดิ์สูงตั้งแต่ ๕๐๐ ขึ้นไป ถ้าฝ่าย
 ตระกูลชายคือตัวชาย ๆ บิดาของหญิง ๆ ผู้ตัวผู้ข้างซิก ๆ
 ของชายมีบัณฑิตก็ สูงเสมอบิดาหญิง ๆ สูงกว่า

บิคาหญิงถ้าขี้แลบิกายยังมีตัวอยู่ มาเปรียบเทียบตกลง
 กับบิคาของหญิงก็เป็นก็ ถ้ามีตกลงก็ต้องทักสินว่า
 ตามแต่ใจหญิงสมัค เพราะฝ่ายชายเป็นบุตรผู้มีขันตา
 ศักดิ์ก็มีไซ้ไพร่ ก็ถ้าฝ่ายชายฤบิคาแลบของชาย
 คำศักดิ์ถือว่าบิคาของหญิง ต้องสูกแต่ใจบิคาของ
 หญิง เมื่อบิคาของหญิงไม่รังเกียจเสียใจด้วย
 บุตรชำซอกแล้วนั้น จะเรียกเอาตัวคืนก็ได้เพื่อ
 จะเอาตัวมากักขังไว้ รักษาตระกูลขันตาศักดิ์
 ก็สูกแต่ใจของบิคาหญิงที่มีขันตาศักดิ์ จะยอมยก
 ใจก็ได้ ไม่ยอมยกใจก็ได้ จะเรียกตัวคืนมาแล้ว
 ไปยอมยกใจคืนอื่นก็ได้ ชายที่ต่ำศักดิ์มาลวงเกิน
 จะให้ทำโทษให้ ๆ จะให้ปรับโทษใหม่ เช่น เขี้ย
 เลมิดให้ก็ได้ ถึง มา ขอ สมา แล้ว ก็ไม่ ค้ม เขี้ย
 เลมิดได้ แต่การอย่างนี้ว่าแต่ในเรื่องฝ่ายข้างบิคา
 หญิงมีขันตาศักดิ์สูง ฝ่ายชายมีขันตาศักดิ์ต่ำ
 ก็ถ้าฝ่ายชายฝ่ายหญิงมีขันตาศักดิ์สูง ด้วยกันก็
 ขันตาศักดิ์ต่ำด้วยกันก็ ให้ ทักสินเอาตามใจ
 หญิง สมัค อย่าง เดียว ถ้า หญิง สมัค จะ กลับ มา
 อยู่กับบิคา มารากก็ได้กลับมา ถ้า สมัค จะ ไป กับ
 ชายสูง ก็ ให้ ไป ถ้า ไ้ มา ขอ สมา รัย ผิด แล้ว

ข้าง บิดา ข้าง มารดา หึง รับ สมาก็ดี ไม่รับก็ดี
 ไม่มีเขี้ยวเลมิต แต่สิ่งของ ๆ ฝ่าย บิดามารดา
 หึงหายไป เมื่อเวลาถึงภาคนี้เท่าใด ให้เจ้า
 ทรพียุ่สาบาลตราสินไว้ โดยไม่ตราสินด้วยเข้าใจ
 ว่ามิใช่ ผู้ร้ายอื่น เมื่อมา ให้ การกำหนดของ
 แม่่น บำ ว่าเฉพาะหายในวันนั้นเวลานั้นเท่าใด
 สาบาลได้ เมื่อบ จะยอม ให้แก่ บุตร หึงไป เท่าใด
 ก็ ให้ยอม เหลือ นั้น ให้ ชาย ผู้ลักภาต้องใช้ ทั้งสิ้น
 แต่ผู้ชักสื่อแลพวกเพื่อน ที่มากับชายแลเจ้าสำนัก
 ที่ต่าง ๆ ถ้าแม่่นลักภาหนีสูญหายไปไม่ได้ตัว
 หึง ไม่ได้ตัวชาย ๆ ไม่ได้ ทั้งสองคน จึง ควร
 ต้องฟ้องต้องเกาะครอง เร่ง รับ ให้ ส่ง ให้ นำ ถ้าได้ตัว
 หึงตัวชายมา แล้ว โทษ ผู้ชัก สื่อ แล ผู้มา เป็น
 เพื่อน ผู้ ลัก ภา แล เจ้า สำนัก ให้ ยก เสีย แต่ การ
 ข้าง ผู้ มี บันทาศักดิ์ ยังมี นัย ที่ จะ ว่า ไป หลาย
 อย่าง อยู่ ถ้า ที่ อยู่ ของ บิดา มารดา เป็น วง เจ้า
 บ้าน ชุนนาง ผู้ ใหญ่ มี ข้าง นำ ข้าง ไน กำหนด กก ซา
 มั่น คง คน ผู้ ต่ วง เกิน เข้า ไป ก็ จะ ต้อง ให้ มี โทษ
 สมควร แก่ วง ใหญ่ วง น้อย ตาม บันทาศักดิ์ ใหญ่

น้อย ของ ท่าน เจ้า ของ วัง เจ้า ของ บ้าน อึ่ง ผู้ มี
 ขันตาศกที่ สูง คำ จะ ว่า คำ ศกที่ นานา เปน แม่ น ย่า
 ก็ ไม่ ไท เพราะ ผู้ มี ศกที่ นานา สูง ลาง จำ พวก ก็ เปน
 แต่ ผู้ มี ชัน เกี้ยว เมื่อ มา ช้อง มา เกี้ยว กับ ผู้ มี
 ขันตาศกที่ สิบ ตรี กุณ มา หลาย ชั่ว แม่ น ดิน
 ก็ จะ ต้อง รู้ ว่า ผู้ มี ขันตาศกที่ ชัน เกี้ยว เหมือน
 กับ ไพร แต่ การ ใน เรือง อย่าง นี้ ก็ ไม่ เปน วิสัย ที่
 ลูก ชน จะ ตัก สนิ ไท ต้อง เรียบ ท่าน เสนา ยศ ให้ ตัก สนิ ฤ
 กราย ทูล พระ ฤ ณา ให้ ทรง ตัก สนิ เพราะ ในการ ใน
 ที่ ศ ใน ทาง ที่ ไม่ เคย ถ้า ตัก สนิ ไม่ ช้อง บด ก็ จะ เปน เยี่ยง
 เปน อย่าง ไไป ต้อง ให้ ผู้ หล็ก ผู้ ใหญ่ ตัก สนิ จึง จะ ควร
 แต่ ในการ ผู้ มี ขันตาศกที่ ท่อ ผู้ มี ขันตาศกที่ ด้วย กัน
 ในการ ที่ เหมือน ๆ กัน เคย สมา คม กัน อยู่ แล้ว
 ให้ ตัก สนิ ว่า สุก แต่ ใจ หึง ฤ สุก แต่ ใจ บิคา
 มารคา ฝ่าย หึง แล บิคา มารคา ทั้ง สอง ช้าง
 ประนี ประนอม กัน ตาม ยศ ขันตาศกที่ ทั้ง สอง ฝ่าย
 ถ้า บิคา มารคา หึง เปน สูง ศกที่ ตัก สนิ โดย ไม่ เอา
 เปน ชุระ ไม่ กอ ใจ ที่ จะ ว่า ถึง ถ้า ผู้ หึง คบ ชาย
 ที่ ไม่ ควร แท้ พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ จะ ทรง พระ ราช

กำหริศ ทัตสิน ให้ทำ โทษ ชาย แล จำ ของ หญิง
 ตาม อำนาจ แผ่นดิน ไม่ให้ เสื่อม เสีย เกียรติยศ แก่
 ราช ตระกูล แต่ ใน การ เช่น นี้ โพร ผู้ ไม่ มี บัณฑิต กัก
 แล เชื้อ สาย ตระกูล สูง ที่ ไ้ รั อยู่ ทั่ว ๆ กัน นั้น
 แล้ว แล มี คัก กิ นาท่า กว่า ๕๐๐ ไร่ ลง ไป ทั้ง สอง
 ฝ่าย ไม่ ควร ที่ จะ มา ทาง วุ่นวาย เขา อย่าง ท่าน ผู้
 มี บัณฑิต กัก สูง เลข บุตร หญิง ของ ใคร ๆ จง ระวัง
 รักษา เอง จง ทา ด้ว ให้ เปน ที่ ชอบใจ ให้ เร็ว ๆ เดิก
 ถ้า เกิด เหตุ ติค ตาม ผู้ ชาย ไป ก็ จะ ต้อง คง ลง
 ให้ ตาม ตามใจ หญิง สมค ผู้ ลอย ลัก ภา ถ้า ไม่ ไ้
 ขอ สมมา ก็ ให้ มี เขี้ย เลมิก ของ ซึ่ง หาย ใน เวลา
 หญิง คน ตาม ชาย ไป เจ้า ทรัพย์ สบายล ไ้ ว่า หาย
 ใน เวลานั้น ผู้ ลัก ภา ก็ ต้อง ไซ้ ต้อง เร่ง รัค ให้ ไซ้
 เจ้า ของ ทรัพย์ จง เต็ม ฤๆ ตามใจ เจ้า ทรัพย์ จะ ยอม
 ลค ยอม ให้ บ้าง จะ ไ้ ว่า ยิ่ง กว่า นี้ ไป ไม่ ไ้ เพราะ
 บิคา มารดา แล ญาติ ผู้ โหญ่ เล็ย บุตร หลาน ไม่ คี
 ว่า นี้ ตาม การ ปรกติ ถ้า การ วิปริต คือ ชาย หลอก
 ลง ลัก ภา หญิง ไป แล้ว ไป ฆ่า พัน รัค ด้ยง ซึ่ง สิ่ง
 ของ ฤๆ ไป ชวน ชาย อื่น มา ช่ม ชิน ทำ บัย เบิน แล เขา

ไป ชาย เป็น คน ชั่ว ๆ หญิง ไม่ สมัก คุ่ม พวก พ้อง มา ดู
 คร่า เขา ตัว ไป ทั่ว พล การ เช่น นี้ ถึง ผู้ มี ยืน ทาศักดิ์
 สูง เป็น เจ้า เป็น นาย ทำ ก็ มี โทษ มี ความ ผิด ค่อ
 แผ่น ดิน ธริน เมือง ควร ต้อง ลง พระราช อาญา
 เสมอ ๆ ใกล้เคียง โทษ ผู้ ร้าย ปลด ยืน ทาศักดิ์ แล ทรณะ
 ไม่ คุ่ม ผู้ ที่ ถูก พิพาท อย่าง นี้ ถึง จะ ไม่ ไ้ พ้อง
 โรง ศาล ทั่ว เห็น การ ว่า จะ เน้น ชำ ไป จะ มาร้อง
 ถวาย ฎีกา ที่ เกี่ยว ก็ จะ รับ แต่ การ จะ เป็น อัน ดู
 ๆ ไม่ เป็น อัน ดู จะ ต้อง พัง เขา คำ หญิง คน กลาง
 เป็น ประมาด เพราะ การ ลง เรือง ดู ล้ม ๆ ก็ นี้ ก็ มี ถัว
 หญิง สมัก อยู่ กับ ชาย แล้ว จะ เขา เรือง ดู ขึ้น ว่า ไม่ ไ้
 อื่น หญิง ซึ่ง ตาม ชาย ไป โดย ความ สมัก
 รัก ใคร่ กัน เอง ขิตา มารดา ไม่ ไ้ ยอม บก ไ้ ไม่
 ไ้ ตก แต่ง มี ทน มี สิณ สอ คอย่าง นี้ ก็ ชื่อ ว่า เพศ หญิง
 ไม่ คี่ ชาย จะ ถือ ว่า เป็น เมีย ไม่ ไ้ ก็ เมื่อ ไม่
 สมัก อยู่ กับ ชาย จะ หัน กลับ มา หา ขิตา มารดา
 แล ญาติ พี่ น้อง ก็ ก็ จะ ตาม ชาย ขึ้น ไป ก็ ก็ ชาย ที่
 เรียก ว่า เป็น ผัว นั้น จะ ตาม พี่ พ้อง ร้อง เร่ง รัก เขา ตัว
 ๆ จะ เขา เมีย ปรียบ แก่ ชาย ชู้ ใหม่ ไม่ ไ้ เพราะ มี นมา

ฉันก็ให้มันไปฉันนั้น จะตาม ว่ากล่าวไ้แต่สิ่ง ของ ๆ
 ทิวที่ หอึง ผด ลัก ไป เมื่อวัน หก แลที่ ไ้ทำ ทราสิน
 สาบาล ไว้ หรือ หั้น สิ้น เกี้ยว ช้องแก่ ผู้ อื่น อย่างไร
 เมื่อ อยู่ กว๊าย ถัน ก็ถ้า เมื่อหอึง กบู่ ใน เรือน ชาย คบ
 ชาย อื่น เช่น ชู้ เข้า มา ใน เรือน ทิว ชาย ที่ เป็น ผัว
 จัย ไ้ หรือ สับ ความ ไ้ ชาย ที่ เป็น ผัว ควร จะ ร้อง
 ฟ้อง ว่ากล่าว ไ้ มี เบี้ย ปรยไ้ใหม่ เหมือน อย่าง ผู้ร้าย
 ชน เรือน แต่ เรือง ทำ ชู้ ใน เมีย ไ้ ผก เสียบ เพราะ เมีย
 เป็น หอึง ไม่ ก็ มา แต่ เกม แล ถ้า บิคา มารคา
 ของ หอึง กลบ มา ก็ กว๊าย บุตร หอึง อยู่ ปด มี ก้า ชู
 ไ้ ทูร รอน ทาษ ักรร มกรณ ไ้ เรือง เข้า เรือน หรือ หอึง
 นั้น มี บุตร กับ ชาย ที่ ทิว ตาม มา บิคา มารคา กลบ
 รัก ใคร ว่า เป็น ทาน ทั้ง แด การ เมื่อ หอึง นั้น ก็
 กับ บิคา มารคา แล บิคา มารคา ของ หอึง นี้ ก็
 ชาย นั้น ว่า เขา เจบ เรียก ไ้ สอย ดิ การ ต่าง ๆ
 เช่น ปรก ไ้ เมื่อ นั้น จะ ว่า ชาย หอึง นั้น เป็น เมีย
 ถ้า หอึง นั้น มี ชู้ จะ พ้าง ร้อง ชาย ชู้ ตาม เสียบ ผด
 ผัว เมีย ก็ ไ้ เพราะ โทษ ที่ ไ้ เป็น รวับ กลาย เช่น ก็
 ไป เสียบ แล ั ประการ นี้ ไ้ รู้ ที่ ไ้ ไป ทุด โรง ทุด ศาล

ว่า เป็น พระราชกำหนดใหม่ ให้ สุธาตราการ
 ถิตตาม แล ขอให้ ได้รับความ เกียรติยศ ที่ว่า ใน
 กฎหมายเก่า ๆ ซึ่ง เป็น อันขัดแก่ พระราชบัญญัติ ใหม่
 นี้ มาว่า รัฐ เป็น ส่วนของ เติง วุ่นวาย ไป
 ประกาศ พระราชบัญญัติ ใหม่ มา ณ วัน พุศ
 เดือนเจ็ด ขึ้นเจ็ดค่ำ ปี ๒๔๓๐ ๑๒๓๐
 ฤๅ เป็น วันที่ ๒๒๒๘ ใน ราชการ ประมุข นี้

ประกาศท้ามนั้ที่มีไช้สังคตขึ้นวังนำ โทณ ฅม
 ครั้งพระบาทสมเด็จพระ บัณ เถลา สวรรคต ที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ ท้ารวคั้งให้ประกาศ
 ให้ทราบทั่วกันว่า ในการ สวรรคต พระบรมราชวัง
 ครั้งนี้ ข้าราชการแลราษฎรไพร่พลวงสังคตพรรคทาย
 เสดย บันคา ที่มีไช้สังคตขึ้น ขาววังนำ ทั้งชาย ทั้งหญิง
 เว้นแต่ข้า เจ้าที่ สิ้นพระชนม์ แล บ่าว นาย ทาย
 แล ที่ ยีคา มารคา ทาย แล หญิง ผัว ทาย แล แชก
 ที่ เคย โทณ อยู่ โทยปรกติ นอกนั้นอย่าให้พลอยโทณ
 ฅม เดย.เป่นอันขาดที่เคียว ถ้าผู้ใดมีทันรู้ พลอยโทณ
 ฅม เกินไปแล้ว ให้ผู้นั้น มา ลุกแก้ โทยต่อ จมนรธา
 มาทย โทย เร้ว ถ้าไม่ มา ลุกแก้ โทย นึง ฅน ใจ เสี้ย
 มี ผู้ ส่อ จับ ทัว มา ไท้ จะให้ ปรวัย ไทม.มี โทยแก้ ผู้นั้น
 เป่นการ ล่วง พระราช อาญา ถ้า มา ลุกแก้ โทย แล้ว
 รัย ทัว ปรวัย ทรา ไป เป่น สำคัญ

ประกาศมา ณวัน อังการ เเค็ชฅน สาม ขึ้น เจ็ด ค่ำ
 ปี ฅลย สัฎศก

ประกาศห้าม ผู้ที่ไม่ใช่สังกัด ชิ่นวัง นำ
 โทณ ผม ครัง พระบาท สมเด็จพระ บรมเกล้า ที่ ๒
 มี พระบรมราชโองการ ให้ประกาศว่า คนที่
 โทณ ผม ผิดสังกัด คือคน มิใช่ สังกัดวัง นำ นั้น
 ถ้า ผู้ชาย เปน แขนก เคย โทณ ผม แต่ เคมี มิใช่ ว่า คน
 ที่ โทณ กว๋ย เทก คือ บัวย ไช้ ให้ โทณ มา แต่ ก่อน
 เกือน ปี แรม ๖ คำ ชิ่น ไป มิใช่ ว่า ข้า เจ้า ข้าว นาย ที่
 เจ้า ชุน มุส แวย ทาย หลึง ผัว ทาย ฤา ยีตา มารดา
 พ่อ ผัว แม่ ผัว ทาย โทณ เพราะ เหตุ นี้ มิใช่ ว่า
 ฤา ญาติ อัน โดส ของ มุส นาย ทาย มุส นาย ให้ โทณ
 ช่วย อย่าง ที่ ศพ เจ้า พระยา ยมราช บุตร ที่ ไม่ ให้
 ทำ ราชการ ฤา ข้าว ทาน ของ พระยา ปราจีน บุรี
 ระ โทณ ช่วย ใน การ ศพ มิใช่ ว่า การ โทณ นี้ ติค ต่อ
 มา แต่ ก่อน เกือน ปี แรม ๖ คำ ก็ ก็ ฤา ย หลึง ก็ ก็
 ถ้า ศพ ที่ ควร อ้าง ยังมี เปน สำคัญ อยู่ ทราย ไค ก็
 โทณ ให้ ทราย นั้น แต่ ชึ่ง คน ที่ หลง โทณ ประจบ ไป ผิด
 เปน ผู้ หลึง อยู่ กับ ผัว ฤา เปน บุตร อยู่ กับ ยีตา
 ที่ เปน ข้า ราชการ อยู่ ข้าง วัง หลวง แล้ว ระวัง อัง

ฟังเขาว่า เป็นข้าเจ้า ข้าราชการ ข้าง วัง หน้าไม้ ใต้
 หนึ่ง ที่ อยู่ กับ ผัว ฤา นายเงิน แต่ ผู้ที่ ทวี ฟัง พา อา ไครย์
 อยู่ ไค ไค จะ ต้อง โทณ แต่ หนึ่ง ที่ เป็น ไพร่ หลวง
 สัก ฤา รัย เข็ย ทวัก ไร: วัง หน้า นั้น จำ พวก เคี้ยว
 อยู่ ไทณ ๆ ก็ ต้อง โทณ หนึ่ง ลูก หมู ของ พวก นั้น
 ก็ เหมือน กัน คน อื่น นอก จาก ไพร่ หลวง จะ อ้าง ว่า
 เป็น ข้า เจ้า ข้าราชการ ข้าง วัง หน้า ฟัง เขา ไม่ ใต้ ให้ เขา
 ตาม ที่ อยู่ คือ อยู่ กับ ผัว ก็ ให้ ตาม ผัว อยู่ บิ ตา มารดา
 ฤา นายเงิน ก็ ให้ ตาม บิ ตา มารดา ฤา นายเงิน
 เจ้า บ้าน เจ้า เรือน เจ้า ที่ อา ไครย์ จะ แก่ ทวี ว่า เป็น
 ข้า เจ้า ข้าราชการ ข้าง วัง หน้า จะ ชำ ร้าย ไป ไทโร โทณ
 ผิด ก็ ให้ มา สารภาพ ดู แก่ โทษ เสีย โดย เร็ว แล้ว รัย
 ทวี คุ้ม รัย ไป เด็ด ดู แก่ โทษ แล้ว ไม่ ต้อง ปรวัย
 ผู้ ที่ แก่ ทวี ผิด ไม่ พัน ต้อง ปรวัย

ประกาศ

พระบรมราชาโหวาท ไม่ให้ทิ้งสัตว์ตายลงในน้ำ เรื่อง
ทอดเคาเพลิง เรื่องให้ทำสิ่งประทุษร้ายต่าง

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสูงเสียดนาท
ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎร
ทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า บัดนี้ให้ทรวายคำคนนอก
ประเทศแลคนนอกกรุง เช่นลาว แลเขมรแลชาว
หัวเมืองตอนใต้หน้ามือ แลอื่น ๆ หลายนพดลยอม
ศิโยนว่าชาวกรุงเทพนี้ ทำสมมมหนักลงใน
แม่น้ำลำคลอง ด้วยทิ้งซากศพสัตว์ตายให้ลอย
ไป ๆ มา ๆ นำเกลียดหน้าซัง แลไว้ใช้กินแลอาบ
น้ำในแม่น้ำอยู่เป็นนิสัย เป็นน้ำวังเกียรเสียดเกียรติ
พระมหากษัตริย์

เพราะเหตุฉนั้นจึงทรงพระมหากษัตริย์ไปริคสั่งสอน
เตือนสติมาว่า บัดนี้ต่อไปห้ามมิให้ใครผู้ใดผู้หนึ่ง
ทิ้งสุนัขตายแมวตาย แลซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลง
ในแม่น้ำลำคลองใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง เช่นขันซาก ขอ
ให้คิดอ่านใช้สอยจ้างวานใคร ๆ ไป ทิ้งเสียดที่
บ้าน ข้าง ซากศพคนนั้นเกิด ถ้าบ้านเรือนอยู่

ริมน้ำจะเอาไปฆ่าช้ายาก ก็ให้ฝั่งเส้นในกิน
 ใน โคลนให้ลับลิไป อย่าให้ลอยไป ลอยมา ใน
 น้ำได้ แลการ ซึ่ง ทั้ง ซากศพสัตว์ต่าง ๆ ลง ใน
 น้ำ ให้ลอยขึ้นลอยลงอยู่ถึงนี้ ก็คิด โดยเลียดก
 ก็เห็น เป็น ที่ รัง เกษร แก่ คน ซึ่ง ได้ อาศัยอยู่ ใช้ น้ำ อยู่
 ทั้ง ถิ่น ด้วย กัน พระสงฆ์ สามเณร เป็น พระ สมณ
 ชาว นอก กรุง เทพฯ คือ เมือง ลาว แล หัวเมืองฝ่ายเหนือ
 ทั้ง ปวง แล ราษฎร ชาว นอก กรุง เมื่อ มี เหตุ
 ต้อง ลง มา ยัง กรุง เทพฯ นี้ แลแล้ว ก็ รัง เกษร ตี เคียน ว่า
 เพราะ ต้อง ใช้ น้ำ ไม่ สะอาด จึง เป็น โรค ต่าง ๆ ไม่ เป็น
 สุข เหมือน อยู่ นอก กรุง ถึง คน นอก ประเทศ คือ ฝรั่งเศส
 อังกฤษ จีน แยก ทั้ง ปวง ซึ่ง เข้า มา ค้า ขาย ใน
 กรุง เทพฯ ก็ ตี เคียน อยู่ ถึง นี้ อยู่ โดย มาก

เพราะ ฉนั้น ขอ ท่าน ทั้ง ปวง จง พร้อ ม ใจ กัน คิด เห็น
 ลง ใจ ว่า ท่าน ทั้ง ปวง ชาว กรุง กับ คน นอก กรุง นอก
 ประเทศ ก็ เป็น มนุษย์ ด้วย กัน ควร จะ มี กฎ กติกา แก่ กัน
 ขอ เลียด อย่า ทั้ง ซาก ศพ สัตว์ ต่าง ๆ ลง ใน น้ำ ทำ ให้
 เป็น ที่ รัง เกษร แก่ มนุษย์ เหมือน กัน เลย แต่ ก็ ไป
 ถ้า ผู้ ไค ไม่ พัง พระบรมราโชวาท เกื้อหนุน สัก มา ครั้ง นี้

แล้ว ยั้ง ขึ้น ทำ มัก ง่าย อยู่ ทั่ว เก่า ก็ ให้นาย อ้า เกอ
 สืบ ชาว บ้าน ที่ โกลด์ เคียง เป็น พยาน ชำระ เอา ทั่ว
 ผู้ ไม่ เชื้อ เพอ มัก ง่าย ทำ หน้า ให้ เช่น โส โครก นี้
 มา ครอบคลุม ประภาศ ห้าม ผู้ ขึ้น ต่อ ไป

หนึ่ง ธรรม เนียม คน ชาว ไทย ทั้ง ขวง มัก เป็น
 คน ครอบ หนึ่ง เหนียว แน่น หวง ทวี พัย ของ คน ไม่ อยากร
 ใต้ ทั่ว ไป แก่ ผู้ ขึ้น แม้น ถึง จะ เป็น คน มี ทวี พัย
 มาก ฤๅ จะ ก่อ ตัก อยู่ ใต้ ใต้ เสียบ คาย ทวี พัย กล้วย จะ
 หมก จะ เปลือ ง ไป ทำ แก่ เรือ น ฝา จาก ฝา แตะ
 ฝา กระถาน ที่ เป็น เชื้อ เพลิง แล้ว มัก ทอด เตา เพลิง
 โกลด์ ฝา โกลด์ กอง ฟัน จะ ระวัง รักษา อยู่ เป็น นิตย
 ก็ ไม่ ใ้ กล้วย มี ขุระ กังวล ขึ้น ๆ ฎากู แล กล้วย
 ความ ประมาท เลิน เล่อ ไป เพลิง ึ่ง ติค ขึ้น ไหม้
 บ่อย ๆ เป็น การ เกิด ครอบ หนึ่ง บั หนึ่ง ทรง พระ มตา
 กรุณา ไป รก จะ ให้ ราษฎร มี ความ สุข ไม่ ทั้อ เสียบ
 ทวี พัย เพราะ เกิด เพลิง บาง ที่ ไหม้ เสียบ ใน เพลิง
 บาง ที่ กระจัก กระจาย ไป กล้วย รือ หนึ่ง ประ ปรคณ
 หนึ่ง หยิบ คว้า แล ทั้อง ลง ทุน ทำ เรือ น ขึ้น ใหม้ บ่อย ๆ
 หนึ่ง เถย ึ่ง ใ้ ทรง พระ มตา กรุณา สั้ง สอน ให้

ทอกเตาเพลิงเสียอย่างใหม่ จะมีให้ใหม่ บ้าน
 เรือน ทั้งแต่ที่เสียไป ให้คนที่แปล ผู้ใหญ่ ใน
 บ้านเรือนของตม ๆ ทอกเตาเพลิงเสียใหม่ เอาใจ
 ใส่ตรวจตราดูแลระวังให้ถี่ อย่าให้ทอกเตา
 ก่อเตาใกล้ฝาที่รุงรัง ให้ทอกก่อเตาเพลิงใหม่
 ที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง คือทำด้วยอิฐ ด้วยปูน ฤ
 คิน เหมือนอย่างเตาที่ก่อไว้เป็นตัวอย่างที่ห้อง
 สนามหลวง วันรุ่งขึ้นทางใหญ่ นั้น ฤาเป็น
 คนยากจน จะกอดังนั้นผู้ใดจะทอกเตาเพลิงอยู่
 อย่างเก่า ก็ให้เอาดินโคลนกับแกลบกับทราย
 ประสมกันเข้าแล้วขรกฝาตาฝา ที่ใกล้เตาเพลิง
 เสียให้ถี่ แล้วได้กองพื้นที่จะหุงเข้าให้ต่าง ๆ
 เตาอย่าให้ เป็นเชื้อเพลิงได้ แลให้หมั่นระวัง
 เอาใจใส่ในเรื่องที่จะเกิดเพลิงใหม่ ให้จงมาก
 อย่าประมาทเลย จะได้อบรมพระนครบาลตรวจ
 คำนวณทุกบ้านเรือนในพระนคร ถ้าเรือนใด
 ไม่จัดแรงที่เตาเพลิง ด้วยอิฐปูนแลคินให้ต่าง
 ชึ่งทำให้รุงรัง จะให้ไล่เสียจากที่อยู่เอาที่
 ให้คนที่รู้ ระวังอยู่ต่อไป

หนึ่ง ทรง พระราชวิทก อยู่ ด้วย เรื่อง ไจร ผู้ ร้าย
 มี เณร ๆ มา ต้อง ชำระ อยู่ ใน โจร ศาล ก็มี
 เรื่องราว ว่า ผู้ ร้าย เขา มี ไท พาก ชน มา ตัก ปลา คัด ลิม คัด สลัก
 ผลัก นำ ต่าง ลัก เขา สิ่ง ของ ทอง เงิน ไป เมื่อ ความ
 เกิด ขึ้น ที่ ไท ๆ ก็ ยืน อยู่ อย่าง เดียว ทรง พระ
 กรุณา แก่ ราษฎร ทั้ง ปวง จะ ให้ หลีก เลี่ยง ให้ พ้น
 โจร โภภ์ จึง ไท ทรง ส่ง สอน เกษณ สติ ให้ ทำ ลิม
 สลัก ประตุ นำ ต่าง ให้ ทน อย่ง ที่ ไจร ผู้ ร้าย จะ
 รู้ ง่าย ให้ ทำ เปน ภาระ ขวน ข้าง ที่ คน ฉลาด คึก
 ทำ อย่ง ไร ๆ ตาม สติ ปญญา ของ คน นั้น ๆ คือ
 ว่า จะ ใส่ ลิม ข้าง บน ข้าง ล่าง ลิม ขวาง ฎา อย่ง ไร ๆ ก็
 ตาม แต่ จะ เห็น ควร ให้ ยัก บ้าย จัก แรง เสียบ ข้าง
 ให้ แน่นหนา อย่า ให้ ไจร ผู้ ร้าย เข้า ไป ลัก เขา สิ่ง ของ
 ทอง เงิน ไป ไท ง่าย ๆ ให้ ราษฎร ทั้ง ปวง คิด ถึง
 พระ เกศ พระ คุณ ที่ ทรง ส่ง สอน มา นี้ แล้ว จึง คิด อำน
 จัก แรง ให้ ถูก ต้อง ตาม พระ กระแส ไร ทุก ประการ จะ
 ไท มี ความ สุข ศิว สวัสดิ์ เกวิ ญ สัน ถาล นาน
 ประกาศ มา ณ วัน อาทิตย์ เดือน สาม ขึ้น เจ็ด ค่ำ
 ปี มโรง นักษัตร อัฐ ศก

ประกาศ

ห้ามมิให้ ชู้ ม้า รุง ม้า มา ใน พระบรมมหาราชวัง
 ประกาศ มา ให้ ทราบทั่วกัน ทุก หมู่ ทุก กรม
 ทั้ง พระนคร ว่า คน ทั้งปวง รู้ ฤๅ ไม่ ใน พระราชวัง
 ห้ามมิให้ ใคร ๆ ไปขนหลังม้า แล รุง ม้า มา เลี้ยง
 ใน พระราชวัง ลัก ทัญหาลวง ให้ ม้า ที่ มี ชู้ ม้า ลวง
 กิน ให้ คน ทั้งปวง สังเกต เด็ด ถึง คน ลวง พ้น งาน
 ซึ่ง ไปขนหลังม้า นำ นำ ริว เมื่อ เสกข์ พระราชกำหนด
 ออกจาก พระราชวัง ก็ ย่อม ไป คัวย ม้า นำ ตั้ง แต่ นอก
 ประตู วิเสกไชยศรี ไป เมื่อ เสกข์ พระราชกำหนด
 กลับ ก็ นำ มา หยุคนพิง นอก ประตู วิเสกไชยศรี
 แล้ว ก็ ลง ไป หมอบ รุก ซ่อง อยู่ ก็ ควร เห็น ว่า เปน
 เคารพ ซอย อยู่ แล้ว ม้า ช้ำ ราชการ ที่ ต้อง เสด็จ
 นำ เสกข์ ตาม เสกข์ ใน กระบวน แต่ง เครื่อง แล้ว
 จะ เข้า มา ใน พระราชวัง ชั้น ใน ก็ ไค้ แต่ ม้า เบต้า
 ไม่ ไค้ แต่ง เครื่อง ของ เจ้า นาย แล ช้ำ ราชการ ที่ ไม่
 ไค้ ต้อง เสด็จ เข้า ใน กระบวน ห้ามมิให้ เข้า มา ใน
 พระราชวัง ชั้น ใน เว้น แต่ ม้า ลวง ม้า พระเจ้า ลูก
 เชอ ที่ ยัง อยู่ใน พระราชวัง ไป รุก ให้ เข้า ออก ทาง

ประทศุ ศรี สุนทร แด่ ประทศุ สอง ชั้น ไก่ ม้า พระราช
 วงษา นุวงศ์ เข้า มา ไก่ เพียง ชั้น กลาง หยก เพียง
 ประทศุ สอง ชั้น จะ ล่อง เข้า มา ใน พระราชวัง ชั้น ใน
 ไม่ ไก่ ถึง เจ้า พนักงาน กรม ม้า จะ ผูก ม้า ใน พระ
 ราชวัง ก็ ให้ ขอก กรมวัง เสียบ ก่อ น จึง ผูก ม้า
 ถ้า ไม่ ขอก กรมวัง ให้ กรมวัง จีบ ปรียบ ให้ เสียบ เงิน
 ทาม พระราช บัญญัติ ถ้า มี พระบรมราช โองการ
 คำ รัศ สั่ง ให้ ไป ขน หลง ม้า ฤฯ ให้ ผูก ษะ การ ไก่ ๆ
 จะ ไม่ ขอก กรมวัง ก่อ น ก็ ไก่ แต่ ข้า ราชการ ก็ ก็
 ฤฯ ข้า เจ้า ข่าว ทาย ของ ข้า ราชการ ก็ ก็ จะ มา
 ขน หลง ม้า ล่อง เข้า มา ใน พระราชวัง ชั้น ใน ฤฯ ชั้น
 กลาง ไม่ ไก่ เลย เช่น อัน ซาก ถ้า ผู้ ซึ่ง ไป ขน หลง ม้า
 เช่น ข้า ราชการ ล่อง เข้า มา ใน พระ ราชวัง ชั้น ใน
 จะ ให้ เสียบ เข็ม ปรียบ ซึ่ง หนึ่ง พระ ราชทาน เป็น รางวัล
 แก่ ผู้ จีบ ล่อง เข้า มา เพียง ชั้น กลาง จะ ให้ เสียบ
 เข็ม ปรียบ สิบ คำ ลึง แล้ว เก็บ ม้า เป็น ม้า หลวง
 ถ้า เช่น ข้า เจ้า ข่าว ทาย ขุนนาง ล่อง เข้า มา ชั้น ใน แล้ว
 เจ้า แด เจ้า หมู่ มุลา นาย เสียบ เข็ม ปรียบ แทน ซึ่ง หนึ่ง แล้ว

ลง พระราชอาญา ๕๐ ทีส่งไปคุก เพียงชั้นกลาง
 ให้เสียเบี้ยปรับสิบ ตำลึง แล้วเก็บม้าเป็นม้าหลวง
 ถึงม้าที่ไม่ มีคนบนหลังแลไม่มีใครจูง พลัดล่อง
 เข้ามา ใน พระราชวังก็ให้จับเป็นม้าหลวง ถ้ามี
 เจ้าของ มาติดตามก็ให้เรียกเอาค่า ถ้ายตามราคาม้า
 ที่ซื้ขายก่อน จึงให้ไป ถ้าเจ้าของไม่มาจ่าย
 ก็ให้เอาม้าไปขายเอาเงินมาแบ่งปันให้ผู้จับ แต่
 พระราชวงษา นุรักษ์นั้นโปรดให้มา บนหลังม้าได้ แต่
 ประตุ วิเสศไชยศรี จน ประตุ สอง ชั้น ข้าราชการ
 มา บนหลังม้าได้ เพียงนอก ประตุ วิเสศไชยศรี
 เท่านั้น จะล่องเข้ามา ใน พระราชวัง เพียงชั้นกลาง
 ก็ไม่ได้ อนึ่งม้าที่ผู้หนึ่ง ผู้ใดนำมาถวาย ก็ให้
 มอชกับเจ้าพนักงาน กรมม้าให้รับไว้ เมื่อมี พระ
 บรมราชโองการ คำว่าสั่งให้นำเข้ามา จึงนำ
 เข้ามาถวาย ทวีเทอดู

เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ไปให้กรมวัง กรมม้าคอยจับ
 ผู้ซึ่งไปมาบนหลังม้า ฎำม้าเปล่าที่ล่องเข้ามาใน
 พระราชวังตามกำหนดชั้นใน ตั้งแต่ประตุศรีสุนทร
 ประตุ สอง ชั้นโดยรอบ ชั้นกลาง แต่ ประตุ วิเสศไชยศรี

อรรถ

มา จนประจวบสอง ชั้น ท่าน สกตฺ เทลือ ท่าน สกตฺ ไค้ ใน พระ
ราชวัง เป็นที่กำหนก ถ้ากรมวัง จับไค้ก็ ไค้แบ่ง
ชั้น กับกรมม้า กรมม้า จับไค้ก็ ไค้แบ่ง ส่วน เข็ยปรับ
ไค้แก่ กรมวัง เปนรางวัลค่าจับ ไค้โดยสมควร ให้ท่าน
ทั้งปวง ทราบความ ถึง ประกาศนี้ เทอญ

ประกาศมา ณวัน พฤศิกษย์ที่ เดือน เจ็ด ขึ้น
ค่ำหนึ่ง ชั่มเม็ย สัมฤทธิศก เปนวันที่ ๒๖๓๘
ใน ราชการ ประจุบันนี้

ขุน ปฏิภาณ พิจิตร เปนผู้รับสั่ง

ประกาศ ตั้ง ผู้สำเร็จ ราชการ สัก เลข แด่ ขอก ส่ง เลข
เข้ามา สัก แล รัช หนังสือ พิมพ์ คุ้ม สัก

ท้าว ออกญา พระยาราชนิสภาวดี ศรี สัก เทพนรายน
สมุทมาตยาธิบดี ศรี สุเรนทราเมศร จางวาง กรม
พระ สุรัสวดี กลาง รัช พระ บรมราชโองการ ไล่ เกด้า
ไล่ กระหม่อม ทรง พระ กรุณา โปรด เกด้า โปรด
กระหม่อม สั่งว่า แต่ก่อนได้ โปรด เกด้า โปรดกระหม่อม
ให้ สมเด็จ เจ้า พระยาบรมมหาพิไชยญาติ นรเนตร นารด
ราชสุริยวงษ์ เปน ผู้สำเร็จ ราชการ ในการ สัก เลข กุ แด
คักสิน เลขชรา พิการ แจก หนังสือ พิมพ์ คุ้ม สัก
สมเด็จ เจ้า พระยาบรมมหาพิไชยญาติ นรเนตร
นารด ราชสุริยวงษ์ ได้ ประทับตรา จันทรมณฑล
หนังสือ พิมพ์ คุ้ม สัก แจก ให้ ชุข คุ้ม ใน กรุง เทพ
มหานคร แด่ หัว เมือง ไป ก็ มาก ครั้น หนึ่ง อาทิตย์
เกือบ สาม แรม เก้า คำ ขึ้นแสง นพศัคน สมเด็จ
เจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ นรเนตร นารด ราชสุริยวงษ์
ถึง พิลาโดยแล้ว การ สัก เลข แด่ แจก หนังสือ พิมพ์
ยังไม่ สำเร็จ จึง โปรด เกด้า โปรดกระหม่อม ให้ เจ้า
พระยานิกรบดินทรมหินทรมหากัลยาณมิตร ที่ สมุทนายก
เป้น ผู้สำเร็จ ราชการ ในการ สัก เลข แจก หนังสือ

พิมพ์ คัม สัก ต่อ ไป จึง พระราชทาน ทรา วิมาน ลอย
 ล้อม ค้วยเมฆให้ สำหรับ ประทับ หนังสือ พิมพ์ คัม สัก เป็น
 สำคัญ ถ้า ข้า หลวง กอง สัก ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง
 แล กรมการ แขวง กำ นั น พิน ผู้ ไชย บำ น ท่าน คชย
 ซึ่ง คชย จั บ เลข เห็น ทรา วิมาน ลอย ล้อม ค้วย เมฆ
 กับ ทรา กรม พระ สุ ร สัก ใน พระ บรม มหา ราช วง
 พระ บวร ราช วง ประทับ กำ กั บ กั น มา คชย ใจ ก็ ให้
 เชื้อ ดือ ตัง หนังสือ คัม สัก ซึ่ง ประทับ ทรา จันทร มณฑล
 เหมือน กั น แล ้วย ปล่ อ ย ผู้ ไค้ รั บ พระ ราช ทาน หนังสือ
 พิมพ์ คัม สัก ไป มา โท ย สกวก ให้ กรม มหาค ไทย
 กรม พระ กระลา โท ม กรม พระ สุ ร สัก หมวย ขอก
 เจ้า ตำ ง กรม เจ้า ยัง ไค้ ไค้ ตัง กรม ข้า ราชการ ผู้ ไชย
 ผู้ น้อย ฝ่าย ทหาร พล เรือ น ใน พระ บรม มหา ราช วง
 ใน พระ บวร ราช วง ให้ รั ง ทั่ว แล ้วย ให้ กรม
 มหาค ไทย กรม พระ กระลา โท ม กรม ทำ มี่ ทรา ขอก
 ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง กรมการ หัว เมือง ซึ่ง คุม
 เลข เข้า มา สัก แล ้วย ขุน หมัน เข้า มา รั บ หนังสือ พิมพ์
 คัม สัก ณ กรุง เทพ มหาค นคร ให้ สั น เเชิง อ ยำ ไค้
 ชาก ไค้ ตาม รั บ สั ง ทมา ย ประ กาศ มา ณ วัน ประ ทัก
 เดือน แปร ต ขร พา สาท ชัน แจก ค่ำ บั น เมีย สัม ฤ ทธิ ก

ประกาศ

ร่าง พระราชหัตถ์ เสด็จพระราชทานหา พระเจ้าลูกเธอ
 สมเด็จพระบรมพรหมมหาราชกุมารี พระจอม
 เกล้าเจ้ากรุงสยาม ซึ่ง เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๔
 ใต้พระบรมราชวงษ์ ประมุขนี้ ขอประกาศแก่ชน
 ที่ควร จะรู้ คำประกาศนี้ว่า ที่ ท้องทุ่ง ริมคลอง ชุกใหม่
 ตั้งแต่ บางขวาง ไปออกบ้านงิ้วราย นั้น เป็นแขวง
 เมืองนนทบุรี เมืองนครไชยศรี เก็บกรวางวางเปล่า
 อยู่หามี ผู้เป็นเจ้าของ ไม่ ครั้น เมื่อชุกคลองคลอง
 ไปแล้ว ข้าพเจ้าได้สั่งเจ้าพระยาวังษ์มทาโกษา
 จิบทีว่า ที่ พระคลัง ผู้เป็นแม่กองชุกคลอง ให้จับ
 ที่วางวางเปล่านี้ เปนที่นา อยู่ ในแขวงเมือง
 นครบุรี ผังเหนือ ๑๖๒๐ ไร่ อยู่ ในแขวงเมืองนคร
 ไชยศรี ผังเหนือ ๙๓๙๖ ไร่ ผังใต้ ๕๑๘๔ ไร่ รวม
 เป็นที่นา ๑๖๒๐๐ ไร่ แ่ง ๕๐ ส่วนได้ส่วนละ ๓๒๔
 ไร่ เป็นที่นาขาว ๖๐ เส้นกว้าง ๕ เส้น ๘ วา ที่นา
 ทั้งปวงนี้ เพราะไม่มีเจ้าของมาแต่เดิม เป็นที่
 จับของของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าขอยกส่วนที่ว่านั้น
 ส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่ง ให้บุตรชายหญิงของข้าพเจ้า

คนละ ส่วน บ้าง สอง ส่วนข้าง ให้ เช่น ที่ให้ บ่าวไพร่
 ไป ตั้ง ทำ นา ๆ จะ ให้ ผู้ ขึ้น เข้า ทำ ที่ ตาม
 ส่วนหนึ่ง ซึ่ง จะ มี สำคัญ ด้วยหนังสือ พิมพ์ ฅบขี้ น้
 ขำพเจ้า ขอม ยก ให้ ึ่ง เอา หนังสือ พิมพ์ ฅบขี้ น้
 ไป เช่น สำคัญแล้ว ขอให้ เจ้าพระยาวังวิงษ์มหาโกษา
 ธิบดี นำ ขำตวง ไป รั้งไว้ แล้ว ทำ ครา แกลง ให้
 เช่น สำคัญ ความ อย่าง ธรรมเนียม แผ่นดิน เมือง เด็ด
 นา ไร่ ของ ใหม่ ไม่มี คำน่า ใน กำหนด ตาม
 ประกาศ แต่ก่อนแล้ว แต่ นารายนี้ ถ้า ยัง เป็น ของ
 อยู่ คราใด ไม่ ได้ ขาย ไม่ ได้ ยก ให้ ผู้ ขึ้น ไป ขำพเจ้า
 ผู้ มี อำนาจ แต่ ท่าน เสนา ยก็ ขอม ไว้ ให้ ยก คำน่า
 ให้ แก่ นา ของ ผู้ ไท ๆ ตาม ชอบใจ ใ้ นั้น ขอ ยก คำน่า
 มา ให้ แก่ ผู้ เป็น เจ้า ของ นา ไป ลง ว่า จะ ต้อง
 ทำ ครา แกลง ใหม่ ภาย หลัง ครา แกลง ใน ครั้ง นี้
 ประกาศ ไว้ วัน พุศัศัศกั เดือน สิบ เอก ขึ้น ตก คำน่า
 ปีระกา ตรีศก ศักราช ๑๒๒๓ เป็นวันที่ ๓๘๐๒
 ใน ราชการ ประจุบันนี้

ประกาศ

เรื่อง เสรี ขาง แมว แล จีนทอง เช็ก เช่น คน โกง
 มี พระบรมราช โอง การ มาร พระบัณฑิต ทร สุร
 ถึง ทนาท ให้ ประกาศ แก่ พระราชวงษา นุวงษ์ แล ข้าราชการ
 ฝ่าย น้า ฝ่าย ใน แล ราษฎร ใน กรุง แล ทวี
 เมือง ให้ ทราบ ทัก ทัก ว่า เสรี ขาง แมว ซึ่ง เป็น ที่
 ชน พิณ ติ ไหวการ เป็น คน มั่ง มี ก็ จริง แต้ เป็น คน โกง
 เจ้า สำนวน เจ้า ถ้อย ทมอ ความ ใน หลวง จับ สำนวน
 ใ้ ชัก เห็น เป็น แน่ ว่า เป็น คน โกง แต้ ไม่ ชื้อ สัก ยี่
 ไม่ มี ความ เมตตา ปราณี แก่ ราษฎร คน คือ คน นี้ ที่ ทาษ
 จะ ส่ง เงิน ก็ ไม่ รับ เงิน เดียง ว่า น้า ไร น้า นา ทำ น้า
 จะ เอา ปตา ทำ นา จะ เอา เข้า ถ้า เกือน ๔ เกือน ๕ หลบ
 ทวี เสีย เกือน อื่น ไป ๑๐ เกือน ๑๑ เกือน ว่า น้า นา เสีย
 ไม่ รับ เงิน ถึง สาม ปี ทาษ ร้อง ทุกข์ ส่ง เงิน ยัง โรงศาล
 ก็ ประลม ประเล กับ ชน ศาล ไม่ รับ เงิน ถึง สาม ปี สี่
 ครั้ง คน อื่น ๆ เขาก็ ร้อง ทุกข์ อยู่ มาก กล่าว โทษ
 เสรี ขาง แมว คน นี้ แต้ เพราะ มั่ง มี ทรธา การ
 ทุก ศาล ก็ วัน ไป แต้ มี ก็ เข้า เจ้า เข้า นาย เข้า ชุน นาง
 มี ผู้ ถ้อ ท้าย ถ้อ ทาง มี พระบรมราช โอง การ
 ให้ ประกาศ เจ้า นาย ข้าราชการ ฝ่าย น้า ฝ่าย ใน อย่าง ให้

ใคร คบ เข้า ถือ ท้าย ถือ ทาง ถ้า ใคร ขึ้น คบ จะ ไม่
ทรง พระ กรุณา ชุบ เลี้ยง

หนึ่ง จีน ทอง เช็ก บุตร จีน บุญเลี้ยง นาย อากร
เตาสุรา แด นาย อากร สมภักษร เมือง สมุทรสงคราม
แต่ ก่อน ใ้ มรรฎก ของ บิดา ใ้ มาก ญาติ พี่ น้อง เขา
หา มรรฎก ถึง สาม พัน ชั่ง ก็ ยื่น อีก เรือง หนึ่ง จีน ที่ เข้า
ส่วน ทำ อากร ใ้ ด้วย พ้อง ว่า จีน ทอง เช็ก กัน เขา ส่วน
ถ้า ไร อากร แด ภาณี ใ้ เป็น เงิน พัน ชั่ง เศษ จีน ทอง
เช็ก ใ้ ความ แพ้ โทษ ถึง ๔ ศาด แล้ว ก็ ยัง ถวาย ฎีกา
ร่ำ ไป ไม่ หยุต ใ้ ไบรค ใ้ พระยาไชฎีกา ราช เสรฐ
พระยา พิพิช โภคัย สวริย ขำระ แล้ว พระยาไชฎีกา
ราช เสรฐ พระยา พิพิช โภคัย สวริย ใ้ รวย รวณ
คำ หาคำ ใ้ การ คำ พยาน ทั้ง สาม ศาด แด ยาญชี
แด ฎีกา ทั้ง สาม ฅบ ใ้ ไป พิจารณา เลือ ฅบ แล้ว ใ้ ตัก สิ้น
ใ้ เสีย เงิน ใ้ แก่ จีน ผู้ เข้า ส่วน เพียง สี่ ร้อย ชั่ง
เศษ จีน ทอง เช็ก ใ้ ใ้ ว่า ห้า ร้อย ชั่ง คำ ตัก สิ้น
นั้น ใ้ ถวาย ทรง ปรุท ใ้ เป็น เสรฐ แล้ว แต่ จีน
ทอง เช็ก ไม่ ฅม เทียบ หาค คน ทำ ฎีกา โกง ร้อง ว่า

ไป ไม่ หยุค แล มี นาย นำ เข้า ถือ ท้าย ถือ ทาง นำ ฎีกา
 เข้าถวาย รำ ไป ความ เรื่อง นี้ ทรง พระ สัตถนิฐาน
 ทวาย อธิบาย โสย จิน ทอง เช็ก แลแล้ว คณะ เจ้า สำนวน ไก่
 สิ้น บน สิ้น จ้าง ก็ แต้ง เรือง รว ไร่ รำ ไป กล่าว โทษ
 ชุณ ศาล ตระลาการ เล็ก น้อย เสมียน ผู้คุม ผู้ ที่ เข้า
 ถือ ท้าย ถือ ทาง ไก่ ขวง กำนัน ไก่ สิ้น บน จิน ทอง เช็ก
 ก็ ชั่ว ว่า วุ่น ไป มี พระ บรม ราช โองการ ห้าม
 ออย่า ให้ ใคร คย จิน ทอง เช็ก ถ้า ใคร แต้ง สำนวน เกิน ๆ
 ผิด ๆ ให้ แล ใคร ภา เขา เรือง รว มาถวาย จะ เร่ง เขา
 ทวี ผู้ แต้ง สำนวน ทำ โทษ ความ เรื่อง นี้ แพ้ แลแล้ว
 ใคร ออย่า เขา มา ว่า ชัก เลย จิก จิก จิก ใคร ถือ ท้าย
 ถือ ทาง เสรวู บวง แมว ก็ ก็ จิน ทอง เช็ก ก็ ก็ ผู้ นั้น
 จะ มี กิริยา เป็น ที่ เห็น ว่า เห็น แก่ เล็ก แก่ น้อย เป็น ของ
 กำนัน แล สิ้น บน

ประกาศ มา ให้ ข้าราชการ รู้ ทัว กัน ณ วัน เสาร์
 ขึ้น ค่ำ ห้าง เกือนหก ปี เถาะ นพศก จุลศักราช ๑๒๒๘
 ฤฯ เป็น วัน ที่ ๕๘๓๒ ใน ราชการ ประจุบัน นี้

ประกาศ ทรง พระราช ปรินิญาณ

พระ อธิการ กรมหมื่นมเหศวร ศิววิลาส ประชวณ

มี พระบรมราชโองการ ทรง ปรินิญาณ ประกาศ
 ความจริง ไม่ ล้อ ลวง ท่าน ผู้ใด บันคา ทมอ หลวง ใน
 พระบรมมหาราชวัง แล ขวรราชวัง ตั้งแต่ ว่าง แล เจ้ากรม
 ปลัดกรม ลงไป จนถึง ขุนหมื่น แล พัน แล แพทข ทมอ
 เสดยศักดิ์ ทั้ง พระสงฆ์ เถร เถร ประชา รุ ปู่ ยี่ แล
 กฤหค ใน กรุง นอก กรุง เป็น ข้าราชการ แล ขุนหมื่น
 ใน พระบรมมหาราชวัง แล พระขวรราชวัง หมู่ กรม
 ต่าง ๆ ก็ ก็ เป็น ข้าราชการ ต่าง กรม แล ยัง ไม่ได้ ตั้ง กรม
 แล ข้าราชการ ก็ ก็ เช่น ทมอ ชาว ต่าง ประเทศ
 คือ จีน แล กอกเตอร์ แล อื่น ๆ ก็ ก็ อื่น ไปรค ให้
 ประกาศ แก่ หม่อมเจ้า แล หม่อมข้างใน แล ข้าราชการ กรม
 พระ เจ้า ลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ทั้งชาย
 ทั้ง หญิง แล ผู้ไป มาหา สู้ ชอบ พอคู้ เคย ใน วังนั้น
 ก็ ก็ เป็น มิตร สหาย ชาว เกลอ ซดข พอ กับ หม่อมเจ้า
 หม่อมข้าง ใน แล ข้าราชการ กรม แล ข้าราชการ ที่มี ตำแหน่ง
 ข้าราชการ อยู่ ใน บังคับ ขัญษา ใน กรม นั้น ก็ ก็ ให้ ทราบ ทักกัน
 ว่า พระ อธิการ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ประชวณ ครั้ง นี้

มีอาการ รุกชิ่ง มาก แล ความ ชอบพระ ไทย ของ
 กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ตรัส ทัก ซาก ไม่ ให้ ใคร
 ใช้น้ำ ย้ำ คยารุน เลข ที่ เคี้ยว เพราะ ทรง เห็น ว่า
 ไม่ชอบ ไม่ สบาย ไม่ ได้ ทรง ใช้น้ำ ย้ำ คยารุน ถึง
 ๑๗ ปี มา แล้ว ทรง รัง เกียจ นึก แต่ ย้ำ คยารุน เช่น
 กิจวล รือ นรณ กถวิ นึก แต่ ย้ำ คยารุน ไป ทรง สงไสย
 กระแส พระราช คำริศ ใน หลวง ว่า จะ คิก แค่น แคะ
 ให้ เสวย ย้ำ คยารุน ด้วย ชุบาย ต่าง ๆ เป็น นิเวศน์ ใหญ่
 อารวม ใหญ่ ที่ เคี้ยว จน หมอ หลวง ก็ ทรง สงไสย รัง เกียจ
 ว่า กถวิ จะ ทำ ตาม กระแส พระ ราช คำริศ เพราะ เหตุ นี้
 บัดนี้ ไป รก ให้ มี คำประกาศ พระราช ปรณิญาณ ให้ มนุษย์
 เทวคา ทัง ปวง เป็น พยาน ว่า ตั้งแต่ นี้ ไป จะ ไม่ ทรง คิก อ่า่น
 แคะ ไล่ เข้า กวน ซัก ชวน พระ เจ้า ลูก ยาเขอ กรมหมื่น
 มเหศวรศิววิลาส ให้ เสวย ย้ำ คยารุน ยา ถ้าย อย่าง
 ไค อย่าง หนึ่ง เลข เป็น ฮัน ซาก ที่ เคี้ยว หนึ่ง จะ ไม่
 ทรง ให้ ท้าย ถือ หาง ทำ เล็ด ทำ กถ บุง ให้ หมอ หลวง
 ลอบ ถวาย ย้ำ คยารุน ยา ถ้าย อย่าง ไค อย่าง หนึ่ง
 เลข พระ ไรศ พระ เจ้า ลูก ยาเขอ กรมหมื่น มเหศวร
 ศิววิลาส ก็น รุก เท่า ไร การ ก็ กราบ พระราช หฤ ไทย

อยู่ แล้ว แดงการ พระ อธิชา ไศรย ที่ กลัว ย่า บั๊ก
 ย่า รุน ทรง เห็น เล็บ ว่า ไม่ ชอบ นั้ จะมี ผล อย่างไร
 ก็ เคย ทรง เห็น ตัว อย่าง มา มาก แล้ว ถึง มี รัย สิ่ง
 อย่าง นี้ เท่า ไ้ พระ เจ้า ลูก ยา เชน กรม หมัน น เชน วรร
 คี วิ ลาศ ก็ คง ไม่ เชื่อ ไม่ ดิข เป็น อธิ ชา ะ ก ทราย พระ
 อธิ ชา ไศรย อยู่ แล้ว บั๊ก นี้ ทรง ปฏิญา ณ์ ว่า ไม่ ทรง
 พยายาม ต่อ ไป ที่ จะ ใ้ พระ เจ้า ลูก ยา เชน กรม หมัน
 น เชน วรร คี วิ ลาศ เสนว ย่า บั๊ก ย่า รุน ย่า ด่า ย ก็ คน ชั้ ย่า
 บั๊ก ย่า ด่า ย ถูก กั ย อธิ ชา ไศรย พระ เจ้า ลูก ยา เชน กรม
 หมัน น เชน วรร คี วิ ลาศ เป็น หม่อม เจ้า ใน กรม ญา หม่อม เจ้า
 ช้าง ใน แล ช้า ใน กรม ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง แล คน ต่าง นอก
 ที่ ไป มา ซอ ย ถอ ใคร เห็น ว่า แพท ย ฆ มอ พระ สงฆ์
 กฤ ทัค ชา ว วัค ชา ว บ่า น มี ฝั มื่อ วิ ชา กั ร ณ์ ทัค แต้
 ช้าง ย่า คั ย พิศ ม ไม่ ใ้ ย่า บั๊ก ย่า รุน ญา วิ ชา เวท มน ทัค
 คา ดา ทำ รา ทำ ทร บั ญา หมอ ณ์ ใ้ ไทย ชา ว ต่าง ประเทศ
 จีน แช ก ฝรั่งเศส ก็ ทั ก็ ใ้ ไป ทา ภา มา ถวาย พระ เจ้า
 ลูก ยา เชน กรม หมัน น เชน วรร คี วิ ลาศ ทรง เลื ก เอง แล
 ปฤ กษา กั น ใน กรม ใ้ ถวาย ทำ เติ ก ผู้ ทั มี ฝั มื่อ
 จะ มา อา ส่า ทั ง มา ทำ โท ย สค ว ณ์ เติ ก โท ย ถวาย

ฆ่าผิดก็ ไม่ ใ้มี ไทย ถ้า ถวาย ยา ขอบ ก็ จะ พระ
 ราชทาน วาง วัล ใคร อย่าง บ่น ว่า ค้าง สัชน ทั่ว
 กตัว ค้อง จะ เป็น หมอ หลวง ทรง ปฏิญาณ ใ้ ถ้า ใคร
 ไม่ สมัค เป็น หมอ หลวง ก็ จะ ไม่ เขา เป็น หมอ หลวง อย่าง
 ว่า กตัว ความ ผิด ถ้า ไม่ หลอก หลวง เขา ยา อื่น มา
 ใ้ คน เทียบ คน ซิม บอก ซื่อ ยา อื่น แล้ว เขา ยา อื่น มา
 ลอย วาง แล้ว ไม่ มี ผิด ไม่ มี ไทย หมอ ไทย ๆ
 เป็น ขรรณ เข็มน พระ อากา ร เจ้า นาย ค้อง ใ้ มี ผู้ ที่ เทียบ
 ที่ ซิม ทก ลธง ก่อ น ึ่ง ควร แล หมอ หลวง ซึ่ง อยู่
 จำ ตาม ขบวน ราช การ นั้น หมอ เสดย ศัก ก็ ก็ มี ก
 บ่น ว่า กตัว หมอ หลวง เขา อิง ฉาว วิชา เก็บ กัน
 ซ่ม ซึ แล อื่น ๆ ก็ ใน พระ อากา ร ครั้ง นี้ ใน หลวง
 โปรค เกด ้า ว่า ถ้า หมอ เสดย ศัก ก็ คน ไค พระ เจ้า
 ลุก ยา เขอ กรม หมัน มเหศวร ศิว วิลาศ ขอบ พระ ไทย
 จะ ใ้ ถวาย ยา แล้ว ถ้า หมอ นั้น รั้ง เก็บ หมอ หลวง
 ก็ ใ้ ไล่ หมอ หลวง มา เสียบ จาก วัง นั้น เดิก อย่าง ใ้
 อยู่ เสดย ึ่ง ขำ ราช การ ที่ ไป กำ กับ พระ อากา ร
 แล กำ กับ หมอ ถ้า หมอ เสดย ศัก ก็ รั้ง เก็บ ก็ ใ้
 ขับ ไล่ มา เสียบ จาก วัง นั้น เดิก จะ ไม่ ทรง ือ เป็น ความ

ผิด เพราะ ความ คึก ความ รั ของ หมอหลวง อย่างไร คึก
 อยู่ ที่ โหนดทราย พระ ราชศฤไทย อยู่ แล้ว เป็น แต่
 ทรง ปฎิญาณ ทาน บน ไร่ ใคร รักษา พระเจ้าลูก
 ขาเชอ กรมหมื่นมเหศวร ศิววิลาศ ให้ พระ อากา
 หาย เป็น ปรกติ ที่ ยี่หนึ่ง ยี่เสศ จึง จะทรง เชื่อ ว่า
 หาย แท้ เป็น แต่ ให้ ชม ว่า คลาย ไป ครั้ง หนึ่ง คราว
 หนึ่ง ก็ จะ พระ ราชทาน แต่ รวงวัด ท่อ แก้ว พระ อากา
 หาย เป็น ปรกติ ที่ ได้ ยี่หนึ่ง ยี่เสศ จึง จะทรง เห็น ว่า
 เป็น อัน หาย ปรกติ ได้ เมื่อ นั้น จึง จะ ทรง พระราชทาน
 สิบบน ที่ ทรง ปฎิญาณ ไร่ เท่า กับ ราคา ดิบ เครื่อง
 ทรง พระ ราชหัตถ์ เลขา ประมาณ ๑๒๐ ชั่ง ขึ้น ไป
 ๒๐๐ ชั่ง ลง มา จะ พระราช ทาน แก้ว ผู้ รักษา พระโรค
 หาย จน เห็น ว่า เป็น ปรกติ ที่ แท้ การ ที่ สงไสย ว่า ใคร
 มา ถวาย ยา จะ มี ความ ผิด ถ้า ไม่ ล้อ ลวง เขา ยา อัน มา
 ให้ คน อื่น ชิม แล้ว เขา ยา อัน ถวาย ด้วย การ ล้อ ลวง
 แล้ว ไม่ มี ความ ผิด แล ใน หลวง แผ่น ดิน ประจุ ยี่นี้
 จะ ถ้อยศ อย่าง ก่อ ณ ๆ ว่า ไซ้ ที่ มี อากา กราย ทูล
 แล้ว เถาะ ให้ ก็ แล ร้าย อยู่ ใน มือ หมอ หลวง อย่า ให้
 หมอ เสดย ศักดิ์ แทรก เข้า มา ได้ ทั้ง ฤทธิ ศักดิ์ เช่น ฎา อยู่

ใน แผ่นดินก่อน ๆ นั้นก็ตามมีไต้โดย ไต้แพทย หมอ
 ทั้งปวง ที่อยาก ได้รางวัล แลสินบน ใคร จะ รัย อาษา
 ไต้ก็ ให้มา รัย อาษา ให้เต็ม มือ เด็ด ข้า ในกรม
 ช้าง นำ ช้าง ใน ฤๅ ข้า ราชการ ที่ชอบพอ ใคร เห็น
 ว่า หมอ ไตน์ คี ก็ ให้หา มาพา มา เด็ด
 ประกาศ มา ณ วัน จันทร์ เดือน เจ็ด ขึ้น แยก ค่ำ
 ปี เถาะ นพศก

ประกาศตั้งกรมขุนใต้พระองค์

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่พระ
 ราชวงษานุวงศ์ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายในแลข้า
 ราชการให้ทราบว่า เสด็จมาถึงฉะลวราชสมบัติ
 ครอบครองแผ่นดินเป็นคุณแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงมา
 ช้านาน ทรงเชื่อว่าถ้าพระราชนัดดั่งเล็กน้อย
 ไม่โตใหญ่สักสำคัญนัก ถ้าทรงขอแก่ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวงให้ยอมตาม ก็เห็นจะยอมตาม
 บัดนี้พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์ใหญ่ทั้งสองพระองค์
 ก็สิ้นพระชนม์หมดแล้ว ไม่มีท่านผู้จะเป็นที่
 สำราญพระราชหฤทัย ใน การที่คิดถึงพระราช
 วงษานุวงศ์ซึ่งร่วมสุขร่วมทุกข์ ใกล้เคียงมา
 แต่หลัง จึงทรงพระดำริที่ว่าพระเจ้าน้องยาเธอ
 กรมหมื่นวรจักรทรานุกาภ พระองค์หนึ่ง แต่ยังไม่ทรง
 พระเยาว์ยังไม่ได้โสกันต์ ก็คิดตามเสด็จอยู่ด้วย
 ร่วมสุขร่วมทุกข์มานาน เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย
 ไว้ข้างหน้าเข้าข้างในใกล้เคียงมาค้ำบัลลังก์หนึ่ง
 พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นราชสีหวิกรมอีก

พระองค์หนึ่ง การแต่เดิมครั้งแผ่นดิน พระพุทธ
 บอกฟ้าๆฟ้าโลภย์ เมื่อเจ้าจอมมารดา ยังไม่ได้ไป เปร
 ฐา ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยัง ทำ
 ราชการ อยู่ใน พระราชวังเดิม ใต้ทรงคุ่นเคย
 ขอบพอ มาก่อน นาน ภายหลัง พระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเลิศหล้านภาไลย กับ สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา
 มาดย์ จึง ใต้ทรง เลือกลง สิ้น พระราชทาน ไป เปร
 ฐา ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง ใต้ ประส
 ทธิกรม หมั้น ราชสีหวิกรม ใต้ ภายหลัง กรม หมั้น ราชสี
 หวิกรม เมื่อ แผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ใต้ ใต้ ทรง คุ่น เคย ไป มา กวาง คิน กลางวัน
 ร่วม คู้ ร่วม ทุกข์ มาก กว่า พระเจ้าลูกเธอ ใน แผ่น
 ดิน นั้น ทุก ๆ พระองค์ ท่าน ทั้งหลาย ทั้ง ย่าง ก็ ใต้
 เห็น อยู่ คู้ด้วยกัน เถียง ไม่ได้ แล ยักนี้ กรม หมั้น นรจักร
 ทรา นุภาพ กรม หมั้น ราชสีหวิกรม สอง พระองค์
 ก็ ทรง ทำ ราชการ แข่ง แรง เช่น การ หนัก การ ใหญ่
 หลาย อย่าง ยาก ๆ มาก กว่า พระราชวงษานุวงศ์
 พระองค์อื่น เพราะ ฉนั้น จะ ขอ ทรง เลื่อน ที่ กรม หมั้น
 นรจักร ทรา นุภาพ กรม หมั้น ราชสีหวิกรม สอง พระองค์

เป็น กรมขุน เพื่อแสดงความชอบ ซึ่ง มี มา แต่ หลัง
 จง ขอ เสีย อย่าให้ ท่าน ทั้ง หลาย ทั้ง ปวง บ่น ออก แยก
 คุย ว่า อย่าง นี้ อย่าง นั้น อะไร ๆ ไป เลย เพราะ เขียง
 อย่าง แต่ หลัง ก็ เคย มี มา เจ้า นาย ทิม พระชนม
 พรราชา อ่อน เป็น กรมขุน กรมหลวง ที่ พระชนม
 พรราชา แก่ คง เป็น กรม ทน อยู่ ก็ มี อย่า ให้ ู้ ว่า นี้
 ว่า นี้ แล นี้ เลย รุก เขา เด็ด จะ จำ ได้ คอก

อนึ่ง สมเด็จ พระ เจ้า น้อย ยาเธอ เจ้า พ้า มา มา ลา
 ก็ เป็น เจ้า พ้า แต่ เดิม ใน แผ่น ดิน พระบาท สมเด็จ
 พระ พทท. เลิศ หล้าน ภา ไสย สมเด็จ พระ เจ้า ลูก ยา เธอ
 เจ้า พ้า พ้า ลง วรรณ เมื่อ แรก ประสูติ ใหม่ สมเด็จ
 เจ้า พระ ยา องค์ ใหญ่ ได้ กราบ ทูล พระ กรุณา ขอให้
 เป็น เจ้า พ้า ด้วย กลัว ว่า ธรรมเนียม เจ้า พ้า ซึ่ง เคย
 มี มา ตาม ราช ตระกูล จะ ส่าย สูญ สิ้น ไป ก็ อย่าง
 ธรรมเนียม ซึ่ง มี มา แต่ หลัง เจ้า พ้า ข้าง หน้า เจ้า พ้า
 ข้าง ใน ที่ มี กรม ตั้ง เจ้า กรม ปลัด กรม แล้ว เจ้า กรม
 จะ เช่น แต่ ทน เรียก เจ้า พ้า กรม ทน ก็ ไม่ เคย มี
 ถึง เรียก ก็ ชัด ๆ ปาด อยู่ เพราะ ฉนั้น จะ ขอ เลื่อน เจ้า พ้า
 สอง พระ องค์ นี้ เป็น เจ้า พ้า กรม ขุน พอ ต้อง ก็น้อย อย่าง

ธรรมเนียม บ้าน เมือง แล สมเด็จพระเจ้าหน้อง ยาเฮอ
 เจ้าฟ้ามหา มาลา ทำราชการ ในแผ่นดิน ประมุขนั้น
 ก็ ทรง ว่ากล่าว การงานมาก ถ้า จะว่า อย่าง อังกฤษเขา
 เรียก เขาก็ เรียกว่า รอยล์ เสาส์ โทล แปลว่า คั้น เรือน
 หลวง เพราะ ว่า กรมวัง แล กรม ภูษา มาลา แล คลัง
 วิเศษ คลัง ข้าง ใน ย่อม ใ้ ทรง บังคับ ขันธุชา การงาน
 ต่าง ๆ หลาย อย่าง มาก ยาก ๆ อยู่จริง ๆ เห็นทุกสิ่ง
 อยู่ คุ้มกัน มิ ใ้ ฤๅ ๑

ก็ พิมพ์ ประกาศ มา ณ วัน พฤษศยมาส เดือน เก้า
 ขึ้น แยก คำ ขี้ เถาะ นพศก รุศศักราช ๑๒๒๙
 ฤๅ เปแวนที่ ๕๙๓๐ ในราชการ ประมุขนั้น

ประกาศว่า เพิ่มเติม ท้วยชาย สวน ชาย นา

มี พระบรมราช โองการ ให้ประกาศเพิ่มเติมมา
ให้ ทราบทั่วกัน ว่า ชาย สวน ชาย นา ชาย กี่ ชาย กี่
ที่ เต็ม ชาย ฝาก กี่ กี่ จำนำ กี่ กี่ อย่า ให้ มี อย่า ให้ ใคร
คัดสิน ให้ ถ่าย ใ้ ผู้ ^{ซื้อ} ผู้ ^{รับ} จำนำ เขา ให้ ถ่าย ฤฯ
เขา ให้ ^{ซื้อ} ^{คน} ^{ก็} ^{ซื้อ} ^{ใ้} ^{ถ่าย} ^{ใ้} ถ้า เขา ไม่ ให้ ^{คน}
เพราะ เขา ใ้ ^{เสีย} ^{เงิน} ^{มา} แต่ ก่อน แล้ว ก็ ให้ ^{เป็น} ^{สิ} ^ง
แก่ เขา ถ้า โรง ไค ศาส ไค ยิง ชิน เขา มา ว่า ชาย ฝาก
จำนำ ไม่ ^{หลุด} จะ ให้ มี โทษ แก่ โรง ^{นี้} ^{ศาล} ^{นี้} ถ้า มา
ฟ้อง ศาล หลวง ท้วย เวียง อย่าง ^{นี้} ให้ ^{ยึด} ^{เอา} ^{ฟ้อง} ^{ไว้}
กราย ^{ทูล} ^{พระ} ^{กรุณา} ถ้า ^{หัว} ^{เมือง} ^{ใ้} ^{ส่ง} ^{มา} ^{จง} ^{ทูล} ^{เรื่อง}
เว้น ^{ไว้} แต่ โฉนด ^{ยัง} ^{อยู่} ^{กับ} ^{เจ้า} ^{ของ} ^{ที่} ^{มี} ^{ชื่อ} ^{ตั้ง} ^{ใน} ^{โฉนด}
ผู้ ^{อื่น} ^{เป็น} ^{ญาติ} ^{พี่น้อง} ^{ถึง} ^{ถึง} ^{เขา} ^{ชื่อ} ^{สวน} ^{มา} ^{ชาย} ^{มา} ^{จำนำ}
ก็ ^{ก็} ^{ชาย} ^{ไม่} ^{ใ้} ^{โฉนด} ^{ไป} ^{ยึด} ^{โฉนด} ^{ไว้} ^{ใ้} ^{จึง} ^{ควร}
เห็น ว่า ^{เป็น} ^{ชาย} ^{ฝาก} ^{เป็น} ^{จำนำ} ถ้า ^{เขา} ^{โฉนด} ^{ปล่อย} ^{ไป}
ใ้ ^{เขา} ^{แล้ว} ^{เขา} ^{เป็น} ^{ชาย} ^{ซุก} ^{เป็น} ^{หลุด}

ประกาศมา ๓ วัน ศุกร เกือบ ^{เก้า} แรม ^{แปด} ^{คำ}
ปี ^{เถาะ} ^{นพศก} ^{ศักราช} ๑๒๒๙ ใน ^{ราชการ} ^{ประจวบ} ^{นี้}

ประกาศว่า ค้วย ไม คัมพ เสนาบกั

มี พระบรมราช โองการ มาร พระยัฒนทร สุร
 สิงหนาท ไปรค เกด้า ไปรค กระหม่อม ให้ คั พิมพ์
 ประกาศแก่ ร้อยแขวง อ้า เกอ ก้านัน พันนายบ้าน รามฎ
 แขวง กรุงเก่า ให้ รั ทั่วกันว่า เดวัน เสาร์ เค็ช ยอ อ้าย
 แรม สิบสอง ค่ำ ยั เาะ สั ปตศก เวลา กตาง คัน พระยา
 ไชรวัฒน บุราหุรัถย์ เอา ชื่อ พระ พิทักษ์ เทพ ขานัน
 หลวง ยก กระบัตร์ หลวง มหาคไทย หลวง บันเทา ทุกข
 รามฎ หลวง เทพธรรม นุน หลวง แผ่ง หลวง สุนทร
 ภักคั ผู้ ช่วย เจ้า ชื่อ กราย บังคม ทูล พระ กรุณา พ้อง
 กล่าว ไทย เจ้า พระยา มหา ศิริธรรม ต่าง ๆ จึง มี
 พระบรมราช โองการ ตรัส ฉานว่า ความนี้ ได้ กราย
 เรียบ เจ้า พระอนันทร บดินทร เจ้า พระยาศรี สุริยวงษ์ ผู้ เชน
 อัครมหา เสนา บกั ผู้ ใหญ่ แล้ว ๆ แล ได้ ยอก ลง มา ยัง
 ศาลา เวร มหาคไทย ๆ ไม่ พระยา ไชรวัฒน บุราหุรัถย์ กราย
 บังคม ทูล พระ กรุณา ว่า ไม่ ได้ กราย เรียบ ศาลา เวร
 มหาคไทย ก็ ไม่ ได้ ยอก จึง มี พระ บรมราช โองการ
 ไปรค เกด้า ไปรค กระหม่อม ว่า พระยา ไชรวัฒน บุรา
 หุรัถย์ ก็ เชน แต่ เพียง ปลัก หัว เมือง ควร จะ กราย

เวียน ท่าน เสนาบดี ผู้ใหญ่ให้ ทราบก่อน ฤๅให้มหาดไทย
 นำขึ้น กราย บังคม ทูล พระ กรุณา ตาม ตำแหน่ง จึงจะ
 ชอบ ถ้า เห็นว่า จะ กราย เวียน ท่าน เสนาบดี เกรง ว่า
 ความ จะ ไม่ ตลอด ไป ได้ จึง ไหวน ก็ ควร จะ ทำ เรื่อง รว
 ทูล เกล้า ทูล กระหม่อม ถวาย เหมือน ถวาย ฎีกา ทวี จะ
 ถวาย ฤๅ จะ ให้ ผู้ใด ที่มี ตำแหน่ง เฝ้า ช่วย ถวาย สัก
 พระยา ไบราณ บุรานุรักษ์ เข้า มา กราย บังคม ทูล
 พระ กรุณา ฟ้อง กล่าว โทษ เจ้าพระยา มหาศิริธรรม
 ใน ท่ามกลาง ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ทา ควร ไม่ จึง
 คำรัสสั่ง ให้ ลง พระ ราช อาญา จำ พระยา ไบราณ
 บุรานุรักษ์ กับ กรมการ ที่ เข้า ข้อ คัวย ซึ่ง กรมการ ต้อง
 รับ พระราช อาญา จำ นั้น จะ ได้ ต้อง เปร่า เรื่อง ที่
 ฟ้อง ทา มิ ได้ ต้อง คัวย ไม่ เคารพ ยำ เกรง ต่อ
 เสนาบดี คอก แต่ เรื่อง ข้อ คัวย ของ ราษฎร ขึ้น ไป รก
 เกล้า ไป รก กระ หม่อม ให้ เจ้าพระยา นิกร บดินทร
 มหินทร มหา กติยาณมิตร ที่ สมุหนายก พระยา จำ แสน
 บดี เจ้า กรม มหาดไทย ฝ่าย พลำ พัง พระ สุริยภักดี
 เจ้า กรม พระ ตำรวจ สนม ซ้าย ขึ้น มา ขำระ ให้ เห็น
 เท็จจริง เทียง แท้ โดย ยุติธรรม แล้ว จะ ได้ จัก

แจ้งงานการบ้านเมืองให้เรียบร้อย ร่าย คาบ เปรนปรกติ
 เพราะ ทรง พระ มหากรุณา จะ มี ให้ ราษฎร ได้รับความ
 เกิดครัน ให้อยู่ เป็นเป็นสุข อย่า ให้ ราษฎร ทั้งปวง
 ตกใจตกกลัว ไปต่าง ๆ เลย

ประกาศมา ณวันอาทิตย์ เดือนห้า แรมสิบสาม ค่ำ
 ปีเถาะ สัปตศก ฯ

ประกาศ เรื่อง คน ไทย

ร้อง อวยฎีกา ทาง เสรีฯ พระราชกำหนด

มี พระบรมราชโองการ ดำรัสสั่ง ให้ ประกาศ
 ทุกหมู่ทุกกรม บันคาที่มีคน ไทย จำไว้คุมไว้ ใน
 ที่นั้น ๆ ว่าวิสัยคน ไทย ต้องจำ กว๋ยเหตุ อันควรก็
 กว๋ยเหตุอันไม่ควรก็ ก็คงคิดอ่าน ต้นแต่ที่
 จะออกจะหนี ผู้ที่ จะ สมัก ทิศ อยู่ นั้น ไม่มี โดย
 เปน อ้ายผู้ร้าย ปล้น แล บ้อง เขา วิ่งราว แล วิ่ง
 อยากร จะ ออก ไป คุม พวก ปล้น ฤฯ บ้อง เขา วิ่งราว อีก
 ความ การฉกฉวยของ มัน จะ ว่า ไป โย เต่า ในคน ไทย
 ที่ เขา ๆ กว่านั้น ที่ สุก ลง มา ถึง คน ไม่มี ความ ผิด
 เปน แต่ ต้อง เถาะ ครอง เปน จำนำ แทน ญวัก ฤฯ ไกร ๆ
 ผู้ผิดก็ คน ไพร เหล่านี้ มี ตัก วิ สัก คำ อยู่ใน หัว ใจ
 ลม ไม่ หาย ว่า เจ้า ชีวิตร อยู่นา คา อยู่ ไร ะไร ๆ
 ก็ ไม่ รั แต่ เปน ผู้ คัด กี่ สิบที สัก การ ว่า อย่าง ไร
 ก็ ต้อง เปน อย่าง นั้น เมื่อ ไทย กิ่ง เจ้า ชีวิตร เปน
 โมง ไว้ สำหรับ คม มี ใ ให้ ใ พ้อ ให้ ไป ข้าง นั้น พ้อ ให้
 ไป ข้าง นี้ เพราะ ฉนั้น อ้าย ไพร ที่มี คัก ใ อย ความ ต่าง ๆ

ครม ประสงค์ อยากรู้ แต่ จะ ร้อง แก่ ในหลวง แห่ง เกี้ยว กิด
 จะ หลอก ใน หลวง แก่ ให้ หลง สักการ ตาม ใจ มัน เพราะ
 สำคัญ ว่า สัก แล้ว ไม่มี ใคร ชัก ไข ถ้า จะ ตาม ใจ อ้าย
 ไพร์ ให้ ร้อง แก่ แก่ ใน หลวง แล้ว จะ ตั้ง ขุนนาง ชั้น ใหญ่
 ชั้น รอง ชั้น สอง ชั้น สาม ไว้ ทั่ว ไผ่ ขุนนาง ชั้น ใหญ่
 ก็ ได้ ไข ไข ไข ให้ มี อาญา สิทธิ สิ่ง งาน สิ่ง การ สำ เร็จ
 สิทธิ ชาติ ไข ใน กรม นั้น ๆ ไม่ ไข ฤๅ หนึ่ง คน โทษ
 ที่ ตั้ง กัก ต้อง ชัง สดุด รุ่ง ร้าง มาก ฤๅ ผู้ มี บัณฑิต
 ศักดิ์ เป็น ขุนนาง จะ ไป เป็น ผู้คุม เอง ไข ฤๅ ก็ คง
 รุ้ ต้อง ตั้ง อ้าย ไพร์ ที่ ใจ แขนง กัด รั้ว ภัย การ มี เมตตา
 กรุณา น้อย เป็น ผู้คุม ใหญ่ ผู้คุม รอง เมื่อ เป็น กัง ษ
 ผู้คุม มัน ก็ คง คุม เหนง คน โทษ ผิด ๆ ถูก ๆ เป็น
 ขรรษตา ถ้า ขุนนาง เป็น นาย ใหญ่ ขึ้น มา เอา ใจ ใส
 น้อย ด้ คง ทน ไข เข้า ถ้า เอา ใจ ใส มาก ก็ คง จะ ค่อย
 ไข ลง ถึง กระจ นี้ จะ ให้ ส้ม ประสงค์ อ้าย คน โทษ
 ก็ ไม่ ด้ ตาม ใจ ของ มัน คอย หา ช่อง แก่ ที่ จะ มา
 ร้อง แก่ ใน หลวง ทุก อย่าง ทุก สิ่ง ทั้ง รุ่ง ทั้ง เถ้ ก็
 ถ้า ใน หลวง จะ เข้า รั้ว แยก สยาม เอา ธุระ คำ ร้อง ของ
 อ้าย คน โทษ ทุก ทิศ ทุก ทาง ทุก คุบ ตรวง แล ทิม แล้ว

ในหลวงมีที่เสด็จไปทางไหน คนไทยในทิมใน
 ตรงนั้น ๆ ก็จะต้องแซ่เสียงไปทุกทิมทุกคราว
 ไม่ว่าจะไม่เว้น เมื่อเป็นอย่างนี้งามแก่พระบารมี
 ในหลวงแลบ้านเมืองอยู่แล้ว ๆ แต่ก่อนเล่าว่า
 ว่าในหลวงย่อมน้อยในกำแพงซึ่งไม่ให้ไพร่เข้า
 มาค้าขายค้าชาติ มีเวลาจะได้ออกประกาศบัตรครั้ง
 แต่่น่า รุกขิน ทางเสด็จทางเรือก็เป็นที่ไกล
 ดิ่งร้องฎีกาอยู่ริมฝั่งก็ไม่ได้ยิน จะมีที่ร้องให้
 ขนบก ถึงกระนั้นทหารเสด็จไปในพระนครก็มี รุกข์ของ
 ส้อมวงเสียบเข้ามาใกล้ไม่ได้ มีทางจะคอกเข้า
 นาร้องได้ แต่ที่ข้างโรงเรือหน้าประตูเทวาก็มี
 เที่ยวนั้นในหลวงก็ออกอยู่ที่หน้าสุโขทัยธรรม์เนื่อง ๆ มี
 วันกำหนดนักให้ราษฎรมาร้องฎีกา เดือนละ ๕ ครั้ง
 ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แลแรม ๗ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ
 ฤกษ์แรม ๑๓ ค่ำ ใกล้วันพระทุกเมื่อ ถึงในวันเหล่านี้
 ไม่ได้เสด็จออก ก็โปรดให้พระเจ้าลูกเธอออก
 ไปรับเข้ามาถวาย ก็วันอื่น ๆ เมื่อเสด็จออกที่หน้า
 พระที่นั่งสุโขทัยธรรม์ ในราษฎรใคร ๆ จะมา
 ชูฎีกาถวายก็ได้ที่โปรดให้รับ อนึ่งญาติพี่น้อง

พวก พ้อง ของ ใคร มี เมื่อ ผู้ ค้อง คัก คิก กัก ชิง ของ
 จำ อยู่ มา ไม่ ไก่ เขียน ฎีกา มา ให้ ร้อง แทล กั ทรวง รัย
 อึ่ง เจ้า ชุน มุทธ พาย ฎีกา ที่ นึ่ง ของ ผู้ ค้อง คัก มี
 คิว เปน ข้า ราชการ ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน จะ รัย มา ถวาย
 เมื่อ เวลา นึ่ง เวลา ไก่ ไก่ ไม่ ชอบ พระ ราช ทฤ ไทย
 อยู่ แท ที่ รัย สกั ขวาง ทาง เสกั นึ่ง ทรวง พระ ราช
 คำ วิศ เห็น ว่า ไม่ ค้อง ไม่ ชอบ พระ ราช ทฤ ไทย เพราะ
 เปน อัน ถือ คำ รา เก่า ไป ว่า ผู้ รัย ได้ ภัย เสกั เพศ
 กุล อาก จะ ได้ ช้อง รัย ฎีกา แท เมื่อ เวลา เสกั พระ
 ราช คำ เนิบ ไป ไค่น ๆ ฎีกา ผู้ รัย ภา ใจ จะ เชา ยศ
 ว่า สกั เสกั ให้ หยุ คอยู่ ไก่ จึง ภา ใจ รัย เมื่อ เวลา
 เสกั ก็ ผู้ ที่ รัย เมื่อ เวลา เสกั พระ ราช คำ เนิบ นึ่ง
 คัก ก็ ไม่ ไปรค ให้ ชำระ สกั เรือง นึ่ง ก็ ยัง ชัน รัย
 รำ ไป ไม่ พัง คำ ประภาค เมื่อ เสกั พระ ราช คำ เนิบ
 ไป มี ผู้ รัย ทรวง นึ่ง เสกั กระบวน เสกั ส่ง ไป
 ที่ ทุก วัน เรียก ว่า เลบ เลบ นึ่ง ผู้ รัย ก็ ฤก ชัน รัย
 ตาม กระบวน เสกั รัย เสกั รัย ตาม มา ชำง คลัง
 ว่า ไปรค สัก ผู้ ยาก เจ้า ข้า ไปรค สัก ผู้ ยาก เจ้า ข้า
 ฤก ๆ เสกั เหมือน นึ่ง รัย ว่า เจ้า ชิว วัตร โวย หยุค

ก่อน โวย เหมือนกัน งาม บ้าน งาม เมือง อยู่นี้ แล้ว ๆ
 คน เกิด มา เป็น คน ก็ ควร จะ ต้อง มี ญาติ พี่ น้อง พวก
 พ้อง เผ่า พันธุ์ บุตร ภรรยา เจ้า ขุน มูล นาย ผู้ ไท ผู้ หนึ่ง
 ซึ่ง รู้จัก มี คำนึง ควร จะ เป็น ที่ พึ่ง ใ้ อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง
 การ ซึ่ง มา ร้อง ฎีกา แทน กัน ถ้า ส่ง ตัว เจ้า ของ ฎีกา
 ใ้ แล้ว การ ก็ ไม่ เกี่ยว ข้อง อะไร กับ ผู้ เสา ฎีกา มา
 เว้น แต่ ผู้ เจ้า ของ ที่ ใ้ เสา ฎีกา มา นี้ ไม่ รัย ว่า ใ้
 ร้อง แล ผู้ ถวาย ฎีกา นี้ เกี่ยว ข้อง ใน ความ เรือง ใ้ ด้วย
 ผู้ ถวาย ฎีกา จึง ต้อง เปน ไทย ใ้ ด้วย ก็ อ้าย คน ไทย
 ซึ่ง ตัก จึง อยู่นั้น หา ผู้ ประทิม ตัว มา ใ้ ร้อง ฎีกา ก็ ตัก
 มา ร้อง ฎีกา แทน ก็ ก็ ไม่ ใ้ แล้ว ก็ ย่อม จะ เป็น ที่ รู้
 ว่า ผู้ นี้ มี คดี อัน ชุก โขม รุก ซึ่ง ใ้ มี ใคร เขา เห็น
 ใ้ เขา จึง ไม่ ช่วย เขา เปน ชุระ ก็ จะ ปล่ ใ้ มั่น
 ร้อง เอง เมื่อ เวลา เสด็จ พระ ราช คำ เนิน ใ้ ไ้
 คุก ไ้ ทิม ก็ จะ เป็น อย่าง ใ้ คน ไทย แต้ ทิม เอ็ก
 เกริด ออ ใ้ ไป ทั้ง แต้ ใ้ ใ้ ไป เมื่อ นำ จะ มี ทาง
 เสด็จ พระ ราช คำ เนิน ใ้ มา ที่ ไ้ ทาง ไ้ ใน ทาง นี้
 ถ้า มี ทิม มี ตวาง มี คุก ที่ ชัง คน ไทย อยู่นั้น ไ้ ไ้ ไ้ ไ้
 ก็ ใ้ กรม วัง มี หมาย หมาย ใ้ ใ้ เจ้า ของ มา ระวัง

คน ไทย ใน ที่ ชัง ของ ทวี ๗ อย่าง ให้ ร้อง แรก วุ่น ววาย
 ไป แล อย่าง ให้ ออก มา วัง ใส ภาระ ขวณ เสด็จ คน ไทย
 ทั้ง ปวง เมื่อ ผู้ คุม คุม เสง เกิน ฤๅ ทำ อย่าง ไร
 ผิด ๆ นิด ก็ ให้ ร้อง ต่อ เจ้า ชุน มุล นาย ใน หมู่ นั้น
 กรม นั้น จนถึง ผู้ หลัก ผู้ โทณ ใน กรม นั้น เป็น ที่ สุด อย่าง
 ให้ คอย ร้อง สัก ทาง เสด็จ เลข ถ้า จะ ร้อง ใน หลวง
 ก็ ให้ ทา ผู้ นาย หน้า มา ร้อง ถวาย เรื่อง รวว แทน ใน เวลา
 ที่ ไป รด ให้ ร้อง อย่าง ให้ กำ เรียบ ใน เวลา ที่ เสด็จ
 พระราช ดำ เนิน ถ้า กำ เรียบ ร้อง ใน เวลา เสด็จ พระราช
 ดำ เนิน ใน ทิม ไค ตราง ไค การ ที่ ร้อง ก็ จะ ไม่ เถา เป็น คติ
 เจ้า ของ ทิม เจ้า ของ ตราง ผู้ คุม ไค ผู้ คุม รวง จะ ต้อง รัย
 พระราช อาญา เข้ม ฝน ให้ ผู้ หลัก ผู้ โทณ ทุก หมวค ทุก กรม
 เอา ใจ ใส ความ ทุก ช้ ของ คน ไทย อย่าง ให้ ผู้ คุม ทำ
 เหลือ เกิน อย่าง ธรรม เนิม ไป เมื่อ คน ไทย มา ร้อง
 อย่าง ไร ก็ ให้ ไค งาม ตัก สิน ให้ อย่า ปล่ อย ให้ คน ไทย
 ข้าม เกิน เจ้า ชุน มุล นาย เจ้า ของ ทิม เจ้า กระ ทรวง
 มา เขิก เกริด แก่ ใน หลวง เมื่อ เสด็จ พระราช ดำ เนิน ไค
 ประ กาศ มา ฅว ิ พุฒ เตือน แจก แรม สิบ สอง คำ
 ช้ ม โรง สัม ภู ทิ ศก จุล ศัก ราช ๑๒๓๐ ฤๅ เป็น วัน ที่
 ๖๒๔๔ ใน ราชการ ประ ทุ บั น ี่

ประกาศว่าด้วยนาม วัด ราช ประดิษฐาน

มี พระบรมราชโองการ मार พระมหากษัตริย์
 สิงหนาท ให้ ประกาศแก่ ข้าทูล ถอง ขลุ้ พระบาท
 ฝ่า ย่น่า ฝ่า ย่น ใน ผู้ ไตญ ผู้ น้อย ทุก หมู่ ทุก กรม ทุก
 พนั กงาน แด พระ สนม สาม เณร ทวย ราช ภูร ทั้ง ปวง
 ใน กรุง เทพ แด หัว เมือง ให้ ทราบ ทั่ว กัน ว่า
 พระ ธวาม ซึ่ง ทรง บริ จาก พระ ราช ทรม ให้ จัก ชื่อ ที่ แด วิ
 ทรง สรุ ปา นา สร ้าง ขึ้น ใน ทศ ควน ธ ธา พระ บรม มหา
 ราช วัง พระ ราช ทาน นาม ไว้ ว่า วัด ราช ประ ดิ ษ ฐาน
 มหา สิ มา ราม ตาม ข รรม เน ียม โย ธา ณ ซึ่ง เคย มี มา
 ใน เม อง ไ หญ ง ๆ ที่ ตั้ง เป น กร ุง พระ ม หา นคร อย่าง
 เม อง สุ โข ทัย เม อง ส วรร ค โล ก ย์ เม อง พระ พิ ศ ณ โล ก ย์
 แด กร ุง เก ่า ค ือ มี วัด มหา ธา ตุ แ ด วัด ราช ประ ดิ ษ ฐาน
 แ ด วัด ราช ภู ม ร ณ เป น ข อง สำ ห รั ย เม อง ทุก เม อง
 แ ด นาม ชื่อ ว่า วัด ราช ประ ดิ ษ ฐาน ใน คร ว ง นี้ แ ด เท ิม
 เ ริ ม แ ร ก สร ้าง ก็ ไ ก ไ ป ร ค ให้ เช ียน ลง ใน แ น น กร ะ กา น
 ช ัก ไว้ เป น สำ ค ัญ ภ า ย ค ล ง ไ ป ร ค ให้ จำ ฤ ค ชื่อ นี้ น ั้น
 ลง ใน เส า สิ ลา ค ิ ก ตาม กำ แ ง นี้ ก็ มี แ ด บ ั ค นี้ มี
 ผู้ เร ียบ แ ด เช ียน ลง ใน ค ง นี้ ค ือ ตาม คำ วิ ค ์ ข อง ท น เ ง

ว่าวัดราช บัณฑิตย บ้าง วัดทรง ประกิจฐ บ้าง เปลี่ยน
 แปลง ไป ไม่ ถูก ตาม ^{ชื่อ} ที่ พระราชทาน ไว้ แต่ เก็บ
 ทำ ได้ เช่น สอง อย่าง สาม อย่าง เหมือน ชนาน ^{ชื่อ} ชื่นใหม่
 เพราะ ฉนั้น ^{ตั้ง} ^{แต่} ^{นี้} ^{สืบ} ^{ต่อ} ^{ไป} ห้ามอย่า ให้ ใคร เวียน
 ร้อง แลก ราย บัณฑิตย พระเบรณา แล เขียน ลง ใน หนังสือ
 ขาดหมาย ใน ราชการ ต่าง ๆ ให้ ผิด ๆ ไป จาก ^{ชื่อ} ที่
 พระ ราชทาน ไว้ ^{นั้น} เป็น อัน ซาก ให้ ใช้ ว่า วัด ราช
 ประกิจฐ ๆ ว่า ให้ ^{สิ้น} ^{ชื่อ} วัด ราช ประกิจฐ สรุทิตย
 มหา ^{สามารถ} ให้ ^{ยัง} ^{ยืน} ^{คง} ^{อยู่} ^{ถึง} ^{นี้} ถ้า ผู้ใด ใ้ ^{อ่าน}
 แล้ว พัง คำ ประกาศ ^{นี้} แล้ว ^{ขึ้น} ^{ชัก} ^{ใช้} ^{ให้} ^{ผิด} ^{เพี้ยน}
 เปลี่ยน แปลง ไป จะ ให้ ^{ปรับ} ^{ใหม่} ^{แก่} ^{ผู้} ^{นั้น} เป็น เงิน ทรา
 ๒ ตำลึง มา ^{ชื่อ} ^{ทรา} ^ย ^{ไป} ^{รย} ใน พระ อาราม วัด ราช
 ประกิจฐ ^{นี้} แล

ประกาศ มา ณ วัน จันทร์ เดือน เก้า ^{ขึ้น} ^{ค่ำ} ^{หนึ่ง}
 มี โรง สัม ฤทธิ ศก

หนึ่ง ใน แผ่น ดิน ^{แก่} ^{โบราณ} เมือง ไทโย เป็น เมือง
 หลวง ใน เวลา ไค เวลา ^{หนึ่ง} เมือง ^{นี้} ^{มี} ^{วัด} ^{สำคัญ}
 สาม วัด ^{ชื่อ} ^{ต้น} ^{วัด} คือ มหา ชาติ ๑ วัด ราช ภู บูรณ ๑ วัด
 ราช ประกิจ ฐาน ๑ ^{ชื่อ} ^{สาม} ^{นี้} ^{กรุง} ^{เก่า} ^{ก็มี} ^{พิศ} ^ณ ^{โลก} ^{ย์} ^{ก็มี}

สุโขทัยก็มี สวรรคโลกย์ก็มี แต่กรุงเทพ ขางอกกั้น
 ครั้นถึง แผ่นดินที่หนึ่ง สร้างกำแพงลงแล้ว ก็ทรง
 สร้าง พระอารามหลวง เช่นแต่ แปลง ชื่อเก่าที่มีชื่อ
 มาแล้ว คือวัดสลัก ที่อยู่ใกล้พระบรมมหาราชวัง
 ข้างใต้ นั้น ที่เดิมก็น้อยสร้าง ต่อออกมาเป็นที่ใหญ่
 แล้วขนานนามว่า วัดกนิษฐานาราม แล้วให้ไปปรก
 แปลง เป็นวัดศรีสรรเพชญ์ แล้วภายหลังทรงพระดำริที่ว่า
 ในกรุง เทพ ขางอกกั้น วัดมหาธาตุยังไม่มี ก็วัด
 มหาธาตุเป็นที่อยู่ สมเด็จพระสังฆราช ๆ อยู่ในวัดสลัก
 ซึ่งแปลงมา เป็นวัดกนิษฐานาราม แล้วแปลงมา
 เป็นวัดศรีสรรเพชญ์ นั้น ควรให้แปลง เป็นวัดมหาธาตุ
 ตามตำแหน่ง สมเด็จพระสังฆราช เพราะฉะนั้น วัดนั้น
 จึงเรียก วัดมหาธาตุ จนทุกวันนี้ คนเก่าคนแก่
 ยังหลง เรียก ว่า วัดศรีสรรเพชญ์ อยู่ข้าง แต่เดิมนั้น
 น้อยแล้ว ชื่อวัดกนิษฐานารามก็ไม่มีใคร เรียกเลย
 เดิมนั้น จะหาแต่ผู้รู้ก็ไม่มี ที่ท้ายพระบรมมหา
 ราชวัง ข้างใต้ มีวัดเดิม เป็นวัดใหญ่ ชื่อ โพธาราม
 ชาวบ้านชาวเมือง แต่โบราณมา เรียก วัดโพ แผ่นดิน

ที่หนึ่ง ไค้สร้าง ลง พระราชทานนามว่า วัดเขตพณ
 วิมลมังคลาราม ชื่อพระราชทานมี ผู้เรียกอยู่ แต่
 ใน พระราชวัง แล คำ เพช ทุล ชาติ หมายถึง นอก นั้น
 แล้ว วัด นั้น เป็น เกราะที่ ร้าย ยัง เรียกว่า วัดโพ อยู่ ทั้ง
 แผ่นดิน ควร เห็น ว่า ชื่อ พระราชทาน เป็น ชื่อ ดั่ง
 ไม่ คิด บั๊ก ไม่ แน่น จะ คิด แผลง ใหม่ เห็น ไม่ ชนะ

ยัง อีก วัด เลียบ เจ้าฟ้า กรมหลวง เทพทวีรักษ์ ทรง
 สร้าง พระอุโบสถใหม่ แล หอไตร ลง ใน หลวง จึง
 พระราชทาน นาม วัด ราชฎบวรณ เพื่อ จะ ให้ เป็น คู่
 กัน กับ วัด มหาธาตุ ก็ เป็น วัด เกราะที่ ร้าย เหมือน กัน
 คน เรียก วัด เลียบ อยู่ นั้นเอง ทั้ง บ้าน ทั้ง เมือง เพราะ
 เช่น คู่ กับ วัด โพ เหมือน บ้าน เลียบ บ้านแพน
 บ้าน โพ บ้าน หว่า แขวง กรุงเก่า คล่อง ปาก นึก
 บั๊ก ไม่ ไค้ ออย่า ว่า แต่ คนอื่น เลย ถานาน กรมหลวง องค์
 ใน วัด นี้เอง ไม่ รู้ จัก ชื่อ ว่า วัด ราชฎบวรณ ก็มี

ได้ บิน ความ ตาม ดัทธิ เก่า ข้าง เมือง เห็น เล่า สืบ
 มา ว่า วัด มหาธาตุ มี ทุก เมือง นั้น เพราะ เป็น พระ
 เจ้ายี่ สฐาน ของ พระเจ้า อโศกมหาราช ทั้ง แต่ ครั้ง
 พระเจ้า อโศกมหาราช แผ่น สาคณา ทุก บ้าน ทุก เมือง แต่

เดิมที ครั้นศาสนาตั้งแล้วพระเจ้าแผ่นดิน แล ราษฎร
 ใน เมือง นั้น ๆ ก็คิดจะให้ มี วัด เปน ที่ อยู่ พระสงฆ์ ขึ้น
 อีก สอง วัด พระเจ้าแผ่นดิน จึง สร้าง วัด หนึ่ง ขึ้น ด้วย
 พระราชทรัพย์หลวง ราษฎร เรียบรายกัน สร้าง วัด หนึ่ง ขึ้น
 ด้วยทุน เป็น ขอ เรียบราย จึง ให้ ชื่อ วัด ราษฎร์ แปล
 ว่า ราษฎร ทำให้ เดิม ก็ ฝ่าย วัด ที่ พระเจ้าแผ่นดิน สร้าง
 จึง ชลนาม ว่า วัด ราช ประทีปฐาน แปล ว่า วัด ใน หลวง
 สร้าง ด้วย ทุน หลวง อย่าง เดียว แต่ วัด มหาธาตุ นั้น
 เพราะ เป็น ที่ ตั้ง พระบรมธาตุ ซึ่ง พระเจ้า อโศก ราช แจก มา
 แต่ เดิม จึง เรียก วัด มหาธาตุ ถ้า ไบรอน เถ่า มา อย่าง นี้
 ก็ เมือง ใหญ่ ๆ มี วัด มหาธาตุ วัด ราช ประทีปฐาน
 วัด ราษฎร์ ฐาน ทุก เมือง แต่ ใน กรุง ยาง กอก นี้ ยัง ไม่มี
 จึง ทรง สร้าง ขึ้น ที่ ศักดิ์ ฐาน ออก พระ บรม มหาราช วัง
 แล้ว ทรง พระราช ทาน นาม ว่า วัด ราช ประทีป ก็ ชื่อ วัด ราช
 ประทีป ฐาน นั้น เอง แต่ ลก ฐาน ออก เลี้ยว เพราะ กลัว
 คน จะ เรียก ว่า วัด ราช ศักดิ์ ฐาน เหมือน ที่ ฐาน กรุง เก่า ไป
 วัด นี้ ฐาน วัด เล็ก ใหญ่ ก็ เท่า ๆ กัน กับ วัด ราช ประทีป ฐาน
 ที่ กรุง เก่า แต่ เดียว นี้ คน มา เรียก วัด ราช บัณฑิต วิทยาลัย
 เรียก อย่าง นี้ ผิด พวกร าช บัณฑิต วิทยาลัย ไม่ ใ้ เข้า ทุน ด้วย
 ถ้า ใคร ขึ้น เรียก ขึ้น เขียน อย่าง นี้ จะ ปรวิ สอง คำ ถึง

ประกาศสุริยุปราคา หมคดวง

มี พระบรมราชโองการ มาร พระมณฑุร สุรสิงหนาท
ให้ประกาศ แก่ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ nhỏ แล พระสงฆ์
สามเณร แล ทวยราษฎร ทั้งปวง ใน กรุง เทพ ฯ
แล ทวี เมือง ให้ทราบทั่วกันว่า สุริยุปราคาครั้งนี้
จะ มี ใน วัน อังคาร เดือน สิบ ขึ้น ค่ำ เดือน ยี่ มโรง สัม
ฤทธิศก จะ จับ ใน เวลา เช้า ๕ โมง เสก ไป จน
เวลาบ่าย โมง เสก จึง จะ โมกษบริสุทธินี้ สุริยุป
ราคาครั้งนี้ ใน กรุง เทพ ฯ นี้ จะ ไม่ ใ้ เห็น จับ
หมคดวง จะ เห็น ดวง พระอาทิตย์ เหลือ อยู่ น้อย
ข้าง เหนือ แรก จับ จะ จับ ทิศ พยัพย์ ค่อน อุดร
ในเวลา เช้า ๕ โมง กบยบาทหนึ่ง แล้วหัน คราว ไป
ข้างใต้ จนถึง เวลา ๕ โมง ๗ บาท จะ ล้น ดวง ข้างทิศ
อาคเนย์ ครั้น เวลา ๕ โมง ๘ บาท แล้ว พระอาทิตย์
จะ ออก จาก ที่ บัง ข้าง ทิศ พยัพย์ ครั้น บ่าย โมง กบย
๖ บาท จะ โมกษบริสุทธินี้ หลุด ข้างทิศ อาคเนย์ คำทาย
นี้ว่า ที่ คำยล ทวี วาน

แต่ ใน กรุง เทพ ฯ นี้ จะ จับ เวลา เช้า ๕ โมง กบย
บาทหนึ่ง ค่อน ๆ จับ ทิศ พยัพย์ เหมือน กัน แล้ว จะ

หันเร็วไปข้างทิศปริมณฑลหรือทิศใดก็ตาม จะจับมาก
 ที่สุดสัก ๕ ส่วน ๆ ๖ ส่วน เหลือส่วนหนึ่ง เมื่อ
 เวลา ๕ โมง ๘ นาที จะเหวี่ยง อยู่ข้างทิศอีสาน แล ออกร
 แล้วยังจะเร็วไปคาบแลหลุค ข้างทิศอาคเนย์เหมือน
 กัน ท่อในทะเลลงไปในทิศใต้ โดยอย่างใด
 ที่เกี่ยวข้อง ประมาณ ๖๐๐๐ เส้นเศษ จึงจะไต้เห็น
 จัสมินทอง พระอาทิตย์มีมืดอยู่ นานถึง นาทีหนึ่ง
 ของ นาฬิกา คือ ๖ นาที นาฬิกาถล แต่ในที่ต่าง ๆ
 เวลาจับนั้น ยาทแลนาทีก็นงไม่ต้อง ฤๅสุริยุปราคา
 หมก ควง เช่นนี้ ในพระราชอาณาจักแผ่นดินสยาม
 ล่วงกาลนานถึง ๕๖๐ ปีเศษ จึงจะไต้เป็นจะไต้เห็น
 คราวหลัง เป็นการแปลกประหลาดอยู่
 แลการคำนวณสุริยุปราคา ที่ว่าจะเป็นเช่นนี้
 ไต้ทรงด้วยพระองค์ ทราบเป็นแน่ นานก่อนความเล่า
 ๆ กัน อ้อ อ้อ ในคนต่างประเทศ จะทราบ เพราะ
 คนต่างประเทศ อ้อ อ้อ ในเร็ว ๆ นี้ก็หาไม่ ไต้ทรง
 กำหนดไว้ ว่า จะเสด็จพระราชดำเนินลงไป พอก
 พระนคร บัดนี้กำหนดนั้นถึงแล้ว จึงจะเสด็จพระราช
 นำเนินออกไป เมืองประจวบคีรีขันธ์ พร้อมด้วย

พระราช วงษานุกรษ์ ย่าง พระองค์ แด เสนา ยทิ ขาง
 ท่าน ทศก พระเนตร สุริยุปราคา ที่ ใน อ่าว ทะเลชอ อ่าว
 แม่น้ำ ฟัง แขวง เมือง ประจวบ คีรีขันธุ์

ใน กรุง เทพ ๑ นี้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
 เทเวศร์ วชิรนิทร กรมหลวง วงษา ธีราช สนิท
 กรมหมื่น นรศักดิ์ พิศาล กรมหมื่น ภูบาล บริรักษ์
 พระเจ้าราชวรวงษ์ไชย กรมหมื่น สมินทรภักดิ์ พระเจ้า
 วรวงษ์ไชย กรมหมื่น อภัยการุญธิ์ พระเจ้า วรวงษ์ไชย
 กรมหมื่น สวัสดิ์ สุขุมการ แดเจ้า พระยา ทิพากรวงษ์
 มหา โภชาธิบคิ เจ้า พระยา ยมราช เจ้า พระยา ธรรม
 มาธิกรณ์ เจ้า พระยา พลเทพ เจ้า พระยา มุขมนตรี
 พระสังฆราช ฤทธิไกร พระยามณเฑียรบาล จะ ได้ อยู่
 รักษา พระนคร สุริยุปราคา ครั้ง นี้ ไม่มี ใคร มา ของ
 คอก ออย่า ให้ ราษฎร เล่า ฎา ไป ว่า ใน หลวง ดูก หลอก
 ดูก หลวง ไม่ รู้ เท่า รู้ ทั้ คน บุคน ของ อะไร ะ

ประกาศ มา ณ วัน พ ศค บคิ เดือน เก้า แรม สาม ค่ำ
 รัชศก ราช ๑๒๓๐ ปี ณ โรง สัมฤทธิศก

ประกาศมหาสงครามต์ ^๕ ขาลอัฐศก

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ชน
ทั้งปวง ขันคาที่ นับถือ พระพุทธศาสนา แด่ธรรมเนียม
^๕ ขันคาที่คน อย่างเช่น ใช้ในเมืองไทย ให้ทราบ
ทั่วกันว่า ใน ^๕ ขาลอัฐศกนี้ วันพุธเดือนห้า
แรม ๑๑ ค่ำ เป็นวันมหาสงครามต์ พระอาทิตย์
จะขึ้นรายเมศในเวลา ๗ ทุ่มกับ ๓๖ นาที วันพฤหัส
ยก็ วันศุกร์เดือน ๕ แรม ๑๒ ค่ำ แรม ๑๓ ค่ำ เป็นวัน
เนา วันเสาร์เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ เป็นวันเถลิงศก
ขึ้นศักราชใหม่เป็น ๑๒๒๘ ในวันศุกร์ เวลา ๑๑ ทุ่ม
กับ ๔ นาที ๑๒ วินาทีวันเสาร์ เป็นว่าวันนี้ก็ชื่อว่า
เป็นวันเถลิงศก เพราะคำภีร์ ไทรมันนับวันแต่เที่ยง
คือก่อนเข้าวันนั้น เพราะฉะนั้นใน ^๕ ขาลอัฐศก
แลเล่นนักขัตฤกษ์สงครามต์เป็น ๔ วันตามเคยมีมา
แต่ก่อนใน ^๕ ขาล

^๕ ขาลสงครามต์นามกรอย่างไร ทรงพาณะ
อะไร ถัดอาหารอะไร ถัดอะไร จะว่ามาก็ไม่
ต้องการ ใครจะใคร่ทราบก็มาทูลที่แจวนไว้
ในพระบรมมหาราชวังเทอญ

ลัทธิจกหมายวัน คับเดือน ^๕ ขาลอัฐศกนี้ คือ

เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ จกคมาย ลงชื่อในที่ทิ้ง ปวง
ให้ว่า ขาลยัง เป็น สยัคค ถ้า จกจลศักราช ด้วยได้
วาง เป็น ๑๒๒๗ ขย่ ตั้ง แต่ วันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ
ไป ถึง วัน พุศัศกปี เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ จึง เป็น วันตรุษ
ศก ขาล นี้ ให้ ใช้ ว่า ขาล อัฐศก ลง เลข จลศักราช
ว่า ๑๒๒๘ แก่ เลข ๑๕ ตาม ขั แผ่น คิน ซึ่ง เขียน ไว้
บน ศก นั้น เมื่อ เปลี่ยน อัฐศก แล้ว ให้ เขียน เลข ๑๖
ไป กว่า จะ เปลี่ยน ศก ใหม่ เดิก

ใน ขาล อัฐศก นี้ วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ
วันหนึ่ง วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ วันหนึ่ง
เป็น วัน ประชุม ถือน้ำ พระพิพัฒน์ สักยา

วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เป็น วัน จะ ได้ ทำ
พระราชพิธี รบ พระ นัง คัด ให้ ราษฎร ลงมือ ทำนา
ภายหลัง วันนั้น คอ ตั้ง แต่ วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
ไป ห้ามมิ ให้ ลงมือ ทำนาก่อน นั้น เข้ามา ตลอด
พระราชอาณาเขต ฤๅ ในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓
ค่ำ นั้น จะ ทำ ได้ แต่ แรกนา กรุง เก่า แห่ง เค็ว

วันวิสาขบูชา ที่ ถือ ตาม ขรรณ เนียม ใน พระอัฐ
กถาว่า เป็น วัน ประสูติ แล ได้ ภิรมย์ แล ประวิพพาน ของ
พระพุทธเจ้า นั้น ขัน นี้ ฤๅ ษัตรี ฤๅ ษัตรี วิสาขบูชา ปรณมิ

ประกาศมหาสงครามที่ ขัณฑอัฐศก

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ชน
 ทั้งปวง บัณฑิตที่ นิย ถือ พระพุทธศาสนา แล ขรรมนิยม
 ขัณฑอัฐศก อย่างเช่น ไซ้ ในเมืองไทย ให้ทราบ
 ทักกันว่า ในขัณฑอัฐศกนี้ วันพุทธเกิดห้า
 แรม ๑๑ ค่ำ เป็นวันมหาสงคราม พระอาทิตย์
 จะขึ้นราษีเมศ ในเวลา ๗ ทุ่มกับ ๓๖ นาที วันพฤหัส
 ยี่สิบวันศุกร์เกิด ๕ แรม ๑๒ ค่ำ แรม ๑๓ ค่ำ เป็นวัน
 เหนียว วันเสาร์เกิด ๕ แรม ๑๔ ค่ำ เป็นวันเดลิง ศก
 ขึ้นศักราชใหม่เป็น ๑๒๒๘ ในวันศุกร์ เวลา ๑๑ ทุ่ม
 กับ ๔ นาที ๑๒ วินาที วันเสาร์ เป็นนำวันนั้น ก็ชื่อว่า
 เป็นวันเดลิงศก เพราะคำภีร์ ไทรมันยัตนวันแต่เที่ยง
 คือก่อนเข้าวันนั้น เพราะฉะนั้นในขัณฑ การทำบุญ
 แล เต็มนักขัตฤกษ์สงครามเป็น ๔ วันตาม เคยมีมา
 แต่ก่อนในขัณฑ

ขัณฑสงครามนามกร อย่างไร ทรงพาดนะ
 อะไร ภักษาหารอะไร ถืออะไร จะว่ามากไม่
 ต้องการ ใคร จะใคร่ทราบก็มา ดูรูป ที่เขียนแฉวงไว้
 ในพระบรมมหาราชวัง เทอญ

ลักษณะจดหมายวันคืนเดือนปีใช้ดังนี้ คือ
 ตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง ไปจนถึงวันศุกร์
 เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ จดหมายลงชื่อปีในที่ทิ้งปวง
 ให้อ่านชัดยังเป็นลักษณะ ถ้าจดจดศักราชก็ช่วยให้
 วางเป็น ๑๒๒๗ อยู่ตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ
 ไปถึงวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ซึ่งเป็นวันตรุษ
 สุกข์ ชัดนี้ให้ใช้ว่า ชัด อัฐศก ลงเลขศักราช
 ว่า ๑๒๒๘ แก่เลข ๑๕ ตามปีแผ่นดินซึ่งเขียนไว้
 บนศกนั้น เมื่อเปลี่ยนเป็น อัฐศกแล้ว ให้เขียนเป็น
 เลข ๑๖ ไปกว่าจะเปลี่ยนศกใหม่เกิด

ในปี ชัด อัฐศกนี้ วันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ
 วันหนึ่ง วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ วันหนึ่ง
 เป็นวันประชุมถือน้ำ พระพิพัฒน์สัตยา

วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เป็นวันจะไ้ทำ
 พระราชพิธีจรกพระนังคัล ให้ราษฎรลงมือทำนา
 ภายหลังวันนั้น คือ ตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
 ไป ห้ามมิให้ลงมือทำนาก่อนนั้น เข้ามาตลอก
 พระราชอาณาเขต ฤ็ในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓
 ค่ำนี้ จะทำไ้แต่แรกนากรุงเก่าแห่งเดียว

วันวิสาขบูชาที่ถือตามธรรมเนียม ในพระอัฐ
 กถาว่า เป็นวันประสูติแลได้ ตรัสรู้ แลปรินิพพาน ของ
 พระพุทธเจ้า นั้น บัญญัติตรฤกษ์วิสาขบูชา
 ไม่มี ใน เดือน ๖ เพราะเดือนนั้นวันเพ็ญไม่ถึงฤกษ์
 วิสาข จะไปได้ฤกษ์วิสาขบูชา ต่อวันอังคาร
 เดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ในกลางเดือน ๖ นั้นมีแต่การ
 ราชพิธีมงคลคือในพระบรมมหาราชวังนี้ จะมี
 การสมโภชพระมหาเศวตฉัตร ที่พระที่นั่งสุลลิต
 มหาปราสาท วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ที่พระ
 ที่นั่งไพศาลทักษิณ วันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม วันจันทร์ เดือน ๖ แรม ค่ำ
 นั้น เป็นการมงคลสำหรับพระราชวังตามนี้

ในรัชกาลอัฐกษัตริย์มีชกมาศ ๆ ตกใน เดือน ๕ แต่
 ให้เรียกเดือน ๘ เป็นสอง ทน เป็นเดือนถ้วน ทั้งสอง
 เดือนตามเคย

เมื่อเขียนเลขศักราช เดือน ๘ ก่อนให้เขียนเลข ๘
 เลข เกี้ยว แล้วกาหมายไว้ข้างล่าง ทั้งตัวอย่างนี้ ๘
 ให้รู้ว่าจะมีเดือน ๘ หลัง ในเดือน ๘ หลังนั้นเลข
 ๘ เป็นสอง ตัวซ้อนกันไว้ท้ายศักราช ทั้งตัวอย่างนี้ ๘ เกิด
 ๘

ใน ๑๙ ปี มี อธิกมาส ๗ ครั้ง จักเป็น ระยะ ๆ เป็น
 อธิกมาส เสมอ ไป คือ นับกัน แต่ ปี กำหนดว่า เป็น คัม
 อย่าง ปี ชวด ๑๑๓๑ ไป อธิกมาส มี ใน ปี ที่ ๓ ที่ ๖
 ที่ ๙ ที่ ๑๑ ที่ ๑๔ ที่ ๑๗ ที่ ๑๙ ว่า โดย ย่อ ย่น เข้า ก็ ควร
 ว่า อธิกมาส มี ใน ปี ที่ ๓ เว้น ๒ ปี บ้าง มี ใน ปี ที่ ๒
 เว้น ปี หนึ่ง บ้าง ที่ ว่า เว้น สาม ปี ๆ จึง มี อธิกมาส
 ครั้ง หนึ่ง นั้น เช่น คำ ชาว วิก ๆ หลาย เดร ไม่ รู้ จัก อะไร
 ไม่ ควร เชื่อ ฟัง เคย ใช้ อย่าง นี้ แต่ โบราณ มา อย่าง
 สนิท เก๋ เลย

ใน มี ชาติ อัฐศก นี้ วัน เสาร์ เดือน แยก อุตตราสา
 แรม คำ หนึ่ง เป็น วัน เข้า อัฐิมพรรษา วัน อาทิตย
 เดือน ๙ ขึ้น ๑๕ คำ เป็น วัน เข้า อัฒมิพรรษา เพราะ
 เดือน นั้น จะ เป็น วัน เพ็ญ แต่ วัน ขึ้น ๑๔ คำ วัน พุทศั
 บก เดือน ๑๑ ขึ้น ๙ คำ เป็น วัน เสด็จ พระชนม์ พรรษา
 ใน พระบรมมหาราชวัง ตาม กำหนด สุริยคติ กาล
 วัน พุทศั บก เดือน ๑๒ ขึ้น คำ หนึ่ง เป็น วัน พระ
 ราชพิธี ของ เป็ รียง ยก โคม วัน อาทิตย เดือน ๑๒
 แรม ๓ คำ เป็น วัน ถก โคม ให้ พระ ราชวงษานุวงษ
 แล ข้า ทูล ของ ขุนี พระบาท แล ราชฎร บันดา ซึ่ง จะ ใ้

บอก โคม ลก โคม รู้ แล้ว ทำ ตาม กำหนด นี้
 วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ค่ำหนึ่ง เป็น วันชิวพรพรหมณ์
 จะ ได้ ทำ พระราช พิธี กฤติ เกษวณ หอ พระ เทวสถาน
 ถ้า จะ ทำ พิธี มาฆบูชา ใน ปี นี้ ตก ใน วัน จันทร์
 เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ชิวพรพรหมณ์ จะ ได้ ทำ พิธี
 ศิวา ราตรี ใน หอ พระ เทวสถาน ด้วย

พระ ราช พิธี ศาสนา ทร สิว สนาน ๒ ครั้ง คง ทำ
 ใน วัน ขึ้น ๓ ค่ำ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๕ แล ขึ้น ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ
 เดือน ๑๑ ตาม เคย ทุก ปี

แถม พระ ราช พิธี สวรรค์ คง ทำ ใน วัน แรม ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ
 ๑๕ ค่ำ เดือน สิบ ๓ ราตรี ให้ การ เปน เสร็จ ใน วัน ขึ้น ค่ำ
 หนึ่ง เดือน สิบ เอ็ด สดย พระ ประชิ ไป ใน วัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ
 ๑๕ ค่ำ แรม ค่ำ หนึ่ง ทั้ง เดือน สิบ เอ็ด แล เดือน สิบ สอง
 เปน ๖ วัน

พระ ราช พิธี ตรี ยัม พวาย เริ่ม แต่ วัน ขึ้น ๗ ค่ำ
 เดือน ๒ ไป จน วัน แรม ค่ำ หนึ่ง เดือน ๒ สิบ ราตรี แล
 พระ ราช พิธี ตรี พวาย เริ่ม แต่ วัน แรม ค่ำ หนึ่ง เดือน ๒ ไป
 การ เปน เสร็จ ต่อ วัน แรม ๕ ค่ำ เดือน ๒ ห้า ราตรี

แถม พระ ราช พิธี สัม พัง นรณิน คง ทำ แต่ วัน แรม

๑๑ ค่ำ เดือนไป ๕ ราตรี ๕ วัน การเป็นเสรีง ใน วัน
 แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ตามเคยเหมือนอย่างทุกปี
 ยั้งยืนไม่ยักเยื้อง

ในปีชวดอัฐศกนี้ วันพฤหัสบดีเป็นวันของไชย
 วันอังคารเป็นวันโลกวินาศ วันพุธเป็นอุบาสก
 วันอาทิตย์เป็นวันอชิวิที

หนึ่งวันอุโบสถ เป็นที่รักษาอุโบสถคิดแลทำ
 มหากรรมสวณะ ซึ่งผิดกับวันที่นับว่าวันอุโบสถ

ฤๅวันพระตามเคย รู้ด้วยกันในชาวสยามทั้งปวง
 นี้ ในปีชวดอัฐศกนี้มี ๑๒ วันคือวันศุกร แรม ๑๔

ค่ำใน เดือน ๘ อุตราสาท วันเสาร์ ขึ้น ๗ ค่ำ
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันอาทิตย์แรม ๗ ค่ำใน เดือน ๘ วันจันทร์

แรม ๑๔ ค่ำใน เดือนสิบ วันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำ แลขึ้น
 ๑๔ ค่ำ วันพุธแรม ๗ ค่ำใน เดือนสิบเอ็ด วันศุกร

ขึ้น ๑๔ ค่ำ แลวันเสาร์แรม ๗ ค่ำใน เดือนอ้าย วันจันทร์
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ แลวันอังคารแรม ๗ ค่ำใน เดือนตรอม ๑๒

วันเท่านั้นเป็นวันรักษาอุโบสถ แลมหากรรมสวณะโดยตรง
 นอกจากสิบสองวันก็ว่าไปแล้ว ก็คงต้องกันในวัน

ตามเคย คือวันขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แลแรม ๘ ค่ำ

แรม ๑๕ ค่ำ ใน เดือน ถีวันฎา แรม ๑๔ ค่ำ ใน เดือน ซาก
 ทุก เดือน ตลอด ชั่ว บั่ คง ที่ ต้อง ถิ่น อยุ่ วัน ศุกร เกิด
 ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ พระอาทิตย์ เวลา เที่ยง ทรง คีระ ใน
 ประเทศ ขาง กอก ขา ขึ้น ไป เหนือ วัน พุทศัศย์ เกิด
 แปร ปฐมาสาช ๙ ค่ำ พระอาทิตย์ เที่ยง สุก ทาง เหนือ
 จะ กลบ ลง ใต้ เช่น ฮายันต สงกรานต์ เหนือ เข้า
 วิสสันตฤกษ์ วัน จันทร์ เกิด ๘ ปฐมาสาช แรม ๕ ค่ำ
 ดวง พระอาทิตย์ เป็น เล็ก ที่ สุก เพราะ ษณฺุ เป็น สฏฐิติ
 หรือ พสุ สงกรานต์ เหนือ วัน พุทศัศย์ เกิด ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ
 พระอาทิตย์ เที่ยง ทรง คีระ ณ ประเทศ ขาง กอก ขา ลง ไป
 ใต้ วันอาทิตย์ เกิด ๑๐ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระอาทิตย์
 เที่ยง ถึง กิ่ง กลาง ทาง ที่ โอน ไป เหนือ ไป ใต้ เช่น
 สามัญ สงกรานต์ เข้า สารทญ วัน ศุกร เกิด ฮาย
 ๕ ขึ้นสิบ ค่ำ พระอาทิตย์ เที่ยง สุก ทาง ใต้ จะ กลบ มา เหนือ
 เช่น ฮายันต สงกรานต์ ใต้ เข้า สี สิวรญ วัน อังคาร
 เกิด ฮาย แรมสิบ ค่ำ พระอาทิตย์ เป็น ดวง โค ที่ สุก
 เพราะ ตณฺุ นิตย์ เป็น สฏฐิติ สงกรานต์ หรือ พสุ สงกรานต์
 ใต้ วัน นั้น เรียกว่า สงกรานต์ ฝรั่ง เพราะ ศักราช
 ฝรั่ง ขึ้น เป็น ๑๘๖๗ ว่า นี้ พอดี คน ไก่ ๆ ฝรั่ง

ใต้ รั้ว ผู้ว่าจะ ใต้ ถือ สาคณาฝรั่งหาไม้ วัชพุ่ม
 เกือบ ๕ แรม ๑๕ คำ พระอาทิตย์ เที่ยง ขึ้น มา ถึง กิ่ง
 กลาง ทาง ที่ จะ โอน ไป เหนือ ไป ใต้ ซื่อ สามัญ สงกรานต์
 เข้า ใน ทา พระ ระ ตุ หนึ่ง วัน เวลา พระอาทิตย์ ยก เปลี่ยน
 ขึ้น ราว สี่ ใหม ึ่ง เวียง ว่า สงกรานต์ เกือบ ใน ี่ ชาติ
 อี ุค นั้น พระอาทิตย์ ยก ขึ้น ราว สี่ เมศ ทั้ง ทั่ว วัน พุ่ม
 เกือบ ห้า แรม ๑๑ คำ เวลา ๗ ทุ่ม กับ ๓๖ นาที อยู่ ุณ
 วัน เสาร์ เกือบ ๖ แรม ๑๓ คำ เวลา คำ แล ัว ๕ ทุ่ม
 กับ ๕๕ นาที ใน เกือบ ี่ วัน ขึ้น ๖ คำ วัน แรม ๖ คำ
 เป็น คี ติ มหา สูญ แล ัว ยก ไป อยู่ ราว สี่ พุค ก จน วัน พุ่ม
 เกือบ ๘ ขึ้น คำ หนึ่ง เวลา เข้า ๓ โมง กับ ๓๖ นาที ใน
 เกือบ ี่ วัน ขึ้น ๕ คำ แรม สี่ คำ เป็น คี ติ มหา สูญ
 แล ัว ยก ไป อยู่ ราว สี่ เมศ จน วัน เสาร์ เกือบ ๘ ขึ้น สอง คำ

๘
 เวลา สอง ยาม ใน เกือบ ี่ วัน ขึ้น ๘ คำ แรม ๘ คำ
 เป็น คี ติ มหา สูญ แล ัว ยก ไป อยู่ ราว สี่ กรกฎ จน วัน
 เกือบ ๘ ขึ้น ๕ คำ เวลา ย่ำ ๗๕ นาที ใน เกือบ ี่ วัน ขึ้น
 ๖ คำ วัน แรม ๖ คำ เป็น คี ติ มหา สูญ แล ัว ยก ไป
 อยู่ ราว สี่ สึง ี่ จน วัน เสาร์ เกือบ ๑๐ ขึ้น ๖ คำ

เวลาบ่าย ๒ โมง กับ ๔๘ นาที ในเดือนนี้ วันขึ้น
 ๑๐ ค่ำ วันแรม ๑๐ ค่ำ เป็นทิดีมหาสุณฺญ แล้วยก
 ไปอยู่ราศีกัญฺญ จนวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ เวลา
 ๘ ทุ่ม ในเดือนนี้ วันขึ้น ๘ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ เป็นทิดี
 มหาสุณฺญ แล้วยกไปอยู่ราศีกุลฺบย์ จนวันพุธ เดือน
 ๑๒ ขึ้น ๗ ค่ำ เวลา ๒ ยามกับ ๒๔ นาที ในเดือนนี้
 วันขึ้น ๑๒ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ เป็นทิดีมหาสุณฺญ แล้วยกไป
 อยู่ราศีพิภิก ในวันศุกร์ เดือนข้างขึ้น ๗ ค่ำ เวลา
 ย่ำ ๒๔ นาที ในเดือนนี้ วันขึ้น ๑๐ ค่ำ แรม ๑๐ ค่ำ
 เป็นทิดีมหาสุณฺญ แล้วยกไปอยู่ราศีชฺนุ จนวันเสาร์
 เดือนข้างขึ้น ๗ ค่ำ เวลา ๒ ทุ่มกับ ๒๔ นาที ใน
 เดือนนี้ วันขึ้น ๒ ค่ำ วันแรม ๒ ค่ำ เป็นทิดีมหาสุณฺญ
 แล้วยกไปอยู่ราศีมัจฺจกร จนวันจันทร์ เดือนตาม
 เวลาข่า รุ่ง ในเดือนนี้ วันขึ้น ๑๒ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ
 เป็นทิดีมหาสุณฺญ แล้วยกไปอยู่ราศีกุมภัก จนวัน
 อังคาร เดือนนี้ ขึ้น ๗ ค่ำ เวลา ๒ ยาม ในเดือนนี้ วันขึ้น
 ๔ ค่ำ แรม ๔ ค่ำ เป็นทิดีมหาสุณฺญ แล้วยกไปอยู่ราศีมิถุน

จนวันศุกร์เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีเถาะ ยังเป็นอัฐศก
 อยู่ ในเดือนนี้ วันขึ้น ๒ ค่ำ แรม ๒ ค่ำ เป็นกิติ
 มหาศุภ แลซึ่งกล่าวมานี้ เพาะจะให้ท่านทั้งปวง
 ใ้รู้เทียบเคียงน้ำฝน แลน้ำมากน้ำน้อย ในปีที่หลัง
 กับปีประจุบันนี้เป็นประโยชน์ เพาะการซึ่งจะเทียบ
 เคียงนั้น จะคิดแต่่ง่าย ๆ สั้น ๆ แต่เพียงเดือนต่อเดือน
 คือเดือน ๗ เดือน ๘ ในปีที่หลัง มาเทียบเคียงกับเดือน
 ๗ เดือน ๘ ในปีนี้ แลเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ในปีที่หลัง
 มาเทียบกับ ๑๑ เดือน ๑๒ ในปีนี้ ทั้งนี้จะเป็นแน่
 ไม่ได้ ต้องเทียบเดือนตามระบะพระอาทิตย์ยก
 ทั้งกล่าวแล้ว จึงเป็นแน่ได้

ท่านผู้ต้องการ จะหาฤกษ์ดีวันที่ เมื่อรู้วันพระ
 อาทิตย์ยก เป็นวันห้ามการมงคลทั้งปวงแล้ว จะใ้
 หลีกเลียงเสีย แลจะใ้ประพฤติการมงคล ในวัน
 อื่น ๆ นอกจากวันทั้งว่านี้

ว่าตามอธิกมาส ไ้ขออธิกมาสตก ในปีชวดอัฐศก
 นี้ อธิกมาสตกในเดือน ๕ นี้ว่าเหมือนเดือน ๕ เช่น
 สองหน ผู้จะหาฤกษ์ยาม ที่ต้องการใ้ถูกแท้จะ
 ต้องคิดว่เดือน ๖ เหมือนเป็นเดือน ๕ เพาะวันเพ็ญ

เดือน ๖ พระจันทร์ยังไม่ถึงวิสาขนักษัตรฤกษ์ ะทำ
 วิสาขบูชาที่ยังหาชอบไม่ ก่อวันเพ็ญเดือน ๗ จึงให้
 วิสาขนักษัตรฤกษ์ ครอบทำวิสาขบูชา ว่าตามตำรา
 ที่แท้ อธิกมาศนั้น เหมือนหนึ่งเดือน ๕ สองคน
 เดือน ๗ มีนักษัตรฤกษ์เหมือนเดือน ๖ เดือน ๘ มีนัก
 ษัตรฤกษ์เหมือน ๗ ก่อเดือน ๘ จึงทรงเป็นเดือน ๘ แท้

๘

แต่อย่างธรรมเนียมลัทธิในสยามประเทศนี้ แลเมือง
 อื่น ๆ เป็นอันมาก ยันดาที่ใช้เดือนตามทางพระจันทร์
 แต่โบราณมา คุงท่วงที่จะเห็นว่านักษัตรฤกษ์อื่น
 ไม่สำคัญมากนัก สำคัญอยู่แต่วันเข้าพรรษา
 มากกว่านักษัตรฤกษ์อื่น ก็ถ้าจะเรียกชื่อเดือน
 เป็นสอง ซ้อนสองคน ในเดือนต่าง ๆ ที่อธิกมาศ
 ตก ก็จะเป็นที่คนชาวบ้านชาวเมืองที่โง่เขลาจะจำ
 ยากไป จึงเรียกชื่อเดือนซ้ำเป็นสองคนเฉพาะ
 แต่ในเดือน ๘ ทุกราวอธิกมาศ เพื่อจะมีให้คลาก
 วันเข้าพรรษา ผู้ซึ่งจะหาฤกษ์งามยามดีให้ถูกต้อง
 แท้จริง ผ่อนผัน คุ แลราสี พระอาทิตย์ แลฤกษ์
 พระจันทร์ ความประวิทิน ไทรให้สมควร เดิก

วันจันทร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวด ๕๓๖ ๕๓๖
 ๑๒๒๘ แต่เวลาพลบค่ำไป จะเห็น ขอบพระจันทร์แดง
 อยู่ข้างทิศบูรพา ^{ขึ้น} เบื้องอิสารุ ครั้นถึงเวลา ๗
 นาฬิกา ๑๐ นาที แต่เที่ยง คือใกล้ เวลาทุ่มหนึ่ง จึงจะ
 เห็น พระจันทร์ ขาดขอบ เป็น แหว่ง แท้ ต่อเวลา ๘ นา
 ฬิกากับ ๕ นาที แต่เที่ยง คือ เวลา ๒ ทุ่ม กับ ๒ นาที
 พระจันทร์จะเป็น สรรพ พญานาค สิ้นดวง ครั้น เวลา ๘
 นาฬิกา กับ ๕-๘ นาที แต่เที่ยง จะเป็น ถึง คราว เวลา ๙
 นาฬิกา กับ ๓๖ นาที แต่เที่ยง คือ ยามหนึ่งกับ ๖ ยาท
 พระจันทร์ จึง ภาย เห็น ดวง ออก มาข้าง ทิศ ทิศ ทิศ ต่อเวลา
 ที่ ๑๐ นาฬิกา กับ ๓๕ นาที แต่เที่ยง คือ ๕ ทุ่ม
 กับ ๖ ยาท พระจันทร์ จึง จะเป็น โมกษ บริสุทธิ์ บริบูรณ์
 เต็มดวง แต่ จะ หมอง ไป

วันอังคาร เดือน ๓ แรม ๑๔ ค่ำ ปีชวด ๕๓๖ ๕๓๖
 ก็เป็น คราว จะมี สุริยปราคา แต่ ยัง หา ไก่ กำ นวน
 เลื่อยกทัน เวลา ลง พิมพ์ไม่ แคลง อยู่ ว่า จะ ไม่ เห็น
 ที่ กรุง เทพ ๑ ทั่ว หวุด หวิด อยู่ ถ้า จะ เห็น ก็ เล็ก น้อย
 เวลา ย่ำ โมง เสศ ฤๅ ๒ โมง ยัง ไม่ ไก่ ทำ เลข เลื่อยก เลข
 วันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีชวด ๕๓๖ ๕๓๖

จันทร์ปราศจะจับแต่ในเวลาข้าย ไม่เห็นเมื่อจับ
จะเห็นต่อเมื่อเวลาจะปล่อยจะคลาย ในเวลาที่ม
คั้งเข้ามา ยี่หาไก่ทำเลื่อยกไม้ เมื่อทำเลื่อยก
ไ้ความว่าแปนคราซอย่างไร จะปล่อยจะคลายกับเวลา
ไร จึงจะลงพิมพ์ประกาศมาครั้งหลัง ราชการอื่น ๆ
มาก ยังไม่ไ้ช่อง จะคำนวณเลข จะให้ใครคำนวณ
ขยายนักเอาแน่ ไม่ไ้

วันจันทร์เดือนห้าแรม ๒ ค่ำ เวลา ๕ ทุ่มเศษ
เกือบ ๒ ขามวันหนึ่ง วันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
เวลา ๘ ทุ่มเศษวันหนึ่ง ในสองวันนี้ ท้าวพระดาว
จะเข้าในพระจันทร์เต็มแน่ เข้ามาในบ้านควยออกแล้ว
จะออกไปบ้านควนตก ใคร ๆ ไ้เห็นแล้ว อย่าตื่น
ถามพูด ชุบชิบกันไปต่าง ๆ สำคัญผิด ๆ เพราะ
แปนคราวดาวเดือนเดือนตรง ทางรวมกัน ก็ยังกันโดย
ธรรมดา อย่างนั้นเอง ไม่เป็นเหตุการอะไร

เมื่อวันคืนเดือนขีลวงไป ๆ คั้งนี้ อายุของมนุษย์
ทั้งปวงในโลกีครั้นนี้ ประมาณ ๘๐ ปี แลต่ำลงมา
กว่านั้น ก็หมดไปสิ้น ไปไล่ก่อนเวลาที่จะถึงแก่
ความตายเข้าไปทุกวัน ๆ สิ้นเข้าไปทุกเวลาความ

ตายไม่เดือดหน้าว่าผู้ใด เช่น คนจนคนมีผู้ที่มีญาติไพร่
 ชาวบ้านชาววัด ไม่ล่วงพ้นจากความตายได้โดย
 หนีแลสัตว์ทั้งปวง มนุษย์ทั้งปวง ย่อมรักชีวิต
 หมก ด้วยกัน กล่าวตายไม่อยากตาย เป็นธรรมดา
 ถึง กระนั้นก็ไม่ล่วงความตายไปได้ตามปรารถนา ชีวิต
 ของมนุษย์ทั้งปวง ของสัตว์ทั้งปวง น้อยนักน้อยหนา มี
 แค่มกไปสิ้นไป เหมือนหนึ่งน้ำในแม่น้ำน้อย
 ในคราวระกู่แดง มีแค่มกแห้งไปหมดไป ถ้ายกย
 ถ้ำอายุของมนุษย์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย น้อยนัก
 ควรที่ผู้เป็นคนก็มีปัญญา ระพึงเมื่อหน่ายเกลียด
 ชัง แล้วรีบเร่งประพฤติ การดี การชอบ ที่เป็นที่ย
 สุขประโยชน์แก่กัน ให้มาก โดยเป็น การเร็ว การด่วน
 เหมือนคนที่สิ้นเพลิงไหม้ รีบร้อนหาไม้เครื่องเขิน
 ทัพเพลิงในสิ้นชนิดนี้ การประพฤติชอบดี เป็นคุณ
 เป็นประโยชน์แก่กัน ซึ่งสำเร็จเป็นที่ยิ่งทำนักของสัตว์
 ทั้งปวง ที่นักปราศเป็นอันมาก เห็นว่าชอบดี
 พร้อมกันนั้น คือความเมตตา กรุณา แล สงเคราะห์
 อนุเคราะห์ เพื่อแผ้วความสุขให้แก่กัน ทั้งในหมู่
 มนุษย์แลหมู่สัตว์ แล ทั้งคนไว้ให้เต็มพร้อมด้วยความ

ก็ ความชอบ ๑๐ อย่าง คือ ไม่ฆ่าสัตว์ เช่น ไข่ คาย ไม่
 ถักฉ้อทรวัย ของผู้อื่น ไม่ประพฤติผิดใน ที่ ๆ ไม่ควร
 ล่วง เป็น ผู้ถือสัตย์ ไม่กล่าวเท็จ พ่อ ดวง ให้ผู้อื่น
 หลง ไม่พูด บุยง ส่อ เสียด ให้ผู้อื่น แยก ร้าว กัน
 ไม่พูด คำ หยาบ ให้ เจ็บ ร้อน ใจ ผู้อื่น ไม่พูด เพ้อ
 เจ้อ เปล่า จาก ประโยชน์ ไม่ มุ่ง หมาย อยาก ได้ ทรัพย์
 ของ ผู้อื่น ด้วย ความ มัถ ใจ ไม่ มี ใฝ่ ใจ เจ็บ รุน ถึง
 แข่ง ให้ ผู้อื่น ตาย บ่ อม ตรี ครอบ ด้วย ปัญญา ที่ ชอบ
 ไม่ ถือ มั่น ตาม ความ เห็น ผิด ทาง ก็ ทาง ชั่ว การ
 ประพฤติ ชอบ ๑๐ อย่าง ดัง ว่า มา นี้ เป็น ความ ที่
 ความ ชอบ มี สำหรับ โลก ย คง อยู่ เสมอ จะ มี ผู้ ถือ ก็ ใด
 ไม่มี ใคร ถือ ก็ ใด ก็ คง มี อยู่ อย่าง นี้ ไม่ แปร สัน ยก
 เียง เป็น อย่างอื่น ไป เลย เป็น อหิงสา

แต่ การ ฆ่า สัตว์ นี้ ว่า ตาม พระ บัญญัติ ใน พระ
 พุทธ ศาสนา เป็น อย่าง อุกฤษ ก็ ปรบ โทษ หัก โทษ
 เขา ตาม ที่ เป็น มนุษย เป็น สัตว์ ตรี จ ฉาน แต่ ห้าม มิ ให้
 ตัก พัน คัน ไม้ กอ ย่า ห้าม มิ ให้ ชุก ให้ เมา ทำ
 แผ่นดิน ให้ กำ เริบ อนุ โลม ตาม ลัทธ ิ ชน ขาง จำ พวก
 ซึ่ง ถือ กัน ใน ที่ ขาง แห่ง ว่า เป็น ยา ปร เพราะ ถือ ว่า คัน

ไม่ว่า กธยา แด แผ่นดิน มีชีวิต รู้ เป็น รู้ ทาย เหมือนกัน
 ขาง พวก ดือ ว่า ข้า มนุษย์ มีชาติ เสมอ กับ คน รู้
 จัก ชุข รู้ จัก ทุกซ์ เหล่า เคียว ถิ่น จึง เป็น ขาป ข้า สัตว์
 อื่น นอก นี้ ไม่ ขาป สัตว์ คน สอง พวก นี้ ไม่ ต้อง ก็น
 แก่ง แขน่ ก็น อยู่ ก็น นี้ นักปราช ผู้ มี ปัญญา เป็น อื่น มาก
 ใคร่ ครวน เทียบ เคียง ดู เห็น ว่า สัตว์ มี ชีวิต แล้ว ใคร ข้า
 ก็ เป็น ขาป สั้น แต่ ว่า สัตว์ มี คุณ มาก ขาป มาก มี คุณ
 น้อย ขาป น้อย ต้อง ข้า ด้วย การ ชวน ชววย จัก หา
 เตรียม การ มาก ก็ ขาป มาก น้อย ก็ ขาป น้อย โดย
 สมควร ใน การ ดือ เขา สิ่ง ของ ที่ เจ้า ของ หวง แหผ ไม่
 ยอม ให้ นี้ เมื่อ ว่า ตาม บัญญัติ ใน พระพุทธ ศาสนา
 ก็ ปรีย โทษ หนัก โทษ เขา ตาม สิ่ง ของ ของ มนุษย์
 ที่มี ราคา มาก ราคา น้อย ตาม สมควร แต่ ฝ่าย ใน ของ
 สัตว์ ชาติ อื่น จาก มนุษย์ ไม่ ว่า ไว แต่ เมื่อ ว่า ด้วย การ
 ที่ ควร ประพฤติ ทั่วไป ใน โลกย์ แล้ว ผู้ มี ปัญญา ใคร่
 ครวน ดู ก็ เห็น ว่า ของ ที่มี เจ้า ของ หวง แหผ แล้ว
 จะ มาก จะ น้อย ก็ ก็ ต้อง คง เป็น ขาป สั้น เพราะ เจ้า
 ของ เขา ไม่ ยอม ให้ เพราะ ฉนั้น การ ที่ เว้น จาก ดือ เขา
 ของ ที่ เจ้า ของ หวง แหผ เช่น ทาง แห่ง ความ ที่ ความ งาม

ในโศกยแต่ผู้ มี บัญญา เห็นพร้อมกันว่าเป็นกุศลก็
 การประพฤติผิดใน ที่ ที่ ไม่ควรล่วงเล่า เมื่อพิเคราะห์
 คุยเจ้า สัวไม่ชอบจะให้หญิง ผู้เป็นเมีย ไปรักใคร่
 ประสนกับชายอื่น หญิงผู้ภรรยาเล่า ภสใจจะให้
 สัวร่วมรักอยู่แต่กับตน บิคา มารคาญาตี ฟัน้อง ฝ่าย
 หญิง ก็ไม่ชอบจะให้หญิง ผู้บุตร แลที่ เช่น ญาติ
 ฟัน้อง ไปคบหา กับชายอื่น นอก จากชายผู้เจ้า ของ ฤ
 ใน การกำหนดตาม ที่ ตั้ง ไว้ ใน บาง ประเทศ เมื่อชาย
 ผา ประพฤติ คง ที่ อยู่ตาม ประสงค์ กังว่า มานั้น ก็เป็น
 อื่น ผูกพัน รัศ ษา จิตร สัว เมีย บิคา มารคาญาตี
 ฟัน้องไว้ ไม่ให้กำ เรียบ ร้าว ราน เกิด เจลละ วิวาท ไค้
 พรักพร้อม เปนคู่ ขใน การงาน นั้น ๆ เมื่อ มา เล่มิท จากที่
 ว่า มานั้น ก็ เช่น หนค ให้ กำ เรียบ จิตร ร้าว ราน เกิด
 เจลละ วิวาท วน รวย ไม่ พรักพร้อม ใน กิจการ
 จึง เห็น ว่า การ ประพฤติ ผิด ใน ที่ ไม่ควรล่วง เช่น นาย
 การ งดเว้น จาก ประพฤติ ผิด กังว่า มานั้น เสียไค้ เป็น
 ความ ดี ความชอบ ใน โลกย์ การ เจรจา คำ เท็จ
 เล่า เมื่อ ว่า ตาม บัญญัติ ใน พระ พุทธ ศาสนา ก็ ปรียบ

โทษหนัก โทษเบา ความ ความ ล่วง การ ผิด พุท
 ษัญญติ ถึง นักปราชญ์ เห็น ต้อง กัน ว่าเป็น ขาญ แท้
 เพราะ พ้อ ลง ให้ ผู้ ฟัง ทราบ ความ ผิด ไป สำคัญ ผิด
 ไป แต่ ความ จริง พุค คำ ส่อ เสียด พุค คำ หยาบ
 คาย พุค คำ เพ้อ เจ้อ ทั้ง ๓ นี้ เพราะ มี โทษ ทำ ผู้ พร้อ ม
 เพรียง ให้ แดก ร้าว ให้ ผู้ ฟัง เกิด ความ เจ็บ ข้ำ ใจ
 ค้วย เรื่อง ที่ ไม่ ภา ประโยชน์ ทำ ให้ ผู้ ฟัง เสื่อม
 การ งาน เสียด ประโยชน์ ที่ จะ ได้ ทำ นักปราชญ์ จึง เห็น
 พร้อ ม กัน ว่าเป็น ขาญ ความ โลก อยาก ได้ ของ ผู้ อื่น
 นัก คึก จะ เขา มา เป็น ของ คน เสียด ถ้าย เคี้ยว ไม่ คึก
 ขอ แด ซ้อ หา แดก เปลี่ยน ความ ควร ความ ประทุษร้าย
 ผูก ใจ เจ็บ คำ ริศ แข่ง สัตว์ นั้น ๆ มนุษย์ นั้น ๆ ซึ่ง คน
 ไม่ ชอบ ใจ คึก จะ ให้ ขาด สูญ จะ ไม่ ให้ มี ทั่ว อยู่น ได้
 แด ความ เห็น ผิด จาก ต้น เหตุ ของ บุญ ของ ขาญ เห็น
 ส่วน ผิด ว่าเป็น ชอบ เห็น ส่วน ชอบ ว่าเป็น ผิด ความ
 เห็น ว่า ทาง ความ คึก ทั้ง ๘ ไม่ เป็น ความ คึก ทาง ความ ขี้ ทั้ง ๘
 ไม่ เป็น ความ ผิด จึง ให้ เกิด ความ อยาก ได้ แด ความ
 ประทุษร้าย แรง ถ้ำ จน ล่วง ขำ สัตว์ ลัก ทริ พัย
 ประพฤติ ผิด ใน ที่ ไม่ ควร ล่วง พุค เต้ ส่อ เสียด

ทยาย คาย เพื่อ เจ้อ มาก มุล จน เสื่อม สุนฺญ จาก ทาง ชอย
 ทาง ผิด ทุก ประการ เพราะ ฉนั้น นักปราชญ์ มี ปัญญา
 ได้ ทราบ ความชอบ ความผิด คง ว่า นี้ มา ว่า เป็น เหตุ แห่ง ทาง
 ที่ ไป ดี ไป ชั่ว แล้ว จึง ประพฤติ คน ให้ ดำรง อยู่ใน ความ
 ดี ความ ชอบ ละ เว้น ความ ผิด ความ ชั่ว อัน เป็น ทาง จะ
 ให้ ทั้ง ที่ ชั่ว เสีย ให้ ห่าง ไกล ด้วย ความ ไม่ เดิน เลื้อ
 ใน ที่ ทุก แห่ง ใน การ ที่ จะ พึ่ง ทำ ทุก ประการ นั้น เทอญ
 คณฺง การ แสง ทา แล ดือ สาศเนา ซึ่ง จะ เป็น ที่ พึ่ง
 ของ ตน ใน ซาทิ นี้ ซาทิ น้า ก็ เป็น การ ที่ สมควร เป็น
 ที่ ยิง แล้ว ควร ที่ ทำ ณ ทั้ง ปวง ทุก ๆ คน จะ ตรี ครอบ
 โคร้ ควร ญ ด้วย ปัญญา ตน เอง เมื่อ เห็น คุณ ประจักษ์ ว่า
 สาศนา ไท ใน หมู่ ไท พวก ไท จะ เป็น ที่ พึ่ง ได้ ควร แก่ ปัญญา
 แล้ว ก็ จึง ดือ แล ปฏิบัติ ตาม สาศนา นี้ โดย น้า ใจ
 ตน เอง อย่า ดือ ด้วย การ คั้น การ เณ แล การ เล่า ฤา
 แล ว่า ชรรณ เนียม เคย ดือ สิบ ๆ มา ฤา อ่าง การ ที่ ไม่
 เห็น ประจักษ์ มา ว่า ชุ่ ให้ กัด ัว ให้ ดี ใจ ก็ อย่าง นี้ ความ พิศวง
 ท้อ เหตุ ต่าง ๆ แล ด้ ดือ ตาม ทำ ตาม เมื่อ ไท ที่ พึ่ง ที่ นับ ดือ
 อ้นงาม ที่ สมควร แล้ว จึง ประกอบ ความ เลื่อมใส ให้ มาก
 จึง ปฏิบัติ ตาม ก็ จะ มีความ เจริญ ดี แก่ คน ทุก คน ๆ นั้น นล

ประกาศ ให้ ใ้ คำ พุค

ประกาศ มาให้ คน เขื่อน คนึง ลือ ทั้ง ปวง ทราบ ทัก กับ
แล้ว ตั้ง เกศ ใ้ ให้ ดูก ใน ที่ ควร จะ ว่า ว่า กับ ว่า แก่
ว่า แก่ ว่า แก่ ว่า ก่อ แล คำ ว่า ทรง นั้น จึง ตั้ง
เกศ ให้ แล แล้ว ใ้ ให้ ดูก ไป กับ มา กับ นึง กับ
นอน กับ บิน กับ เกล็น กับ กิน กับ อยู่ กับ ทำ ด้วย กับ
กับ สู้ กับ เล่น กับ เกี้ยว กับ พก กับ กับ เหวง กับ
ปลุก กับ คิค อ่า กับ เหม็ง กับ เซ่น กับ ซอบ กับ กับ
ชอบ อธิบาย ใคร กับ วิวาท กับ ชก คิก กับ รัถ ไคร่ กับ ชอบ
ภอ กับ อู่ กับ กับ อ่า ใคร อู่ กับ เหา ไว้ กับ สม่ กับ
ร่วม กับ พร้ม กับ รวม กับ ผูก กับ คิค กับ ร้อย กับ ตรึง กับ
ตรง กับ กับ ท้อง กับ กับ เกี่ยว ซ้อง กับ พย กับ สิ่ง นั้น
กับ สิ่ง นั้น คน นั้น กับ คน นั้น ผัว กับ เมีย นาย กับ ข่าว
ข้า กับ เจ้า บุตร กับ บิดา ชาย กับ หญิง พระสงฆ์
กับ ศฤกษุ ชาววัด กับ ชาวบ้าน ช้าง กับ ม้า โค กับ
เกวียน กับ เงิน กับ ทอง หม้อ เข้า กับ เชิง กราน นก กับ ดรง
ทหาร กับ กับ ร่ม กับ รองเท้า คน กับ เรือ ใ้ กับ ผู้
มี ชื่อ ระยะเวลา กับ ลก ความ โจทย์ กับ จ้า เลย
หม้อ กับ คน ใ้ ที่ บ้าน กับ ที่ สวน

ใต้แก่ ไร่แก่ มอขแก่ ชีนแก่ สังกแก่
 ว่าแก่ ท่อว่าแก่ บอขแก่ เล่าแก่ คอขแก่ แจ้ง
 ความแก่ ฟ้องแก่ ร้องแก่ ทอขแก่ ทับถมแก่
 ไร่ใจแก่ ปลงใจแก่ ไร่ขุระแก่ จำนำแก่ ช่าศึกแก่
 คอขแก่ ส้มคอขแก่ ทำแก่ ทำศุณแก่ ลงโทษแก่
 จ่ายแก่ แจกแก่ แบ่งขีนแก่ เสียเงินแก่ ปรยโหมแก่
 ไร่ความแก่ ส่งไร่แก่ เขาขักไร่แก่ ทักสิน ไร่แก่
 เปนสิทธิแก่ ตกไร่แก่ เห็นขุแก่ สงเคราะห์แก่
 อนุเคราะห์แก่

ขอแก่ เขาแก่ รัชมาแก่ เขาไร่แก่ เขามาแต่
 ไร่มาแต่ เรียกแต่ รุ่งแก่ เกียเงินแก่ ยิมมาแต่
 เรียกภาษีแก่ ไร่แก่ เขาแก่ ไร่แก่ ไร่แก่ ไร่แก่

รัชสาระภาพ ต่อ รัชฉิท ต่อ

ถึง ชีพ ตักขัยสำหรับ หม่อมเจ้า ถึงแก่ พริลาไลย์
 สำหรับเจ้าประเทศราช ถึงแก่ มรตตภาพสำหรับ
 พระสงฆ์ มีขินคา ศักดิ์ ถึง อนิจกรรม สำหรับ ขุนนาง
 เจ้า พระยา นานา ๓๐๐๐๐ ถึง อาตัญกรรม สำหรับ ขุนนาง
 เปน พระยา ถึงแก่ กรรม พระหลวง ลง ไร่ ขนมหอก
 เล็ก หลวง แล งาม วาง นาย เวณ ปลัด ใจ ของ เจ้า ท้าว

กรม แล ยังไม่ ไ้ ทั้ง กรม แล พระสงฆ์ สามเณร
สามัญ แล กง สุตแล ผู้ช่วยราชการ กง สุตต่าง ประเทศ
แล ขาท หลวง แล หลวง ญวน

ตาย สำหรัย เลข ไพร่ หลวง ไพร่ สม มหากเด็ก ขอเฝ้า
เจ้าต่าง กรม แล ยัง ไม่ ไ้ ทั้ง กรม แล เสมียน
ทนาย จีน ผู้ บัญ คัก แล ทาย เชลย แล คน ลูก ค้า
ต่าง ประเทศ ที่มี ไซ่ กง สุตแล มี ไซ่ ผู้ ช่วย กง สุต ต้อง ว่า
ตายหมด ว่า ถึง แก่ กรม ไม่ ไ้ เลข สัตว์ เคียร จาน
ที่มี ไซ่ สัตว์ คน เลี้ยง ทั้ง ปวง คือ นก นือ ปลา ลง ไป
จน มก ปลา ก แล ต้นไม้ ใบ หน้ ให้ ว่า ตาย หมด
ว่า อย่าง อื่น ไม่ ไ้ แต่ สัตว์ ที่ เปน ของ คน เลี้ยง
คือ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ แล นก เขา ไ้ เปก
ปลา เงิน ปลา ทอง ให้ ว่า ส้ม ฤาจะ ว่า ส้ม แต่ ช้าง ม้า
ขึ้น ระวัง นอก นี้ จะ ว่า ตาย ก็ ไ้

คำ ว่า ถึง แก่ กรม ไซ่ ไ้ แต่ ผู้ มี บันดา คัก ก็
ไพร่ ไซ่ ไม่ ไ้ ทวาย ไ้ ฝ้า ของ ขูลิ พระบาท ไม่มี
ทรง เส็จ ราชค่านิน ไม่มี ทรง เส็จ หนึ่ง ไม่มี ทรง
เส็จ ยื่น ไม่มี ทรง เข่า ที่ พระบัตถม ไม่มี ทรง ครุส
ไม่มี ทรง เสวย ไม่มี ทรง สรง ไม่มี ทรง ทรง ช้าง

พระที่นั่งไม่มีชี่ ทรวงม้า พระที่นั่งไม่มีชี่ ทรวง
 พระราชยานไม่มีชี่ ทรวงราชรถไม่มีชี่ ทรวงเรือ
 พระที่นั่งไม่มีชี่ ทรวงขาครถไม่มีใส่

ท่าแข่ง แผ่นดินว่าไม่ได้ ใ้ว่าขยายช้าต่อ
 แผ่นดิน ท่าแข่งต่อเจ้าว่าไม่ได้ ใ้ว่าขยายช้า
 ต่อเจ้า ท่าแข่งคนอื่นไม่ใช่เจ้า ใ้คงว่าท่าแข่ง
 จะว่าเจรจาขยายช้ามิได้ ท่าแข่งพระราชาคณะ
 ดาหนานุกรมขาเวียงภิกษุสามเณร จะคงว่าท่าแข่ง
 ฤๅจะว่าเจรจาขยายช้าก็ไม่ได้

ประกาศเตือนสติในคำที่เรียกภูษามาตา

แล่วักพนัญเชิง

ภูษามาตา คำนี้เรียกมาแต่ยุรมโฆวาทก็จะ
กลัษ เขาหันเป็นปลาช เรียกว่ามาตาภูษาภักตุนัก
เหมือนจะไปเรียกมหาศไทยว่าไทยมคค กระธาโตม
จะไปเรียก ว่า โหมกระธา ฟังไม่ได้เลยเพราะอย่าง
นั้น ให้คง เรียกว่า ภูษามาตาตามเดิม อย่าเรียกว่า
มาตาภูษา กลัษน่า เป็น หลงเลย เป็น อันชาก ถ้า
ใคร อยากเรียกอย่างนั้น ชยู่ ก็ให้ผูกคอตาย เชือก
คอตาย ฎาภิณยาตาย ไป เตียให้พัว เมืองมณูเดิก ไป
เรียก ชยู่ ในเมือง ฉี่ให้สยาย

วัดพนัญเชิง อีก คำหนึ่ง ว่า วัดพระเจ้าพนัญเชิง
ให้คง เรียก ชยู่ตามเดิม อย่า ชุกตะริ่งนลินเรียก
ว่าฉนังเชิง เพราะ เขา เรียกอย่าง นั้น ทั้ง บ้านทั้ง
เมือง แต่ ไทนๆ มา มา แปลงว่าฉนังเชิง ก็ ไม่ เห็น
เพราะเขา เป็นยศ เป็น เกียรดิอะไร สำ แคน แต่ โง
ของ ผู้ แปลง ไม่ รู้ภาษา เดิมว่า เขา ตั้ง ว่า พนัญ
เชิง ที่วัด เหตุ ไร ประ การหนึ่ง วัดนี้ ก็ เป็น วัดราชฎ
ไทยจีน เป็น อัน มาก เขา นัชดีอ ว่า ศักดิ์สิทธิ์ ก็ผู้เจ้า

ของ วิท เติม ที่ คง ซื่อ นัน ไว้ จะ เป็น ผี สาง เทวคาสิง
 สู้ อยู่ อย่าง ไว ไม่ รู้ มา แผลง เว็ บก ชัน ไตม่ ๆ คุง เหมือน
 ผู้ แผลง ก็ จะ ไม่ สู้ สบาย ไม่ ถอ ที่ จะ บ้าย ก็ ข่า
 บก ไบ เลย ไท้ กง ไบ้ ตาม เติม แด็ก

ประกาศ เงิน บั จิน บั ชวค ทำถนน

มี พระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่เงิน
ทั้งปวง ซึ่งต้องเสียเงินผูก บั เข้ามาช่วยราชการ
แผ่นดินทั้งปวง ให้ทราบว่า เงินผูก บั ราย บั ระกา
ตรีศก นั้น ได้จ่ายทำถนนเจริญกรุง แลถนนหลวง
ใหญ่ตลอดลงไปสำเพ็ง แลคอกกระบือ แลออกไป
กลางทุ่งทางคลองทรง เป็นทางขึ้นใต้แล้ว
ยังจะต้องจักซื้อทรายกรวดเพิ่มเติมให้ทางแข็งที่ขึ้น
ยังจะแก้ไขต่อไปอยู่ แต่ถนนข้างเมืองนั้นทรงพระ
ราชหฤทัยบริจาคพระราชทรัพย์ แต่พระคลังใน ที่จ้าง
เงินทำ แลซื้อศิลาขาว กระหนาบสองข้างถนน แลได้
ซื้อทรายถม แลเพิ่มเติม แลจะเพิ่มเติมต่อไป ถนน
ข้างเมืองนี้ไม่ได้ใช้เงิน บั จินเลย ในพระราชทรัพย์
พระคลังทั้งสิ้น

เงิน บั จิน บั ชวค ขอ คก นี้ ได้โปรดให้จ่ายจ้าง
เงินทำถนน ขวาง ที่แต่วัดขจรนิเวศน์วิหารลงมา
จนริมวังพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์
วิศิรินทร การนี้ได้เริ่มขึ้นข้างแล้ว ถ้าทางนี้เสร็จ
แล้วจะโปรดให้จ่ายสร้างถนนลงไป แต่ขอกลอง

แล ศาสตราจารย์ พระกาล ไชยศรี พระ เลือ เมือง พระ
 ทรง เมือง ลง ไป จน ตะพาน หัน แล้ว จะ ทำ ฉนวน
 สำ เพ็ง ลง ไป จน วัด สัมพันธวงฆาราม แล วัด ประทุม
 คงคา แล แวะ ออก ประจวบ ทาง ไทใหญ่ เจริญ กรุง ใน
 ที่ ควร การ ทั้ง ปวง จะ ใช้ ด้วย เงิน ผล ขี้ ใน ขี้ชวค
 ฉอด ศก นี้ ให้ เงิน ทั้ง ปวง บัณฑิตา ซึ่ง ได้ เสีย เงิน ผล ขี้
 เข้า มา ใน หลวง ทั้ง ปวง จึง ยิน คี ว่า ได้ เรือ ไร กั้น
 สร้าง ทน ทาง เจริญ กรุง แล ทน ทาง ฉนวน สำ เพ็ง
 ชัน เป็น ประโยชน์ แก่ คน ทั้ง ปวง นั้น เด็ด อย่า คิด เสีย
 ใจ ว่า ท้อง เสีย เงิน เข้า มา ใน หลวง เหล่า ๆ เลย
 ให้ คิด ว่า ได้ เรือ ไร กั้น สร้าง ฉนวน ไทใหญ่ แล้ว จะ
 สร้าง ชัน ทำ นุ ขำ รุง บ้าน เมือง ซึ่ง เช่น คือ อยู่ ด้วย กั้น
 เงิน ต้อง เสีย เงิน เมื่อ มี ระกา คิว ศก แล ขี้ชวค ฉอด ศก นี้
 คน ละ สี่ บาท ๆ สอง คราว รวม เช่น คน ละ แปด บาท
 สร้าง ฉนวน ไทใหญ่ ใน หลวง ก็ ได้ เสีย พระ ราช ทริ พันธ์
 ของ พระ ค้าง ใน ที่ สร้าง ฉนวน ขำ รุง เมือง ชัน
 เหมือน เข้า เรือ ไร กั้น เงิน นั้น นี้ ให้ เงิน ทั้ง ปวง
 ชัน ชม ยิน คี เด็ด

ประกาศกำหนดการ เสด็จ พระชนม์ พระรชา

มี พระบรมราชโองการ ดำรัสว่า วันกำหนด

เสด็จ พระชนม์ พระรชา เป็น สอง อย่าง คือ คึก กาม

คำ ชัน แรม ของ เกือน อย่าง หนึ่ง คึก ตาม วัน นำ สง

กรานต์ เกือนฎา สงกรานต์ ยี่ หนึ่ง อย่าง หนึ่ง ก็ สอง

อย่าง นี้ ไป ร่วม กัน เป็น วัน เกียว แต่ ใน ปี ที่ ๑๔

ที่ ๓๘ ที่ ๕๗ ที่ ๗๖ แลที่ ๙๕ นอก แต่ นี้

กำหนด ตาม สงกรานต์ เกือน แลกำหนด ตาม ทิถี

กรม ของ วัน นั้น ไป ไกล ย่าง ไกล บ้าง ให้ ยี่ นี้ กำหนด

เสด็จ พระชนม์ พระรชา ที่ เค็ม ๖๐ เป็น การใหญ่ คง คึก

ตาม สงกรานต์ เกือน ทด ลง คง เป็น วัน ชังการ

เกือน สิบ เอ็ด แรม สาม คำ แล วัน พุฒ เกือน สิบ เอ็ด

แรม สี่ คำ ต่อ กัน การ ที่ ให้ ผล ของ นี้ ให้ คง ตาม หมาย

ประกาศ ตีพิมพ์ ที่ แจก มาก่อน นี้ แลอย่า หลง ทำ

เลข ไป

ของ เลียง พระสงฆ์ ขอให้ ทำ แต่ เครื่อง เนื้อ

เค็ม ปลา เค็ม เปน ของ แห้ง แล เครื่อง เค้า หู

เครื่อง เดี่ยว ต่าง ๆ แล เครื่อง ผัก สุก ผัก ต้ม เครื่อง คอง

แล ของ หวาน เปน ผลไม้ แล จี๊ อี๋ ต่าง ๆ ตาม แต่ ะ

คิดทำไป อย่า^๕ ๓^๕ ทำ^๕ เครื่อง^๕ สก^๕ เครื่อง^๕ คาว^๕ เปน^๕ การ
 ประกวก^๕ กัน^๕ เลย^๕ เพราะ^๕ ทำ^๕ ด้วย^๕ กัน^๕ มาก^๕ กว่า^๕ มาก^๕
 จะ^๕ เปน^๕ เหตุ^๕ ให้^๕ สัตว์^๕ ต้อง^๕ ตาย^๕ เปน^๕ ขา^๕ ไป^๕ บ้าน^๕ เมือง^๕
 ฝ่าย^๕ เรา^๕ เคย^๕ ดิ^๕ ว่า^๕ ฆ่า^๕ สัตว์^๕ ขา^๕ ไป^๕ จะ^๕ ทำ^๕ บุญ^๕ แล้ว^๕
 คิด^๕ อย่า^๕ ให้^๕ เปน^๕ ขา^๕ ไป^๕ จึง^๕ ดี^๕

ประกาศการ ทำ ของ

เด็จพระโฆษาจารย์ เสด็จ พระสมเด็จ พรหมยา

มี พระบรมราชโองการ คำว่า ใต้ ทรง

สทัญว่า ข้า ราชการ แล รามัญ ในกรุง นคร กษัตริย์
 ทัพ กษัตริย์ ของ จะ เสด็จ พระสงฆ์ ใน วัน อังคาร เดือน
 สิบ เดือน สาม ค่ำ มาก นึก ทุก แห่ง ทุก ตำบล
 ทั่ว ไป นั้น ก็ ชอบ แล้ว แต่ ทรง พระราช คำว่า เห็น ว่า
 จะ ฆ่า สัตว์ มี ชีวิต คือ สุนัข เป็ด ไก่ นก ปลา
 แล อื่น ๆ ให้ คาย เปน อัน มาก จะ เห็น ไป ว่า เปน เวลา
 เสด็จ พระสมเด็จ พรหมยา สัตว์ ที่มี ชีวิต จึง ต้อง คาย
 เปน อัน มาก ดัง นั้น เปน เวลา ข้าย ญแล้ว จะ มา
 ทำ ขาย เล่า ก็ ไม่ ควร เพราะ ข้าย เมือง นี้ มี อธิษฐาน
 พุทธ ศาสนา แต่ มี สัตว์ นี้ ถือ ว่า การ ฆ่า สัตว์ เปน
 ขาย ขอ ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ขันคา ที่ เริ่ม การ ทำ ญ
 ใน ครั้ง นี้ คิด ยก ข้าย ทำ ของ เสด็จ พระสงฆ์ แก่
 ที่ ควร จะ เปน เครื่อง เค็ม เครื่อง ขวช เว้น จาก ทำ
 ให้ ชีวิต สัตว์ เปน อัน รายนัน เปน การ ก็ เพราะ เปน
 การ พระราช พิธี มงคล กรรม อัน ใหญ่ แล้ว จะ เจ็บ ไป ด้วย
 การ ขาย เล่า ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ขันคา ที่ เริ่ม การ มงคล
 เสด็จ พระสมเด็จ พรหมยา ครั้ง นี้ คิด การ ให้ สมควร เทอญ

ประกาศ^{ผู้} ทง^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} แล^{ผู้} ลง^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} พิมพ์^{ผู้}
 มี^{ผู้} พระ^{ผู้} บรม^{ผู้} ราช^{ผู้} โอง^{ผู้} การ^{ผู้} ดำ^{ผู้} รัศ^{ผู้} ให้^{ผู้} ประกาศ^{ผู้}
 ว่า^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} ทง^{ผู้} แล^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} ไป^{ผู้} ลง^{ผู้} พิมพ์^{ผู้} บ้าน^{ผู้} หมอ^{ผู้}
 อเมริกัน^{ผู้} ทั้ง^{ผู้} สอง^{ผู้} อย่าง^{ผู้} นี้^{ผู้} จะ^{ผู้} เชื่อ^{ผู้} ฟัง^{ผู้} เอา^{ผู้} เป็น^{ผู้} จริง^{ผู้}
 ไม่ได้^{ผู้} เห็น^{ผู้} เป็น^{ผู้} การ^{ผู้} พิรุ^{ผู้} ทช^{ผู้} นักร^{ผู้} เพราะ^{ผู้} ใคร^{ผู้} ทำ^{ผู้} อย่าง^{ผู้}
 นั้น^{ผู้} เห็น^{ผู้} ชักร^{ผู้} ว่า^{ผู้} จะ^{ผู้} ว่า^{ผู้} เขา^{ผู้} ทรง^{ผู้} ๆ^{ผู้} ไม่ได้^{ผู้} จะ^{ผู้} แกล้ง^{ผู้} นิเ^{ผู้} ทา^{ผู้}
 ว่า^{ผู้} ประ^{ผู้} จาน^{ผู้} เขา^{ผู้} ให้^{ผู้} ความ^{ผู้} อิง^{ผู้} ๆ^{ผู้} ไป^{ผู้} เท่า^{ผู้} นั้น^{ผู้} ไม่^{ผู้} เป็น^{ผู้} ความ^{ผู้}
 จริง^{ผู้} ถ้า^{ผู้} จริง^{ผู้} แล^{ผู้} ทั่ว^{ผู้} ทาง^{ผู้} ที่^{ผู้} จะ^{ผู้} ว่า^{ผู้} นั้น^{ผู้} มี^{ผู้} อยู่^{ผู้} คือ^{ผู้} ที่^{ผู้} โรง^{ผู้} ศาล^{ผู้}
 แล^{ผู้} รัง^{ผู้} ถวาย^{ผู้} ฎีกา^{ผู้} เข็ด^{ผู้} แผล^{ผู้} อยู่^{ผู้} ไม่^{ผู้} ห้า^{ผู้} ม^{ผู้} ทรง^{ผู้} พระ^{ผู้} ภิรุ^{ผู้} ณา^{ผู้}
 โย^{ผู้} ระ^{ผู้} ทว่า^{ผู้} ผู้^{ผู้} ที่^{ผู้} มี^{ผู้} ทุก^{ผู้} ชักร^{ผู้} วัช^{ผู้} ณ^{ผู้} เกีย^{ผู้} ว^{ผู้} ช้อง^{ผู้} อย่าง^{ผู้} ไร^{ผู้} ๆ^{ผู้} ให้^{ผู้} มา^{ผู้}
 ร้อง^{ผู้} ถวาย^{ผู้} ฎีกา^{ผู้} ถ้า^{ผู้} คิว^{ผู้} ผู้^{ผู้} นั้น^{ผู้} ต้อง^{ผู้} ฎีก^{ผู้} ชิง^{ผู้} ของ^{ผู้} จำ^{ผู้}
 อยู่^{ผู้} มา^{ผู้} ไม่ได้^{ผู้} จะ^{ผู้} ให้^{ผู้} เจ้า^{ผู้} ชุน^{ผู้} มุน^{ผู้} นาย^{ผู้} ฤ^{ผู้} ญา^{ผู้} ทิ^{ผู้}
 พ์^{ผู้} นี้^{ผู้} ้อง^{ผู้} พวก^{ผู้} พ้อง^{ผู้} ใคร^{ผู้} ๆ^{ผู้} มา^{ผู้} ถวาย^{ผู้} แทน^{ผู้} ก็^{ผู้} ได้^{ผู้} ถวาย^{ผู้}
 ช้าง^{ผู้} น่^{ผู้} ก^{ผู้} ไกร^{ผู้} ช้าง^{ผู้} ไกร^{ผู้} ก็^{ผู้} ได้^{ผู้} ทาง^{ผู้} นี้^{ผู้} อย่าง^{ผู้} นี้^{ผู้} ไม่^{ผู้} เกิน^{ผู้}
 ตาม^{ผู้} ทาง^{ผู้} กลับ^{ผู้} ไป^{ผู้} ลง^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} พิมพ์^{ผู้} บ้าน^{ผู้} ทำ^{ผู้} หนังสือ^{ผู้}
 ทง^{ผู้} บ้าน^{ผู้} เห็น^{ผู้} เป็น^{ผู้} พิรุ^{ผู้} ทช^{ผู้} นักร^{ผู้} ถึง^{ผู้} จะ^{ผู้} ว่า^{ผู้} บักร^{ผู้} หน้า^{ผู้} ค่ำ^{ผู้} ช้อง^{ผู้}
 ฤ^{ผู้} ญา^{ผู้} ถล่ำ^{ผู้} ไท^{ผู้} ย^{ผู้} บ้าน^{ผู้} เมือง^{ผู้} ต่าง^{ผู้} ๆ^{ผู้} จะ^{ผู้} ให้^{ผู้} ใน^{ผู้} หลวง^{ผู้}
 ทรง^{ผู้} หย^{ผู้} ธิ^{ผู้} เรือง^{ผู้} ใน^{ผู้} หนังสือ^{ผู้} พิมพ์^{ผู้} ออก^{ผู้} ให้^{ผู้} ชำ^{ผู้} ระ^{ผู้}

เขา เป็น เหตุ เป็น ผล นั้น ไม่ ไก่ ใคร ไป ทำ อย่าง นั้น
 เห็น ยอ เย่า ท่าน ผู้ ที่ ไก่ รั บ หนังสือ พิมพ์ ไป อ่าน
 แล้ว อย่า เชื่อ ฟัง เขา เป็น จริง ให้ เข้า ใจ คัง
 ประ กาศ นี้ เทอญ

ประกาศร่าง พระราชหัตถ์เลขา

พระราชทานเงินเข้านาย

สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
 เจ้าแผ่นดินกรุงสยาม ปฏิญาณไว้เป็นสำคัญว่า
 เงินตราเป็นพระราชทรัพย์ข้างใน อันนอกจากจำ
 นวนงวตขึ้นท้องพระคลัง สำหรับจ่ายแจกเบี้ยหวัด
 แด่จ่ายใช้ราชการ บัดนี้ทรงพระเมตตาปรานี
 อารีรักษาท่อพระบรมญาติ ซึ่งเป็นพระเจ้าลูกเธอ
 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แด่
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แด่
 พระเจ้าลูกเธอในแผ่นดินพระจุฬินนี จักรพรรดิ
 ราชทานแก่ ส่วนหนึ่งเท่านี้ เป็น
 รางวัลเล็กน้อย เพิ่มเติมเบี้ยหวัด เพราะ
 ใต้ทำราชการมาในแผ่นดินพระจุฬินนีได้ ๕ ปี
 มาแล้ว ไม่มีถ้อยความเป็นเหตุให้ทรงรังเกียจ
 ขัดเคืองเป็นข้อใหญ่ใจความเลย อันนี้ก็
 ใจความขออันใหญ่อยู่แล้ว อนึ่งคำว่า เบี้ยหวัด
 แด่รางวัลก็เป็นคุณ เบี้ยหวัดพระราชทานทุก

ยี่แล้ว ถึงเพิ่มบ้าง ก็ ชื่อว่า เขี้ยว หัก ไป จึง พระ
 ราชทาน ครั้ง นี้ อีก เล็ก น้อย ให้ปรากฏว่า เช่น
 ราว วัล แล เพราะที่ กลัว
 ความผิด อยู่ไม่ไว้ คา ทวิ พย ด้วย หมายต่าง ๆ ที่ ชักขวาง
 ต่อ ราชการ แผ่น ดิน จน มี ที่ ไก่ น้อย กว่า ที่ เสีย
 ไป จึง พระราชทาน ให้ ครั้ง นี้ ด้วย ทรง พระราช
 คำริห์ว่า ให้ ไป เช่น กัน ทุน ประกอบ การ ทา กำไร
 ไว้ ไซ้ สอด ต่อ ไป เช่น กำไล ราช การ แต่ ทรง ขอ
 เสีย ว่า อย่า เอา ไป ไซ้ คั้น สีน แล เล่น ไป ซ้อ ผืน แล ไซ้
 กวาร์ ที่ ไม่ ชอบ พระราช ทศ ไทย แล ประกอบ การ
 อย่าง ไก ๆ ที่ จะ ให้ ทุน ตาม สูญ เสีย นั้น อย่า ทำ
 เลย งบ คิค ถ่าน ประกอบ การ โดย อุบาย ต่าง ๆ ที่ ชอบ
 ธรรม ให้ เกิด ภัย ผล ตาม กำไล เกิด กำไร ที่ ไก่
 มา จะ ไซ้ สอด เสีย ฤฯ ทำบุญ ให้ ทาน ก็ ตาม
 จะ เพิ่ม เข้า ใน ทุน ทำ ทา ผล ต่อ ไป ก็ ตาม เกิด ซึ่ง
 พระ ราชทาน ครั้ง นี้ จะ ประสงค์ ทุน ทุน แล ผล
 กำไร คั้น นั้น หามิ ไก่ ต้อง พระราช ประสงค์ จะ ไกร ไก่ แต่
 ความ ยินดี ว่า ทำ ไก่ ผล มาก เจริญ แก่ ผู้รับ พระราช

ทานไปเท่านั้น เพราะฉะนั้น^๕หนึ่งทำหาผลได้
 เท่าใด ให้กรวยทูลให้ทรงทราบเงี่ยๆ แต่ที่
 จริงจะทรงสืบสวน ถ้าได้ความว่าจริงก็จะทรง
 ยินดีมาก ถ้าหาไปพระราชทรัพย์เช่นนี้ยัง
 หาได้อีก สบายพระราชศฤไทย์เมื่อใดก็จะพระ
 ราชทานเพิ่มมาให้ เช่น ทูตอีกต่อไป ในภายหน้า เพื่อ
 ทำนุบำรุงพระบรมญาติให้มาถึงวังชา ช่วยกัน
 รักษาพระเกียรติยศกิติคุณ ของพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย แลพระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงดำรงแผ่นดิน
 สืบพระเกียรติยศกิติคุณ ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่งเป็นต้นในพระบรม
 ราชวงศ์นี้ ให้ดำรงด้วยดีเป็นปรกติ อย่าให้
 ลกช่ยอนเสื่อมทรามห่างเหินไปได้ ด้วยเหตุใด
 เหตุหนึ่งก็ได้เลย แลให้ความสัมพันธ์ประมุขของ
 พระราชตระกูลกับตระกูลเจ้าราชินิกุลเชื้อพระวงศ์ซึ่ง
 ได้เป็นผู้มีบันทาคักก็ ทำความชอบแก่แผ่นดิน
 มาแต่ก่อนจนบัดนี้นั้น กิตติคุณอันยิ่งยงไม่ห่าง

เห็นเสื่อมดอยน้อยไปทั่ว
 ทุ่งปวง ซึ่งเป็นเครื่องประดับ
 พระเกียรติยศ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทุกพระองค์ ในพระ
 วงษ์นี้ เป็นไปคงที่
 ถาวรณียังยืนอยู่
 พร้อมมูล
 ทุกประการ เป็นอัน
 ผลิตของพระเกษ
 พระคุณเทอญ
 พระราชทาน ฅวัน

ประกาศวิธีขอกศักราช

ลัทธิขอกศักราชอย่างเก่าเป็นสองอย่าง อย่าง
 หนึ่ง ตั้งแต่เพ็ญเดือน ๖ ล่วงแล้ว ก็ขอกษณอยู่
 อย่างขี้ไม่มีอธิกมาส ว่าล่วงเสกวัน (เท่าหนึ่ง)
 ยัง ๑๑ เดือนเสกวัน (เท่าหนึ่ง) เมื่อพ้นเดือน ๗ เพ็ญ
 ไปแล้ว ก็ว่าล่วงแล้วเดือนหนึ่งกับเสกวัน ยัง
 ๑๐ เดือนกับเสกวัน เมื่อล่วงเดือนแปดปฐมมาสสำหรับเพ็ญ
 แล้วขอกล่วง ๒ เดือนกับเสกวัน แล้วจึงขอกยัง
 ยืนอยู่ว่า ๑๐ เดือนกับเสกวัน ก็ช่วยสามารถแห่งอธิก
 มาส ๑๑ เดือนกับเสกวัน แยกทุกทียาสาช แล้ว
 ก็ขอกล่วงสามเดือนกับเสกวัน แล้วขอกยังเก้า
 เดือนกับเสกวัน ก็ช่วยสามารถจากอำนาจแห่งอธิกมาส
 ทั้งนี้ลท หลังเพิ่มนำ ไปจนถึงเพ็ญเดือน ๕ ก็ขอกว่า
 ล่วงแล้ว ๑๒ เดือนกับเสกวัน ก็ช่วยสามารถ
 อธิกมาส เอาไว้ข้างหลัง ตั้งแต่เพ็ญเดือนแปด
 ปฐมมาสมาจนเดือน ๖ ขึ้นขี้ใหม่ อย่างหนึ่ง

ตั้งแต่แรมเดือน ๖ มาแล้ว ก็บอกว่าจะเสกวันล่วงหน้า
แล้ว (เท่านี้) ยัง ๑๒ เดือนกับเสกวันด้วย สามารถ
อำนาจ

อธิกมาศ ว่าอย่างนี้ไปทุกเดือนเพิ่มหน้าลคหลังไป
จนสิ้นเดือน ๖ ปีใหม่จะข้างหลังเสมออยู่

พวกที่ใช้ข้ออย่างหลังก็อย่างก่อน ว่าการก็รู้
แล้วว่าจะมีอธิกมาศ ด้วยคำนวณได้เองๆ ฟังหมาย
สังเคราะห์สำหรับปี ว่าปีนี้จะมีอธิกมาศ ก็มา
บอกยัง ๑๑ เดือนตั้งแต่เพ็ญเดือน ๖ มาจนเพ็ญ
เดือน ๘ แลบอกว่ายัง ๑๐ เดือน ตั้งแต่เพ็ญ
เดือน ๗ มาจนเพ็ญปฐมมาสานั้น ทำเป็นไม่รู้
ไม่เห็นว่าจะมีอธิกมาศ แล้วทำเป็นฟังรู้เข้า
ว่าปีนี้จะมีอธิกมาศ เมื่อวันเพ็ญเดือนแปดปฐมมา

สาขานั้น จึงซ้ำบอกว่ายัง ๑๐ เดือนด้วย สามารถ
อำนาจ

อธิกมาศทั้งนั้น เป็นปกติไป อวดตัวว่าไม่รู้ไม่เห็น
อะไรข้างไหน ต่อไม่ได้เข้าพรรษาจึงรู้ว่า
อธิกมาศ แก่ตัวใหม่ก็ไม่ก็เลยไม่งามเลย
อย่างหลังนี้ก็ ลัทธิเก่าเป็นสองอย่าง ๆ นี้ แล
คงว่าแต่ข้างหลังทั้งสองอย่าง

ในพวก ขรรษ ยุติกา คิดว่า ผิด ปรกติ อยู่ ที่ ไท
 อยู่ ที่ นน ึ่ง ซอบ คือ บอก ว่า ล่วง แต่ เสศ วัน แต่
 หน้า เพ็ญ เดือน ๖ แล บอก ล่วง เดือน หนึ่ง แต่ หน้า
 เพ็ญ เดือน ๗ บอก ล่วง ๒ เดือน แต่ หน้า เพ็ญ เดือน ๘
 การ เป็น ปรกติ ไม่ ผิด ที่ เคย ทุก ปี แต่ ที่ บอก ว่า
 ล่วง ๑๒ เดือน แต่ หน้า เพ็ญ เดือน ๖ บอก ว่า ยัง ๑๑ เดือน
 แต่ เพ็ญ เดือน ๗ บอก ว่า ยัง ๑๐ เดือน แต่ หน้า เพ็ญ
 เดือน ๘ นั้น ผิด ปรกติ ที่ เคย บอก ทุก ปี ที่ ไม่ มี อธิก มาศ
 ึ่ง ต้อง วาง ข้าง หลัง ข้าง ยัง แก่ ัว ที่ บอก ผิด ปรกติ
 ก็ ตั้ง แต่ เพ็ญ เดือน แปร ทูติยา สาขา ไป แล้ว ต้อง ยก ใจ
 มา วาง ข้าง ล่าง ทุก เดือน ไป เพราะ บอก ว่า ล่วง
 แล้ว สาม เดือน หน้า เพ็ญ เดือน แปร แล เดือน ขึ้น ทุ๋ ะ ไป
 จน บอก ว่า ล่วง แล้ว ๑๒ เดือน ใน เบื้อง หน้า เพ็ญ เดือน ๕
 นั้น ผิด ปรกติ ที่ เคย บอก ทุก เดือน ๆ ใน ปี ที่ ไม่ มี
 อธิก มาศ ึ่ง ต้อง วาง ัว ข้าง ล่าง ก็ บอก ว่า ยัง
 ๘ เดือน ใน เบื้อง หน้า เพ็ญ เดือน แปร ทูติยา สาขา ไป แล บอก
 ว่า ยัง ๘ เดือน ๗ เดือน แต่ หน้า เพ็ญ เดือน ๘
 แล เดือน ๑๐ ไป จน บอก ว่า ยัง แต่ เสศ วัน ใน กาล
 เบื้อง หน้า เพ็ญ เดือน ๕ นั้น เป็น คำ ไม่ ผิด ปรกติ ที่ เคย บอก

จึงไม่ให้ว่า ข้างบอกยังว่า สั้น ๆ ลัทธินิยม
 ยุติกา นั้น ยี่มีอธิกมาศให้ว่าง ข้างบอกยังตั้งแต่
 แรมเดือน ๖ ไป จนถึงขึ้นเดือน ๘ ทุติยาสาธ
 ตั้งแต่แรมเดือน ๘ ทุติยาสาธไปให้ว่าง

ข้างบอกล่วง ข้างบอกยังยกเสียบ การ
 เปนแยบคาย โยนินโศกาวีหาอยู่อย่างนี้ แต่เกี่ยวนี้
 พวกธรรมเนียมไม่สังเกตสงกา ถือแต่ลัทธินิยม
 ตาม ๆ ถิ่นรุ่งร่ามไปไม่พิจารณา จะใส่เข้าก็จะ
 เลอะไม่รู้จักลัทธินิยมเก่าใหม่เขาเราเลย

พระบรมราชาไชวาท เรื่องเห็นเป็นขุนนาง
 พระยานครสวรรค์^๑ ถึงแก่กำมั่วแล้ว แต่เกือบ
 คำข้างแรม ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระยอก
 เมืองขวาง ปลัด^๒ เกิม เป็นหลวงเจ้บรมราชยกบัตร
 มานาน แต่ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ครั้นเมื่อพระยานครสวรรค์^๑ เป็น
 พระยานครสวรรค์ พระยอกเมืองขวาง เก้า
 เป็นพระยาบรรพตภูมาธิการแล้ว ก็ไต่ไปรดให้
 เป็นพระยอกเมืองขวาง ปลัด^๒ ทำราชการมา ที่แท้
 พระยานครสวรรค์^๑ แต่ก่อนเป็นแต่หลวงขรรมา
 กรมการผู้น้อย คำศักดิ์^๓ กว่าพระยอกเมืองขวาง
 ผู้นี้^๔ เมื่อเป็นหลวงเจ้บรมราชยกบัตร^๕ อีก แต่
 เพราะเป็นข้าหลวงเกิมมา จึงไปรดเกล้าไปรด
 กระหม่อมให้เป็นพระยานครสวรรค์^๑ ก็บัดนี้ถึงแก่
 กรรมแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า ควรจะ
 ให้พระยอกเมืองขวาง ปลัด^๒ เป็นพระยานครสวรรค์^๑
 ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไป เพราะ
 ราชการในเมืองนครสวรรค์ประการใด ๆ พระยอก

เมืองขวาง ย่อมเข้าใจ จะไ้ทำราชการ ถ้วน ถึ
 ักกว่า ผู้อื่นจะ ไปเป็น ก็ ผู้อื่นจะ ไป เป็น นั้น ถึ
 ผู้มี บวรศักดิ์ก็สูงข่าง ครึ่งหนึ่ง พระยาอนุชิตราชา
 งามวางกรมพระ ตำรวจไป เป็น ครึ่งหนึ่ง พระยาอภัย
 สงครามเจ้ากรมอาษาใหญ่ฝ่ายพระ บวรราชวัง ไปเป็น
 ผู้มี บวรศักดิ์ก็ใหญ่ในกรุง เทพฯ อยู่ก่อนแล้ว ไปเป็น
 ผู้สำเร็จราชการ เมือง กัง นั้น ยกไว้แต่ผู้น้อย ๆ
 มีใช้ ผู้มี บวรศักดิ์ใหญ่ในกรุง เทพฯ ถึ ขึ้นไป
 เป็นที่ พระยานคร สวรรค์ เห็น ขนบราชการ ในเมือง
 นั้นจะไ้ ถึ ถ้วน ถึ ไปกว่า พระยอดเมืองขวาง ซึ่ง ทำ
 ราชการอยู่ ในเมืองนั้น มา นาน ถึ นั้น จะ หมาย เชื่อ ว่า
 จะ เป็น ถึ ถึ ไม่ ไ้ เพราะ ใคร ทรยศ ทรกาย ขึ้น ไป
 ก็ คง จะ เคย เห็น เสีย สิบ บน ๕๐ ซึ่ง ๕๐ ซึ่ง ขึ้นไป เงิน
 สิบบนนั้น จะ เขามา แต่ ไทน์ ที่มี ของ ทั่ว ก็ คง ลง ทุน
 ของ ทั่ว มา เสีย สิบ บน ถ้า ไม่ มี ก็ คง จะ ทุ้ม เขามา
 เสีย สิบ บน ต้อง เสีย คอก เข้าย ไป พลาด ด้ ทุน
 แล คอก เข้าย นั้น จะ เขามา ที่ ไทน์ ก็ คง จะ ไป รัค เขา
 ที่ ไพร บ้าน พล เมือง แล ลูก ค้า ว่า นิช คียบ ๆ สุก ๆ
 ไป ต่าง ๆ ทำให้ ราษฎร ไ้ ความ เกื้อ คร้อ น ยิ่ง

ไป ถว่า ปรกติ เป็นแน่ จึง เห็น เป็น แท้อยู่ แล้ว ว่า
 ผู้ใด เห็น เห็น จะไป เป็น ผู้ สำ เร็จ ราชการ ทัวเมือง คน
 นั้น สำรับ เทียบ กับ ยศ าศา ที่ เรียก ว่า ท้า ผู้ใด รัย
 สิบบน เห็น เห็น ช่วย แก้อ ไช ให้คน เช่น นั้น ใ้ ไป เป็น
 ผู้ สำ เร็จ ราชการ เมือง จะ ใ้ ขา ปกรรรม มาก นัก
 เหมือน กับ เขา ท้า ไป ปล่อย ใน บ้าน ใน เมือง เป็น ที่ อยู่
 ของ มนุษย์ ขอ เสียบ เดิก อย่าง เขา เลย

ที่ เมือง นคร สวรรค์ นั้น จะ ไป รก ใ้ พระ ยอด
 เมือง ขวาง ปลัด เป็น พระ ยาน นคร สวรรค์ หลวง
 เทียบ ราช ยก ยัต จะ ไป รก ใ้ เลื่อน เป็น พระ ยอด
 เมือง ขวาง นาย เกศ มหาด เล็ก บุตร นาย มี คม
 ภา กิ เสียบ จัก มุ ข้ำ หลวง เต็ม จะ ไป รก ใ้ เป็น หลวง
 เทียบ ราช ยก ยัต

นาย มี นั้น ใ้ เคย ทรง ใ้ สร้อย มา แต่ เต็ม ชำ นาน
 เคย ทรง เห็น สติ ขัน ญา ปาก คำ มา เคย รัย สิ่ง ใ้
 ใ้ ไป เฝ้า ไป ทา เจ้า นาย แด ชุน หลวง ใน กรุง
 เทพร มา แต่ ก่อ น ยศ นี้ ก็ ยัง อยู่ แต่ ชรามาก
 อายุ เกือบ ๘๐ แล้ว เสียบ จัก มุ ทั้ง สรว ข้าง เป็น
 ราชการ ไม่ ใ้ ถ้า ยัง หนุ่ม อยู่ ญา ไม่ เสียบ จัก มุ ก็

ทรง พระ ราช คำ าริ ธิ์ เห็น ว่า ควร จะ เป็น พระยา
 นคร สวรรค์ ใต้ นาย มี มี บุตร ชาย ๓ คน นาย กอน
 ที่ หนึ่ง นาย เกศ ที่ สอง พระ เอม พิ ธิ์ ธรรม ที่ สาม
 นาย กอน นาย เกศ เต็ม ก็ ถวาย ทั วั เป็น มหาค เล็ก
 ใน พระ บรม มหา ราช วัง แต่ นาย กอน นั้น ครั้น มา
 ภาย หลัง เชื้อ มก ถ่อ คุม คุ ฤ ภา คค ติ มาย การ เกิน
 รั ญ มาก ถัน ใ ไป จึง หนี ใจ ท เจ้ ้า นาย เติม ของ ทั วั ของ บิ ตา
 ใ ไป ถวาย ทั วั ทำ ราช การ ใน พระ บวร ราช วัง จน ใ ้
 ลาก ฆา ท ก็ เป็น ที่ นาย ฆ ลอง ใ โน ย นาร ติ แต่ นาย เกศ
 พระ เอม พิ ธิ์ ธรรม นั้น ก็ ยัง คง ทำ ราช การ ใน พระ
 บรม ะ ทา ราช วัง ตาม สัจ ัก ติ เติม มี ความ ชอบ อย ุ
 พระ เอม นั้น บวช เป็น พระ ภิก ษุ อย ุ ก็ ทรง พระ กรุ ณา
 ชอบ เลี้ย ัง ใ ให้ เป็น เหม ็ อ น เช่น พระ เปร ็ ย ัญ ใ ้ ไ กร
 ษ ี แล ณี ติ ย ภัก ติ ษ ี สม ควร แก่ ความ รั ญ แล ความ
 สามารถ ใน พระ พุ ทธ ศา สค ณา แต่ นาย เกศ นั้น ยัง ตา
 ใ ้ ทง พระ กรุ ณา ชอบ เลี้ย ัง ใ ให้ มี ต้า แหน ้ง ราช การ
 สฐา น ไ ท ไม้ ครั้น จะ ใ ให้ ใ ้ ใ ้ คี ้ มี ย ศ ั บ ้าง ก็ จะ เป็น
 ที่ เลี้ย ัง ใจ แก่ นาย เกศ แล พระ เอม ซึ่ง เป็น ผู้ ใ ้
 สัก ย สุ ร วิ ต ใ ้ ใ ้ คิ ค โท ษ ั ย์ ัจ ับ เจ้ ้า นาย เติม ของ ทั วั
 ใ ไป ตาม นาย กอน พ ี ุ ชาย

อนึ่ง ถ้า นาย เกก แล พระ เคม ไม่ ได้ มี ยศ ก็ จะ
 สม ความ ว่า ร้าย คิ ต ร้าย ของ นาย กอ ณ ผู้ พี้ ว่า เพราะ
 โจท ทัช เจ้า นาย เติม ของ ทัว ไป จึง ใ คี คี มี ยศ นี้ เพราะ
 ฉนั้น อย่าง ไร ๆ ก็ คง จะ ไป รค นาย เกก ได้ เปน หลวง เติ ยร
 พรราช ยก บั ตร เมือง นคร สวรรค์ ใ จง ใ คี ถึง จะ ใ
 ฉลาก อย่าง ไร นาย มี เสี้ย จัก ษุ ผู้ บิ กา ก็ คง จะ ช่วย
 ทำ นุ บำ รุง

ที่ เมือง ไชยา นั้น พระ ยา ไชยา รั บ ช่วย หนัก เปน
 วรรณ ไรค ใน ท้อง ถึง ขวม แล ัว ถ้า ถึง แก่ กรรม
 ลง ก็ ทรวง พระ ราช คำ ไร ใ ัว จะ ใ ให้ พระ ยา อัม ฎง คค
 ทิ ศ รั กษา เมือง กระจ ฤ ๆ พระ ยา อภิ ยสัง คราม ฤ ๆ
 ำ นั น เต็ก ชาย นาย ใ ค นาย หนึ่ง ไป เปน ห้าม อย ำ
 ใ ใ ใคร คิ คิ เต็น ฉิ ต ๆ ไป ตะ กาย ตะ กุ ย ัว นว ย อย
 เขา เสี้ย เป ล ำ ใคร คิ คิ เต็น เต็น เขา ที่ ผู้ ส ำ เร็ ราช
 การ เมือง ต่าง ๆ ห่าง พระ เนตร พระ กรรณ ใ ้วย เสี้ย
 สิ้น ยน ช่าง ึ ช่าง ึ ฉนั้น อย่าง ึ ควร ที่ หนัก ปราช ผู้
 ฉลาก รั ู จะ คิ คิ เต็น ว่า ผู้ ึ นั้น ไม่ ใ ช้ มนุ ษย์ คิ คิ
 แต่ จะ ไป กิ ย ึ เนิ อ เต็น มนุ ษย์ เปน เต็ง ใ แต่ ถ้า
 ใคร ช่วย แก่ ช่วย ใ ใ ผู้ ึ นี้ ก็ ขา ย ึ หนัก หนา

เรื่อง เมือง นคร สวรรค์เมืองไชยา ไคร อย่า
คิดอย่า ว่า อย่าง ไร เลย ถ้า ขึ้น เพื่อกุศล จะ เอา ไคร
ไป ก็ จะ ทรง เห็น ว่า ผู้ ยาก ได้ เปน ผู้ สำ เร็จ ราชการ
เค็ม เห็น นม ก็ คี ผู้ เพื่อกุศล ก็ ไคร ก็ คี ว่า อมนุษย์ กุศ
ผู้ เข้า ถึง จึง คิด การ จะ กิณ เหนือ มนุษย์ ให้ เกิน ไป จะ ทำ
ให้ ไพร ได้ ความ ยาก ไม่ ต้อง การ เลย

เดี๋ยว นี้ แก่ คน ทำ ๆ เลว ๆ แขน ก็ ไม่ เปน แขน
คน ก็ ยัง คิด เจอ เจอะ จะ เอา ที่ พระยา นคร สวรรค์
จะ เสีย เงิน สิบ บณ ๔ พัน บาท ๕ พัน บาท แล ขน นาง
บาง นาย ไป ที่ ไทผา นาว ที่ คั้น ทำ ยศ เกิน ๆ จน ต้อง โทษ ทัณฑ์
เลื่อง ฎา ซัด นาว มา แต่ กอน ยัง เค็ม เห็น จะ เอา ที่ พระยา
ไชยา ก็ เมือง ไชยา ชะตา ร้าย ไคร ไป เปน ผู้ สำ เร็จ
ราชการ เมือง ต้อง ถอก กลับ มา เปน พระยา ไชยา นอก
ราชการ อยู่ ถึง สาม นาย แต่ ก่อน คือ พระยา ไชยา หอ ๑
พระยา ไชยา ปลอก ๑ พระยา ไชยา กลับ ๑ ก็ ถ้า เอา
คน เช่น นี้ คือ ไป ที่ ไทผา นาว ที่ นี้ มา หลาย ครั้ง ไป เปน
กลับ จะ ต้อง เปน เกิน ไป กว่า พระยา ไชยา นอก ราชการ
จะ เปน พระยา ไชยา คึก คัก จน ตาย ไป

คำ ที่ ว่า นานี้ จะ เรียก ว่า คำ ประการ ก็ ไม่ได้ เพราะ
มัน เพี้ยน ก็ ไคร อย่า ว่า เพี้ยน เลข ผู้ แต่ง รู้ ตัว อยู่ แล้ว ว่า เพี้ยน

ประกาศร่างตราภูมิคุ้มห้ามค่านา

หนังสือเจ้าพระยาพลเทพยสงครามพลเสวยเสนา
 บัณฑิตศรีวิไชยราชมโหัยสรวย้อเนกอนันตชัยญาหาร
 พิจารณปฏิพัทธนพรัตนมูรธาธร มหิศรบรรสมุทเชษฐ
 เกษตราธิบดี อภัยภวิชัยปรวกรรมพาศ มาถึงผู้
 สำเร็จราชการเมืองกรมการ ข้าหลวงเสนาแล
 นายบ้านนายอำเภอทุกตำบล ค้วยมีพระบรมราช
 โองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า เพราะแต่ก่อน
 เมื่อครั้งประกาศให้เลิกนาขายซัดทั้งสิ้น แต่เมื่อ
 แรกเกิดนานั้น ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้มีคำประกาศไว้ว่า ไพร่หลวงหมู่ใด ถ้าทำ
 เสนาซัดผู้ใหญ่เห็น ว่า ต้องรับราชการมาก เช่น
 นิตยกว่า ไพร่หลวงหมู่อื่น คราภูมิคุ้มพระราชทาน
 คุ้มห้ามไต่แต่อากรสมภักษรตลาดค่าน้ำ โดยสามัญ
 เสมอแก่ ไพร่หลวงทุกหมู่ทุกกรม นั้นไม่พอเป็นกำลัง
 เลี้ยงชีวิตแก่ ไพร่หลวงพลใด ซึ่งไม่ได้ทำมา
 หาเงินด้วยทำสวนทำไร่ แลค้าขายในท้องตลาด
 แลหาปลาในน้ำนั้นแล้ว จะกรวยทูลพระกรุณา
 ขอให้ยกค่านาพระราชทานคนละเท่าไร ก็พระราชนาน

อย่างอื่นลาวหมื่นก็ไม่ได้ทำ เช่นที่เลี้ยงชีวิตของคน
 ใต้ฟ้า ใครบแต่การทำนาอย่างเคียว เช่นที่เลี้ยงชีวิต
 จะขอรับพระราชทานยกค่านาให้โดยสมควร เพื่อ
 จะได้เป็นกำลังทำราชการฉลองพระเดชพระคุณมาก
 กว่าไพร่หลวงสามัญ จะได้เป็นที่อื่นก็ไม่เป็น
 ที่เสียใจ ว่าต้องรับราชการมากกว่าไพร่หลวง
 หมื่นอื่น ครั้นได้ทรงสดับก็ทรงพระราชดำริเห็น
 ชอบด้วยแล้ว จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ทำตราฎุมพิเศศเป็นสำคัญให้ยกค่านาพระราชทาน
 ให้แก่ไพร่หลวงลาวพวนลาวทรงคำเมืองเพชรบุรี
 เสมอคนละแปดบาท ทั้งแต่จำนวนหมื่นแม่เอกศึก
 ไปทุกปี แล้วให้ตีพิมพ์แจกไปเป็นสำคัญในเมื่อ
 ไพร่หลวงหมื่นคนละฉบับ มีกำหนดให้เขียนชื่อ
 คนแต่คำหนึ่ง แลตำบลบ้านจำนวนนาถ้วนดีแล้ว
 ประทับตราฎุมคุ้มห้าม แลตรากรมเกษตราธิปไตย
 ว่าการนาแม่สำคัญทุกฉบับ

ให้ผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ ข้าหลวงเสนา
 ซึ่งไปเรียกเงินค่านาแก่ราษฎรนั้น ทราบคุณชื่อคน
 แลคำหึง บุตรภรรยา คำขล ข้าน จำนวนนาตาม
 หนังสือพิมพ์ ฎราฎมุนั้น ถ้าเห็นว่า นาราย ไค
 เจ้าของ ไค ของไพร่ หลวงลาว พวนลาว ทรงทำ
 ที่ออกชื่อมาแล้วนั้น ทำไคให้ช้อย มีค่านาต่ำกว่า
 แปรขาดลงมากก็อย่าให้เรียกเงินค่านาแก่เจ้าของนา
 รายนั้นเลย ถ้า นาราย ไคเจ้าของไค ทำไคมาก
 มีค่านาเกินกว่า แปรขาดขึ้นไปให้ยกเงินค่านา รายนั้น
 ให้เจ้าของนั้นเสมอแต่คนละ แปรขาด ที่เหลือเกิน
 กว่านั้น จึงให้ผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ แล
 ข้าหลวงเสนา เรียกมาเป็นค่านาตามธรรมเนียม
 ถ้ามีหนังสือชื่อใคร อ่างอย่างใด ๆ เป็นหนังสือเขียนมิใช่
 หนังสือพิมพ์ แลไม่มี ฎราฎมุนั้น ห้าม แลตรากรม
 เกษตราชียคี่ ในพระบรมมหาราชวังมาเป็นสำคัญ
 ทั้งนี้แล้วอย่าให้เชื่อฟังเลย เช่นอันขาดที่เคี้ยว
 ให้จับเอา ฎราฎมุนั้นปิดมกัษตัว ผู้ถือนี้มาส่งยัง
 กรม เกษตราชียคี่ จะได้พระราชทานรางวัลแก่
 ผู้จับ โดยสมควร

หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อม พระราชทานให้แก่ นาย ระบุพรณ
 ฉิว เนื้อ คำตันี ภรรยาชื่อ บำผอญู่ แขวง
 สังกัด กรม

ได้รับตราหนังสือพิมพ์ไป ณวัน คำ บ
 ออกโทศก บุคศักราช ๑๒๒๒

ว่า กว๊วย วัน ชรรม สวณะ

ในกาล ๖๓^๕ พระสงฆ์ ก็มี ๓๓๓^๕ ศกฺก^๕ ศกฺก^๕ มี เปน
 ๓๓๓^๕ มาก ที่มี อุสาทจะ ไตร^๕ ทำ ชรรม สวณะ แล วัคชา
 อุโยสคคัง^๕ ให้ถูก ตรง วิญญู วัน คับ ที่ แท^๕ แล วัน
 ที่ ๘^๕ นัย^๕ แล วัน เพญญู วัน คับ นั้น ไป ก็ เพ็ระ จะ
 อนุเคราะห์^๕ แก่ ชน พวคนั้น ให้รู้ วัน เพญญู วัน คับ แล
 วัน ที่ ๘^๕ ที่ แท^๕ จึงได้ เขียน ราย วัน เพญญู วัน คับ
 แล วัน ชน ๘^๕ คำ แรม ๘^๕ คำ ไร่ คตอก ขวัญ^๕ ใน ข
 ระกา ตรี ศก^๕ นี้ เกือน ๕^๕ วัน ชน ๘^๕ คำ ชน ๑๕^๕ คำ
 เปน วัน อังการ แรม ๘^๕ คำ เปน วัน พนม แรม ๑๔^๕ คำ
 เปน วัน อังการ เกือน ๖^๕ ชน ๘^๕ คำ ชน ๑๕^๕ คำ
 เปน วัน พนม แรม ๘^๕ คำ แรม ๑๕^๕ คำ เปน วัน พุกศ
 บก^๕ เกือน ๗^๕ ชน ๘^๕ คำ ชน ๑๕^๕ คำ เปน วัน ศุกร
 แรม ๘^๕ คำ เปน วัน เสาร์ แรม ๑๔^๕ คำ เปน วัน ศุกร
 เกือน ๘^๕ ชน ๘^๕ คำ ชน ๑๕^๕ คำ เปน วัน เสาร์
 แรม ๘^๕ คำ แรม ๑๕^๕ คำ เปน วัน ชาติศย์ เกือน ๘^๕ ชน
 ๘^๕ คำ ชน ๑๕^๕ คำ เปน วัน จันทร์ วัน แรม ๘^๕ คำ แรม
 ๑๕^๕ คำ เปน วัน อังการ เกือน ๙^๕ ชน ๘^๕ คำ เปน

วัน พุธ ^๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นวัน อังคาร วัน แรม ๗ ค่ำ
 แรม ๑๔ ค่ำ เป็นวัน พุธ ^๕ เดือน ๑๐ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ
^๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็น วันพฤหัสบดี วันแรม ๘ ค่ำ แรม
 ๑๕ ค่ำ เป็นวันศุกร์ ^๕ เดือน ๑๑ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เป็นวัน
 เสาร์ ^๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นวันศุกร์ วันแรม ๗ ค่ำ แรม
 ๑๔ ค่ำ เป็นวันเสาร์ ^๕ เดือน ๑๒ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ^๕ ขึ้น ๑๕
 ค่ำ เป็นวันอาทิตย์ ^๕ แรม ๘ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ เป็น
 วันจันทร์ ^๕ เดือน ๑๓ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เป็นวัน อังคาร ^๕ ขึ้น
 ๑๔ ค่ำ เป็นวันจันทร์ ^๕ แรม ๗ ค่ำ แรม ๑๔ ค่ำ เป็น
 วัน อังคาร ^๕ เดือน ๑๔ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ^๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวัน
 พุธ ^๕ แรม ๘ ค่ำ ^๕ แรม ๑๕ ค่ำ เป็นวันพฤหัสบดี
^๕ เดือน ๑๕ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เป็นวันศุกร์ ^๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็น
 วันพฤหัสบดี ^๕ แรม ๗ ค่ำ ^๕ แรม ๑๔ ค่ำ เป็นวันศุกร์
^๕ เดือน ๑๖ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ^๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันเสาร์ ^๕ แรม
 ๘ ค่ำ ^๕ แรม ๑๕ ค่ำ เป็นวันอาทิตย์ ให้สังเกตรวัน
 เหล่านี้ให้แน่นอน แล้วจงทำกรรมสวณะและรักษา
 อุโบสถศีลให้สมควรแก่ความเลื่อมใส
 หนึ่ง ถ้าจะทำพิธี มาฆบูชา ^๕ ตามนิยม ^๕ ซึ่งมี
 กำหนดให้ คำภีร์ อรรถฎกเถา ^๕ ว่า เป็นวันที่ ชุ่ม นุ่ม

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

๘๒๓

พระสาวก ๑๒๕๐ แล พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรง
แสดง โอวาท ๒๗๖ มงคลนี้ ให้ทำ ในวัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ
ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทั้งสองวัน เปนอัน ถูกต้อง แล ง่าย ย่า ง่าย
สงไสย เลย ถ้าไม่เชื่อ ก็ ให้ พิเคราะห์ ภัย พระจันทร์
ใน อากาศ นี้ เหนอ

ประกาศว่า ด้วยผ้าสันดัก

ผ้าซ้อ (นี สีสัน) เป็นของอย่างหนึ่ง มีพุทธา
 นุญาติให้ทำ ให้ ใช้ว่า ไว้ ใน จีวร ชันช และ มี ประมาณ
 บังคับ ใน ปาจิตตีย์ กัณฑ์ วรรค ปลาย เป็น สิกขา บท อัน
 หนึ่ง เป็นผ้าวิเสศ อย่างหนึ่ง ซึ่ง ควร จะ เล็ก กว่า ผ้า ไตร
 จีวร ทั้ง สาม ผืน สำหรับ ภิกษุ จะ ได้ ใช้ รักษา กาย รักษา
 จีวร แล รักษา เสนาคณะ มี อยู่ใน วิสัย บัญญัติ แต่ ผ้า
 นี้ เกี่ยว นี้ ไม่ ได้ ใช้ มา นาน แล้ว ก็ เมื่อ จะ ไม่ ได้
 ได้ ได้ ไม่ มี โทษ ก็ เพราะ ภิกษุ ถือ เทจีวร ก็ ต้อง ยก เสีย
 ไม่ ได้ แต่ ถึง ภาระนี้ พุทธ บัญญัติ เป็น สิกขา บท ภิกษุ
 ก็ จำ จะ ต้อง ศึกษา รู้ ไว้ จึง จะ ชอบ แต่ ยัก นี้ ความ ใน
 สิกขา บท นี้ ถึง พระราชาคณะ บาง องค์ ที่ มี ยศศักดิ์
 มาก เลื่อน ที่ เป็น ถึง สมเด็จ พระราชา คณะ แล้ว ย่าง
 เป็น พระราชา คณะ สูง อายุ แก่ จน ถึง ๖๐ พรรษา แล้ว
 ย่าง ก็ ไม่ รู้ เมื่อ ยาม จะ มา ต้อง เทศนา ต้อง เจริญ ถึง
 ผ้า นี สีสัน นี้ ก็ ว่าง มงาย มี คมหนท ไม่ เข้าใจ เลย
 จน ถึง แปล คำ ขา พิ (อรรถะ สกั ง นี สีสัน) ว่า สันดัก
 ไม่ มี ฝ่าย ที่ ว่า ได้ หน้า อายุ แก่ ฤทธิ ที่ เป็น ศิษย์

พระสมณะ แปลหนังสือ ไม่ออก รู้แต่สิกขา ๑๐ ผูก
 สัน สอนให้ศิษย์รู้ สิกขาบทนี้ ไ้หนักหนา ถึงตัว
 พระราชาคณะนั้น จะเพิกเฉยไป ด้วยความศุขที่ไม่
 เอาใจใส่ สิกขาบทนั้น แล้วไม่รู้จักอายุ กิติ พระเจ้า
 แผ่นดิน ซึ่งเป็นนิพพานอยู่ชุก ก็ไ้ยกย่อง ตั้งแต่ง
 ให้มีฉานนิครยศศักดิ์ เช่น พระราชาคณะแล้ว ถวาย
 นิตยภัตรอยู่ เช่น นิตยนั้น เมื่อไ้ทรงสดับค่างม ๆ
 งาม ๆ เกอ ๆ ทั้งนี้ มีความว่า ความพระราชฤทัย
 ละอาย แทนนัก แต่ครั้นจะเตือน จะชักให้เอาใจ
 ใส่ ศึกษาให้รู้ไว้ เพื่อจะไ้ใช้ ในเวลาเมื่อ
 จะต้อง ออกชื่อ ของที่ ต้อง บังคับ ในวินัย คือ เมื่อ
 สำแดง ขรรณเทศนา กิติ เมื่อจะปรุึกษา ความ พระสงฆ์
 บางคราว กิติ จะต้อง ออกชื่อ ของนั้น อธิบายของ
 นั้นแล้ว จะไ้ว่า ไ้ถูก ๆ อย่าให้ผิด ๆ เลื่อนเขื่อน
 ไปให้ ผู้รู้แล้ว ๆ หัวเราะเขาไ้ไ้ นี้ ก็ทรงพระราช
 คำวิที เป็นแน่ ใน พระราชศุภฤทัยอยู่ แล้ว ว่าการ
 ที่ จะ ทรงชักเตือน ทั้งนี้ ก็ จะเหมือนกันกับการ
 ที่ บุราณว่า ว่าน้ำท่าไป ยอนหุ ทนวก แต่ถึง
 กระนั้น กัลยาณวัตร ของ พระเจ้าแผ่นดิน ที่เป็นผู้อยู่ชุก

ขุปลัดมีภักดิ์ พระราชาคณะ นั้น ควร จะ ทรง ประณี ยัก
 อย่างไรให้เป็นคุณ โดยทางธรรมตามวิสัยนักปราช
 ก็ ทรง ประณี ยัก ไป อย่าง นั้น เอง เหมือนกับการ ถวาย
 เงินทองแก่ พระสงฆ์ ด้วย กับ ขี้ย ไวหาร ถึง ทรง
 ทราบแล้วว่า พระสงฆ์ไม่ ต้องการ ด้วยกับ ขี้ย ไวหาร
 ก็ ทำรังไป อย่าง นั้น เอง ด้วยกับ ขี้ย ไวหาร แต่ อก ไม่
 ให้ เสีย ถักยา ฌวัตร เพราะ ฉะนั้น ยัก นั้น จึง มี พระ
 บรมราชโองการ ๑ ให้ เจ้าพนักงาน จัดแจง แต่ง
 คัก ผ้า นิสิตะนัง นั้น ให้ คั่ง อย่าง คั่ง ประมาณ ตาม
 ความ ใน ขาฬี แล อรรฐู ละดา ฎีกา เช่น ผ้า นิสิตะนัง
 ร้อยผืน พระราชทานมาแก่ พระราชาคณะ แล พระ
 ราชวงษา นวฤษ ซึ่ง ทรง ผนวช มี ฉานันทร เป็น พระ
 ราชาคณะ แล ขา เวียง แล พระครู ฉานานุกรม ขา เวียง
 ผู้ใหญ่ ซึ่ง ควร จะ เลื่อน ที่ เป็น พระราชาคณะ ต่อ ไป
 รูปละ ผืน เพื่อ จะ ให้ รู้ จักว่า ผ้า นิสิตะนัง ตาม วิณัย
 ยัญญติ เป็น กัณฑ์ จะ เชื่อ ก็ ตาม ไม่ เชื่อ ก็ ตาม จะ เอา
 ใจ ใส่ ก็ ตาม ไม่ เอา ใจ ใส่ ก็ ตาม เมื่อ เวลา จะ ออกรื้อ
 ถึง ผ้า นิสิตะนัง นั้น เมื่อ เทศนา ทุกิยสัง คายนวย

จะไม่ไ้ว่าผ้าสนักไม่มีฝ้าย ภาว่า ล้อมๆ แล่มๆ
 แอ้มๆ อ้อมๆ อยู่หน้าอายหน้ายักส์ อึ้ง พระสงฆ์
 เมื่อจะเทศนา ก็จะมีพูดยกตนก็มักพูดข้อยๆ ที่เคี้ยว
 ว่าภิกษุทั้งอยู่ในศีล ๒๒๗ ฝ่ายผู้ที่ไ้ฟังไปนั้น
 จนผู้หญิงแฉ่เด็กๆ ก็พูดกันอึ้งไป ว่าพระสงฆ์
 นั้นศีล ๒๒๗ ก็นิสัย ทะนะ สึกขายทที่ว่าด้วยประมาณ
 ฝ่ายนิสัย ทะนะ เช่นนั้น ก็มีในพระปาฏิโมกษณ์
 เช่นหนึ่งใน ๒๒๗ ก็ถ้าพระสงฆ์รูปใดมาเทศนา
 ว่าเถื่อนเขื่อน ไม่รู้จักผ้านิสัยทะนะไม่เข้าใจแล้ว
 ผู้หญิงก็ก็เด็กๆ ก็จะมีว่าศีล ๒๒๗ ของพระสงฆ์
 รูปนั้นไม่ครบๆ เป็นที่อับระบคอกอายเพราะไม่
 สมกับคำปาฏิญาณว่าศีล ๒๒๗ นั้น ว่ามาทั้งนี้ก็ทราบ
 แล้วว่าจะไม่เป็นที่ยินดีแก่ท่านผู้่อ่าน แต่เข้าใจ
 ว่าคำที่ว่ามานี้ ท่านผู้ใดไ้ฟังแล้วไม่ชอบใจ ท่าน
 ผู้นี้จะไม่เป็นเขตรไ้เกิดขายแก่ผู้ว่านักคอก ท่าน
 ผู้ใดที่ไ้อ่านคำที่ว่ามานี้แล้ว มีความยินดีสาธุ
 การเห็นชอบด้วย ท่านผู้นี้จะเป็นบุญเขตรแรง
 ยิ่งกว่าเขตรขาย จึงไ้ว่ามา เมื่อท่านผู้ใดเห็นว่าลวง
 ว่ารู้ไ้ไม่ต้องการ ขอขมาโทษเสียเถิดอย่าซัดเคืองเลย

ประกาศว่า กว๊าย เรือง พัทธิน

มี พระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 คำรัสสั่ง ให้ เล่า ความ คลัง ให้ ท่าน ทั้งปวง ฟัง
 แล เกื้อ สติ ให้ ท่าน ทั้งปวง รำ ฟัง คุณ แต่ ก่อ มา คุณ
 บัณฑิต ก็ เป็น เยี่ยง อย่าง ประเพณี ผู้ มี ยศ ใน พระสงฆ์
 ท่าน องค์ ไทร ฎี ไท เป็น ราช อา คณ ะ ฉานา นุ กรม แล
 เจ้า ขนิการ แล ้ว ก็ ไม่ ถือ ต่ำ ลี บั ค โย ตาน ความ ธรรม เนียม
 ถือ พัทธิน แท น ตาลี บั ค ทุก แหน่ง ทุก ต่ำ บล สิบ ๆ มา ก็ ฝ้าย
 กุ หั ฐ นี้ แต่ ก่อ น นี บ ถือ พัทธิน เป็น เครื่อง ยศ
 แม้น ใน ทลวง อยู่ งาน ใน ที่ พระ ษั ทม แล ที่ ทรง
 เครื่อง แล ที่ เสวย ฤ ๆ ม หาค เล็ก อยู่ งาน ข้าง หน้า ก็
 ใช้ พัทธิน ทั้ง สิ้น ต่อ เสก ษ์ ออก แชก เมื่ ยง ฤ ออก
 พล บั พลา จึง อยู่ งาน พัทธิน โยล ว่า กว๊าย เจ้า ฉลย ทั้ง ปวง
 ก็ ใช้ พัทธิน เป็น เครื่อง ยศ อยู่ งาน ทุก คน ทุก แหน่ง ขุนนาง
 แหน่ง สรร ะ สนา น แล แหน่ง ยี่ น ซิง ซ้ำ ก็ มี ทนาย แยก พัทธิน
 ตาม สอง เล่ม เมื่อ ลง จาก ซ้าง ไป แคร แล ้ว ทนาย
 ก็ ถือ พัทธิน พัก ไป ทั้ง สอง ซ้าง เพราะ แหน่ง เติ ม ชาว
 บ้าน ใช้ พัทธิน เป็น เครื่อง ยศ อย่าง นี้ แล ้ว บาง ที่ ผู้ มี ยศ
 เป็น เจ้า ของ พัทธิน ล้ม ตาย หาย จาก ไป ก็ เก็บ เขา

พิชน์ ที่ ไซ้ ไป ถวาย พระสงฆ์ ไป ไซ้ เป็น ทาลิชัก
 ฝ่าย พระสงฆ์ ไ้ เครื่อง ยศ ของ กฤตัญญู ไป ไซ้ ก็ ก็ ใจ
 ว่า ไ้ ของ ผู้ ก็ ให้ ลูกศิษย์ ถือ พักวี ประฏิบัติ ทั่ว
 ตาม ยศ ย่าง ถือ เป็น ทาลิชัก ย่าง นัย ถือ ถิ่น ว่า เป็น
 พระสงฆ์ มี บันคา ศักดิ์ จึง ไซ้ พิชน์ ความ นี้ เปรียบ
 เเหมือน เครื่อง ถ้ายอง ฉื่อฟ้า ไบระกา นาก เขื่อนนาก
 เสี้ยว ทาง หงษ เครื่อง ประทับ หลัง คา แด ชุ่มจร นำ คู คา
 เครื่อง เหล่า นี้ เกิม ก็ เป็น เครื่อง ประทับ สำหรัย ราช
 อิศริยยศ คือ ทำ ใน พระ ที่ นั้ง น้อยใหญ่ ใน พระราชวัง
 แล วัง เจ้า ต่าง ๆ ภาย หลัง ใน หลวง ทรง พระราช
 ศรัทธา ให้ ไป ทำ ถวาย ใน พระ สาคณา คือ ทำ ใน พระ
 วิหาร พระ อุโบสถ หอ ไตร โรง ขรรคม แด กฤติ ที่ อยู่
 พระสงฆ์ ผู้ ใหญ่ ฝ่าย พระสงฆ์ เมื่อ ไ้ ของ อย่าง
 เช่น พระราชวัง แล วัง เจ้า พระเจ้า แผ่นดิน ให้ มี
 ชัน ไ้ ใน วัด ก็ ชอบ ก็ ใจ ก็ ผู้ ที่ จะ ประฏิบัติ พระสงฆ์
 ไ้ ชอบ ใจ แล จะ ทำ บุญ ให้ มาก ก็ ทำ ถวาย ชัน สร้าง
 ถวาย ชัน ชุก ชุ่ม มาก ทั้ง หัว เมือง แด ใน กรุง อย่าง
 พิชน์ แม้น ไม่ มี เจ้า ของ เสี่ย หาย ล้ม ตาย ผู้ ที่ จะ
 ทำ บุญ เห็น ว่า พระสงฆ์ ชอบ ใจ มาก ขยาก ถือ ขยาก

ไซ้ก็ทำขึ้นถวายเป็นการบุญไป จนถึงมีผู้ทำ
 พืชนี้ เจ็ดก้าน เจ็ด ซึ่งไม่ครบ เก้า อย่าง ขรรมนิยมหลวง
 ปัก โหมก แพร่ ยัก ฉาย เป็น ของ เครื่อง สำหรับ ผู้ จะ ซอ
 ไป ทำ บุญ ให้ ทาน ครั้น กาล มา พระสงฆ์ ใน
 กรุง เพชร ก็ รู้ จัก ชัก ว่า พัก เก้า ชั่ง เก้า เส้น เป็น
 พัก อย่าง เครื่อง ยศ แท้ ก็ พัก เจ็ด ชั่ง เป็น แห่ง
 ของ คน ทำ ขาย โดย ความ มั่ง ง่าย หา มี ที่ ใน องค์ ไท
 ไซ้ ไม่ ยัง หลง ไซ้ แต่ พระสงฆ์ บ้าน นอก ออก มา
 ไม่ สัก เกศ สัก กิ่ง ยัง ไซ้ อยู่ แต่ การ ข้าง บ้าน นาน
 มา แล้ว ฝน แปร ไป แต่ ฝ่าย พระสงฆ์ ยัง ไม่ คุ้น คุ้น
 ความ ไป เลย เปรียบ เหมือน อย่าง เครื่อง ฉาย ของ ฉัษ พ้า
 ไบรกา ชุ่ม จร หน้า เมื่อ มี ผู้ ทำ ที่ วัด มวก นาย หลาย
 แห่ง หลาย ตำบล มาก ไป กว่า พระราช มณเฑียร
 แด่ คำ หนัก เข้า นาย คา คน ทั้ง หลาย ที่ เห็น ของ
 อย่าง นี้ มี ใน วัด ไทย มาก ก็ สำคัญ ไป เสีย ว่า ของ
 อย่าง นี้ เป็น ของ วัด มิใช่ ของ บ้าน คน ไป มา ต่าง ๆ
 ก็ มี ว่า พระราช มณเฑียร เหมือน พระ วิหาร แด่ พระ
 อุโบสถ แต่ แรก เห็น นี้ ว่า วัด เล่า คำ หนัก เข้า
 ก็ ว่า เหมือน โรง ขรรมน แด่ ภู ภู วัด เมื่อ แรก เห็น นี้

ว่าวัดเก่า เพราะการ เช่น ทังนี้ เจ้าชาย ทั้ง ยวง
 ก็อาบ ไป ถึง สร้าง ทำตมถึ สร้าง วัง ก็ ยัก ย้าย เปน
 ที่ เปน เก่ง ไป ต่าง ๆ ไม่ ไหว จะ ทำ ล้ายของ ฉ้อฟ้า
 ไวยการณ ใน หลวงก็ ทน ไม่ ได้ พระ ที่ นั้ง ใหม่ ๆ
 ก็ ยัก ย้าย เปน คือก มี ลาย ชัน ปรุระหลาด ๆ ไป ยัง คง
 เปน ล้ายของ ฉ้อฟ้า ไวยการณ อยู่ แต่ ของ เก่า แลที่ ไว้
 พระพุทธรูป ชุ่มจรนำ นั้น ลาง แห่ง ก็ แผลง ของ เก่า
 เด็ย เปน ชุ่ม ลาย ชัน กาง ๆ ไป ก็ มี เพราะ รังเกียร
 ที่ คน ไป มา ว่า เหมือน วัดนี้ เปน เหตุ ฉันทิ ถึง พิชณ
 ช้าง ชาว บ้าน ก็ เกลี้ยก อยหาย นัย คือ มา นาน แล้ว
 เพราะ เหตุ ที่ เห็น พระสงฆ์ ผู้ มี ศ เขา ไป ถือ เปน ศาลี บัค
 ทุกหนทุกแห่งไป มาก กว่า ผู้ ที่ ใ้ ไน บ้าน แ่ ครัง ปลาย
 แ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้านภาไลย
 เจ้าชาย เปน ชัน มาก หลาย แห่ง ทั่ว กัน เล็ก พิชณ
 เล็ย ไม่ ใ้ ใ้ พัก ชน นก เปน เครื่อง อยู่ งาน ยัง คง
 ใ้ อยู่ แต่ ใน หลวง ครั้น มา ถึง แ่นดิน พระบาท
 สมเด็จ พระนัง เกล้า เจ้า อยู่ ทั่ว ถึง พัก อยู่ งาน ก็
 ใ้ พัก ชน นก สัน ทัง ช้าง นำ ช้าง ใน พิชณ ของ เก่า
 ที่ มี กำ เปน ทอง เปน แต่ สำครับ เชิญตาม เสกัฏ ฎา ยัก

นำ กัญญา เรือ พระ ที่นั่ง ไปตาม เคຍอย่าง แต่ ก่อน มา
 ถึง แผ่นดิน ขัณฑุ บัณนี้ พชณี เลิก หลุด ที่ เกี้ยว ถึง พช
 ฑ้า ของ ก็ ทำ ฑ้า ทง ต่อ เข้า กับ ชน นก ไม่ ไ้ ใ้
 พชณี หุ้ม ไหมศ หุ้ม ตาค เลย พชณี ยัง เหลือ ใ้ ใน
 ช้าง บ้าน ยักนี้ อยู่ สอง อย่าง คือ สำหรัย อยู่ งาน
 เจ้า นาย เล็ก ๆ เมื่อ ไป นั่ง ฟัง สวด ฎา สม โภช โสกันต์
 อย่าง หนึ่ง สำหรัย เล่น ลคร มี นาง ไป นั่ง พัก ฑว
 ยน เครื่อง เมื่อ ทำ บคร ำ ลง สรง ทรง เครื่อง อย่าง หนึ่ง
 ก็ การ เล่น ลคร นั้น เขา การ ไย รวด มา สำ แคง เหมือน
 กับ หลิง ไย รวด ไร่ ฝน บาร ลคร ก็ ฑัช ฑัก ชัรง ทำ ฝน
 ฝน ยาว เหมือน คน ไย รวด แล อยู่ งาน โสกันต์ เจ้า นั้น
 เพราะ การ โสกันต์ ก็ คล้าย กับ เล่น ลคร อย่าง มยุรฉัตร
 แล เชิญ เครื่อง ก็ ใกล้เคียง การ เล่น ลคร ที่ เกี้ยว พชณี
 ใ้ ช้าง บ้าน ยัง เหลือ อยู่ แต่ เท่า นี้ นอก นั้น ถึง พชณี
 ทำ ชัน ก็ เปน แต่ สำหรัย ถวาท พระ สงฆ์ เพราะ พระ สงฆ์
 ยัง คง ชอบ ใจ ว่า เปน เครื่อง ปรุค สำหรัย ยศ ผู้ ใหญ่
 ไม่ กระทบ ใจ เลย จน เท่า ทุก วัน นี้ ก็ แต่ ยัง ใ้ ยิน
 พระ สงฆ์ ฐุ หนึ่ง ว่า ปรุค ลาค อยู่ ฑว พชณี แต่ ใน
 แผ่นดิน พระ ยาท สม เค็ง พระ หนึ่ง เกล้า เจ้า อยู่ ฑว แต่

หามิ ผู้ใด เอาใจใส่ตามไม่ ท่าน ผู้ว่า นั่นคือ พระ
 ญาณ โสมโพธิ ท้วง วัฑฒกกลาง ท่าน นั้น แม้น เป็น
 พระราชาคณะ แล้ว ไม่ ถือ พัดนี้ เลย คง ถือ อยู่ แต่
 ทาลิชัก ไบศาล แต่ ตัก คำ เสือ ให้ สั้น ผิด ก็นักกับ
 พระสงฆ์ อนุจร น้อย หนึ่ง เพื่อ จะ ใด ถือ พัด โยกลม
 เอง โดย สกวท ทั่ว เมื่อนี้ ผู้ ทัก ถาม ท่าน ว่า ทำ ไหม
 เจ้าคุณ จึง ไม่ ถือ พัดนี้ อย่าง ท่าน ทั้ง ปวง ที่มี บัน ทาคัก กัก
 ท่าน คอชว่า พัดนี้ นั้น ท่าน คิด ไป รูป ร้าง เห็น เช่น นำ บัคสี
 ใคร คิด อ่าง ทำ ชน เมื่อ ไร ให้ เป็น รูป อย่าง นี้ ผู้ นี้ จะ ไม่
 ใ้ พิจารณา ให้ เลือดยก เลย ทำ ชน โดยใจ มั่ง ง่าย ท่าน
 ทั้ง หลาย ที่ รับ ไซ่ กัก ใจ ไซ่ ไป ไม่ มี สติ นึก ใด บ้าง เลย
 ว่า รูป ร้าง ไม่ ก็ ไม่ เป็น มงคล เลย เามา ถือ ยัง นำ ยัง ตา
 ครอช หัว ครอช หู อย่าง ไร มี รั อยู่ นำ ว่า คาญ ใจ คิด คุ เด็ด
 บ้าน ชน เมือง ชน พระสงฆ์ ทัม ทาลิชัก ยัก อย่าง ไป ต่าง ๆ
 อย่าง ทาลิชัก พม่า ก็ เป็น ไบศาล ก้าน ชน อย่าง ดัง ลา ก็
 เป็น พัก ต้าง วัง พัก คัง รูป ไซ่ มน ๆ พัก จิน เป็น อัน มาก หลาย
 อย่าง ทั้ง ของ เลว ทั้ง ้อม มา ข้าง หน้า ก็มี ที่ ซึ่ง อยู่ ก็มี
 ก็ ไม่ มี เช่น เช่น พัดนี้ ของ ไทย เลย พัดนี้ ของ ไทย นี้ รูป
 ร้าง นำ รั้ง เกียร นำ บัคสี นึก ผู้ ที่ ทำ ที่ ไซ่ ไม่ คิด คุ บ้าง เลย
 ว่า รูป ร้าง ไม่ สู้ ชอบ กล

ประกาศว่า คุ้ม เนื้อ นิลกสาปน์

มี พระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ผู้
 ที่ ใ้รับพระราชทาน แหวน นาก ปลอก มีด ไป ใ้
 ทราบ ว่า แหวนนี้ ทำด้วยทอง ผสม ซ้อ เนื้อ นิลก
 สาปน์ ผสม ตาม ตำรา ของ โยราณ ฤกษ์ ซึ่ง คือ เข้าทอง
 นพคุณ สูง สุด ที่ สุดจน ขริบยุรณ แต่ ส่วน หนึ่ง เงิน ได้
 ใ้จน สิ้น ซิน แด ทอง แกรง เช่น เงิน บริสุทธ แต่ ส่วน หนึ่ง
 ทอง แกรง ได้ ใ้ สิ้น สังกสิ คิบุถ แด ซิน ที่ เกี่ยว สอง ส่วน
 แด้ว จึง ผสม โลหะสาม อย่างนี้ ใ้ กั้นกัน เป็น อัน เกี่ยว
 เรียก ว่า เนื้อ นิลก สาปน์ เป็น ของ โยราณ กาล ก่อน
 เมื่อ เวลา แรก ตั้ง พุทธ ศาสนา ใน เมือง มคธ เขา ใ้
 เนื้อ โลหะนี้ เป็น รู เขย หนัก ๕๐ กถ้ำ คือ สอง สลึง เพื่อง
 เรียก ชื่อ นิลกสาปน์ ก็ คิ วิธ กสาปน์ ก็ คิ กิ ขา ฤกษ์
 เขียว คิ ส่วน ที่ ๕ ของ นิลกสาปน์ นี้ คือ เนื้อ เช่น
 นี้ หนัก ๑๐ กถ้ำ เรียก ว่า ขาท ก็ ด้วย ขาท อัน นี้
 แด พระพุทธเจ้า ทรง บัญญัติ อทินนา ทาน ปราชิก แก่ ภิกษุ
 แด ภิกษุ นี้ ทั้ง สลาบ ว่า ภิกษุ แด ภิกษุ นี้ ซึ่ง สัก แด
 เนื้อ เนื้อ โลหะอย่าง นี้ หนัก ๑๐ กถ้ำ ขึ้น ไป ก็ คิ สิ่ง ของ

ชินที่ ๑๐ ราคา เท่า ๆ สูงกว่า เนื้อ โลหะนี้ ซึ่งหนัก
 ๑๐ กล้าก็ คือ ภิษุแล ภิษุนี้ นิน เปน ปราชิก ถ้า ค่า
 กว่านี้ขายก็ ไม่ถึง ปราชิก คือ ถ้า ลัก แล น้อ เนื้อ
 โลหะ เช่น นี้ หนัก แต่กล้าหนึ่ง สอง กล้า ๆ สิ่งของ
 ชินควรค่า เพียงเท่านี้ เปนแต่ขายดี ทุก กฏ ถ้า เนื้อ
 โลหะนี้ มากกว่า สองกล้า ขึ้นไป เท่าว่า ๑๐ กล้า ลง มา
 ๆ ของ ควร ค่า เนื้อ โลหะนี้ เท่านี้ ภิษุแล ภิษุนี้
 ผู้ลัก แล น้อ ก็ ต้อง ขายดี ฤๅ ลัก จัย พระ บัญญัติ วินัย
 เปนของ ไบราณ บังคับ ด้วยเนื้อ นิลกสาปณ์นี้ มีใน พระ
 คัมภีร์ แล ตำรา ของ เก่า แน่นนอน ครั้น พระ ศาสนา
 แผ่ไป ใ้ นานา ประเทศ ที่ ไม่มี เนื้อ นิลกสาปณ์นี้ ใ้
 ไบราณ ท่าน จึง คิด ตาม ลัทธิ ว่า ทอง ะพคุณ หนัก
 ๒๐ เม็ด เข้า เปลือก ราคา เท่า กับ เนื้อ นิลกสาปณ์
 หนัก ๑๐ กล้า ที่ เรียก ว่า ขาท คิด คูน เนื้อ ทอง ใน
 เนื้อ นิลกสาปณ์ ๑๐ กล้า นี้ กล้า หนึ่ง หนัก ๕ เม็ด
 เข้า เปลือก ๑๐ กล้า เปน ๕๐ เม็ด เข้า เปลือก ก็ ใน
 ๑๐ กล้า นี้ มี เนื้อ ทอง แต่ ๑๐ เม็ด เข้า เปลือก เนื้อ เงิน
 ๑๐ เม็ด เข้า เปลือก เนื้อ ทอง แดง ๒๐ เม็ด เข้า เปลือก
 ก็ เนื้อ จะ แยก คิด ว่า ทอง แดง ราคา เท่า ไ้ ราคา

ทองแดงก็จะน้อย เมื่อมาผสมเข้ากับเงินที่หนัก
 เท่ากับทองส่วนหนึ่งอีก ราคาก็จะไม่เท่ากับ
 ราคาของนพคุณ ที่โดยต่ำเป็น ๑๖. หนักโดยสูง
 เป็น ๑๘. หนัก แต่ท่านคิด โดยคุณของผสมแล้ว
 ท่านก็คิดว่า เนื้อนิลกลสาปน์หนัก ๑๐. กล้า
 ราคาเท่ากับราคาของนพคุณ หนัก ๒๐. เมื่อเข้า
 เปลือก เมื่อคิด ๑๖. หนักก็เป็นเงิน ๕. สลึง ก็
 เนื้อนิลกลสาปน์ ๑๐. กล้านั้น ถ้าคิดแต่ ๘. หนักอย่าง
 ราคาภาคในกาลทุกวันนี้ ก็เป็นเงิน ๕. สลึง ถูก
 คองกัน เนื้อนิลกลสาปน์ราคา ก็เท่ากับราคาภาค
 ที่ไซ้ซอขายกันโดยมากในกาลทุกวันนี้ แต่อาจารย์
 ที่ไม่รู้จัก เนื้อนิลกลสาปน์ แลไม่ได้คิดเทียบ
 ราคาภาคที่คนซอขายกันอยู่ ก็มักคิดราคา
 ยาทเป็นวัตถุ อทินนาทานวุ่น ๆ ไปไม่ตองกัน เนื้อ
 นิลกลสาปน์ที่เป็นแหวน พระราชทานมานี้ ใต้มีพระ
 บรมราชโองการ ให้ช่างทองชำระได้หลัดหลอม
 ทำให้ถูกตองตามตำราจริง ๆ แล้วจึงทำเป็น
 แหวน บัลลอก มีกละวง ๆ หนักวงละสลึงสองสลึง เพื่อง
 ว่าเป็นนิลกลสาปน์หนึ่ง เมื่อพระราชทานไปแก่

ผู้ใดได้ผู้^{นี้}นี้^{นี้}เก็บไว้ ฤๅ สรวมนิ้วมือไว้สำหรับ
 ตกถ่วง^{นี้} พระเศษ^{นี้} พระคุณ^{นี้} เมื่อ^{นี้} เล็ก^{นี้} ไปกว่า^{นี้} นิ้ว^{นี้} ของ
 ผู้ใด^{นี้} รัย^{นี้} พระราชทาน^{นี้} ไป^{นี้} แล้ว^{นี้} จะ^{นี้} ไป^{นี้} ให้^{นี้} ช่าง^{นี้} รាយ
 วิก^{นี้} ให้^{นี้} เชื้อ^{นี้} ออก^{นี้} ไป^{นี้} ควร^{นี้} แก่^{นี้} นิ้ว^{นี้} ของ^{นี้} ตัว^{นี้} ก็^{นี้} ตาม^{นี้} ฤๅ^{นี้} ถ้า^{นี้}
 จะ^{นี้} เขา^{นี้} เป็น^{นี้} เครื่อง^{นี้} รวาง^{นี้} เป็น^{นี้} วัตถุ^{นี้} ที่^{นี้} เป็น^{นี้} สวัสดิ^{นี้} กิ^{นี้} มงคล^{นี้} เมื่อ^{นี้}
 เวลา^{นี้} สบาย^{นี้} จะ^{นี้} ถวาย^{นี้} ให้^{นี้} ทรง^{นี้} ลง^{นี้} อภัย^{นี้} ซึ่ง^{นี้} เป็น^{นี้} มงคล^{นี้}
 สำ^{นี้} คัญ^{นี้} ก็^{นี้} จะ^{นี้} ทรง^{นี้} พระ^{นี้} ราช^{นี้} ทาน^{นี้} เอา^{นี้} ไว้^{นี้} ใช้^{นี้} สรวมนิ้ว^{นี้} ทำ^{นี้} การ^{นี้}
 มงคล^{นี้} ก็^{นี้} ช^{นี้} โทษ^{นี้} จุก^{นี้} ทัก^{นี้} ผม^{นี้} ฤๅ^{นี้} ล้าง^{นี้} หน้า^{นี้} แด^{นี้} เจิม^{นี้} อย่า^{นี้}
 เอา^{นี้} ไป^{นี้} สรวมนิ้ว^{นี้} ที่^{นี้} จะ^{นี้} รัย^{นี้} ของ^{นี้} สม^{นี้} มม^{นี้} ไม่^{นี้} เป็น^{นี้} มงคล^{นี้} ผู้^{นี้} ใด^{นี้}
 ใด^{นี้} รัย^{นี้} พระ^{นี้} ราช^{นี้} ทาน^{นี้} แหวน^{นี้} เมื่อ^{นี้} นิล^{นี้} กสา^{นี้} ปร^{นี้} ไป^{นี้} สรวมนิ้ว^{นี้} ใช้^{นี้}
 สรวบ^{นี้} ทรง^{นี้} พระ^{นี้} อธิ^{นี้} ฐาน^{นี้} พระ^{นี้} ราช^{นี้} ทาน^{นี้} ส่วน^{นี้} พระ^{นี้} ราช^{นี้} กุ^{นี้} ศล^{นี้}
 เป็น^{นี้} พระ^{นี้} ราช^{นี้} วรร^{นี้} ษา^{นี้} ขอ^{นี้} ให้^{นี้} ท่าน^{นี้} ผู้^{นี้} นี้^{นี้} เจริญ^{นี้} ภาย^{นี้}
 วรรณ^{นี้} สุข^{นี้} พส^{นี้} ประ^{นี้} ภู^{นี้} ภาณ^{นี้} สุน^{นี้} ทร^{นี้} สาร^{นี้} สม^{นี้} บัติ^{นี้} ศิริ^{นี้} สวัสดิ^{นี้} กิ^{นี้}
 พิ^{นี้} พัท^{นี้} มงคล^{นี้} สรร^{นี้} พศุ^{นี้} ภผล^{นี้} ทุก^{นี้} ประ^{นี้} การ^{นี้} เทอ^{นี้} ญ

ประกาศมีลครฉลอง พระศรีรัตน
มหาเจดีย์ ให้ผู้ที่จะมาศุ่มีเงินเข้าส่วนบุญ

ไปรคเกล้าไปรคกระหม่อม ให้ประกาศแก่
ข้าราชการแลราษฎร ที่จะเข้าไปตุลครที่มีใน
วันแรม ๑๑ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ แรม ๑๓ ค่ำ ขึ้น ให้รู้
ว่าการครั้งนี้มีลคร เป็นการสมโภชฉลอง พระ
ศรีรัตนมหาเจดีย์ ที่เทิมก่อรากในวัดพระศรี
รัตนศาสดารามมิใช่เป็นการเล่น ใคร ๆ จะมา
กุศลกรจงช่วยบูชาในการก่อพระมหาเจดีย์นั้น
ความศรัทธาแลอุสาห คือจงเอาเงินตั้งแต่คนละ
เฟื้องหนึ่งขึ้นไปมาทศเทียบ ที่โรงที่รับเงินกระ
ดาษนั้นทุกคนก่อนจึงเข้าไปดู ฤๅจะถวายอิฐ
แผ่นอิฐหักปูนผงน้ำอ้อยเหลว แลทรายข้าง
ตามมีตามไต้ ช่วยในการพระมหาเจดีย์แล้ว
จึงเข้าไปดูตุลครไต้ พระราชทานส่วนพระราชกุศล
ให้ทุกคน ขอให้ท่านผู้ไต้ช่วยในการพระราชกุศล
เป็นสุขสวัสดิ์ทุกคนเทอญ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ใคร มาทูลคร เผลว่า ไม่ช่วย ในการ ก่อ พระ
 เจตีย์ ไม่ควร เลย ควร จะ ก็เทียบว่า ไม่คิด ถึง
 พระ เกษ พระคุณ ภาระนี้ ของ เด็ก น้อย ซึ่ง ไปรทเกล้า
 ไปรทกระหม่อม ให้ ประกาศ ทั้ง นี้ ด้วย พระราชประสงค์
 จะ ใคร ให้ ท่าน ทั้งปวง ให้ ส่วน พระราชกุศล มิใช่
 จะ ไร ของ เรียบ ไร เท่า ไค นึก หนา

ประกาศ แผ่นพระราชกุศล

บอกเข้าบิณฑิไทกระเทียมถม พันวัดราชประดิษฐ

ฎีกา แผ่นกุศลมาถึง ท่านทั้งหลายทั้งปวงผู้มี
ศรัทธา วัดราชประดิษฐพระอารามหลวงใหม่ซึ่ง
สร้างขึ้นใต้จ้งหวัด สนาม ทหาร คัก คิน เก่านั้น
มีพระราชประสงค์ จะถมพันชานนอกพระวิหาร
พระเจดีย์ให้สูงกว่าพันคินเดิมสี่ศอกเสศ ไ้้งาม
เหมือนพระอารามในแขวงกรุงเก่า แต่ครั้นจะถม
ด้วยดินแลทราย กัดวิ จะหนัก รากหนัก ซุกเซไป
จึงต้องพระราชประสงค์ไทกระเทียมที่เข่นดินมาแท้
เมืองจีน จะเอามาถมพันให้เขารากเพราะคิน
ไทกระเทียมแดง ไม่ฝูไม่เข็อยเหมือนคินดำ ใครมี
ไทกระเทียม แดกร้าว อยู่ก็ ตี ตี อยู่ก็ ตี ตี ถ้ามีศรัทธา
ก็ให้เอามาทุลเกล้า ๑ ถวาย เพิ่มพระราชกุศล
ๆ ถ้าจะขายก็ จะพระราชทานราคาให้ ขอนละ สอง อัฐ
สาม อัฐ การประกาศนี้ เปนบอกเข้าบิณฑิไทกระเทียม
ไทกระเทียม อย่างเดียว ไม่เรียไร เงินทอง อะไร
กำหนดจะมีลครวัยเข้าบิณฑิไทกระเทียม วัน พุม

วันพฤหัสบดี วันศุกร์ เดือน อ้าย ขึ้น เก้า ค่ำ ขึ้นสิบค่ำ
 ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ผู้จะมา कुลคร ให้หา ไทกระเทียม
 มา ถ้าหา ไทกระเทียม ไม่ได้ก็ให้หา ไทเล็ก ไทน้อย
 ขวด ถ้ำซา ฤๅ กระจ่าง แดก ๆ เถี้ย ๆ บันดา ที่ เปน ของ
 มาแต่เมือง จีน ฤๅ กุ่มเล็ก ๆ ที่ไม่ แดก ร้าว เปน
 เครื่อง จะ ถม ที่ ใต้ มา ส่ง แล้ว จึง จะ ให้ कुลคร

จะเอา ไทกระเทียม เรียบ เรียง ถม ที่ ซาน พระวิหาร
 พระเจดีย์ วัดราช ประดิษฐาน ฤๅ ซาน กุฏิ นั้น เพื่อ
 จะ ให้ เขา ราก ใครอย่า คั้น ฤๅ ไป ว่า จะ ผัง เงิน
 ฝัง ทอง เงิน ทอง จึง มี ก็ ไม่ ผัง เลย จะ จ้าง คน ทำ งาน
 การ วัด วา อาราม รั้ววัง บ้าน เมือง ถนน คน ทาง ฤๅ แจก
 ข่าย พระ ราช วงษา นุวงษ์ แล ผู้ มีความ ชอบ ที่ ควร
 จะ ใต้ รั้ว พระ ราชทาน แล ขำ เพ็ญ พระราช กุศล
 แจก ข่าย แก่ สมนน พรหมณาจารย์ คนชรา พิการ
 ต่าง ๆ คิดว่า ไม่ ค้ง กลัว คีกร เสือ เหนือ ใต้ อะไร
 ไม่ได้ คิด ซ่อน เร้น ใคร จะ เอา มา ผัง เสี้ย ทำ ไม อย่า
 ฤๅ ไป ผิด ๆ แล วัคคิ ชุควัด ให้อัย เปน เสี้ย เปล่า เลย
 ทำ บุญจริง ๆ ไม่ ว่า เท็จ ไร้ออก ใคร ไม่ เชื่อ เมื่อ เวลา

อด ไท กระทบก็ มา ค้ำม มอง คอบ ภู เขา เด็ก คง จะ
 เห็น แต่ ไท เป่า ๆ ทั้ง นั้น ไม่มี เงิน ทอง เลย ถึง ทำ
 งาน การ ก็ ไม่ ใค ยัก ยิง อะไร คน ที่ ทำ การ ก็ แต่
 ถ้วน ลูก จ้าง ไม่ ใค คน ตวง ไม่ เชื้อ ก็ สืบ ตาม เขา เด็ก

ประกาศ กำหนดที่ จะ เอาทอง แปะมา ขึ้น

เอาเงิน ไป แต่ ท้อง พระคลัง

ประกาศ แก่ ผู้รับ พระ ราชทาน ทอง ทศ ทอง พิศ
ทอง พิศ กิ่งส์ ไป แทน ส่วนเงิน เบี้ย หวัด เล็ก น้อย
ทุก นาย ให้ ทราบ ว่า ผู้ใด ใ้รับ ทอง แปะไป ถ้าจะ
ใคร ใ้เงิน ใ้เร็ว ๆ ก็ ใ้ แลก ใ้กับ เงิน ของ ผู้อื่น
ใ้ไป พลาด ก่อน ทั้ง แต่ ใ้ไป จน สิ้น เกือน สิบ สอง
ผู้ ใ้รับ พระ ราชทาน เบี้ย หวัด เป็น ทอง แปะไป อย่า
เพื่อ มา แลก เปลี่ยน เอา เงิน คืน ขอ ใ้ รอ ใ้จน สิ้น
เกือน สิบ สอง จึง เอา มา แลก แต่ ผู้อื่น นอกจาก
ผู้ ใ้รับ พระ ราชทาน ทอง แปะไป จึง เป็น คน ใน
เบี้ย หวัด ก็ คน นอก เบี้ย หวัด ลูก ค้า วานิช ใน
ประเทศ นอก ประเทศ ก็ ใ้ ช้อ ทอง แปะ ไป แล้ว
จาก ผู้ ใ้ ทอง แปะ ก็ ใ้ ชาย ของ ใ้ ผู้ ใ้ ทอง แปะ
แล้ว รับ เอา ทอง แปะ ไป ก็ จะ เอา ทอง แปะ มา ขึ้น
เอา เงิน ไป แต่ ท้อง พระคลัง นั้น ใ้ ทุก วัน ไม่ ห้าม
ไม่ ชัก ทาง ค้า ชาย อย่าง สัก ใ้ เกือน ไป ใคร เอา
ทอง แปะ มา ขึ้น เอา เงิน ไป แต่ ท้อง พระคลัง เงิน ที่
เปลี่ยน ทอง แปะ ก็ จะ ใ้ แก่ ผู้ นั้น เป็น ของ ผู้ นั้น แต่ จะ

มาฟ้องร้องกันว่า ใช้ ฤๅวาน ให้เอา ทอง แปะ มา
 แลกเงินแล้ว ผู้รับวานซื้อเงินเสีย ไม่ให้ ก็ ให้
 แตะน้อย ก็ ก็ ไม่รับ คักสิน ให้ ตาม แต่ จะ ไร่ ไร่ กัน
 ผู้ที่ ไ้ ซ้อ ทอง แปะ ไป ฤๅ ชาย ของ ไ้ ทอง แปะ ไป
 ฤๅ ผู้ที่ ไ้ รับ พระราชทาน ทอง แปะ ไป เก็บ ไร่ จน
 ถึง กำหนด ทั้ง สาม พวก นี้ ถ้าเอา ทอง แปะ มา แลก
 เงิน ที่ คลัง ชาวคลัง ไม่ ให้ ก็ ก็ ให้ ไม่ เต็ม
 กำหนด ราคา ทศ พิค พัก คังส์ ก็ ประการ แล้ว ตรี ก็
 อย่าง เพื่อเอา ทอง แปะ ให้ ไร่ ที่ คลัง ให้ ฟา ทอง แปะ
 มา ร้อง ถวาย ฎีกา เดิก จะ พระ ราช ซาน เป็ ฎีก
 เงิน ให้ ไ้ โดย เร็ว

ประกาศกำหนดที่รับของทศพิศพิศกิงส์

ครั้งนี้ได้พระราชทานทองทศ ทองพิศ ทอง
พิศกิงส์ ไปเป็นเบี้ยหวัดแก่ข้าราชการเป็นอันมาก
ถึงก่อนนี้ไปก็ไ้ทรงตั้งทานบ้าง พระราชทานบ้าง
ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานทองแปไป เอาไปขอ
ซื้อของก็ก็ แลกเงินก็ก็ ใช้หนี้ก็ก็ งบขายให้
งเปลี่ยนแปลงเงินให้ งบรับแทนหนี้ โดยสะดวก
อย่ารังเกียจเลย ถูกคำว่านิชฎาผู้ใด ๆ ขยาย
ของไ้ทองแปไว้ ฎาถูกนี้มาใช้ให้แปทอง
แป ฎาไ้ซื้อทองแปไว้ ถ้าต้องการเงินให้มา
ขึ้นเอาเงินแก่ชาวพระคลังมหาสมบัติ ที่คอยรับ
อยู่ที่ศาลาวิมประตู่ ข้างพระที่นั่งสุทไธยสวรรย์
ข้างเหนือทุกวัน ไม่ขัดขวางอะไรให้เสียประโยชน์
แต่ทองแปนั้นถ้าไปเจาะไปก็ก็เสียแล้วไม่รับใช้ให้

ท้าวพระราชทานกำกัณฑ์ทองแป้พักกิ่งส์

ทองแป้จำพวกนี้เปะทองแป้เศศสอง คือทอง
 ไบย้ออันเสง มีมาหนักเพองหนึ่งกับวิสาข
 หนึ่ง คือหนักกว่าเงินเพองซนไปเท่าส่วเทียลีย
 ของเพอง ๆ ถ้ำหนักเวือกอย่างเงิน ก็ควรจะว่า
 เพองหนึ่งกับกึ่งขุน แป้เช่นนี้ราคาสิบแปคหนัก
 เปนราคาแป้ละสิบลึง ที่เวือกว่าค่าลึงเงิน
 แป้เช่นนี้ผู้ใดไคไปเมื่อต้งการทองแล้วจะยุบทำ
 รูปพรตก็ได้ ไม่เสียบเวียขนักเพราะสิบแปค
 หนักนั้น ก็ไคล้ราคาทองอย่างสูงอยู่แล้ว แต่ถ้ำ
 ว่าเมื่อไม่ชอบใจก็ให้เอาทองแป้นั้น มาเปลี่ยนเอา
 เงินสิบลึง ที่เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งไป
 คอ้ยรับหมายใช้แทนเงินอยู่ตามเคยนั้น ก็จะได้
 เงินไปทันทีไม่มีชักขวางไม่ควรจะเกียงเสียบ แป้
 หนึ่งราคาสิบลึง สองแป้ราคาห้าบาท สี่แป้
 ราคาสิบบาท แป้แป้ราคาห้าค่าลึง สิบบท
 แป้ราคาแป้นซ้งเงินคือสิบลึงค่าลึงไทย สิบสิบลึง
 แป้เปนราคาซ้งไทยหนึ่งยังยั้น ถ้ำเอาทอง
 แป้ตรานี้มาซนที่พระคลังมหาสมบัติเท่าใดก็จะได้เงิน
 ให้ราคาแป้ละสิบลึง

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ประกาศว่าด้วย ประมุขสังฆกรรม วัฑฒนสถาน
 มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัชสั่งให้ประกาศพระ
 ราชทานพระราชกุศล แก่ราษฎรชาวกรุงเก่าให้
 ทราบ ว่า พระมหาสถูปเจดีย์ ฌวัฑฒนสถาน เป็นของ
 สูงใหญ่อยู่ใกล้พระราชวังจันทร์เกษม เป็นที่ประทัย
 พระมหาสถูปเจดีย์ นั้นชำรุดชุกโสมมานาน
 ทอดพระเนตรเห็นอง ๆ ทรงรำคาญพระเนตร แล
 ทรงเสียดายของใหญ่ของเก่า จึงมีพระบรมราช
 โองการ คำรัชสั่งพระยาราชสงคราม จ้างลูกจ้าง
 ประมุขสังฆกรรมขึ้นให้ใหม่ ให้เขื่องใหญ่กว่าเก่า
 มันคงถาวรสืบไปในภายหน้า แลให้ประมุขสังฆกรรม
 พระวิหารหลวงสำหรับพระเจดีย์ แลกำแพงล้อม
 แลชุกคูล้อมคั่นให้คองด้วย คำจ้างเท่าใด
 จะทรงบริจาคเป็นพระพุทธรูปบูชา ภายหลังมีกรมการ
 กรุงเก่า กราบทูลพระกรุณาว่า พระมหาสถูปเจดีย์
 พระองค์นี้ ศักดิ์สิทธิ์มีปรากฏเห็นเป็นวิเศษแสง
 สว่าง ยางควาวมีผู้รู้เห็นหลายคน ราษฎรที่รู้เห็น
 เหตุอัศจรรย์นั้นนับถือมากอยู่ ใต้ทรงสถิตย์ดังนี้

จึงมี พระบรมราชโองการ ดำรัสว่า ถ้า ราชฎ
 นิ มิ ถิ พระ มทา สดุษฎีเจศิ์วิคฺชน แสนมาก ก็ ทรง
 พระ โสมนศิ ยินคิ ค้วย โปรค พระราชทาน ซ่องโอภาศ
 แก่ ราชฎ ให้ ทำ บุญ เปน พระ พุทธบูชา ช่วย ในการ
 พระราชกุศล ประฏิสังฆกรรม พระ มทา สดุษฎีเจศิ์
 พระวิหาร หลวง แลศาลา กำแพง แก้ว ทุ่งปวงใน
 วิคฺชน แสน นี้ ตาม แก่ ครทศา อุตสาศ เดิค ใน วัน อังคาร
 เกือน อ้าย ชน สาม ค่ำ แล วัน พุฒ เกือน อ้าย ชน สี่ ค่ำ
 ขี ฉลุ สั ปตคก นี้ จะ เลท พระราช คำ เนิมา เริ่ม
 การ ก่อ เปน กุณ แล จะ โปรค ให้ มี ลคร ข้าง ใน
 เล่น เรือง พระ นารายณ ประย นนท ยักษ แล เรือง พิวาพ
 ใน เวลา เชน วันที่ หนึ่ง กอน แล เล่น เรือง พระ อุดรกุท
 ใน วันที่ สอง เพื่อ จะ ให้ ราชฎ ประชุม กน ณ พระ
 ราชวัง จันทร เกษม ธนุ โมทนา พระราชกุศล นั้น
 แล ให้ ราชฎ ท มี ครทศา อุตสาศ ขริจาค ช่วย ในการ
 พระราชกุศล นั้น กน ละ อัฐ หนึ่ง สอง อัฐ หนึ่ง ไป
 จน เโพง สดง ขาท คำ ถึง ชน ไป ตาม ได้ ตาม มี เดิค
 การ นี้ ไม่ เกลศ บัง คับ ขัน ชา ะไร คอก ซิ่ง ให้ ประภาค
 ทั้ง นี้ เพื่อ จะ ให้ ราชฎ ได้ มีความ ยินคิ ได้ รัย ส่วน

พระราชกุศล เข้ายืมที่ ราษฎร จะ เข้าด้วย ให้ มา
 ทัก เทียนที่ โรง ลคร พระราชวัง จันทร์ เกษม
 ฅวัน อังคาร เดือน อ้าย ขึ้น สามค่ำ แลวัน พุฒ
 เดือน อ้าย ขึ้น สี่ ค่ำ พร้อมกัน จะ ไปรท ให้ พระยา
 ราชสงคราม แม่ กอง แล ผู้กำกับบริวาร ไว้ จำย ในการ
 วัด ชุน แสน เมื่อ พระมหา สดอุป เจคัย แล พระอาราม
 ฅน เสรีจ แลแล้ว ท่าน ทง ยวง ที่ ได้ เข้า เงิน ช่วย ก็ จะ
 ได้ เห็น ไก่นมัสการ อยู่ เอง ๆ จะ ได้ เจริญ กุศล
 สมบัติ เปน เอง นิตย ไป

ประกาศนี้ แต่ แก่ ไทย จินมอญลาว ที่ นัย ถือ
 พระ พทท สาศนา ไม่ ว่า อะไร แก่ แจก แลฝรั่ง ที่ ถือ
 สาศนา อื่น คน ถือ สาศนา อื่น อย่าหวั เราเร เข้าย
 อย่า ล่วง มา หิงฆทวง ว่า อะไร ไป เลย

ประกาศว่า ด้วยเครื่อง รong หน้า ฝน อย่าง ยุโรป
 ท่านทั้งปวง จง ทราวย เด็ดว่า เมื่อ เกือบ อ้าย
 ยี่มเสง นพ ศก เซอ รชเบ็คตจอม เบิก กงสุต อังกฤช
 คน ใหม่ สมเด็จ พระนาง กวิน วิก ทอเวีย พระเจ้า
 กรุง ลอนดอน ทั้ง ให้ เข้ามา กำกับ ลูกค้า ฝ่าย อังกฤช
 อยู่ในกรุง เทพ นี เมื่อ กงสุต คน นี มา นี กวิน
 วิกทอเวีย พระเจ้า กรุง ลอนดอน ได้ มอข ให้คุม
 พระราชสาสน แล เครื่อง มงคลราช บรรณาการ เข้ามา
 ทูลเกล้าฯ แล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ด้วย ใน เครื่อง ราช บรรณาการ จำพวก นี มี เครื่อง-
 รong หน้าฝน วัตถุประสงค์ รู้ว่า หน้าฝน ตก ลง จะ มาก
 น้อย เท่า ไท จะ รู้ได้ โดย เลอียด กว่า เครื่อง มอ
 ที่ จัก แง ไว้ ไซ้ มา แแต่ ก่อณ คือ นว อย่าง อังกฤช
 นีว ค่นึง แ่ง ผ่อน ปรน ให้ เห็น ได้ ถึง ร้อย ส่วน เครื่อง
 มอ นี ก็ มาก แแต่ ว่า คน ที่ รong หน้าฝน แแต่ ก่อณ สันดาน
 ไพร่ ทยาย คาย เลว นึก รู้ จัก แแต่ จะ หุง เข้า คัมแกง
 ค้ำหน้า พริก กิน เข้า แล้ว เกยจ คร้าน ที่ จะ ดัง มอ
 แล ทา ฝ้า เช็ด มอ เอา มอ เช็ด หัวตัวเอง ไม่ รู้ จัก

คุก แต่ ไซ้ ของ ติ ๆ เสย โกล นึกหนา แต่ ความ รุ้
 เลือย ติ เพราะ ฉนั้น ก่อ นนี้ ไป ทั่ว ย. เครื่อง มี ฉนั้น หา
 ใ้ ความ เป็น แ่น่ ไม่ พระบาท สมเด็จ พระจอมเกล้า
 เจ้า อยู่หัว ก็ ยัง ไม่ ใ้ ทรง พิจารณา สังเกต ทราบ โดย
 ฌน ติ ฟัง ใ้ ทรง คึง แต่ วั น จันทร เก็ ฌน ตก แรม ตก ค่ำ
 มา ใ้ ความ เป็น แ่น่ ฌน ติ แล้ว แต่ ครั้น จะ โปรก ใ้
 ลง พิมพ์ หนังสือ ข่า ว ขอก ณา โดย ก่า หน ติ นั ุ อย่าง
 อังกฤ ษ ตาม เครื่อง มี ฌ คน ไทย ทั้ง ข่ง เว ฌ สังก ติ
 แต่ นั ุ อย่าง ไทย ก็ จะ ไม่ เข้า ใจ จึง ทรง คำนวณ
 เป็น ขนาด นั ุ อย่าง ไทย คือ เจ็ ฌ เม็ ฌ เข้า เปล็ ฌ ทะ แคง
 เป็น นั ุ นั ุ แต่ จะ แ่ง เป็น สั ุ กระ เบ็ ฌ ติ ๆ แปก
 กระ เบ็ ฌ ติ อย่าง นั ุ ไทย นั ุ หยาบ นั ุ ฌน ตก นั ุ ขย
 ไม่ ถึง กระ เบ็ ฌ ติ ก็ ไม่ มี จำนวน ฌน ขา ฌ ุ ใ้ ก็ เส็ ฌ
 เส็ ฌ ไป ทุก เวลา ฌน ตก อย่าง ก่า จึง ใ้ แ่ง นั ุ นั ุ
 เป็น สิบ กระ เบ็ ฌ ติ เรีย กว่า ทสาง ค์ ถึง กระ นั ุ ก็ ฌน
 เวลา ฌน ตก นั ุ ขย กว่า ทสาง ค์ ก็ ยัง ว่า ไม่ ใ้ หน้า ๆ
 เครื่อง มี ฌ ุ มา แต่ เมือง อังกฤ ษ ใหม่ นั ุ แ่ง นั ุ นั ุ
 ใ้ ถึง ๑๐๐ ส่วน เรีย กว่า สตาง ค์ สิบ สตาง ค์ จึง เป็น
 ทสาง ค์ สิบ ทสาง ค์ จึง เป็น นั ุ ใ้ ุ ฌน นั ุ เด็ ฌ จ่า ุ ุ ุ
 ใ้ แ่น่ เทอ ฌ

ประกาศว่าด้วยวิธีคิดอธิกมาศ

อธิกมาศนั้น ใน ๑๙ ปี มี ๗ ครั้ง จำไว้ให้มั่น ขอย่า
 หลงใหลว่า ๓ ปี มี หก ครั้ง ด้ือตามธรรมเนียม
 เมือง ปี มี อธิกมาศ เกิด แยกเป็นสองหน ทั้ง ระยะเวลา
 สิบเก้าปี จำอธิกมาศจักราชไว้ให้มั่น ในชั่วอายุ
 คนที่เราจะรู้จัก เช่น ปี ยี่สิบห้าอายุของเรา มา คคือให้
 นับแต่ ปี กษัตริย์ศึก จุลศักราช ๑๐๙๓ มา จนถึง ปี มเสง
 เขกศก จุลศักราช ๑๑๑๑ เป็น ๑๙ ปี ระยะเวลาหนึ่ง แต่
 ปี มเมีย ไทศก จุลศักราช ๑๑๑๒ มา จนถึง ปี ชวศ
 สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๓๐ เป็น ๑๙ ปี อีก ระยะเวลาหนึ่ง
 เป็นที่ ๒ ทั้งแต่ ปี ฉลู เอกศก จุลศักราช ๑๑๓๑ มา
 จนถึง ปี แฉศก จุลศักราช ๑๑๔๙ เป็น ๑๙ ปี อีก ระยะเวลา
 หนึ่ง เป็นที่ ๓ ทั้งแต่ ปี ชก สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๕๐
 มา ถึง ปี ชานอัฐศก จุลศักราช ๑๑๖๘ เป็น ๑๙ ปี อีก
 ระยะเวลาหนึ่ง ที่ ๔ ทั้งแต่ ปี เฉศก จุลศักราช ๑๑๖๙
 มา จนถึง ปี ระกา สัปตศก จุลศักราช ๑๑๘๗ เป็น ๑๙
 ปี ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ ๕ ทั้งแต่ ปี จอ อัฐศก จุลศักราช
 ๑๑๘๘ มา จนถึง ปี มโรง ฉศก จุลศักราช ๑๒๐๖ เป็น
 ๑๙ ปี อีก ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ ๖ ทั้งแต่ ปี มเสง สัปตศก

รุกข์จักรวาล ๑๒๐๗ มา จนถึง ปี ๕๖๖๖ เชนฎจักร รุกข์จักรวาล
 ๑๒๑๕ เป็น ๑๑๑ ปี อธิก ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ ๗๗ ตั้งแต่ปีชวด
 ฉศก รุกข์จักรวาล ๑๒๒๖ ไปจนถึง ปี ๕๖๖๖ เชนฎจักร รุกข์จักรวาล
 รุกข์จักรวาล ๑๒๔๔ เป็น ๑๑๑ ปี อธิก ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ ๘๘
 ตั้งแต่ปี ๕๖๖๖ เชนฎจักร รุกข์จักรวาล ๑๒๔๕ ไปจนถึง
 ปี ๕๖๖๖ ฉศก รุกข์จักรวาล ๑๒๖๓ เป็น ๑๑๑ ปี อธิก ระยะเวลา
 หนึ่ง เป็นที่ ๙๙ ตั้งแต่ปีชานักษัตร รุกข์จักรวาล ๑๒๖๔
 ไปจนถึง ปีชวกร โทศก รุกข์จักรวาล ๑๒๘๒ เป็น ๑๑๑ ปี
 อธิก ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ ๑๐๐ ตั้งแต่ปีรกาทร ฉศก รุกข์จักรวาล
 ๑๒๘๓ ไปจนถึง ปีเถาะ เอกศก รุกข์จักรวาล ๑๓๐๑ เป็น
 ๑๑๑ ปี อธิก ระยะเวลาหนึ่ง เป็นที่ สิบเอ็ด

ในระยะเวลา ๆ เหล่านี้ ให้นับ แต่ ปีต้น ระยะเวลา ไปถึง ปี
 ที่สาม ที่ หก ที่ เก้า ที่ สิบเอ็ด ขย่าว่า ที่ สิบสอง ที่ สิบสี่
 ที่ สิบเจ็ด ที่ สิบเก้า เป็น ปี อธิก มาศ ทุก ระยะเวลา เหมือน
 กัน ถ้าจะ จำ ให้สั้น ๆ ให้ได้ ไว้ว่า ๓๓, ๓๖, ๓๙, ๔๒,
 เป็น อธิก มาศ ๗ คน แด แต่ เมื่อ คิคอย่าง นี้ เป็น การ ขยาย
 นักษัตรฤกษ์ พระ จันทร์ วัน เพญ มีก กลาต ไป
 หลาย ๆ เค็ชนี้ ถ้าจะ คิค ให้ ถูก นักษัตรฤกษ์ ตาม
 อธิก มาศ ตก ต้อง ให้ รู้ ว่า ปี ปลาย ระยะเวลา ก่อน ปี ต้น ระยะเวลา

ที่ ออก ซ้อม มา นั้น ตั้งแต่ ปี จอ ไทศก จุฬาลงกรณ์ ๑๐๙๒
 นลง มา ปี ปลาย ระยะเวลา ที่ ออก ซ้อม แล้ว ทั้ง ปวง
 คอ บีม เสง เสด ศก ปี ชาว สัมฤทธิ ศก ปี มแม
 นพ ศก ปี ขาน อัฐ ศก ปี ภา สปัต ศก ปี มโรง ฉศก
 ปี กุณ เขณู ศก ปี มเมษ จัตวา ศก ปี ฉลุ ทวี ศก
 ปี วอก ไทศก ปี เถาะ เสด ศก ปี เหล่า น เดือน แปก
 ทุติยา สาข เป็น เดือน อธิก มาศ แท้ ตรง ที่ เกี่ยว กับ
 แต่ เดือน ๙ นำ เดือน นั้น ไป ๓๓ เดือน ตก สุก เพียง
 เดือน ๕ คง ซอ เกิม เดือน ที่ ๓๔ ซึ่ง เรียกว่า
 เดือน ๖ นั้น เป็น เดือน อธิก คือ เป็น เหมือน เดือน ๕
 เดือน อธิก ยก เสีย ไม่นับ นับ แต่ เดือน ที่ เป็น
 นำ เดือน เดือน นั้น ไม่นับ นับ แต่ นำ เดือน นั้น ไป ๓๓
 เดือน ตก สุก เดือน ๑๒ เดือน ที่ ๓๔ เป็น เดือน อธิก
 เป็น เหมือน เดือน ๑๒ สอง ทน เดือน นั้น ยก เสีย ไม่นับ
 นับ แต่ นำ เดือน นั้น ไป ๓๒ เดือน อธิก ตก ให้ เดือน ๘
 ปี จุมา สาข เดือน ๘ ทุติยา สาข นั้น เป็น เดือน อธิก คง ที่
 ตาม ปี สุก ระยะเวลา ๗๕ ถ้า จะ ได้ ให้ เดือน ๆ ก็ ให้ ได้
 ว่า ๓๓, ๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๒, เป็น
 ระยะเวลา อย่าง นี้ แล ให้ ได้ ซอ เดือน ๘ สอง ทน ๕

สองคน ๒ สองคน ๑๐ สองคน ๗ สองคน ๓ สองคน
 ๑๒ สองคน แล้วยกขึ้น ๘ สองคน อีก คิดไปอย่างนี้
 อย่างหลง อย่างลืมแล้ว ไซ้ไปไค้ขนาดถึง ๘๐๐ ปี แต่
 ประจวบ ๘๐๐ ปี เพราะ ๘๐๐ ปี ๗ ๑๖๐๐ ปี ๗
 ๒๔๐๐ ปี จะต้อง แก้ววาง ระยะ เลียบใหม่ แต่อย่าให้
 ว่า เลียบเกิน ๗๗ ไป เพราะ ๘๐๐ ปี คคลาก ๑๐ วัน
 ๑๖๐๐ ปี คคลาก ๒๐ วัน ๒๔๐๐ ปี คคลาก ๓๐ วัน
 แต่ไม่ตรงแท้ ต้อง ตรวจ ให้แน่ จึง แก้วได้ ๗๗ จะ
 ให้ว่า แก้วนี้คือว่าถึง ๘๐๐ ปีแล้ว ให้เขา ระยะ ที่
 ควรจะเป็น ๓๓, ๓๓, ๓๒, นี้เขา แก้วเป็น ๓๓, ๓๒,
 ซ้ำเข้าแล้ว ทั้ง ๓๓, ๓๓, ๓๒, ไป ใหม่ ถ้าได้ แก้ว
 ใน ๘๐๐ ปี เสก เสมอ ไป ได้ทุก คราว อย่างนี้ เป็น กิ
 ติ่างมจาย อยู่ จน ถึง ๑๖๐๐ ปี จะ ต้อง แก้ว เป็น สอง ซ้ำ
 โกลั ๆ กัน ติ่างมจาย อยู่ จน ถึง ๒๔๐๐ ปี มาศ เกณท์
 เกิน ขึ้น ถึง เคื่องหนึ่ง เมื่อนั้น ถ้า จะ แก้ว ใน ปี ที่
 ไม่มี อธิกมาศ ก็วาง อธิกมาศ ลงยกลง เคื่องหนึ่ง
 จน อธิกมาศ สอง ปี ก็ตกก็ ได้ ๗๗ ทำอย่างนี้
 จะ เป็น ที่ ตกใจ ว่า ผิด ไป แก้วคน ใน ปี ที่ สอง
 เช่นว่า ก่อน เป็น ตาม ซ้ำ ก็ ได้ ๗๗ ใน ลัทธินี้ ละเอียบนี้ ต้อง

เดือน ๓๓, ๓๒, เข้าให้ต้องชอบด้วยนักษัตรฤกษ์
 วันเพ็ญ ถ้าเห็นจะคลาดไป ก็ให้แก้ตามควร
 ตรวจ นำหลังให้ต้องกัน หนึ่ง ปี ไค เว้น ปี เคียว
 มี อธิกมาศ อีก ๕ วัน วิสาขบูชา ครบ เดือน ๖ ปี ไค เว้น
 สอง ปี แล้ว จึง มี อธิกมาศ ๕ วัน วิสาขบูชา อยู่ กลาง
 เดือน ๗ ว่า ด้วยลักษณะ อธิกมาศ นี้ เพื่อ จะ ให้ ง่าย ๆ
 ด้วย กัน ทั้ง ตาม ขรรมนิยม แล การ เลือดยศ เพื่อ จะ ให้
 ฤกษ์ นักษัตร ฤกษ์ แล ประการ หนึ่ง ใ้ ปี ที่มี อธิกมาศ
 ตก ใน รศ ฝน คือ เดือน ๑๐ สอง ฝน แล เดือน ๑๒
 สอง ฝน นั้น ตำรา ไยราชนบัตย์ หนึ่ง ท่าน ว่าไว้ ว่า จะ
 ยก เขา อธิกมาศ ที่ ควร จะ วาง ษัณษา ต่อ นั้น ไป มา วาง เสีย
 ใน ษัณษา ถึง วันเพ็ญ เดือน ๘ พระ จันทร เพ็ญ อยู่
 ใน ฤกษ์ บุรพาสา อุตราสา วัน แรม คำ หนึ่ง ควร เป็น วัน
 เข้า พรรษา ได้ อยู่ ก็ เขา เดือน นั้น ให้ เป็น เดือน ๘ ปรุมา
 สา เขา เดือน ๘ เป็น ทศมาส ถึง ฤกษ์ วันเพ็ญ เป็น
 สามวัน แรม คำ หนึ่ง ต่อ นั้น มา พระสงฆ์ ก็ เข้า พรรษา
 ได้ เป็น ษัณมิ พรรษา ถ้า ได้ เข้า ษัณมิ พรรษา ใน
 ษัณษา พวก นั้น พวก นั้น ก็ จะ ไค จีวร กาล ใน เดือน
 ที่ เป็น ปลาย รศ ฝน มี ที่ สุก ใน วันเพ็ญ ที่มี พระ จันทร

เสวยบุคชกติกายี่นั้น พระสงฆ์ เข้า ยุวิมพรรษา ในวัน
 แรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘ ก็ควรแต่จะไม่ ใ้จิวรกาล
 เพราะ ออกพรรษา แล้ว ยังไม่ถึง เดือนที่สุครุณ
 อธิกมาสเช่นนี้ เว้นใน คำว่า อาคิมัญญาธิกมาส
 เรียก ใน ขาฬี ว่า วัสสุกัณห์ มี ใน วัสสิก สฎฎิกา
 สิกขา บท วิภังค์ แล วัสสุปนา อิกขันธี่ แต่ พวก ชาววัค
 ไม่ รู้จัก อะไร ข้าง ทาง พระ อากัถย พระ จันทร
 ก็ไม่จำม ถือ เขา คำว่า วัสสุกัณห์ นั้น แผลว่า อธิกมาส
 สามัญ การ ทุก วัน จึง ไม่ ใ้ได้อีกใ้ทำ ถึงจะ ประภาค
 ใ้ทำ ก็ ถลว จะ ไม่ มี ใคร เชื่อ ถึง พระสงฆ์ พวก
 ขรรษบุคกา แสวง หาว่า จะทำ ใ้ถูก สาศนาแล้ว
 ก็ ยังมงามย อยู่ ไม่ ใคร จะ เจ็บหู ฟัง ไม่ สังกตสังดา
 ที่จริง นั้น เรืองนี้ ทั้ง ขาฬี แล คำรามี ร่วมกัน เมื่อ ทวิ
 ครอง โทษ เลอียด แล วัควร จะ เห็นจริง ด้วย ใ้คำ
 ว่า วัสสุกัณห์นั้น จะ มา แผลว่า อธิกมาส สามัญ
 ไม่ ถูกเลยจริง ๆ ไม่ สมกับ ความที่ ว่า ใน ขาฬี วัสสิก
 สฎฎิกา สิกขาบท วิภังค์ แล นิทานหนึ่ง ใน วัสสุปนา
 อิกขันธี่ นั้นเลย พิเคราะห์ ดู ความ ใ้เห็น แท้แท้ เด็ด
 ถึง คำรอาคิมัญญาธิกมาส นั้น ก็มิใช่ เป็น คำรอา

ภาษาไทยใหม่ ๆ ที่ต่างกัน เป็นคาถา ภาษาสังสกฤต
ของ ไยราณ แท้ ที่เคียว ขอ ท่าน ผู้เป็น นักปราชญ์
ไม่ เช่น แต่ ผู้แส่ โลกามิศ ึ่ง สืบ คุ ให้ รั้ แด คึก
พิวาวณา ให้ เข้า ใจ ความ เดิก

อธิกมาศนี้ เป็น ของ สำหรั บั สำหรั บั เค็อน ปรระ จำ โลก บ
มา นาน กัณ พุท ข กาล ถ้า ะ ไม่ มี แล วั นั บั เค็อน
ร คุ ก็ ะ เค็ล ็อน ค ลาก ไป ทม ก แท วั ล สุก ัณ นั เป็น
ของ มี ัณ ใน พุท ข กาล กั วั ย พระ ราช คั าร ั ส ม เ็ ก็
พระ เจ้า พิม พิศาร เจ้า มค ข ราช ุ คึก ทรวง ปรระ กาศ
ให้ อนุ โดม แก ั พระ วั นั บั บั ัญ ัญ ติ เพื่อ เป็น ปรระ โยชน ั
แ ก ั พระ สง ัณ ั ะ ให้ ั ไท ั จั วั ร ลาก ส ม ค ว ร แ ก ั พระ
พุท ข บั ัญ ัญ ติ ใน จั วั ร กาล แล วั หึ สูป ั น า ย ั ก กาล
ไม่ เป็น ของ คาม ทาง พระ ธา ทั ค ั ย ั พระ จั น ั ท ร ั แ ท ั ผู้ ก ล ั วั
กั ง ั นั เห็น ความ เป็น แ น ั แล วั ผู้ อ ั น อ ย ั วั ว่า ผู้ ก ล ั วั
เส็ ย ั ริ ค เล ย ั คุ บ ั พ ั ั คุ ท ั วั ร ั เดิก อ ย ั วั เช็ อ ค ั ั ค ั น ั
ง ม ง ั ย น ั ก ั ท ั วั ร ั อ ั ก ั มา ค ั อ ย ั วั ง ั น ั ๆ ก ั มี ั มาก ั
แ ท ั เป็น ก ั าร ั ไม่ ไท ั ั ไช ั ะ ว่า ไป ก ั ไม่ ั ท ั อ ง ก ั าร ั
ว่า แ ท ั เป็น ง ั เ ท ั ั ท ั ั ว่า ั น ั ก ั ก็ เห็น ว่า ก ั อ ั บ ั อยู่ แล วั ั ท ั

จะสรีภท้วงหน้าตลบหลังไปไต้้านาน เมื่อต้องการ
 ข้างซ้ายสำหรับบ้านสำหรับเมือง จะเรียกชื่อเดือน
 ก็ให้เอาลักษณะที่ว่า ๓๓, ๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๒, ๓๓,
 ๓๒, คือปีที่ ๓ ที่ ๖ ที่ ๙ ที่ ๑๑ ที่ ๑๔ ที่ ๑๗
 ที่ ๑๙ ตามระยะ ๆ ถ้าจำระยะไม่ไต้ังสไสย
 ว่าปีไหนมีอธิกมาศ ๆ ไม่มีอธิกมาศให้ตั้งจุดศักราช
 ปีนั้นลง เอา ๘ ลงเสีย เอา ๑๙ ทาร ไต้เสศ
 สูญก็คี่ ๓ ก็คี่ ๖ ก็คี่ ๙ ก็คี่ ๑๑ ก็คี่ ๑๔ ก็คี่
 ๑๗ ก็คี่ เสศ ๖ อย่างกับทั้งสูญเป็น ๗ อย่างนี้
 มีในปีใดปีนั้นเป็นปีมีอธิกมาศ เป็นแปดสองทศ
 เสศนอกนี้ เป็นปีปรกติ ถ้าจะรู้โดยละเอียดเพื่อจะ
 ให้ถูกนักษัตริฤกษ์ ก็ให้ดูเอาลักษณะที่ให้นี้ว่า ๓๓,
 ๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๒, ๓๓, ๓๒. นี้เกิดถ้าจำ
 ระยะไม่ไต้ังว่า จะนับมาแต่ไหน ก็ให้ตั้งจุดศักราช
 ปีนั้นลง เอาแปดลง เอา ๙ ทาร ถ้าไต้เสศสูญ นับ
 ๓ ทั้งแต่เดือน ๙ ปีนั้นไป ถ้าเสศไม่สูญ ก็นับปี
 ถอยหลังแต่ปีนั้นเข้าไปหาปีที่ มีเสศสูญ แล้วนับ
 ๓ หน้าเดือน ๙ คำนับนี้ไป ๓๔ เดือนเอาเดือนที่ ๓๔
 เป็นอธิกมาศ แล้วนับแต่หน้าเดือนนี้ไปอีก ๓๔ เดือน

ผสม เป็น ๖๘ เดือน แต่แรกนับ เดือน ที่หก สิบแปด
 เป็น อธิกมาส แล้วนับแต่นำเดือนนั้น ไปอีก ๓๓ เดือน
 เป็น ๑๐๑ เดือน เดือนที่ ๑๐๑ เป็น อธิกมาส แล้ว
 นับแต่นำเดือนนั้น ไปอีก ๓๘ เดือน รวมแต่แรกนับ
 มา เป็น ๑๓๙ เดือน เดือนที่ ๑๓๙ เป็น อธิกมาส
 แล้วนับต่อไปอีก ๓๓ เดือน รวมเป็น ๑๖๘ เดือน
 เดือนที่ ๑๖๘ เป็น อธิกมาส แล้วนับต่อไปอีก ๓๘
 เดือนเป็น ๒๐๖ เดือนแต่ต้นมา เดือนที่ ๒๐๖ เป็น อธิกมาส
 แล้วนับต่อไปอีก ๓๓ เดือน เป็น ๒๓๙ เดือน เดือนที่
 ๒๓๙ ก็ เป็น อธิกมาสว่าอย่างนี้ ก็เหมือนกัน ที่ว่า
 ก่อนเดือนท้าย ระยะเวลา เป็น เดือน ๘ สองหน ต่อไป
 เป็น เดือน ๕ สองหน ต่อไป เป็น เดือน ๖ สองหน ต่อไป
 เป็น เดือน ๑๐ สองหน ต่อไป เป็น เดือน ๗ สองหน
 ต่อไป เป็น เดือน ๓ สองหน ต่อไป เป็น เดือน ๑๒ สองหน
 ต่อไป ก็กลับ เป็น เดือน ๘ สองหน อีก เมื่อนับอย่างนี้
 ก็ให้ถือว่า ๓๘, ๓๘, ๓๓, ๓๘, ๓๓, ๓๘, ๓๓,
 นับอย่างนี้ มากไปกว่าก่อน เพราะ นับเอาเดือน
 อธิกมาส เข้าด้วย พึงรู้ว่า ในระยะ ๑๘ ปี เป็น ๒๓๕ เดือน
 ทุกเมื่อ คือ เป็น เดือน อธิกมาส ๗ เดือน เดือนสำหรับ
 ปี ๆ ละ ๑๒ ใน ๑๘ ปี เป็น ๒๒๘ ผสม กับ อธิกมาส

๗ เกื่อน เช่น ๒๓๕ คนงม ๆ เพื่อน ๆ ว่าสามข้ง
 มี อธิกมาศ เสมอไป เมื่อถึงข้งมี อธิกมาศ มาเร็วใน
 ข้งที่ ๒ ก็ถาม เอะ อะ คือ ทา ไ้ไม่ ใคร จะ เชื้อ เป็น
 ทังนี้ ก็เพราะไม่จำนำจำหลัง แดเป็นเพราะ
 งมกายวิชานี้ใคร ๆ เขารู้มีอยู่ถมไป ไม่เรียน
 ให้รู้แล้วมีหน้าซ้ำไม่เชื่อด้วย ๆ ดังคนเป็น ผู้
 เว้นหนึ่งสี่ อรรฐ กดา วิโนย จะเห็น ใน คำถ้ว ติคย
 สามนต์ว่า สามข้งมี อธิกมาศ หนึ่ง ๑๔ ข้ง อธิกมาศ
 ๖ ทน แล้วยกขยิบเอา อรรฐ กดา นี้เป็นประมาณ มา เดียง
 ถึง จะ เอาคำ อรรฐ กดา มา เดียง ก็ เดียง เสียบ เปล่า ๆ
 จะ มา คำนวน คิคทาง พระอาทิตย์ พิระจันทร แดทาง
 นักษัตรฤกษ์ก็ ทำ ไม่ ถก เจ้า อังวะ ยาคง ซ้อ พล่า
 เรียกว่า มินทอราชิติน พัง คำ อรรฐ กดา นี้แล้ว เช็ก ซู
 คำนี้ เป็น ประมาณ แล้วยก คิคการ จะ ให้ อธิกมาศ
 มี ใน ข้งที่ ๓ รวค ไป ให้ ไ้ แซมวัน แซกเพิ่ม
 เกื่อน นี้ เกื่อน นี้ ที่ เป็น เกื่อน ซาค แก่ ไซ เข้า ไ้
 เป็น เกื่อน ถ้วน คคือ ซัก เอา เกื่อน อธิกมาศ เกื่อน หนึ่ง
 ถึง ๓๐ วัน มา เทียว แจก เกื่อน ซาค เสียบ ทำ เลอะไป
 อย่าง อรรฐ กดาว่า ครัน ไซ้ ไป ตาม เจ้า อังวะ ยาคง
 รมี สั้ง ว่าวันเพญก็ เร็ว เข้า มา จน ถึง วัน ชน เจ็ด คำ

ชั้น แปกคำ เปน วันเพ็ญ แรม เจ็ดคำ แรม แปกคำ
 เปน วันดับ แรม เก้าคำ แรม สิบคำ พระจันทร์
 ชั้น ข้าง ทวันตก คน เปน อ้มมาก เขาก็ว่า เจ้า อังวะ ยาทง
 ชรา ไหล หลง แล เสียว รัด ไป ถ้า จะ มี ผู้ ยัง ดือ
 อรรฐ กดา ว่า ถ้า แก่ ก่อน ไม่ อย่าง นั้น อรรฐ กดา ทำน
 จะ ว่า อย่าง นั้น ทำไม อรรฐ กดา เปน ถึง พระคำ กัร
 เชื้อ ไม่ ไท่ ฤา เมื่อ มี อัย ชัก อย่าง นี้ ก็ จะ ขอ คอบ
 ความ คือก เห็น ว่า อรรฐ กดา ยารีน นั้น ท่าน ก็
 เปน ชาว วัค มี ใช้ ชาว บ้าน แต่ ท่าน ก็ ภา ว่า ชาว วัค
 ทุก วัน ใน บ้าน เมือง เรา กัวย แ่ง ภาษา มคอ ไท่ คล่อง
 พก ถก ต้อง ลักษณะ บังคัย แล หมั้น หมัก ภัค ถึ แ่ง ใน
 ภาษา ที่ ร่วม กับ ยา พิ คี กว่า พระสงฆ์ ใน บ้าน เมือง เรา
 คลาย สิบ เท่า การ นั้น เปน วิชา ของ ท่าน แท้ แต่ ใน
 การ คำ นวร คติ พระ อาทิกย คติ พระจันทร์ เปน ต้น
 บัญญัติ ชี เกือน คิน วัน ที่ ถก แท้ นี้ ไม่ เปน วิชา ของ ท่าน
 เห็น ท่าน จะ ไม่ เข้าใจ ว่า ถึง วิชา คำ นวร ทาง พระอาทิกย
 พระจันทร์ ชี เกือน คิน วัน แล้ว ท่าน เห็น ก็ จะ มจะ ไหล
 เหมือน พระสงฆ์ ไท่ บ้าน เรา เมือง เรา แล คฤหิ์ แก่ วัค
 งม อยู่ เช่น คน เมือง เรา นี้ เอง จำ ไม่ ไท่ ก็ สำคัญ
 ว่า จำ ไท่ จึง ว่า ลง ไร่ ผัก ๆ เมื่อ จะ เอา คำ นี้

มาเช็กดู ก็เช็กดูเสียเปล่า ไร้อะไร ไม่ไ้
 อย่างหนึ่ง คำว่า ไร้ อีก ว่าเดือนไร ไม่มี
 อาทิตย์ยกข้ามราศี เช่น วัน ค่ำ สอง ทนในราศี เคียว
 เดือนนั้น ไทร เรียกว่า ปา ประมาศ เช่น เดือน ร้าย
 ไม่มี ถูกย เดือน ปาประมาศนั้น คือ เดือน อธิกมาส เมื่อ
 ว่าอย่างนี้ ก็ถูกย ไม่มี ค แต่ ว่า ไม่ไ้ ไร้ แล้ว
 อย่าง มากไปเลย ระยะก็ ไม่เสมอ เมื่อ เป็น อย่างนั้น
 อธิกมาส ในกาล ชั้ นี้ คง จะตก แต่ ใน เดือน ๕
 เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙
 เดือน ๑๐ เพราะ พระอาทิตย์ โคจร ข้า ราศี หนึ่ง ถึง
 ๓๑ วัน ๓๒ วัน ทั้ง แต่ เดือน ๑๑ ไปจน เดือน ๓
 นั้น พระอาทิตย์ โคจร เร็ว แต่ เดือน ละ ๓๐ วัน แล
 ๒๙ วัน วันอาทิตย์ยก ร่วม กิจ เคียวกัน ทุก ราศี จะมี
 ค่ำ สอง ทน ใน ราศี เคียวกัน ไม่ไ้

กล่าว ด้วย ลักษณ อธิกมาสนี้ ก็ วิสาข ยชา
 ก็ ก็ ฤๅวัน พระ เดือน ตาม ลักษณ ชั้ ชคณ นาก็ ไ้
 ผู้ อ่าน รู้ ว่า พุคกับคน ที่ อก ใจ จะ ถือ อะไร ๆ ไ้ ถูก
 ไม่ ยั้ง คับ ขณูชา ใคร ไ้ ถือ ผิด ขรรมนิยม บ้าน เมื่อง
 กอก ว่า ด้วย ขรรมนิยม บ้าน ขรรมนิยม เมือง แลไว้ ก็
 อ่าน แต่ ข้าง ต้น เดิถ การ วิเสค อธิกอย่างหนึ่ง ทมขรรมนิยม

บ้านเมืองก็เคยมี คือตางขี้ ไทร เขา เห็นว่าวัน
 เข้าพรรษา ก็ดี ยังไม่เต็มเป้น ๑๕ ฤๅ พัง เต็ม
 นาที่ช่อน ฤๅฤกษ์วัน เข้าพรรษาไม่ถึง ๓๐ แล้ว
 เขามักเพิ่ม เกือน เจ็ด เปน เกือน ถ้วน เรียก อธิกวาร ๆ
 นี้ มี ในระยะ ๕ ปี ๖ ปี ฤๅ ถ้าง่วง มาจริง ๗ ปี
 จึงมี ต่อ ไป อีก ๓ ปี เขาก็ วาง การ ที่ ไทร ทำ นี้ ก็ พาด
 จะ วุ่น ๆ อยู่ ใน สมค ปรุ ม ฉย เก่า ๆ อธิกวาร
 คึก กน ๒ ปี ก็มี เปน ทั้ง นี้ ก็ เพราะ ทรง หลด ไม่ วาง
 อธิกวาร มา แต่ หลง ทำ ให้ เตือน เขื่อน ไว้ ไม่ เอา ใจ
 ใส่ จน เลอะ เข้า มาก ถึง สอง วัน ถึง ไทร ทุก วัน ก็ ไม่
 ใคร จะ แน่ เปน แต่ กุ สม ผุ ก อา ทิ คย สม ผุ ก จันทร
 ทบ กน เปน เพี้ยน แล้ว ทำ เปน ฤกษ์ แล ก็ ดี เปน แต่
 ความ ปลาย ไม่มี ลักษณะ ซึ่ง เปน พน สส ผุ ก นั้น แปร
 ปรวน สั้น ๆ ยาว ๆ เพราะ ชู พระ จันทร โคจร ไป ทุก ราษี
 ก็ ทำ ให้ พระ จันทร เติบ เร็ว เติบ ช้า ตา เสมอ ไม่ ใน แผ่นดิน
 พระ ยาท สม เก้ง พระ จอม เกลา เจ้า อยู่ หัว ไท้ มี
 อธิกวาร เกือน ๗ เปน เกือน ถ้วน เมื่อ ข้าน ฉศก
 ศักราช ๑๒๑๖ ครั้ง หนึ่ง แล้ว มา มี ใน ขี้ วอก โทศก
 ศักราช ๑๒๒๒ ครั้ง หนึ่ง แล้ว มี มา เมื่อ ขี้ ฉลุ ล ปัด ศก
 ศักราช ๑๒๒๗ ครั้ง หนึ่ง แล ต่อ ไป ข้าง นำ ไทร ว่า จะ

มีในสมัยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ครั้นครั้งหนึ่งแล้ว
 จะไปมีในรัชกาลที่ ๙ ครั้นครั้งหนึ่ง
 จะพูดถึง อธิกวาร เช่นนี้ คนแก่ ๆ ที่ได้เกิดพบ อธิกวาร
 ๗ ครั้ง ๑๐ ครั้ง ๑๑ ครั้ง ๑๒ ครั้ง แล้วก็มีคนจำ
 ไม่ได้ มีคนราวไร ก็มักบ่นว่า เตือน ๗ เช่น เตือน ซาก
 จะเตือน เตือน ด้วยอย่างไรก็ได้ ไม่เคยพบ เคยเห็น
 แลอื่น ๆ ไป เช่น ทั้งนี้ ก็เพราะ ไม่สังเกต สังเกต แต่การ
 อธิกวาร ไทร หมายถึง ก็ดี การ วาง อธิกวาร เช่น
 ว่า มา แต่ หลัง นั้น ก็ดี จะ ถูก กัน ทุก เมือง ทุก บ้าน
 ก็ ดี ไม่ เมือง ที่ อธิ กษัตริย์ อธิ กษัตริย์ อธิ กษัตริย์ อย่าง แยก
 อย่าง ผร้ง ยก เสีย เด็ด เพราะ เขา อธิ กษัตริย์ อย่าง
 อธิ กษัตริย์ เนียม ไซ้ ยี่ เตือน วัน คน ก็ จำ จะ มี ต่าง ทาก
 ก็ ที่ อธิ พระ พุทธ ศาสนา เทียวกัน พระสงฆ์ ก็ ไป มา
 ถึง กัน ร่วม อาศน์ ชุม นุ่ม ใน สังฆ กรรม แล การ
 นิมนต์ ด้วย กัน การ อธิ วัน พระ ๘ คำ วัน พระ ๑๕ คำ
 แล เข้า พรหม อชก พรหม ใน เมือง ต่าง ๆ เหล่า นี้ คือ
 เมือง เขมร เมือง ลาว เมือง มอญ เมือง พม่า เมือง
 ลังกา ลาง ที่ ก็ ต้อง กัน ลาง ที่ ก็ เตือน วัน กัน ไป เตือน
 กัน แยก เจ้า เซน แล แยก สุนัข ที่ คือ ทวี พม่า เข้า วิค
 แล เรียก ว่า แล ใน เมือง นี้ กับ แล จริง ๆ ใน เมือง

อวรัม เมืองคุรุเก เมืองปารตี ถึงวันคืนกลางที่
ก็ถูกถันกลางที่ก็ไม่ถูกถัน แหกเมืองนี้ถึงมเทศที่
ไม่มีวิชาเป็นเค้ามูลที่จะให้คิดคืนวันเป็นแต่เงียท
ฟ่งข้างไทย วันไรไทยว่าขึ้นค่าหนึ่ง ก็ว่าสองค่า
หน้าวันนั้นไป เช่นวันค่าหนึ่งของตัวทุกเมื่อ ไม่มี
หลักหลายในวิชาข้างแขกเลย

เหมือนอย่างที่เมืองเขมรเคียวนี้ ก็นับวัน
เดือนกับวันในกรุงเทพฯ อยู่ตั้งแต่ขัณฐ์สักศก
มาหาไต้วางอธิการไม่วันในกรุงเทพฯ เช่น
๗ค่าก็ว่า ๘ค่าวันอื่น ๆ ก็เดือนไปวันหนึ่ง หมก
เมืองท่งปวงที่มีพระพุทธรักษา ถึงวันคืนกลางที่
ก็ตรงกันกลางที่ก็เบองกันดังนี้ ผู้ที่จะประฏิบัติ
พระพุทธรักษาจำศีล แลฟังพระธรรมให้ถูกวัน
อุโบสถ ฤาเป็นพระสงฆ์จะถือกำหนดต่าง ๆ ที่มี
ในวินัย ถึงวัสถิก สภาฎิกา ปริเยสนะ เขตระแลวัสถิก
สาติกา กรณนิวาสนะเขตระ แลวันเข้าบุวิพรรษา
ขัณนิมพรรษา แลอัเจกจิวัระเขตระ แลวันมหาปวารณา
เตมาสินี จากุมาสินี แลกฐินุพการสมัย ฤาอุโบสถ

ในรัชสมัยที่ ปวง แล ขรรณสวณ ภาวะกาล ให้ ถูก ต้อง
จะ ถือ วัน คิน อย่าง เมือง ไทย จึง จะ เป็น บุญ เช่น กุศล มาก
แล จะ ไม่ เป็น ขา ย ติ เพราะ ศลาศ กำหนด ไป ฤฯ ไม่ ถึง
กำหนด นั้น ๆ ถ้า มี ผู้ ตาม อย่าง นี้ ก็ เห็น จะมี ผู้
คชย คชย ๗ บ้าง ฤฯ ละ เชือก ขอก กัน หม้อ มา ทา
คชย บ้าง ก็ ที่ คชย คชย ๆ นั้น ก็ จะ คชย ว่า
อยู่ เมือง ไทย ก็ ต้อง ถือ ตาม เมือง นั้น จะ ผิด ก็ ตาม
จะ ถูก ก็ ตาม เหมือน กับ เขา ทั้ง หลาย มาก ๆ ด้วย กัน
แล้ว เป็น ติ ที่ จะ คชย ละ เชือก ขอก กัน หม้อ หัน มา
ทา คชย นั้น ก็ จะ ว่า เพราะ มี พระ ขา พิ ใน วัส สบ
นา ยิก ชน ธิ ว่า ให้ ปรระ พฤติ ตาม พระ เจ้า แผ่น ดิน
ใน หลวง ขา ท หมาย ให้ ทำ อย่าง ไร ก็ ต้อง ทำ อย่าง นั้น
ให้ ถือ อย่าง ไร ก็ ต้อง ถือ อย่าง นั้น ซึ่ง ว่า อย่าง นี้ ก็
คือ ว่า ตาม ใจ คน ที่ จะ ไม่ ชัก เพื้อน บ้าน เมือง เดียว
กัน แล จะ ไม่ ชัก อำนาจ ผู้ มี บัน ตาคัก ก็ คำ ที่ ว่า อย่าง
นี้ คือ จะ เจด หมาย วัน คิน ใน ที่ ทชค โฉนค ขา ท หมาย
แล สุภ มาศ วัน คิน ใน กรม ขรรณ บวริคณ ต่าง ๆ ตาม
กฎ หมาย นั้น ก็ ติ ตาม พระ ราช กำหนด วัน ถือ น้ำ
พระ พิ พัม สัตยา แล วัน ตรุท วัน สง กราน ติ สารท

เป็น การ เล่น นก ษัตริย์ทุกชน แลวัน วิเสศกำหนด พระ
 ราช พิธี มงคลกาล อระวงษมงคลกาลต่าง ๆ ก็คือ ตาม
 ขรรณเนียมบ้านเมือง ไม่ เกี่ยวข้อง ด้วย การ พระ พุทธ
 ศาสนา หนึ่ง คราว แท้ แลแล้ว แต่ การ ที่ มา เกี่ยวข้อง แก่
 การ พระพุทธศาสนา จะ ต้อง สืบ สืบ หา ที่ แท้ ที่ จริง
 จึง จะ ใ้ แต่ คำ ที่ อ้าง ว่า พระ พุทธ เข้า อนุญาต
 ให้ ทำ ตาม พระ เจ้า แผ่น ดิน หนึ่ง คือ ผู้ ที่ จะ ว่า อย่าง
 นั้น ไป ฉวย เขา ขา พิ ที่ ว่า ด้วย วิสสุกัณฐ์ คง ว่า กษณ
 นั้น มา ว่า ฤๅ อย่าง หนึ่ง ก็ เพราะ เขา คำ อรรถกถา
 ที่ ว่า วิสสุกัณฐ์ ซึ่ง เป็น ของ ไม่ มี ใน ขา พิ นั้น มา พุค
 มาก ไป อย่า ให้ ว่า มาก ไป เลย จะ ขอ ว่า เขา แต่
 ความ ประสงค์ เจ้า โลกย ษัตริย์ทุกชน ทุก เมือง
 คง ขอ สืบ สืบ มา ว่า ยี่ ว่า รศ ว่า เกิด ณ รัช ษัตริย์
 ว่า ษัตริย์ แรม แล ว่า กี่ คำ ๆ ทั้ง ปวง นี้ ใคร ไม่ ใ้ ใ้
 ใคร ไม่ ใ้ ยิง คับ พระ ชาติ คย พระ จันทร สอง ดวง
 โคจร ใน จักร ราศี ถึง ที่ นั้น ๆ ทิศ นั้น ๆ ก็ เห็น ด้วย
 อากา รต่าง ๆ ใน นก ษัตริย์ทุกชน นั้น ๆ เป็น คดี ใน ษัตริย์
 นั้น เอง วรรคอื่น วรรค ทนาว วรรค ฝน เวียง ไป ครบ
 สาม แลแล้ว จึง เป็น ยี่ เมื่อ พระ จันทร ดวง เต็ม อยู่ กับ ดาว

กฤติกาฤา ไรศินี่คือฤษ ๒ แก่นาที่ฤา ๓ ชื่อน
 นาที่จึงเข้า รุกุนาว เมื่อ พระจันทร์ ดวงเต็ม อยู่กับ
 กาว ฤษ บุรพคฤคคือ ฤา อุตรวคฤค คือ ฤษ ๑๑ ฤษ
 ๑๒ ฤา โกลั ๑๓ จึงเข้า รุกุนาว เมื่อพระจันทร์ ดวง
 เต็ม อยู่กับกาว บุรพาสาช อุตรวาสาช คือ ฤษ ๒๐
 ฤา ๒๑ จึงเข้า รุกุฝน ท่อ รุกุ ประจบกัน จึงจะว่า
 เป็น ขี้ไต้ แต่ตาม ขรรมนิยม ที่ ใช้ ในคัม ศาสนา
 เขา เหมันทรุกุ เป็นคัม วิสธานะ รุกุ เป็นปลาบ เพราะ
 รุกุนาว สมมตว่า เป็นเข้า รุกุนาว สมมตว่า เป็น
 กลาง วัน รุกุฝน เวลาที่ คน จะ พัก จะ หยค สมมตว่า
 เป็นกลางคัม เพราะคัมนี้ ขรรมนิยม นัย อ้าย ขี้ สาม ส
 จึง คึง คัม แก่นา เค็อน ๑๒ เป็น ขรรมนิยม มา ก็ อธิก
 มาศ มี แทรก ทั้ง ๓ รุกุ ทำให้ รุกุ คึง เป็น ๕ เค็อน
 ไป ลาง ครั้ง ลาง คราว ก็ เพราะ กำหนด พระจันทร์ เพญ
 ไม่ ถึง ฤษ ที่ เป็น ที่ เปลี่ยน รุกุ คึง ว่า จึง ค้อง มี
 อธิก มาศ รุกุ จะ มา ขอก กัน เขา เปลา ๆ ไม่ แล คุ
 นกัษัทรฤษ ใน ท้อง ฟ้า จะ ว่า เป็น ถูก ไม่ ไต้ ถ้า พระ
 จันทร์ เพญ ไม่ ถึง ฤษ อาสาช แล้ว ถึง เจ้า แผ่น คิน
 จะ มา ขังกัษ ให้ พระสงฆ์ เข้า พรธษา แต่ เค็อน ๖ ก็ ก็

เดือน ๗ ก็ ก็ไม่ เชนพรรษา ใต้ดิน โด ถึงว่า
การ ละเอียกลง ไป ใน วัน คับ วัน เพญ แล วัน แยก คำ
ทุก เดือน ก็ เหมือน กัน เมื่อ มี ไซ้ วัน คับ แท้ เพญ แท้
แล มี ไซ้ วัน ที่ ๘ แต่ นำ คับ แท้ เพญ แท้ ถึง เจ้า
แผ่นดิน จะ มา ยัง คับ ให้ เป็น วัน พระ ให้ เป็น วัน อุ โย สด
ก็ ไม่ เชน เหมือน กัน ตาม พระ พุทธ ศาสนา เพราะ บัญญัติ
ใน พระ พุทธ ศาสนา เอา จาก ทสี่ ฤๅ ษัณรสี่ ที่ เป็น
คับ แท้ เพญ แท้ แล วัน ที่ ๘ แต่ นำ คับ แท้ เพญ แท้
นี้ ไป เป็น วัน พระ เป็น วัน อุ โย สด ถ้า จะ ทำ ตาม
ศาสนา แล ว่า ก็ ต้อง ดิธ ศาสนา อย่าง เกี้ยว พระ จันทร ที่
เพญ แล คับ นี้ เป็น ผู้ ไซ้ วัน พระ แก่ คน ทั้ง ปวง

ก็ การ จะ สังเกต ว่า พระ จันทร เพญ เมื่อ ไร คับ เมื่อ ไร
พระ จันทร เพญ นั้น สังเกต ง่าย คือ วัน ไร เห็น
พระ จันทร กวง กลม แท้ ไม่ ร้อย นัวร์ อย หลัง วัน นี้
เช่น วัน เพญ แต่ เมื่อ พิเคราะห์ เข้า โดย ละเอียก เวลา ที่
จะ เห็น พระ จันทร เต็ม กวง อยู่ นั้น เห็น อยู่ ๑๒ ชั่วโมง
คือ ก่อน เวลา เพญ แท้ ๖ ชั่วโมง แล ที่ หลัง เวลา
เพญ แท้ ๖ ชั่วโมง การ คติ แล พระ จันทร เลง กับ
พระอาทิตย์ เป็น มี ทียม เสมอ ไป สมมต ว่า เท่า กัน

ประกาศว่า ก๊วย ทำ เงิน แดง

ก๊วยมี พระบรมราชโองการ มาว พระ บัณฑูร สุร
สิงหนาท ดำรัส เห็น อเกล้า เห็น กระทบ ว่า ให้ทำ
หนังสือพิมพ์ ประกาศ กับ ชาณา ประชา ราชฎร ในกรุง
นอกกรุง หัวเมือง ปาก ใต้ ฝ่าย เห็น ให้ รุ่ง หัว กั้น
ว่า คน ที่ ทำ เงิน แดง ปลอม ใช้ ดอย รคน ย่น กับ กับ
เงิน ดี ใน พระราชกำหนด กฎหมาย เก่า ให้ ลง พระราช
อาญา ๖๐ ที่ แล้ว ให้ ตักมือ เสีย อยา ให้ กุ่ม ค้อน คิม ไค้
แล้ว จำ ไล่ คุก ไว้ ๖๐ ภาย หลัง มา โปรก ให้
ยกโทษ ตักมือ เสีย ให้ ลง พระราช อาญา ๖๐ ที่ แล้ว จำ
ไล่ คุก ไว้ ๙ ปี บ้าง ๑๐ ปี บ้าง เห็น ว่า เช็ด หลาย แล้ว
ก็ โปรก ให้ พัน โทษ มา ทำ ราชดาร์ อยู่ ใน กรม ช่าง เงิน
สืบ ต่อ มา คน ทำ เงิน แดง ลอย ด้ก ใช้ สอย มี มาก ขึ้น ราชฎร
ที่ คุ เงิน ไม่ สนิท ก็ ต้อง ชาติ ทน ทรง พระราช คำ วิศ เห็น
ว่า คน ที่ ทำ เงิน แดง นี้ มี โทษ มาก ทั้ง ใจ จะ หนี คน
ทั่ว ทั้ง พระ ราช อาณา เขต ร ด้ก ทั้ง พระ ด้ก ทั้ง คุ หั จู
ด้ก ทั้ง วัค ด้ก ทั้ง ยี่ ๗ วิ โสย ตรา ที่ ด้ก ประ จำ นี้ จำ ภาจะ
มี แต่ เจ้า พัน ถึง งาน แห้ง เทียว เหม อย กับ ใน หลวง
เพน นาย ประกัน นี้ เงิน สูง ต่ำ แด ด้ก เขา กับ คน

ทั้ง หลาย ทั้ง พระราช อาณาเขต อ้าย พวก เหล่า นี้
 ทำ เงิน แกรง ปลอม เงิน ดี ทำ ครา ตี ปลอม ครา หลวง
 มี โทษ เปน มหันตโทษ จึง โปรต ให้ ตัก มือ เสี้ย
 เพียง ซ้อ แล้ว จำไว้ ฌคุง จน ตาม ตาม พระราช กำหนก
 เก่า แต่ คน ที่ เปน ลูก มือ นั้น ให้ ตัก มือ เสี้ย คน ที่
 รัย เขา เงิน แกรง ไป ใช้ นั้น ให้ เขา ไป เปน ต่ ฟัน คน ฎ้า ซ้าง
 คน ที่ ทำ เงิน แกรง คน ที่ ใช้ เงิน แกรง ใน เมือง เทพ
 มหานคร ทุก วัน นี้ ก็ เขา ขาง กว่า แต่ ละ ยี่ สิบ ไร่
 ความ ว่า ยัง มี อยู่ บ้าง เล็ก น้อย ไป เพื่ ยว ลอย ลัก ทำ
 ตาม บ้าน นอก แด หัว เมือง ทรง พระ มค ภา กรุ ณา
 ธาณา ประชา ราช ภูร โปรต พระ ราช ทาน โสกา ศ ว่า ถ้า
 ผู้ ไท ทำ เงิน แกรง ก็ ตี ใช้ เงิน แกรง ก็ ตี เปน ผู้ สำ นก
 ให้ ทำ เงิน แกรง ก็ ตี ให้ มา ลู กะ โทษ ทั่ว ก่อ พระ ราช
 รอง เมือง พระ เทพ ภู ล เจ้า กรม กอง กระจ เหว พระ ศรี
 ไกร ธา ศ เจ้า กรม ข้าง เงิน เหว ของ มือ ของ ทั่ว มี อยู่
 เท่า ไร ให้ เขา มา ส่ง เสี้ย ให้ สิ้น ถ้า อยู่ ที่ แขวง
 เมือง ไท ก็ ให้ ไป ลู กะ โทษ ทั่ว ก่อ เจ้า เมือง กรม การ
 เมือง นี้ แต่ ให้ เจ้า เมือง กรม การ เรัง ยอด ลง มา
 อย่า ให้ หนึ่ง ความ ไร่ หนึ่ง ล่วง เวลา ถ้า ยัง ไม่มี ผู้ ฟ้อง

ร้อง ชักทอก ถึงก่อนวัน ลุงกะโทษ ก็ จะ ไปรอก ให้ขาด
 โทษ เสีย คำ หนังสือ ทาน ขนไว้ แล้ว ให้ มี นาย ประกัน
 ครัว ไว้ เช่น ช่าง คี ทอง บู คี ทอง แกลง แด่ ชื่น ๆ ถ้า
 ลุงกะโทษ ว่า ใต้ เป็น ลูก มือ คน นั้น ๆ ใต้ รับ เขา เงิน แกลง
 ของ คน นั้น ๆ ไป ใต้ ใต้ เช่น ที่ สำนัก ให้ คน นั้น ๆ ทำ
 เงิน แกลง ธรรมดา การ ใต้ ครัว ผู้ ทำ เงิน แกลง มา ชำระ
 เช่น สัก จะ ไปรอก พระราชทานรางวัล ให้ กับ ผู้ มา
 ลุงกะโทษ ตามสมควร แล้ว จะ ไปรอก ยก โทษ ผู้ นั้น เสีย
 ไม่ ให้ ต้อง เข็ม น ตี ของ จำ แด่ เสีย เงิน ทอง ถ้า ไม่ มา
 ลุงกะโทษ มี ผู้ มา ฟ้อง ร้อง ชักทอก ถึง ก่อน ก็ จะ เอา ครัว
 ผู้ นั้น เป็น โทษ ตาม พระราชกำหนด ไปรอก เถลั่ว ไปรอก
 กระหม่อม ให้ ตี พิมพ์ ประกาศ มา ให้ ท่าน ทั้ง ปวง
 เชื้อ แท้ เทอญ ประกาศ มา ณ วัน อังคาร แรม คำ หนึ่ง
 เดือน อ้าย ชี เจาะ สัก ศก

ประกาศเตือน สติ คำว่า ไล่

คำว่า ไล่ ใช้ ใน คำกราย ทูล ไ้ แต่ ของ ไม่
 มี ตัว คือ ไล่ ความ ไล่ โทษ เอาใจ ไล่ ไล่ใจ
 รักใคร่ ไล่จริต แล อื่น ๆ ไล่ ของ มี ตัว ไม่ ไ้ ทมก
 อย่าง ไล่ ขาตร ต้อง ว่า ตัก ขาตร ๆ ๆ เจ้า นาย ก็ ว่า ทรง
 ขาตร ไล่ เสือ ไล่ กัง เกง ก็ ว่า ห่ม เสือ นุ่ง กัง เกง
 ๆ ๆ ทรง พระ สนิษ เพลา แล ลของ พระองค์ ไล่ หมวก
 ว่า สวม หมวก แล ทรง พระมหา มาลา ไล่ คุณ ว่า ชัก คุณ
 ไล่ กำไล ไล่ เขี้ยว ว่า สวม กำไล สวม เขี้ยว ไล่ ยืน ว่า
 ชัก ยืน ไล่ สร้อย ไล่ จี ว่า ผูก สร้อย ผูก จี ไล่ ไช้
 ไล่ ตรวน ไล่ ชีต ไล่ คา ว่า จำ ไช้ จำ ตรวน จำ ชีต
 จำ คา ไล่ คุณ ว่า จำ คุณ ชัก คุณ ส่ง คุณ ชัก คุณ เข้า คุณ
 ไล่ คราง ไล่ ทิม ว่า ชัก คราง ชัก ทิม ไล่ เล้า
 ว่า ชัก เล้า ไล่ กรง ว่า ชัก กรง ๆ ๆ ไว้ ใน กรง
 ไล่ หม้อ ไล่ ไท ไล่ ขวก ว่า ถรอก หม้อ ถรอก ไท ถรอก
 ขวก ไล่ เรือ ว่า ยัน ทุก เรือ ไล่ คลัง ว่า ชัก คลัง
 ส่ง คลัง เข้า คลัง ๆ ๆ เก็บ ไว้ ใน คลัง ไล่ ทิม ไล่ ตุ้
 ไล่ ดุง ถ้า พุก ถึง ของ ว่า ของ ใน ทิม ใน ตุ้ ใน ดุง

ตรา ภูมิคุ้มห้าม

สารตรา ท่านเจ้า พระยาจักรีศรี อังครักษ์ สมุหนายก
 อรรคมหาเสนาธิบดี อภัยพิริยปรากรมพาหุ พร้อม
 กับ เจ้า พระยา อรรคมหาเสนาธิบดี อภัยพิริยปรา
 กรมพาหุ สมุท พระกระลาโหม ได้รับ พระบรม
 ราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แล้วทำ
 ให้ไว้กับไพร่พลวงในพระบรมมหาราชวัง แลพระ
 บวรราชวังทุกคน เพื่อจะให้ไปทำกรวดหาหินโดย
 สดวก ตามแขวงหัวเมืองขึ้น กรมพระ
 มหาศไทย กรมพระกระลาโหมกรมท่า เป็นสำคัญ
 ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งหัวแขวงกรมการ แลนายหน้า
 กำนันตลาด แลนายอากรเสม็ดชว ทั้งวงให้
 ทราบทั่วกันว่า บัดนี้มี พระบรมราชโองการ
 มार พระบัญชาสุรัสวดี ในพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัชเหนือเกล้าเหนือ
 กระหม่อม สั่งว่าตราภูมิคุ้มห้าม ซึ่งทำแต่ครั้ง
 แผ่นดินที่ล่วงแล้วมา ยังตกอยู่ในมือไพร่พลวง
 เป็นสำคัญทุกคนนั้น ครั้นกาลล่วงนานมา
 เนื้อความก็เช่นความเก่า ไม่สมควรแก่กาล

แผ่นดิน ประจวบนั้น แลตัวไพร่ หลวง ซึ่ง ได้ トラกุม
 ไป แต่ ครั้ง นั้น บัด นี้ ก็ ตาม เสี้ย แล้ว เป็น อัน มาก
 เจ้า หมู มุล นาย ก็ ทา เอา トラกุม คุ่ม ห้าม นั้น มา คั้น ให้
 กย เจ้า พนักงาน ไม่ ช้อ ชาย กั้น ต่อ ๆ ไป ก็มี บ้าง ที่
 ภรรยา ได้ ผัว ใหม่ เช่น คน ที่ ไม่ ควร จะ ได้ トラกุม คุ่ม
 ห้าม ก็ ได้ トラกุม คุ่ม ห้าม ไป แอบ อ้าง ชัก ขวาง ไม่
 ให้ เรียก สม พัก ยร อากร คำ น้ำ คำ ตลาท ที่ เป็น ส่วน
 ควร จะ เก็บ มา จับ จำ ใช้ ใน การ แผ่นดิน มี เหตุ
 ชน แล้ว ได้ ความ มา เป็น หลาย ราย แล ไพร่ หลวง ที่ สัก
 ชน ใหม่ ก็ มี มาก ยัง ทา ได้ รับ พระ ราช ทาน トラกุม
 คุ่ม ห้าม สำหรับ ตัว ไม่ บัด นี้ ไพร่ หลวง ใหม่ เก่า
 ก็ รับ ราชการ ตาม พนักงาน ด้วย กัน ทุก คน เช่น แต่
 หนัก แรง มาก บ้าง พอ ประมาณ บ้าง จึง ทรง พระ กรุณา
 โปรด เกล้า โปรด กระทบ ให้อม ให้ ทำ トラกุม คุ่ม ห้าม
 ให้ ใหม่ เป็น หนังสือ พิมพ์ ใน ท้อง ความ เป็น แต่ มี เส้น
 คินสอ คำ เขียน ใน คำ ที่ แปร ถก กัน ทุก ฉบบ ได้ ประทับ
 ตรา สาม ดวง ไว้ ใน ที่ สี่ สถาน ๆ ทุก ฉบบ เป็น สำคัญ
 คอ กรม ชน พล เวื่อน ได้ บัด トラ พระ ราช สัต ประ จำ
 ช้อ คน แห่ง นั้น บัด トラ ประ จำ คก แห่ง นั้น

บัณฑิตรา พระคชสีห์ ประจำศกกำกับมาด้วย ถัดกรม
 ขัน กรมพระกระลาโหม โท บัณฑิตรา คชสีห์ ทรงหนึ่ง
 ประจำ ช่อคน แห่งหนึ่ง ประจำศก แห่งหนึ่ง บัณฑิตรา
 พระราชสีห์ ทรงหนึ่ง ประจำศก กำกับมาด้วย
 แดกดังนี้ เพื่อให้ไพร่พลวง โท ไปเที่ยว ทำการหา
 กามหัวเมืองขัน กรมพระมหาคไทย กรมพระกระลาโหม
 กรมท่า ทั้งปวง โดยสววก จะ โท เปนที่ เชื้อ ถิ่น ตาม
 กวงตรา ที่ เคย ใช้ ทั้ง ตรา ถึง หัวเมือง มาแต่ก่อน
 แดมตราข้างที่ ๆ มี อักษร ว่า ตราภูมิ คุ่มห้าม เปน อักษรย่อ
 อัก ทรงหนึ่ง เปนตราพระราชทาน ออกมาให้เจ้าพนักงาน
 พระ คณิงมหา สมบัติ ผู้กำกับ ประทับที่ จำนวน เงิน
 ซึ่ง ไปรคกำหนดให้ยก แด่ไพร่พลวง ตามกรม ต่าง ๆ
 โดยควร นั้น มา เปน สำคัญ ให้ กับ หมู่ ไพร่ พลวง
 คน ละ ฅบับ แดกดัง นั้น ไป ถัด ตราภูมิ คุ่มห้าม เก่า
 ตก ค้าง อยู่ ที่ ผู้ใด ๆ ฎาหนึ่งคือ ตรา ปลอม ประทับ
 ตรา อื่น นอก จาก ตรา ตาม ทรง ที่ ว่า แดวกัก ก็ มี ผู้ เขา
 ไป อ้าง คุ่มทัว ก็อย่า ให้ ผู้ รักษา เมือง ผู้ รั้งกรมการ
 นาย บ้าน นาย ข้าเถอ นาย หน้า นาย ขากร ซะยง กตวิต
 เชื้อ พัง เขา ว่า เปน ตราภูมิ เปน อื่น ซากที่ เคี้ยว ให้ จับ
 เขามา ส่ง กับ เจ้าพนักงาน ฅนรุง เทพมหานครเสียดึงสิ้น

แต่คราภูมิใหม่ที่เป็นหนังสือพิมพ์ มีดวงตราสำคัญ
พร้อมทั้งว่า แล้วนั้นเป็นตราภูมิแท้ มียังค้ำเป็น
อันซาคมาว่า ถ้าแลไฟร์หลวงจะไปซื้อขายสิ่งของ
สรรพเหตุต่าง ๆ แลทำมาตากินในที่น้ำที่บก
ในแขวงหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือใด ๆ ก็ไค้ทุกแขวง
ทุกเมือง ถ้ามีฮากรค่าน้ำสมพัลษรตลาจะคั้งเสียบ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ยกเลิก
พระราชทานให้แก่ไฟร์หลวง ตามควรแก่ราชการ
ใหญ่หย้อยแลใช้ใกล้ใช้ไกลใช้ศึกใช้ต่างต่าง ๆ กัน
คำสั่งหนึ่งข้าง ห้าบาทข้าง สกขาทข้าง เจกขาทข้าง
แปดขาทข้าง ตามกำหนดมาในเรือนเงินสำหรับ
คยขนั้น ๆ ประทับตราข้างที่เป็นสำคัญ อนึ่งยังค้ำมา
ว่าถ้าแลไฟร์หลวงกรมเค็ชวกัน เกิดวิวาทกันเช่นแต่
เหนือความถูงเถียงกัน แลเหตุเล็กน้อย มิไค้เป็น
ความประทุษร้ายแก่แม่ตึง ความฆ่าฟันกันแลความ
ผู้ร้ายปล้นชิงแลอื่น ซึ่งเปะชัวใหญ่แล้วให้เจ้ากรม
ปลัดกรม สมุห์ ขาวฐิติเจ้าศุภมุลนายคิคฉ้านปรองคอง
ว่ากล่าว เป็นความใกล้เกลี่ย เปรียบเทียบลงให้ไปเอน
แล้วแก่กันแต่ในหมู่ไกรณนี้ ๆ เอง อย่าให้ผู้รักษาเมือง

ผู้รั้งกรมการในเมืองขึ้น กรมพระมหาดไทยกรมพระ
 กระจ่าง ไทกรมท่า ทุกเมืองรับคดี แล้วเกาะกุม
 เอาไปพิจารณาเรียกค่าฤชาตราการสินไหมพิไฉน
 แก่ไพร่หลวงกรมเดียวกันเลย ถ้าแลไพร่หลวงต่างหมู่
 แลไพร่สังกัดพันจะฟ้องหากกล่าวโทษ แก่ไพร่หลวง ๆ
 จะฟ้องหากกล่าวโทษไพร่หลวงต่างหมู่ แลไพร่หลวง
 สังกัดพัน จึงให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหาตัว
 เอาไปพิจารณาสืบสวนหาความจริง ตามพระราชกำหนด
 กฎหมาย ถ้าไพร่หลวงแพ่งแก่คดีผู้ใด ๆ ก็คดี จะต้อง
 ปรนัยใหม่ส่วนซึ่งเปลืองเงินพิไฉนมากน้อยเท่าใด ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ยกพระราชทาน
 ให้แก่ไพร่หลวง อย่าให้ตระลาการเรียกเอาเงิน
 พิไฉนกับไพร่หลวงเลยเป็นอันขาด ถ้าไพร่หลวง
 จะไปมาค้าขาย แลหาปลาในที่ที่มีค่าน้ำ ทำไร
 ปลูกของที่ต้องเรียกสมพัทธ์ร ขายของที่ต้องเสีย
 ค่าที่ขายแก่กำนันตลาด เมื่อนายอากรค่าน้ำนาย
 อากรสมพัทธ์ร จะเรียกเอาค่าตลาดค่าน้ำค่าสมพัทธ์ร
 ผู้เจ้าของบอกว่าเป็นไพร่หลวง ก็ให้เรียกตรากรมคุ้ม
 ห้ามมาตรวจดวงตราแลรูปพรรณสูงต่ำกำขาว แล

คำนี้ทีในตัว แลกำหนดจำนวนเงินที่ ไปรค พระ
 ราชทาน ยก ให้ เถาะ ผู้ นั้น เเท่า ไใด แล สอ ย ซื่อ ตัว
 ซื่อ ภรรยา ค่ายล บ้าง สังกค มุส นายให้ ถ้วนถี่ ถ้าถูกต้อง
 กับ อักษร เขียน เส้นดิน สอ ที่ คอ ทนัง ล้อ พิมพ แล กวง
 ตรา แ่ง นอก แลแล้ว ก็ให้ ยก ค่า ตลาท ค่า น้ำ ค่า สมพัทษร
 ให้ กับ ไพร่ หลวง ผู้ นั้น เเท่า จำนวน เงิน ที่ เจดหมายไว้
 แลแล้ว ประทับตรา ข้าง ที่ เป็น สำคัญ มา นั้น ถ้า ค่า
 ตลาท แล ค่า น้ำ ค่า สมพัทษร จะ ต้อง เสีย มาก เกิน จาก ที่
 ไปรค พระราชทาน ยก ยกให้ ๆ กำหนด ตลาท แล นาย อากร
 ค่า น้ำ ค่า สมพัทษร เรียก เอา แต่ ส่วน ที่ เกิน มา เป็น
 หลวง ตาม แต่ อย่าง ใน พิภัก อักษร ออย่า ให้ ฉ้อฉน กต ซึ
 เรียก เขา เหลือ เกิน ไป เป็น เหตุ ให้ ไพร่ หลวง ได้ ความ
 เตอ คร้อ น ได้ เลย ให้ นาย อากร ค่า น้ำ แล สมพัทษร
 แล กำหนด ตลาท ทั้ง ปวง จง ทราบ กำหนด วิเสศ ใน ทรากุม
 ฉย นี้ ว่า ทรง พระ มหากรุณา ไปรค ยก ให้ อากร
 ค่า น้ำ แล สมพัทษร แล ค่า ตลาท ซึ่ง ค่า กว่า จำนวน เงิน
 จะ ต้อง เสีย เป็น เงิน

ลง มา ให้ แก่ นาย คน นัร ปรพรณ
 ฉิว เนื้อ มี คำนี้ ทั ภรรยา ซื่อ

ประกาศพิทักษ์อากรค่าน้ำ

มี พระบรมราชโองการ มาร พระบัณฑูร สุรสิงหนาท
ประกาศแก่ราษฎร ซึ่ง อยู่ใน กรุงเทพมหานคร แลแขวง
จังหวัดหัวเมืองปากใต้ ฝ่ายเหนือให้ รั พิกัดอากรค่าน้ำ
ซึ่ง เคย มี ยิง ขึ้น มา แต่ ไบราม นั้น ให้ ทราบ จง ทัก กัน
เพื่อ จะ มี ให้ นายอากร ดวงตลอด เว้น เหลือ เกิน ไป พิกัด
อากรค่าน้ำ นั้น ดังนี้

น้ำจืด เรือ แหพาน ลำหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ สอง
คำดิ่งกึ่ง เรือ แห โป่ง ลำหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ คำดิ่งกึ่ง
เรือ แห ทอกลำหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ ยาท เรือ ชัชน
ใหญ่ ลำหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ สอง สลึง เรือ ชัชน เล็ก
ลำหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ สลึง สุ่ม คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ
สลึง ซ้าย กัด ปลา ตะเพียน คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ
ยาท แทง กรวย คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ สลึง ฉมวก
คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ เพื่อง ลอย บิน คนหนึ่ง ให้ เรียก
บั ตระ ๖ สลึง ลอย นอน คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ ยาท
กัด กุ่ม คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ สลึง กัด ไทร คนหนึ่ง
ให้ เรียก บั ตระ ๒ สลึง กัด ถิ่น คนหนึ่ง ให้ เรียก บั ตระ เพื่อง

เขตราว คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ สติง ตก เขก
 ปลาหางปลาแมง ภาคนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ เพื่อง
 สวิงกึ่ง คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ เพื่อง สวิงปลาคน
 หนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ เพื่อง อวนลำหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ สอง
 คำ ลึง กิ่ง เสง เลง คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ ยาท
 ยก ขอ เสก ปากกว้าง คำกว่า ๔ คอก ตม มา คนหนึ่ง
 ให้เรียก ขี้ ๒ สติง ตก จีน คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒
 สติง ซนาง คนหนึ่ง ให้เรียก ๒ สติง ตก เขก ทรง ขี้ ๒
 ให้เรียก ร้อย ๒ สติง โพงพาง ซัก คนหนึ่ง ให้เรียก
 ขี้ ๒ คำ ลึง ตก ซก ๑๐ ซก ให้เรียก ขี้ ๒ เพื่อง
 ยก ขอ ซิม ซอ ปากกว้าง ทั้ง แต่ ว่า คนหนึ่ง ซิม ไป ว่า คน
 หนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ ๒ สติง จีบ ปาก คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ ยาท
 กักราลำ คนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ ๒ คำ ลึง กิ่ง ลอย พาย
 ให้เรียก ขี้ ๒ คำ ลึง ซิม ลอย สนั่น ปากกว้าง ทั้ง แต่ ๑๐
 คอก ซิม ไป ให้เรียก ขี้ ๒ กิ่ง คำ ลึง ถ้า ราษฎร
 ซัก ผัก ลอย หน้า ปลุก ใว์ หน้า บ้าน กว้าง ๕ คอก ๒ คอก
 ยาว ๓ วา ๔ วา ไม่ เรียก อากร ถ้า ยาว ทั้ง แต่ ๕ วา ๖ วา
 ซิม ไป เรียก เปน กร ว่า คิก กว้าง ๔ คอก ยาว ๔ คอก จักรู ส
 วก ไก่ เท่า ไก่ ให้เรียก ขี้ ๒ หึ่ง กว้าง ๔ คอก ยาว ๔ คอก

เป็นเงินเพียง ถ้าราษฎรชุกช่อซึ้งหน้า ไร่กินไม่ได้
ซึ้งปลา เป็นแต่ช่อซึ้งหน้ายาว ๒ วา ๓ วา กว้าง ๒ วา
๓ วา ไม่เรียกอากร ถ้ายาวกว้างมากกว่า ๓ วา
ขึ้นไป มีปลาในช่อ ให้คิดจตุรัสละวาเป็นค่าน้ำบึงหนึ่ง
ให้เรียกบึงละสลึง

น้ำเค็ม ไร่ประกอ คอก ลำหนึ่ง ให้เรียก
บึงละสองตำลึงถึง ไร่ประกอ ปลา ลำหนึ่ง ให้เรียก
บึงละตำลึงถึง เรือฉลอม อวน ลำหนึ่ง ให้เรียก
บึงละสองตำลึงถึง ไร่ไทรมา น ลำหนึ่ง ให้
เรียกบึงละสามตำลึง เขตลาก ลำหนึ่ง ให้เรียก
บึงละ ๑๐ สลึง ตู้กั้น ไร่ไทรมา น ทางหนึ่ง ให้เรียก
บึงละตำลึง ที่ โพงพาง ปากน้ำ ให้เรียกบึงละ
ตำลึง ที่ โพงพาง ถัดขึ้นมา ให้เรียกบึงละ
๓ บาท ที่ โพงพาง ถัดต่อกั้นขึ้นมา ให้เรียก
บึงละตำลึง ไร่กาง เขยบาง เด็ด ให้เรียก
บึงละ ๖ สลึง ทอดแหทะเล ให้เรียกบึงละบาท
เขตก้เรา ให้เรียกบึงละสลึง แทง ไร่ปู่ ให้เรียก
บึงละสองสลึง สองคนลาก อวน คนหนึ่ง ให้เรียก
บึงละบาท เขตวาง คับ ๆ หนึ่ง ให้เรียกบึงละ ๒ สลึง

ซ้อนกิ่ง ซ้อนปลาคนหนึ่ง ให้เรียก ขี้ตะ เพื่อง
 รุกกิ่ง ทะเลให้ เรียก ขี้ตะ กิ่ง คำถึง รั้ว โพง พาง
 ลากปลา ใน คลอง ให้ เรียก ขี้ตะ ๒ สลึง รั้ว โพง พาง
 ลำแม่ น้ำ ให้ เรียก ขี้ตะ คำถึง รั้ว กัก ปลูก ให้เรียก
 ขี้ตะ ๒ สลึง ประกั คอก ลาก เรือ ผลอม ยก นาย
 เรือ เสี้ย นอก นั้น คน หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ บาท ใส กิ่ง
 ใส เคย คน หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ ๑๐ สลึง ครัว ขี้
 ให้ เรียก ๖ สลึง เกือน หนึ่ง ให้ เรียก สอง สลึง
 รั้ว ทาง กิ่ง ทาง เคย น้ำ จัก น้ำ เค็ม รั้ว หนึ่ง ให้ เรียก
 ขี้ตะ บาท เขต ลาก กระเบ็น ลำ หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ
 ๓ บาท เขต พ้อ กระพง คน หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ
 ๒ สลึง เขต ราว ปลา ทาง กัว ให้ เรียก ขี้ตะ ๒ สลึง
 เขต สาย ปลา ทาง กัว ให้ เรียก ขี้ตะ สลึง แทง ปลา
 มัว น้ำ ลำ หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ สลึง อวน ราก
 ยก นาย เรือ เสี้ย นอก นั้น คน หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ บาท
 รั้ว ไทร มา น กลาง คลอง ให้ เรียก ขี้ตะ สาม คำถึง
 รั้ว ไทร มา น ริม คลอง ให้ เรียก ขี้ตะ สอง คำถึง กิ่ง
 ผลอม กู เรา ให้ เรียก ขี้ตะ คำถึง ประกั คอก ตะ พง
 ลำ หนึ่ง ให้ เรียก ขี้ตะ คำถึง กิ่ง ชุก น้อย ใส เคย

ริมฝั่ง ให้เรียก ขี่ละ สี่สิ่ง ภาระงาน ไส้ทา เคบ แดทา
 สิ่งต่าง ๆ คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ สี่สิ่ง ภาระงาน
 ล้วง หมัก ให้เรียก ขี่ละ ๒ สิ่ง ขุด หอย ปลา เปก
 ให้เรียก ขี่ละ ๒ สิ่ง คมวก คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ
 สี่สิ่ง สวิง กัก กุ้ง ไม่มี คัน ให้เรียก ขี่ละ เพื่อง
 เบกควา สาลาก เบกดำ คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ ๖ สิ่ง
 เรือทา หอย แครง คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ ขาท เรือทา
 หอย ตะพง ดำ คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ ขาท เรือทา หอย
 หลอด คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ ขาท เรือทา หอย แมง กู
 คนหนึ่ง ให้เรียก ขี่ละ ขาท ละมู จั๊น หน้าแห้ง มี ขัก
 ไม่มี ผือก ให้เรียก ขี่ละ คำสี่ถึง ละมู จั๊น หน้าแห้ง
 มี ผือก มี คัน มี ขัก ให้เรียก ขี่ละ ๕ คำสี่ถึง ผือก ไซ้
 จั๊น หน้าแห้ง ให้เรียก ขี่ละ ๓ คำสี่ถึง ผือก รัง มี คัน
 จั๊น หน้าแห้ง ไม่แห้ง ให้เรียก ขี่ละ ๕ คำสี่ถึง อวน รัง
 ให้เรียก ขี่ละ ๕ คำสี่ถึง อวน คี เคบ ให้เรียก ขี่ละ
 ๕ คำสี่ถึง อวน ลาก ปลิง ให้เรียก ขี่ละ ๖ คำสี่ถึง
 แหวน แทง ปลิง คนัก แทง ปลิง จั๊น ปลิง ดำ คนหนึ่ง สอง คน
 ให้เรียก ขี่ละ คำสี่ถึง คนัก แทง กระจับ ตัว กระจับ ดำ คนหนึ่ง
 ๒ คน ให้เรียก ขี่ละ ๒ คำสี่ถึง ราษฎร ทำ อวน

ใส่ รวิ ภัย ปลา ทะเล กลาง คลอง ริม คลอง ยาว ทั้ง แต่
 ทำ ว่า ทกว่า ให้ เว็ล ก บี้ หนึ่ง วา ละ ยาท แต่ ที่ ทนอง หน้า
 นี้ ไม่ เป็น ที่ ทน ทาง ราษฎร ไป มา ทา กนิ ก็ ให้ เป็น
 ของ นาย อากร ทำ ไป ตาม เติม ถ้า ราษฎร จะ ทำ ก
 ให้ ไป ว่า ก ล่าว กนิ นาย อากร ให้ ทก ลง กนิ ถ้า สาย
 อากร ยอม ให้ ทำ ก ได้ ถ้า นาย อากร ไม่ ยอม ให้
 ทำ ก อย่า ให้ ราษฎร บัง อาง แล กนิ ลอบ ทำ ปลา ใน
 ทนอง ซึ่ง เป็น ของ นาย อากร เช่น อ้น ซาก แล ให้ นาย
 อากร เรียก อากร คำ หน้า แก่ ราษฎร ที่มี เกรือง มือ
 ทา กนิ ใน การ ที่ ภัย กัง ภัย ปลา ใน ทะเล ลำ หน้า
 ลำ คลอง แล บาง ที่ เปง ทาง หน้า ไหล แล ใน ที่ ไก ๆ
 ที่ ไม่ ใช้ ภัย ของ ความ พิ กัด ซึ่ง มี มา ใน ที่ อัง ทว่า
 นี้ ห้าม อย่า ให้ นาย อากร เรียก อากร คำ หน้า ล่วง
 แหว ล่วง อากเออ ให้ ลำ เกลือ ผิด ภัย พิ กัด อย่าง
 อกร เว็ล เต้ สี่ ไก สี่ สี่ ใต้ แต่ การ ที่ จะ ไม่ ให้
 นาย อากร แล ราษฎร บิด ทำ แล ลกรกระ บัง รัง เฝือก
 กนิ ห้อย คลอง บัง บาร ไว้ ให้ ราษฎร ใต้ ทา กนิ เสมอ กนิ
 ทัว หน้า ให้ นาย อากร เรียก อากร คำ หน้า แก่ ราษฎร แต่ ที่มี
 เกรือง มือ ทา กนิ นี้ สัน พิ กัด ยาร คำ หน้า ภัย กนิ เติม แต่ เท้า นี้

ถ้า นาย อากร คำ น้ำ มา เรียก อากร คำ น้ำ แต่
 ราษฎร เหลือ เกิน ขึ้น ไป กว่า พิทักษ์ แล้ว ถ้า ราษฎร
 อยู่ ใน กรุง เทพ มหานคร ให้ ทำ เรื่อง รว มา ขึ้น
 ต่อ เจ้า พนักงาน พระคลัง มหา สมบัติ ให้ ชำระ ให้
 แล้ว ใน ๑๕ วัน ถ้า ราษฎร อยู่ ณ แขวง หัว เมือง ก็ ให้
 ไป พ้อง ต่อ เจ้า เมือง กรมการ ให้ ชำระ ให้ แล้ว
 ใน ๑๕ วัน ถ้า เจ้า เมือง กรมการ ไม่ ชำระ ให้ ไ้ ก็ ให้
 เจ้า เมือง กรมการ เร่ง บอก ส่ง ลง มา ต่อ เจ้า พนักงาน
 พระคลัง มหา สมบัติ ณ กรุง เทพ มหานคร ให้ ชำระ
 ให้ แล้ว ใน ๑๕ วัน ถ้า เจ้า พนักงาน พระคลัง มหา สมบัติ
 นี้ เสีย ไม่ ชำระ ให้ ใน ๑๕ วัน ก็ ให้ ราษฎร ทั้ง ใน กรุง
 แล นอก กรุง ทำ เรื่อง รว ร้อง ถวาย ฎีกา แต่ เรื่อง รว
 นี้ ให้ เรียง ลง ให้ ก็ อย่า ให้ มี คำ อาย แส อย่าง ว่า
 เปน สำนวน ยึด ขาว ไป ให้ ว่า แก่ ใจ ความ ของ ตัว ทรง ๆ
 ถ้า ทำ เอง ไม่ ไ้ ก็ ให้ ไป ทา กรม ล้อม พระ ราชวัง ให้
 ช่วย ทำ ให้ เรื่อง รว ที่ ทำ เอง ก็ ก็ ที่ กรม ล้อม
 พระ ราชวัง ทำ ให้ ก็ ก็ ให้ ไป วาน ข้าราชการ ฝ่าย
 หน้า ฝ่าย ใน ที่ เปน ญาติ พี่ น้อง ๆ ขอบ พอกัน ช่วย
 ถวาย ให้ เวลา ไร ๆ ก็ ไม่ ห้าม ะ ทรง รัย ผู้ ที่ รัย

เรื่อง ร่าวของ ราษฎร มาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ให้
 ภา ครัว เจ้าของ เรือง ร่าว มาด้วย จะ ไม่มี โทษแก่ ผู้รับ
 เรือง ร่าว มา ถวาย เลย ถ้า ไม่มี ผู้ใด ช่วย ถวาย ให้
 ก็ ให้ ราษฎร คอย ใน วัน เจ็ด คำ สิบ ห้า คำ ทุก ๆ เดือน
 จะ ตัก ถอง วิจิตรชัย เภรี เมื่อ ใ้ ยืน ถอง วิจิตรชัย
 เภรี แล้ว ถ้า เสด็จ ออก ก็ ให้ เอา เรือง ร่าว ทูล เกล้า
 ทูล กระหม่อม ถวาย ถ้า ไม่ เสด็จ ออก ก็ ให้ มา ยืน กับ
 เจ้า พนักงาน ผู้รับ ที่ หน้า หอ ถอง วิจิตรชัย เภรี เทอญ
 ประกาศ มา ณ วัน พุศ ๒๓๓๕ สิบ ห้า คำ เดือน ๕
 ปี มีโรง นักษัตร อัฐ ศก

ประกาศมหา สงกรานต์

มี พระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ชนทั้งปวง
 ยินคาที่นับถือ พระพุทธศาสนา แล ขรรมนิยม ชี้ เกื่อน
 วันคืน อย่างเช่นไซ้ ในเมืองไทยให้ทราบทั่วกันว่า
 ในขั้มโรงสัมฤทธิศัณห์ วันเสาร์เดือนจัตวา คือ
 เกื่อนห้า แรมสี่ค่ำ เปนมหาสงกรานต์ พระอาทิตย์
 จะขึ้นราศีเมศ ในเวลาบ่ายโมงหนึ่งกับ ๑๒ นาที วัน
 อาทิตย์เดือนจัตวา คือ เกื่อนห้า แรมห้าค่ำ เปนวันเนา
 วันจันทร์ เดือนจัตวา คือ เกื่อนห้า แรมหกค่ำ เปนวัน
 เติลสังค ขันศักราชใหม่ เปน ๑๒๓๐ ในเวลาบ่าย
 ห้าโมงกับ ๒๙ นาที เพราะฉะนั้น ในขั้มการทำบุญ
 แล เล่นนักษัตรฤกษ์สงกรานต์ เปน ๓ วัน ตามเคยมี
 โดยมาก ขันสงกรานต์นามกรอย่างไร ทรงพาหะ
 อะไร ภัณฑารอะไร ถืออะไร จะว่ามากก็ไม่
 ต้องการ ใคร จะใคร่ทราบก็ มาดูรูปที่เขียนแจวนไว้
 ในพระบรมมหาราชวังเทอญ
 ลักษณะเจกหมาย วันคืน เกื่อน ชั้ ไซ้ กิ่งนี้ คือ กิ่งแก้ว
 วันอังคาร เดือนจัตวา คือ เกื่อนห้า ขันคำหนึ่งไป

จนถึงวันอาทิตย์เดือนจัตวา คือเดือนห้าแรมห้าค่ำ
 จกหมายลงชื่ออยู่ในที่ทรงปวง ให้ว่าขี้มโรงยังเช่น
 นพศีกี . ถ้าจกจุลศักราชให้คงเป็น ๑๒๒๙ อยู่
 ทั้งแต่วันจันทร์เดือนจัตวา คือเดือนห้าแรมหกค่ำ
 ไปจนถึงวันศุกร์เดือนศกุน คือเดือนสี่แรมสิบห้าค่ำ
 ซึ่งเป็นวันทวษสุกษ์ นั้นให้ใช้ว่าขี้มโรงนักษัตร
 สัมฤทธิศก เลขจุลศักราชว่า ๑๒๓๐ แก่เลข ๑๗
 ตามขี้แผ่นกิน ซึ่งเขียนไว้บนศกุนนั้น เมื่อเปลี่ยน
 นพศกแล้วให้เขียนเลข ๑๘ ไปกว่าจะเปลี่ยนศกใหม่เกิด

ในขี้มโรงสัมฤทธิศกนี้ วันพฤหัสบดีก็เดือนจัตวา
 คือเดือนห้า ขึ้นสามค่ำวันหนึ่ง วันจันทร์เดือนภัทรบท
 คือเดือนสิบ แรมสิบสามค่ำวันหนึ่ง เป็นวันประชุม
 ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา วันจันทร์เดือนพิจสา คือ
 เดือน ๑ ขึ้นห้าค่ำ พระชาติศย์เวลาเที่ยง ทรงสี่สะ ใน
 ประเทศบางกอก ขาขึ้นไปเหนือ

วันจันทร์เดือนพิจสา คือเดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เป็นวัน
 จะทำพระราชพิธีจรดพระนังคัล ให้ราษฎรลงมือ
 ทำนาภายหลังวันนั้น คือตั้งแต่วันพุธเดือนพิจสา
 คือเดือน ๖ ขึ้นห้าค่ำหนึ่งไปห้ามมิให้ลงมือทำนาก่อน ฤๅใน

วัน เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ๕ คลออกพระราชอาณาเขต
 วัน วิสาขะบูชา ที่ ถือ ตาม นิยม ใน พระอรรชุกดา
 ว่าเป็นวัน ประสูติ แลได้ ตรัสรู้ แล ปรีณิพพาน ของพระ
 พุทธเจ้า ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ๕ ฤกษ์ ฤกษ์ ฤกษ์ วิสาข บูรณ มี ตก ใน
 วัน พุศ ๕ ขึ้น ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ๕ เป็น ๕ กษ ๕ ใน ๕ ขึ้น

ใน พระ บรม มหาราช ๕ ๕ จะ มี การ สมโภช
 พระมหาเศวตฉัตร ที่ พระที่นั่ง ศลิตมहाปราสาท วัน
 อังคาร เดือนหก ขึ้น สิบ สี่ ค่ำ ที่ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 วัน พุศ ๕ ขึ้น ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่ พระที่นั่งอนันตสมาคม
 วัน พุศหัตถ์ ๕ ขึ้น หก แรม ค่ำ ๕ เป็น การ มงคล
 สำหรับ พระราชวัง ตาม เคย อย่าง ทุก ๕

วัน อาทิตย เดือน อาสาข คือ เดือน แปก ๕ สอง ค่ำ
 พระอาทิตย์ สุก ทาง เหนือ จะ กลบ ลง ใต้ • เป็น อายัน
 สงกรานต์ เหนือ เข้า ๕ สัน ๕ ๕

วัน อาทิตย เดือน อาสาข คือ เดือน แปก ๕ ๕ ค่ำ ๕
 เป็น วัน เข้า บูรณ พรราชา

วัน พุศหัตถ์ ๕ ขึ้น อาสาข คือ เดือน แปก ๕
 สิบ สาม ค่ำ พระอาทิตย์ เป็น เด็ก ที่ สุก เพราะ ๕ ๕
 เป็น ๕ สิบ ๕ ๕ ๕ พสุ สงกรานต์ เหนือ

๘๘๓

วันอังคาร เดือนสามวัน คือ เดือนเก้า แรมค่ำหนึ่ง
เป็นวันเข้า ขัณมิพรรษา

วันอาทิตย์ เดือนสามวัน คือ เดือนเก้า แรมสิบ
สามค่ำ พระอาทิตย์ เวลาเที่ยงตรง ค่ำระ ณะประเทศ
บาง ออกซา ลง ไป ใต้

วันอังคาร เดือน อคัษุข คือ เดือนสิบ เอกขึ้น ๖ ค่ำ
พระอาทิตย์ เที่ยง ถึง ถึง กลาง ทาง ที่ จะ โอน ไป เหนือ
ไป ใต้ เป็น สามัญ สงกรานต์ เข้า สารทศ

วันพฤหัสบดี เดือน อคัษุข คือ เดือนสิบ เอก
ขึ้น สิบห้าค่ำ เป็น วันมหา ปวารณา

วันอาทิตย์ เดือน ถกติกา คือ เดือนสิบสอง ขึ้นสองค่ำ
เป็นวัน พระราช พิธี เสด็จ พระชนม์ พรรษา

วันพฤหัสบดี เดือนถกติกา คือ เดือนสิบสอง ขึ้นสิบสามค่ำ
เป็นวัน เริ่ม พระราช พิธี ของ เปรียบ จะ ใ้ ยก โคม

วันพุธ เดือนมฤคสิริ คือ เดือนอ้าย ขึ้นสี่ค่ำ
เป็นวัน โคม ให้ พระราช วงษานุกรม แด่ ข้า ทูล
ลของ ขลุ่ พระบาท แล ราษฎร บันดา ซึ่ง จะ ใ้ ยก โคม
ลก โคม ใ้ รั้ แล้วย ทำตามกำหนดนี้

พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ใคร ๆ ถูกลูกถามอย่าง ขรรณเนียม สยาม มิใช่ทำตาม
 คำคน ทรงเจ้า ผู้ข้าง จีน อย่าง โคมก่อน วัน พุธ
 เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ทั่วคืนว่า ถึง เดือน ๑๒ แล้ว
 หนึ่ง อย่าง เพื่อ ซึ่ง ลก โคมก่อน วัน พุธ เดือน อ้าย ขึ้น ๔ ค่ำ
 ทั่วคืนว่า พัน เดือน ๑๒ แล้ว ถูก ขบขัน ขอบ อย่าง นั้น
 ถ้า ถูกลูก ถาม จะ ยก โคม ลก โคม ก่อน ๆ หลัง ทำ คน นั้น
 ให้ ผูก ปลาย เสา โคม ทั่ว ถึง ไม้ ตาม อย่าง จีน

วัน จันทร์ เดือน มฤกษี คือ เดือน อ้าย แรม ค่ำ หนึ่ง
 เป็น วัน ชี พ่อ พรหมณ์ จะ ใ้ ทำ พระราช พิธี กฤติ
 เกษาณ หอ พระ เทวสถาน

วัน จันทร์ เดือน บุษบ คือ เดือน ยี่ ขึ้น แยก ค่ำ
 พระอาทิตย์ เที่ยง สุก ทาง ใ้ จะ กอ ยี่ มา เหนือ เป็น อา
 ยัน สงกรานต์ ใ้ เข้า สี สิวรตุ วัน สุกริ เดือน บุษบ
 คือ เดือน ยี่ แรม สี่ ค่ำ พระ อาทิตย์ เป็น ทวง โศที่ สุก
 เพราะ ตก นิตย เป็น ฆฎ สติ ฤา พสุ สงกรานต์ ใ้ เป็น ปี ใหม่
 อย่าง ชาว ต่าง ประเทศ รู้ ทั่ว กัน มาก

ถ้า จะ ทำ พิธี มา ขบ ขสา ตาม ลัทธิ มี นิยม ใน คำ กั้ว
 ขรรฐ์ กดา ว่า เป็น วัน ที่ ชุม นม พระ สาวก ๑๒๕๐ แด
 พระ สัมมา สัมพุทธ เจ้า ใ้ ทรง แสดง โอวาท ปาฏิ
 โมกข นั้น ใน ปี นี้ วัน เพญ มา ขบ ขรรณ มี ตก ใน วัน สุกริ

เดือนผคุณ คือ เดือนสี่ แรมค่ำหนึ่ง แดษี พื่อพราหมณ์
จะไ้ทำพิธีสวารাত্রี แดษ พระเทวสุฐาน วันอาทิตย์
เดือนจิตร คือ เดือนห้า ขึ้นเก้าค่ำ ขึ้นเสง ยี่แป
สัมฤทธิศก พระอาทิตย์ขึ้น มา ถึง กึ่งกลาง คาง ที่ จะ
โอนไปเหนือไปใต้ ชื่อสามัญ สงกรานต์ เข้านิทามรณ

พระ ราช พิธี ศเสน ทรัศิว สยาม สอง ครั้ง คง ทำ ใน วัน
ขึ้น ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ใน เดือนจิตร คือ เดือนห้า แดษ ขึ้น ๔ ค่ำ
๕ ค่ำ ใน เดือนอัศษุช คือ เดือนสิบเอค แดษ พระราช พิธี
สารทคง ทำ ใน วัน แรม ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ใน เดือน
พักรบต คือ เดือนสิบ ให้การ เปรน เสร็จ ใน วัน ขึ้น ค่ำ
หนึ่ง เดือน อัศษุช คือ เดือนสิบเอค

พระ ราช พิธี ตรี ยัม พวาย เริ่ม แดษ วัน ขึ้น ๗ ค่ำ
เดือนบุคช คือ เดือน ยี่ ไป จน วัน แรม ค่ำ หนึ่ง เดือน
บุคช สิบ รাত্রี

แดษ พระ ราช พิธี ตรี พวาย เริ่ม แดษ วัน แรม ค่ำ หนึ่ง
เดือนบุคช คือ เดือน ยี่ ไป การ เปรน เสร็จ แดษ วัน แรม
๕ ค่ำ เดือน บุคช ๕ รাত্রี

แดษ พระ ราช พิธี สัมพัจระณิน คง ทำ ตั้ง แดษ แรม
๑๑ ค่ำ เดือนผคุณ คือ เดือน ๔ ไป ๔ รাত্রี ห้า วัน

การ เปรน เสร็จ ในวันแรม สิบห้าค่ำ เดือน ๘ ค่ำ
 ตามเคยเหมือนอย่างทุกปีไม่ยกเยื้องอะไร

ใน ปีนี้โรง สัมฤทธิศกนี้ วันพุธ เช่นวันของไชย
 วันพฤหัสบดีก็เช่น โสกาวิเศษ วันอังคารเช่นวันอุษาสน์
 แลเช่นวัน อธิปัตติ

หนึ่งวันอุโบสถเช่นที่รักษาอุโบสถศีล แลห้ามหา
 ขรรณสมณะ ซึ่งผิดกับวัน ที่นับว่าวันอุโบสถ ฤๅวัน
 พระตามเคยรู้ด้วยกัน ในชาวสยามทั้งปวงนั้น ในปี
 นี้โรง สัมฤทธิศกนี้มี ๑๘ วัน คือวันพุธขึ้นค่ำหนึ่ง
 แลวันพฤหัสบดีขึ้น ๘ ค่ำ ในเดือนพฤษภาคมคือเดือน ๖
 วันเสาร์ขึ้นค่ำหนึ่ง แลวันอาทิตย์ขึ้น ๘ ค่ำ ในเดือน
 อาสาฬห คือเดือน ๘

วันอังคารขึ้นค่ำหนึ่ง แลวันพุธขึ้น ๘ ค่ำ ใน
 เดือนภัทรบท คือเดือน ๑๐

วันศุกร์ขึ้นค่ำหนึ่ง แลวันเสาร์ขึ้น ๘ ค่ำ แรมค่ำ
 หนึ่ง แลวันอาทิตย์แรม ๘ ค่ำ ในเดือนถุฎติกา
 คือเดือน ๑๒

วันจันทร์ขึ้นค่ำหนึ่ง แลวันอังคารขึ้น ๘ ค่ำ แรมค่ำ
 หนึ่ง แลวันพุธแรม ๘ ค่ำ ในเดือนยศย คือเดือน ๒

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

วันพฤหัสบดี ขี่ ชน คำหนึ่ง แลวันศุกร์ ขี่ ๙ คำ
 แรม คำหนึ่ง แลวันเสาร์ แรม ๙ คำ ในเดือนนี้
 คือ เดือน ๕ รวมเป็น ๑๘ วันเท่านั้น เป็นวันรักษา
 อุโบสถศีล แลทำมหากรรมสวณะ โดยตรง นอกจาก
 ๑๘ วันนี้แล้ว ก็คงต้องถนุในวันตามเคย คือ ใน
 วันขึ้น ๘ คำ ขัน ๑๕ คำ แลแรม ๘ คำ แรม
 ๑๕ คำ ฤๅแรม ๑๕ คำ ในเดือนซากทุกเดือน
 ตลอดชีวิตนี้ ไม่ยกเอียงอะไร

วันเวลาพระอาทิตย์เปลี่ยนขึ้นราศีใหม่ ซึ่งเรียก
 ว่าสงกรานต์เดือน ใน บัมโรง สัมฤทธิ ศกนี้ พระอาทิตย์
 ยกขึ้นราศีเมษ ตั้งแต่วันเสาร์ เดือนจัตวา คือ
 เดือน ๕ แรม ๕ คำ เวลาบ่ายโมง ๑ กับ ๑๒ นาที
 อยู่จนวันอังคาร เดือนพิจิตรา คือ เดือน ๖ แรม ๖ คำ
 เวลาบ่าย ๒ ในเดือนนี้ วันขึ้น ๒ คำ แรม ๒ คำ แรม
 ๖ คำ เป็นทิดิมหาสุญญ แล้วยกไปอยู่ราศีพฤกษ
 จนวันศุกร์ เดือนเชษฐ คือ เดือน ๗ แรม ๗ คำ
 เวลา ๒ ทุ่มกับ ๕๘ นาที ในเดือนนี้ วันขึ้น ๖ คำ
 แรม ๖ คำ เป็นทิดิมหาสุญญ แล้วยกไปอยู่ราศีเมถุน
 จนวันอังคาร เดือนธสาธา คือ เดือน ๘ แรม ๑๐ คำ

เวลาบ่าย โมง ๑ กับ ๓๖ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น ๕ ค่ำ
 แรม ๕ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป
 อยู่ ราชภัฏกรกฎ จนวันศุกร์ เดือนสี่วัน คือ เดือน ๘ แรม
 ๑๑ ค่ำ เวลา ๗ โมง กับ ๓๖ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น
 ๖ ค่ำ แรม ๖ ค่ำ เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป อยู่
 ราชภัฏสิงห์ จนวันจันทร์ เดือน ๖ ทรบท คือ เดือน ๑๐ แรม
 ๑๓ ค่ำ เวลา ๓ ขามกับ ๑๒ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น ๑๐ ค่ำ
 แรม ๑๐ ค่ำ เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป อยู่ ราชภัฏ
 จนวันพฤหัสบดี เดือนสี่ชัษ คือ เดือน ๑๑ แรม ๑๕ ค่ำ
 เวลาบ่าย ๒ โมงกับ ๕๘ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น ๘ ค่ำ
 แรม ๘ ค่ำ เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป อยู่ ราชภัฏ
 จนวันเสาร์ เดือน ๖ ฤทธิยา คือ เดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ
 เวลาเที่ยง แล้วกับ ๒๕ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น ๑๒ ค่ำ
 เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป อยู่ ราชภัฏ
 จนวันอาทิตย์ เดือน ๗ ฤทธิยา คือ เดือน ๑ แรม ๑๕ ค่ำ เวลาสองขาม
 กับ ๕๘ นาที ในเดือนนี้วันขึ้น ๑๐ ค่ำ แรม ๑๐ ค่ำ
 เป็น คีรี มหาสุณฺญ แล้ว ยก ไป อยู่ ราชภัฏ จนวันอังคาร
 เดือนชัษ คือ เดือน ๒ แรม ๑๕ ค่ำ เวลาเช้า ๒ โมง

กัณฑ์ ๒๔ นาที ใน เดือนนี้ วันขึ้น ๒ ค่ำ แรม ๒ ค่ำ เป็น คดี
มหาสุญแล้ว ยก ไป อยู่ ราชีมังกร จน วัน พุศฺม เกือบ มา
คือ เกือบ ๓ แรม ๑๔ ค่ำ เวลา คำแล้ว ๔๘ นาที ใน วัน
ขึ้น ๑๒ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ เป็น คดี มหาสุญ แล้ว ยก ไป
อยู่ ราชีกุมภ์ จน วัน ศุกร เกือบ ๗ ค่ำ คือ เกือบ ๔
แรม ๑๕ ค่ำ เวลา ย่ำ ๒๔ นาที ใน เดือนนี้ วันขึ้น
๔ ค่ำ แรม ๔ ค่ำ เป็น คดี มหาสุญ แล้ว ยก ไป อยู่
ราชีมิน จน วัน อาทิกย์ เกือบ วิสาข คือ เกือบ ๖ ขึ้น
คำหนึ่ง บั้มแสง ยัง เป็น สัมฤทธิศก อยู่

ใน บั้มโรง สัมฤทธิศก นี้ วัน อังคาร เกือบ ภัทรวท
คือ เกือบ ๑๐ ขึ้น คำหนึ่ง ะมี สุริยุปราคา ที่ กรุงเท
พมหานคร จะ เห็น ใน เวลา สายๆ ไป แล สุริยุปราคา
ครั้งนี้ จะ เห็น ทั่วกัน ตลอด พระราชอาณาจักร ตั้งแต่
หัวเมืองปากใต้ ฝ่าย เหนือ บั้มคำ ที่จะ ไ้ รับหนึ่ง สัปดาห์ นี้
แต่ เวลา เมื่อ ะจับ นั้น จะ เห็น ไม่ เสมอ กัน คือ หัวเมือง
ฝ่าย ทวัน ออก ไป โกล จะ เห็น ใน เวลา สาย ไป กว่า
กรุงเทพมหานคร ฝ่าย หัวเมือง ทวัน ตก เล่า จะ เห็น ซ้ำ
ไป กว่า เวลา ใน กรุงเทพมหานคร เวลา แรก จับ จะ จับ
ข้าง ทวัน ตก ก่อน ซ้ำ ทิศ พายัพ เมื่อ ะ หลุด ๆ ซ้ำ

๕๖๘

ควน ออก ค่อน ข้าง ทิศ อากเฉบ์ ที่ ตำบล ไกต้ เมือง
กฤษ เมือง ประจวบ คีรีขันธุ์ ทั้งใน บกแลในททะเล จะ เห็น จับ
หมก ทวง พระ อาทิตย ที่ เคี้ยว จะมี แค่ แสง เรือง ๆ
รอย พระ อาทิตย อยู่ สัก นาที หนึ่ง สอง นาที แต่ ซึ่ง
จะ เห็น อย่าง นี้ น้อย ตำบล ที่ เคี้ยว ที่ จะ เห็น จับ ไม่หมก
ทวง นี้ มาก ข้าง เมือง เหนือ เห็น แหว่ง ข้าง ใต้ น้อย
ใน หัวเมือง ปาก ใต้ เมือง กฤษ ขึ้น มา จะ เห็น แหว่ง ข้าง ใต้
มาก แต่ ไม่ หมก ทวง ใน กรุง เทพมหานคร ก็ จะ เห็น
แหว่ง ข้าง ใต้ มาก แต่ ไม่ หมก ทวง ใต้ เมือง กฤษ ลง ไป
คือ เมือง ชุมภร เมือง ไชยา แล เมือง นคร ศรีธรรมราช
แล สงขลา จะ เห็น แหว่ง ข้าง เหนือ มาก แต่ ไม่ หมก ทวง
เมื่อ เวลา ที่ พิมพ์ นี้ ยัง ไม่ ใต้ คำ นวน เวลา ลง เช่น นี้
ว่า แต่ อาย ๆ ไว้ เมื่อ กำหนด ลง ใต้ เป็น นี้ แล้ว
จึง จะ ประกาศ มา ต่อ คราว หลัง

วัน พฤษศย์ ยศ เดือน นาย คือ เดือน สาม แรม คำ หนึ่ง
เช่น วัน จะมี จันทร ปราคา แต่ ว่า จะ ไม่ เห็น พระ ราช
อาณาจักร สยาม นี้ เลย เพราะ จับ เวลา เข้า ๓ โมง
หลัง เวลา ห้า โมง เข้า เป็น กลาง วัน จะ เห็น แรก จับ
แต่ ที่ เกาะลังกา นอก พระ ราช อาณาจักร

แต่ใคร ชุ่ม ๆ ซ้ำม ๆ ลาง คน จะ ทาย ว่า เป็น กรรม
ถ้า ทาย ก็ คง ไม่ ถูก

เมื่อ วัน คืน เกือบ ปี ล่วง ๆ ไป ทั้งนี้ อายุ ของ มนุษย์
ทั้ง ปวง ใน โลก ย ครั้น นี้ ประมาณ แปร ค สี ย ี่ แล คำ ลง
มาก ว่า นั้น ก็ หมก ไป สั้น ไป ไกล ่ ค่อ เวลา ที่ จะ ถึง
แก่ ความ ตาย เข้า ไป ทุก วัน ๆ สั้น เข้า ไป ทุก เวลา
ความ ตาย ไม่ เลือ ก หน้า ว่า ผู้ ไค เป็น คน จน คน มี
ผู้ ก็ แล ไพโร ชาว บ้าน ชาว วัค ไม่ ล่วง พ้น จาก ความ
ตาย ไ้ เลย ก็ แล สัตว์ ทั้ง ปวง มนุษย์ ทั้ง ปวง ย่อม รัก
ชีวิต ร อย ่ กัวย กัน หมก ก ล้ว ตาย ไม่ ยาก ตาย เช่น
กรรม คา ถึง ักรณ นี้ ไม่ ล่วง ความ ตาย ไป ไ้ ตาม ปราณ
ชีวิต ร ของ มนุษย์ ทั้ง ปวง ของ สัตว์ ทั้ง ปวง น้อย นั ก น้อย นาน
มี แต่ หมก ไป สั้น ไป เหมือน หนึ่ง หน้า ใน แม่ หน้า น้อย
ใน คราว ฤ กู แล้ง มี แต่ แห้ง ไป หมก ไป ถ้าย เกิด วั ก็ อาย
ของ มนุษย์ ทั้ง หลาย สัตว์ ทั้ง หลาย น้อย นั ก ควร ที่ เป็น
คน ก็ มี ี่ ญญา จะ พึง เข็ช หน้า ย เกล ี่ ย ค ซัง แล วั ร ี่ ย เร่ง
ประ พฤ คี การ ขอ ย ที่ เป็น ที่ ตั้ง ี่ ชุข ประ โยชน์ แก่ กัน
โดย เป็น การ เร็ว การ กัวน เหมือน คน ที่ ค ี่ ะ เพลิง ไหม
ไม่ วั ร ี่ ย หน้า เกรือง เย็น ค ี่ ย เพลิง ฉนั้น การ ประ พฤ คี

ชอบก็ เป็นคุณ เป็น ประโยชน์แก่กัน ซึ่ง สำเร็จ เป็น
 ที่ พึง พำนักของสัตว์ทั้งปวงที่นึกปราศเป็นอันมาก เห็นว่า
 ชอบก็ พร้อมกัน นั้น คือ ความ เมตตา กรุณา แล
 สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อ แผ่ ความ สุข ให้ แก่ กัน
 ทั้ง ในมนุษย์ แล หมู่ สัตว์ แล ทั้ง คน ไร่ ให้ เต็ม พร้อม
 ทั่ว ความ ก็ ความ ชอบ ๑๐ อย่าง คือ ไม่ ฆ่า สัตว์ เหม
 ไม้ ทาย ไม่ ถัก ฉ้อ ทริ พืช ของ ผู้ อื่น ไม่ ควร ประพฤติ ผิด
 ใน ที่ ที่ ไม่ ล่วง เป็น ผู้ ถ้อ สัตว์ ไม่ กล่าว เท็จ พ้อ ลวง ให้
 ผู้ อื่น หลง ไม่ พุก ขยง ส่อ เสียด ให้ ผู้ อื่น แกร่ ร้าว กัน
 ไม่ พุก คำ ขยาย ให้ เจ็บ ร้อน ใจ ผู้ อื่น ไม่ พุก เพื่อ เจ้อ
 เบียด จาก ประโยชน์ ไม่ มุ่ง หมาย อยาก ได้ ทริ พืช ของ
 ผู้ อื่น ทั่ว ความ อยาก ได้ ไม่ ผูก ใจ เจ็บ ใจ ถึง แข่ง
 ให้ ผู้ อื่น ทาย ย่อม ตรี ตรอง ทั่ว บัญญา ที่ ชอบ ไม่ ถ้อ มี
 ความ ความ เห็น ผิด ทาง ดี ทาง ชั่ว การ ประพฤติ ชอบ
 ก็ ๑๐ อย่าง ดัง ว่า มา นี้ เป็น ความ ก็ ความ ชอบ มี
 สำหรับ โลกย์ ทั้ง อยู่ เสมอ จะมี ผู้ ถ้อ ก็ ที่ ไม่ มี ใคร
 ถ้อ ก็ ที่ ก็ คง มี อยู่ อย่าง นั้น ไม่ แปร ผัน ยัก เยื้อง
 เป็น อัน ไป เลย เป็น อัน ชาติ

แต่ การ ฆ่า สัตว์ นั้น ว่า ตาม พระ บัญญัติ ใน พระ

พุทธศาสนา เป็น อย่าง อุกฤษฏ์ ก็ ปรวิโทษหนักโทษเบา ตามที่เป็นมนุษย์ เป็น สัตว์ วิจิตรงาน แต่ห้ามมิให้ คัดฟันคั้นไม้ แดกถอ หน้่า มิให้ ชุก ให้เผา ทำแผ่นดิน ให้กำเวียบ อนุโลมตาม ลทธิชน บางจำพวกใช้ ดื้อกัน ในที่บาง แห่งว่า เป็น ขาป เพราะ ถือว่า คั้นไม้ ถอ หน้่า แดแผ่น ดิน มี ชีวิต รู้ เป็น รู้ คาย เหมือนกัน

บาง พวก ถือว่า ฆ่า มนุษย์ มี ชาติ เสมอ กับ ตน รู้ จัก คุช รู้ จัก ทุช เหล่า ใญ่ เป็น ขาป ฆ่า สัตว์ อื่น นอก นั้น ไม่ ขาป ลทธิ คน สอง พวก นี้ ไม่ ต้อง กัน แยก แ่่ง กัน อยู่ ทั้ง นี้ หนัก ปราช ผู้ มี บัญญา เป็น อธิมาก ใคร ครอบ ญ่ เทียบ เคียง คุ เห็น ว่า สัตว์ มี ชีวิต ใคร ฆ่า ก็ เป็น ขาป สั้น แต่ ว่า สัตว์ มี คุณ มาก ขาป มาก มี คุณ น้อย ขาป น้อย ต้อง ฆ่า สัตว์ ด้วย การ ขวน ขวาย จัก ภา เตรียม การ มาก ก็ ขาป มาก น้อย ก็ ขาป น้อย โดย สมควร ใน การ เจื้อ เหา สิ่ง ของ ที่ เจ้า ของ หวง แตน ไม่ ยอม ให้ นั้น เมื่อ ว่า ตาม บัญญัติ ใน พระ พุทธ ศาสนา ก็ ปรวิ โทษหนัก โทษเบา ตาม สิ่ง ของ ของ มนุษย์ ที่ มี ราคา มาก น้อย ตาม ควร แต่ ฝ่าย ใน ของ สัตว์ ชาติ ขึ้น จาก มนุษย์ ไม่ ว่า ไ้ แต่ เมื่อ ว่า ด้วย การ ที่ ควร ประพฤติ

ทั่วไปในโลกย์ ผู้มีปัญญา ใคร่ครวญดูก็เห็นว่า
 ของที่เจ้าของทอง แห่น แล้ว จะมาก จะน้อย ก็ ก็คง
 เช่น ขาปลิ้น เพราะ เจ้าของเขาไม่ยอมให้ เพราะฉนั้น
 การที่เว้นจาก เขาของ ที่เจ้าของทอง แห่น เป็นทาง
 แห่ง ความดี ความงาม ใน โลกย์แท้ ผู้มีปัญญา เห็น
 พร้อมกันว่าเป็นกุศล ก็ก้าว ประพฤติฝึกลง ที่ที่ ไม่
 ควร ล่วงเล่า เมื่อพิจารณาเหตุ เจ้าผู้ไม่ยอม ให้
 ผู้หญิง ผู้เป็น เมีย ไปรักใคร่ ประปนกับชายอื่น
 หญิง ผู้ภรรยาเล่า กอใจ จะให้ ผู้ร่วมรัก อยู่ แต่
 กับตน บิคา มารดา ญาติพี่น้อง ฝ่ายหญิง ก็ ไม่ยอม
 จะให้ หญิง ผู้บุตร แลที่เป็น ญาติ พี่น้อง ไปคบหา
 กับชายอื่น นอกจาก ชายผู้เจ้าของ ๆ ในการ
 กำหนดที่ไว้ ตั้งไว้ ใน บาง ประเทศ เมื่อ ชายมา
 ประพฤติ คบ ที่อยู่ ตาม ประสงค์ กังว่า มา นี้ ก็ เช่นอื่น
 ผูกพัน รักษา จิตร ผู้เมีย บิคา มารดา ญาติ พี่น้องไว้
 ไม่ให้กำเริบ ร้าว ราน เกิด เฉลอะ วิวาทให้ พรัก พร้อม
 เช่นสุข ในการ นั้น ๆ เมื่อ มา ละเมิก จากที่ ว่า มา นี้
 ก็ เป็นเหตุ ให้กำเริบ จิตร ร้าว ราน เกิด เฉลอะ วิวาท
 วุ่นวาย ไม่พรักพร้อมในกิจการ จึงเห็นว่าการประพฤติกุศล

ในที่ไม่ควรล่วง เปรน ขาป การ เท เว้น จากประพุกิ ผิก
 กิ่งว่ามา นั้นเสียไว้ เปรน ความ ก็ ความชอบ ในโลกย์
 การ เจริญ คำเท็จ เล่า เมื่อ ว่า ความ บัญญัติใน พระ
 พุทธ ศาสนา ก็ ปรวิไทย ทนัไทย เขา ตาม ความ ถ่วง
 การ ผิก พุทธ บัญญัติ ถึง นักปราช ก็ เห็น ต้อง ถิ่น ว่า
 เปรน ขาป แท้ เพราะ พ้อ ถ่วง ให้ ผู้ ฟัง ทวาม ผิก
 ไป สำคัญ ผิก ต่อ การ จริง คำ พุค ส่อ เสียด พุค คำ
 อยาย คาบ พุค คำ เพื่อ เจ้อ ทั้ง สาม นี้ เพราะ มี โทษ ทำ
 ให้ ผู้ พร้อ ม เพรียง ให้ แถก ร้าว ให้ ผู้ ฟัง เกิด ความ
 เจ็บ ซ้ำใจ ทวย เรือง ที่ ไม่ ถอ ปรโยชน์ ทำให้ ผู้ ฟัง
 เสื่อม การงาน เสียด ปรโยชน์ ที่ จะ ไค้ ทำ นัก ปราช จง
 เห็น พร้อ ม ถิ่น ว่า เปรน ขาป ความ โลก อยาก ไค้ ของ ผู้
 อื่น ถิ่น คัก จะ เอา เปรน ของ คน เสียด ถ้าย เกี้ยว ไม่ กิก ของ
 แถ ซอหา แถ แถก เปรน ถิ่น ตาม ควร ความ ปรทุษร้าย
 ผูก ใจ เจ็บ คำ วิท้ แชน้ สักว้ นั้น ๆ มนุษย์ นั้น ๆ ซึ่ง คน
 ไม่ ชอบใจ กิก จะ ซาก สุนญ จะ ไม่ ให้ มี อยู่ ไค้ แถ ความ
 เห็น ผิก ภาด ถิ่น เหตุ ของ บญญ ของ ขาป เห็น ส่วน ผิก
 ว่า เปรน ชอบ เห็น ส่วน ชอบ ว่า เป็น ผิก ความ เห็น ว่า
 ทาง ความ ก็ ทั้ง ๙ ไม่ เป็น ความ ก็ ทาง ความ ชั่ว ทั้ง ๙

ไม่เป็นความผิด จึงให้เกิดความอยากได้ ก็ความ
 ประทყร้ายแรงกล้า จนล่วงฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์
 ประพฤติผิดในที่ไม่ควรล่วง พวกเท็จ ล้อ เสียด
 หยาบคาย เพื่อเจ้ามากมุล จนเสื่อมสูญ จากทาง
 ชอบทาง ผิดทุกประการ เพราะฉะนั้นนักปราชญ์มี
 ปัญญา ได้ทราบดีความชอบความผิด จึงว่า มา
 ว่าเป็นเหตุแห่งทางที่ไปก็ไปชั่วแล้ว จึงประพฤติ
 ให้ดำรงอยู่ในความดี ความชอบ ละเว้นความผิด
 หาคความชอบ อันเป็นทางจะให้ทั้งที่ชั่วให้ต่างไกล
 ด้วยความไม่เดินเลื้อยในที่ไม่ควรแก่ ในการที่จะพึงทำ
 ทุกประการ นั้น เทย

อันเป็นการ แสวงหา แล อธิศาสนา ซึ่งจะเป็นที่พึง
 ของคนในชาตินี้ ก็เป็นการ ดีสมควร เป็นที่บังแล้ว
 ควรที่ท่านทั้งปวง ทุก ๆ คน จะศรัทธาของใคร่ ครวญ
 ด้วยปัญญาตนเอง เมื่อเห็นคุณ ประจักษ์ว่า ศาสนา
 ไค ในหมู่ ไค พวง ไค จะเป็นที่พึง ได้ควรแก่ ปัญญา
 แล้ว ก็จงถือ แล ปฏิบัติ ตาม ศาสนา นั้น โดยน้ำ ใจ
 ตนเอง อย่าถือ ด้วย การ คั้น การ เกณฑ์ แล การ

เล่าลือแล้วว่า ขรรคมเห็ยมเคย ดือลือๆมา ฤๆอากาศ ที่
ไม่เห็นมาว่า มาชู้ให้ถลัวให้ก็ใจ ก็อย่ามีความ
พิศวง ค้อเหตุต่าง ๆ แล้ว ดือตามทำตาม เมื่อไ้
ที่ฟังที่ นับดือ อิงงามที่ควรแล้ว จึง ประออยความ
เลื่อมใส ให้มาก จึง ปฏิบัติตาม ก็จะมี ความเจริญ
ก็ แก่คนทุกๆ คน นิสแล

อนึ่งในหัว เมือง ฝ่ายเหนือ ทั้ง แก่กรุง เก้าชั้นไป
ปาก ไ้ทั้ง แก่เมือง สมท ปรภาการ ออก ไป ถ้า ผู้ใ้
ไป อยู่ ทั้งหัว เป็น เจ้า ก็ใ้ ผู้รักษา เมือง กรมการ
ขอ คุณหนึ่งสือ สำคัญ สำหรับ หัว ถ้าไม่มี สือ
สำคัญแล้ว ใ้ ผู้รักษา เมือง กรมการ เมือง นั้น
จับ หัว ผู้ นั้นส่ง เข้า มา ยัง กรุง เทพ จะ ไ้ นำขึ้น
กรวย บังหม ทูล พระ กรุณา ใ้ ความ ทราบ ฝ่ายออก
ชโล พระบาท เป็น ความ ชอบแก่ หัว เมือง นั้น ถ้า มี
ผู้มา โจทย์ ถลัว ชน ก่อนว่า มี ผู้ ทั้งหัว เป็น เจ้า อยู่ ที่
หัว เมือง นั้น ๆ ผู้รักษา เมือง กรมการ หนึ่ง ความ เสือ
หา จับ หัว ส่ง มา ไม่ ถ้า เป็น อย่างนี้ จะ ไ้ ลง ไ้
แก่ ผู้รักษา เมือง กรมการ ใน หัว เมือง นั้น ใ้ จึง หนัก

เกิน ๑๕ ปีที่ขังลงแกงไตจึงเป็นชาย เถาะเป็นจำนำ
 ใ้ใน โรง ศาล ถ้า แยก ย้าย ไป อยู่ อื่น ให้ เถาะ ผู้
 รัย เรือน แล นาย ประกัน, ลูก เขา ให้ มา เลี้ยง
 ใ้ ภาย ๗ ขวบ ชาย ใ้ เกิน กว่า ไป ขัง ลง แกง ไต
 ใ้ จึง เป็น ชาย เมีย ทาย ผัว ทาย มี เอก สาน ชาย ใ้
 การ ที่ จะ ชาย กัน ถ้า ลง กำ แหง แกง ไต ให้ เป็น อื่น
 ชาย ใ้,, หน้า ๗๐๐ ถึง ๗๐๖

๘

ประกาศ

พิทักษ์ ภาษี เรือ โรง บ้าน

“ ยก ภาษี เรือ เร่ เรือ จร ให้ คง เกือบ แต่ เรือ ประจำ
 เรือ บรรทุก อัฐุ ทราย กระเบของ วาดะ บาท โรง บ้าน
 ศึก ที่มี ผล ตระ เวณ รักษา เกือบ ๑๒ ซัก หนึ่ง กิ่ง
 แพร ไร่ สิ้น ค้ำ น้อย ห้อย ละ ๖ สลึง สิ้น ค้ำ ๕ สลึง ๖ สลึง
 ห้อย ละ ๒ บาท แพร ไร่ สิ้น ค้ำ มาก ฤา เขียน หวย
 ติง บ่อน ห้อย ละ ๓ บาท โรง ทำ คราม ทำ คุ ลุ่ม ชาย
 ห้อย ละ สอง สลึง ไร่ ซิน เข้า สาน หน้า มี น แล ตกาก ของ
 ค่าง ๆ ชาย โรง สี่ เข้า ทำ เรือ แล โรง เลี้ยง สุก ร
 ๑๐ ทีวี เปก ใ้ ๕๐ ทีวี ซิน ไป ห้อย ละ บาท ถ้า ทำ กว่า
 เป็น ที่ เลี้ยง กลาง แจ้ง ไม่ ต้อง เสีย ถ้า ยัก ยัง ภาษี
 ปรียบ ๓ ต่อ,, หน้า ๗๐๗ ถึง ๗๑๘

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

๘ ประกาศ พระบรมราชาธิราช
ไม่ให้ทิ้งสัตว์ตายลงในน้ำ เรื่อง ทอศเตาเพลิง
ให้ทำลิ่มประตุน้ำต่าง

“ถ้าขึ้นทิ้งสัตว์ตายต่าง ๆ ลงในน้ำ ให้นายอำเภอ
จับศัตถ์บริเวณ ประกาศ ห้าม ผู้อื่น ต่อไป ให้ก่อเตา
ไฟด้วยอิฐปูนตาม ทิว อย่าง ที่ ต้อง สนิม ถ้า ยากจน
จะใช้เตา อย่าง เคมี ให้ เอา คิน ทาฝา แดงของพื้นให้
ต่าง ๆ เตาไฟ, ให้ทำลิ่มประตุน้ำต่างให้ต่าง ๆ กัน
อย่าให้ ผู้ร้าย ลัก ของ ใ้,, หน้า ๗๒๖ ถึง ๗๓๐

๙ ประกาศ ห้าม

ไม่ให้ขี่ม้า รุงม้ามา ใน พระบรมมหาราชวัง
“ม้าหลวง ม้าพระเจ้า ลูกเธอ ให้เข้าออกทางประตู
ศรี สุนทร ถ้าข้าราชการขี่ม้าหลวงเข้าไปขี่ในปรัย
ซึ่ง ชั้น ชั้น กลาง ๑๐ คำ ถึง ถ้า ข้าราชการ ขุนนาง
ล่อง เข้า ไปขี่ในไม้หน้าย เลียบ เขี้ยว ปรัย ชั้น หนึ่ง ลง
พระราชอาญา ๕๐ ที่ ชั้น กลาง ๑๐ คำ ถึง ปรัย เปนม้า
หลวง ม้าพลก็เข้ามาให้ถ่ายเต็มราคา ถ้าไม่ถ่าย
ให้ชายแบ่งให้กรมม้าแวมวังผู้จับ,, หน้า ๗๓๑ ถึง ๗๓๕

๑๐ ประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการสถกเลข
 แลบอกเลขเข้ามาสถก รัชหนังสือคุมสถก
 สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ แรกตหนังสือ
 พิมพ์คุมสถกยังไม่สำเร็จถึงแก่พิลาไลย์ โปรกให้เจ้า
 พระยานิกรบดินทร์ แรกตหนังสือพิมพ์ต่อไป ให้ผู้
 ตั้งคอยจับเลข สังเกตตราวิมานลอยต้อมทวยเมฆ
 ประทับมาณขยโคให้เชื่อฟังกักราจันทรมณฑล,
 หน้า ๗๓๕ ถึง ๗๓๖

๑๑ ประกาศร่าง พระราชทัณฑ์ เลขา
 พระราชทานหา พระเจ้าลูกเธอ
 ในหลวง เมื่อรนนทบุรี ฝั่งใต้ ๑๖๐ ไร่ เมือง
 นครไชยศรี ฝั่งเหนือ ๑๓๑๖ ไร่ ฝั่งใต้ ๕๑๘๘ ไร่
 แบ่งส่วนยอมยกให้แก่ผู้ใด เมื่อ ยังไม่ได้ขาย
 ให้แก่ผู้ใดไม่ ต้องเสียค่านา, หน้า ๗๓๗ ถึง ๗๓๘

๑๒ ประกาศ
 เรื่อง เสวฐู๋ ขางแมว แลเงินทองเช็กเขนคนโกง
 เสวฐู๋ ขางแมวซึ่ง เป็นที่ขุน พิณจโวทวาร เขนคนโกง
 ทายส่งเงินก็ไม่รับ เป็นเจ้า ถ้อย หมอความ
 เงินทอง เช็ก แพ้ความ เรื่อง มรฎก แลเรื่อง หุ่น ส่วน

ทำ อากร แล้ว ห้า นมีให้ ผู้ ไท ถือ ท้าย ถือ ทาง,,
หน้า ๗๓๙ ถึง ๗๔๑

๑๓ ประกาศ ทรง พระราช ปฎิญาณ
พระ อากร กรมหมื่น มเหศวร ศิววิลาศ ประชวร
“ว่าไม่ทรง แคะไค้ ให้หมอลวาช ยาบัก ยารุน ซึ่ง
วัง เกียจอนุญาตให้หมอลวาศก็รักษา ๆ ทายจะพระ
ราชทานกลางวัด ราคา เท่ากับ คืบ ทรง พระราช ทัด
เลขา ถ้าวัง เกียจหมอลวาช ก็ให้หมอลวาชไปเสียบ,,
หน้า ๗๔๒ ถึง ๗๔๗

๑๔ ประกาศ
ตั้ง กรมขุน สี่ พระองค์
“เลื่อน กรมหมื่น วรจักรทรานุกาฬ กรมหมื่น ราชสีห
วิกรม เปน กรมขุน เลื่อน สมเด็จ พระเจ้า น้องยาเธอ
เจ้าฟ้า มหามาตา แล สมเด็จ พระเจ้า ลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า ๆ ฟ้า ลงกรณ เปน เจ้า ฟ้า กรมขุน,,
หน้า ๗๔๘ ถึง ๗๕๑

๑๕ ประกาศ
เพิ่ม เติม ชาย สวม ชาย นา
“ชายฝากชายจำนำ ไม่ให้คักสินให้จ่ายไค้ ถ้าคักสิน

ให้ ถ่าบ ให้ ทราย ชังคม ทูล พระกรุณา นำ โฉนด
อยู่ กับ ผู้ใด เป็น สิทธิ ของ ผู้ นั้น,, หน้า ๗๕๒

๑๖

ประกาศ

ว่า กว๋ย ไม่ เคารพ เสนา ยกั

“ พระยา ไบราณ บุรานุรักษ์ กับ กรมการ เข้า ชัก ถวาม
ชังคม ทูล พระกรุณา ถ่าว โทษ เจ้า พระยามหา ศิริ ชรรณ
ใน เวลา เสกั อดดแก่ ๓๖ ไร่ เวิ่น เสนา ยกั ก่อ หนึ่ง เป็น
ควม สิทธิ ให้ ๓๖ พระราช อาญา หนึ่ง แด ๓๖,,

หน้า ๗๕๓ ถึง ๗๕๕

๑๗

ประกาศ คน โทษ

ร้อง ถวาม ฎีกา ทาง เสกั พระ ราช คำ เนิ

“ ให้ เจ้า ของ ทีม เจ้า ของ ๓๖ ไร่ ห้าม อด ๓๖ คน โทษ
ร้อง ฎีกา สกั ทาง เสกั ๓๖ ไร่ ถ้า จะ เสกั ๓๖ ไร่ ให้ ๓๖ ไร่
๓๖ ไร่ ให้ เจ้า ของ ทีม ๓๖ แล ๓๖ ไร่ ๓๖ ไร่,,

หน้า ๗๕๖ ถึง ๗๖๑

๑๘

ประกาศ

ว่า กว๋ย นาม วัค ราช ประ กิษ ฐ

ให้ คน เรียก ว่า วัค ราช ประ กิษ ฐ สติ คย มหา สิมาร ฐ

ไม่ให้เรียก ว่า วัชรราชบัณฑิตย์ แลอย่างอื่น ถ้า ชื่น
เรียก ต้อง ปรบ เงิน ๒ คำด้ง ซอ ทราบ ฅม วัค,
หน้า ๗๖๒ ถึง ๗๖๖

ประกาศ

๑๙ สุริยุปราคา หมก กวง
จะเสกัจ พระราชกำเนินไปทอกพระเนตรที่เมืองประ
วบคีรีขันธ์ สุริยุปราคาเช่นนี้ ๕๖๐ ปี เป็นคราวหนึ่ง,,
หน้า ๗๖๗ ถึง ๗๖๙

๒๐

ประกาศ

มหาสังกรานที ขัซาล อัฐคก
มี สุริยุปราคา ๒ คราว จันทรุปราคา แล ดาว พระ
เสาร์ จะเข้าในควงพระจันทร ขัน แปกสองหนในเคือณ ๕
แล ขอก กำหนคการ พิธิ แล ลักษณ เจคหมาย วันคัน,,
หน้า ๗๗๐ ถึง ๗๗๘

๒๑

ประกาศกำหนดให้ ไซ้ คำ พก

๘ ในที่ควร ไซ้ ว่า กัข แก้ แต่้ แต่้ ค้อ ทรง นั้น
ทาบ กำแซง ไซ้ ใน ที่ควร ไซ้,, หน้า ๗๘๙ ถึง ๗๙๒

๒๒

ประกาศ เตือนสติ

ในคำที่ เรียก ว่า ภูษา มาดา แล วัค พณัญ เเชิง

“ให้คง เรียก ตาม ชื่อ เถิม ออย่า ยัก เบื้อง เรียก ให้
ผิดไป” หน้า ๗๗๓ ถึง ๗๗๔

๒๓ ประกาศเงิน บั จัน บั ชวคทำ ฉนวน
“เงิน บั จัน บั ระกาตริศกได้ทำฉนวนแล้ว เงิน บั จัน
ในบัชวคศกนี้ทำฉนวนต่อไปอีก,, หน้า ๗๗๕ ถึง ๗๗๖

๒๔ บัประกาศกำหนดการเฉลิมพระชนมพรรษา
“กำหนดวันอังคารเดือนสิบเอ็ดแรมสามค่ำ แล แรม
สี่ค่ำ ของ เดือน พระให้ทำเครื่อง เถิม แล ของแห่ง
เพราะ ถือว่า ฆ่าสัตว์ ขาป หน้า ๗๗๗ ถึง ๗๗๘

๒๕ ประกาศทำ ของ เดือน พระ ใน วัน เฉลิม
“ห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ ทำ ของ เดือน พระ,, หน้า ๗๗๙

๒๖ บัประกาศ ทั้ง หนังสือ แล ลง หนังสือพิมพ์
“ออย่าให้ ผู้อ่านเชื่อหนังสือ ทั้ง ไป ลง พิมพ์ ถ้า ความ
จริง ควร ร้อง ถวาย ฎีกา,, หน้า ๘๐๐ ถึง ๘๐๑

๒๗ บัประกาศร่างพระราชหัตถ์เลขาพระราชทานเงินเจ้านาย
เป็นเงิน ส่วน พระราชทรัพย์ข้างใน พระราชทาน
ให้ ประกอบตามล บั หนึ่งมีกำไรเท่าใด ให้ ถวาย
บัรคมทุก ห้ามไม่ให้ ใช้ นี้ แล เถ่นการ พนัน,,
หน้า ๘๐๒ ถึง ๘๐๕

๒๘ ประกาศวิธี บอกร คักราช

๔๔ ใ้ช้ บอกร สอง อย่าง ๆ หนึ่งใ้ช้ ลกคหัง เพิ่มหน้า อย่าง
หนึ่ง ใ้ช้ ลกหน้า เพิ่มหลัง แลถ้าทนคใ้ถูก คาม บั
ปรกติ แล อธิกมาก หน้า ๔๐๖ ถึง ๔๐๘

๒๙ ประกาศ

พระบรมราชาไชยวาท เรื่อง เติบ เปนขุนนาง
๔๔ เมือง นคร สวรรค์ จะไปรคใ้พระบอกร เมือง ขวาง
เปบ พระยานคร สวรรค์ หลวง เจ้าบรมราชา เปบ
พระบอกรเมืองขวาง นาย เกศ เปบ หลวงเจ้าบรมราชา
เมืองไชยา พระยาไชยาธิปัตย์ บัวยถ้ำ ถึง แก่ กำม
จะ ใ้ พระยา อัยยงคค ทิศรักษา ฤฯ พระยา ะภย
สงคราม ฤฯ จมื่น เต็ก ซาย เปบ ออย่าใ้ ผู้ใ้ใค เติบ เติบ
ไป เปบ ,, หน้า ๔๑๐ ถึง ๔๑๕

๓๐ ประกาศ

ร่าง ทรากุม กุ่มห้าม ค่านา
๔๔ เถาวพวน ดาว ทรง คำ ทำ ที่ ประทับ ที่ เขามหาสนน
ใ้ความ เติบ เติบชอยมาก เจ้า พระยาศรี สุวิงษ
ขอ พระราชทาน ทรากุม พิเศษ ใ้ กุ่ม คานา เสมอ
คน ละ ๔ บาท ,, หน้า ๔๑๖ ถึง ๔๒๐

๓๑ ว่า ด้วย วัน ชรรม สวรรณะ

“กำหนดวันเพ็ญวันศิว แล้วยังชรรมฉนวนะรักษาอุโบสถ์
แลวัน มาฆะ บุษบาให้ ถูก ท้อง,, หน้า ๔๒๑ ถึง ๔๒๓

๓๒ ประกาศ

ว่า ด้วย ผ้า สิ้น ทัก

“เป็น ผ้า สำหรับใช้ ร่อง หนึ่ง เพื่อ รักษาภายใน ไกรจีวร
เสนาคน ตาม วิสัย บัญญัติ,, หน้า ๔๒๕ ถึง ๔๒๗

๓๓ ประกาศว่า ด้วย พัทธิน

“แต่โบราณว่าเป็นเครื่องประดับยศ ของ ผู้มี บันดา
ศักดิ์ ๆ ล่วงไปก็ ถวาย พระสงฆ์ ๆ ไซ้ กุ ไม่ง กงาม,,
หน้า ๔๒๘ ถึง ๔๓๓

๓๔ ประกาศว่าด้วย เสนอ นิลกสาปณ์

“ทำ ด้วย ทองคำ ส่วนหนึ่ง เงิน ส่วนหนึ่ง ทองแดง
ส่วน หนึ่ง เป็น ของ ไล่ ขวิสุทธิ ภสหม ทำ แหวน นาค
ปลอก มีก พระราชทาน สำหรับใช้ ในการ มงคล
ศันถิ วร ตะ ๒ สถึง เฝือง,, หน้า ๔๓๕ ถึง ๔๓๗

๓๕ ประกาศ มีถะคร นลอง

พระ ศรี รัตน มหาเจกีย์ ให้ ผู้มา กุ ไซ้ ส่วน บุญ
“มี อธิฐ แผ่น หน้า อ้อย ฤา เงิน เฝือง ทิด เทียน นลั้ว วัช

ท้าว เข้า ไป กุญชร,, หน้า ๔๓๘ ถึง ๔๓๙

๓๖ ประภาคแผ่ พระราชกุศล
 ขอลงเข้า บินไต่กระเทียมมด ผัน วัฏราช ประภิชรุ
 “ใครมีไต่กระเทียม ฤา กิน ซึ่ง มา จาก เมือง จีน
 ไปรดให้ เข้า ใน ส่วน บัญ ใน การ ถม ผัน พระอุโบสถ
 ฤาเอา มา ขาย ผู้มา กุญชร ให้ มี ไต่กระเทียม เข้า
 เรียบไร ท้วม จึง กุญชร,, หน้า ๔๕๐ ถึง ๔๕๒

๓๗ ประภาค กำหนด ที่
 จะ เอา ทอง แปะ มา ขึ้น เอา เงิน แต่ ท้อง พระคลัง
 “ผู้ ที่ ใ้ รับ เบี้ย ทวด เป็น ทอง แปะ ไป ฤา ผู้ ที่ ใ้ รับ
 ทอง แปะ ไว้ จะ ต้อง การ เงิน ให้ ไป ขึ้น เอา เงิน ที่
 พระคลัง หน้า ๔๕๓ ถึง ๔๕๔

๓๘ ประภาค กำหนด ที่ รัย
 ทอง ทศ พิศ พิศ กิ่งส์
 “ผู้ ที่ ใ้ รับ ทอง แปะ ไป ถ้า จะ ต้อง การ เงิน ให้ มา
 ขึ้น ที่ ข้าง พระที่นั่ง สุทนต์สวรรค์ ใ้ ทุก วัน,, หน้า ๔๕๕

๓๙ ทิว กำกับ ทอง แปะ พิศ กิ่งส์
 “กำหนดราคาทองแปะ แล อนุญาตให้ ยับ ทำ รูป พระพรหม
 ใ้ หน้า ๔๕๖

๕๐

ประกาศ

ว่าด้วย ปฏิสังขรณ์ วัดขุนแสน

“พระมหา สดุษฎีเจติย์ แลสิ่งชำรุดเป็นของโบราณ
แลราษฎรนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ โปรดเกล้าให้ราษฎร
เข้าช่วยบุญในการปฏิสังขรณ์,, หน้า ๔๕๗ ถึง ๔๕๙

๕๑ ประกาศว่าด้วย เครื่อง รอง หน้าฝน อย่าง ยุโรป

“เป็นของเจ้า กวิน วิท ทอเวีย แด่งเป็น เครื่อง
ราชบรรณาการทูลเกล้าฯ ถวาย,, หน้า ๔๕๐ ถึง ๔๕๑

๕๒ ประกาศว่าด้วย วิถี คึก อธิกมาศ

“ให้ตั้ง รุกข์คักราชลง เขา ๔ ลข ๑๙ ทาร ถ้า เศศ
๓ ๖ ๙ ๑๑ ๑๕ ๑๗ เศศสุญ ถ้ามีในบั้งโค
อธิกมาศ ตกใน ปี นั้น,, หน้า ๔๕๒ ถึง ๔๗๐

๕๓ ประกาศว่าด้วย ทำเงิน แกง

“ผู้ทำเงิน แกง ผู้ใช้เงิน แกง ผู้ให้สำนัก
ให้มาถูกระโทษ แลส่งเครื่องมือ ภายในไม่มีโทษ
แล้วไม่มีโทษ จะให้เป็นช่างทองแครงของบุญ ถ้าเป็น
ลูกมือมาถูกระโทษ ชำระ ผู้ทำเป็น สัจจะ พระราช
ทานรางวัล ไม่ถูกระโทษ มีโทษมาร้อง มีโทษ
ทาม พระราช กำหนด,, หน้า ๔๗๑ ถึง ๔๗๓

๕๔ ประกาศคำ ว่า ไล่
 “ คำว่า ไล่ ใช้ ใน คำ ที่ ไม่ มี ทัว ของ มี ทัว ว่า
 ไล่ ไม่ ไ้ , หน้า ๔๗๔ ถึง ๔๗๕

๕๕ ทราฎุมคุ้มห้าม
 “ เปลี่ยน ทราฎุมเก่า ให้ สังเกตตรา ประจำ ชื่อ
 แด ประจำ ศก ประจำ เงิน พระราชทาน ถ้า แพ้
 ความ ไม่ ต้อง เสีย เงิน พิไทย์ , หน้า ๔๗๖ ถึง ๔๘๑

๕๖ ประกาศพิทักษ์อากรค่าน้ำ
 “ ให้ รู้ พิทักษ์อากรค่าน้ำ มิ ให้ เกียจกรค่าน้ำ โฎน
 พิทักษ์ ถ้า เกียจ โฎน พิทักษ์ ให้ พ้อง เจ้าพนักงาน พระ
 คลังหัวเมือง พ้อง ต่อ ผู้ ว่าราชการ ให้ ชำระ ให้ เสร็จ
 ใน ๑๕ วัน ถ้า การ มี คดออก ให้ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ,
 หน้า ๔๘๒ ถึง ๔๘๘

๕๗ ประกาศมหาสงกรานต์ ยี่มโรง
 “ กำหนด ลักษณะ กำหนด วัน คั้น เค็อน ปี แด วัน พระ
 ราชพิธี แด พระบรมราชาไชวาท แด มี สุริยยุปราภา
 ครึ่งหนึ่ง จันทร์ยุปราภา ครึ่งหนึ่ง , หน้า ๔๘๐ ถึง ๔๘๗